

กำหนดการเผยแพร่

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

Publishing Schedule

- Number 1 (January - March)
- Number 2 (April - June)
- Number 3 (July - September)
- Number 4 (October - December)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทาง
ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหา
สังคม

Objective

1. To promote and disseminate academic works and research
results in educational science, psychology, political science,
Public Administration and interdisciplinary studies in the
humanities and social sciences.
2. To provide academic services in solving social problems.

ฉบับที่ 21

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์
Dhammathas Academic Journal

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน เมษายน - มิถุนายน 2564
Vol. 21 No. 2 (April-June 2021)

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการ
กลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญ
ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ
ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความ
ไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อ
ผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

Article Consideration

Each article will be published by a panel of two journalists with
expertise in relevant fields. And get the editorial approval before
publishing. The review is in the form of: The article's Double Blind.
To comply with copyright law The author must sign the copy
of the article submission form to the journal. In addition, the author
must confirm that the original article submitted to it. Only one
publication in the Dhammathas academic journal. If the images
or tables of other articles appearing in other publications are used. The
author must ask permission of the copyright owner. Include a book
that has been approved by the editor before the article is published.

ที่ปรึกษา

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.
พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตต์เจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Advisors

Prof. Dr. Phra Thepwatcharapundit
Assoc. Prof. Dr. Phra Sophonphathanapundit
Prof. Dr. Prayong Seanburan
Prof. Dr. Watchara Ngamchitcharoen
Asst. Prof. Dr. Pitch Pongsawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Khon Kaen University
Thammasat University
Chulalongkorn University

บรรณาธิการ / Editor

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล / Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun

ผู้ช่วยบรรณาธิการ / Editorial assistant

สาริกา ไสวงาม / Sariga Sa-waingam

กองบรรณาธิการ

พระครูสุธีศัมปกรญาณ วิ., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตคาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรวัฒน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธิวัฒน์ ถาวรสินศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Editorial Board

Asst. Prof. Dr. Phrakhu Sudhikhambhirayan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Pasakorn Dokchan	Mahamakut Buddhist University
Assoc. Prof. Dr. Kanokorn Somprach	Khon Kaen University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Kathanyoo Kaewhanam	Kalasin University
Assoc. Prof. Dr. Aompol Buddasarn	Phranakhon Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew	Huachiew Chalermprakit University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Chiang Mai Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Chakkapan Wongpornpavan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chanchai Hudsri	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Theerapong Meethaisong	Mahasarakham University
Asst. Prof. Dr. Putthiwat Thawonsinsak	Loei Rajabhat University

ผู้จัดการวารสาร / Journal Manager

มาริสสา ไสวงาม / Marisa Sa-waingam

ออกแบบปก : สารีกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์ : 500 เล่ม

เจ้าของ : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาท อาสภมหาเถร)
เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 085-752-1693

พิมพ์ที่ : <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> E-mail: dhammathas@hotmail.com
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์ 64-66 ถนนรินรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 0-4322-1938 E-mail: khonkaenprint@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ (Peer Review)

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำปี เดือน เมษายน - มิถุนายน 2564

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิथा ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ชิวพิมาย	วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิชัย ยิ่งสุข	มหาวิทยาลัยนเรศวร
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตน์ะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพนอ พ่วงแพ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาญู กาญจนศรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย	มหาวิทยาลัยพะเยา
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
15. อาจารย์ ดร.ประชัน ชะชีกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
16. อาจารย์ ดร.มนัสสิริ คงรัมย์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ฉบับนี้ เป็นปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประกอบด้วย บทความวิจัย ความวิชาการและ บทความหนังสือ บทความวิจัย ได้แก่ 1) การศึกษากลวิธีการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ 3) การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ 4) ความ ต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น 5) ความเปลี่ยนแปลงด้าน พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 6) การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง อิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น 7) การนำนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไปปฏิบัติโดยโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น 8) หลักบ้านหลักเมือง กระบวนการพัฒนาชุมชน ให้ยั่งยืน 9) ปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 10) การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา โครงการคู่เสี้ยว เกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น

บทความวิชาการ ได้แก่ 1) การสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ผู้หญิงภิกษุณีในอรรถกถาธรรมบท 2) ภาษาศาสตร์ในหน่วยคำของภาษาไทย 3) อุกุศลมูลรากแห่งแห่งความเป็นไฟ (อัคคี) 4) ขรรษาธรรม 4 ประเภท: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน และ 5) ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้จากบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความ หนังสือตามที่ปรากฏ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ตลอดถึงการดำเนินชีวิตต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล)

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย : Research Article

- การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร
A Study of Massive Open Online Courses (Moocs) Learning Strategies of Generation Y Workers in Bangkok
เบญญศิริกานต์ กาญจนานาสนเสฐ์ และชัยยุทธ ชินอกุล
Benyasikarn Kanjanathanaseth and Chaiyouth Chinokul 1
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Factor on Exercise of Students at Chaiyaphum Rajabhat University
ภาณุวัฒน์ ปากขำนิ, ทนงศักดิ์ ทองศรีสุข, อัจฉราภรณ์ เชื้อช้าง และปาริชาติ สัตย์ญารักษ์
Panuwat Pakchumni, Thanongsak Thongsrisuk, Artcharaporn Chuachang and Parichat Sattayarak 13
- การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่
Risk Management of Buddhism and Culture of Phrae Buddhist Organization
พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ถาฐาน)
Phrakru Kositsanghapitak (Prawet Tathan) 27
- ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น
The Necessity for Basic Education School Management Ek Suksa Khon Kaen School
เอกราช โฆสิตพิมานเวช
Ekkarach Kositpimanvach 41

- **ความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชน
เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร**
Behavioral Change's Adolescents in the Children and Youth Council of
Pathumwan, Bangkok
เมนิลา สุขสูงเนิน และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร
Menila Suksoongnern and Rachen Noppanatwongsakorn 51
- **การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง อิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน
ห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น**
Development of Teaching Package on the Four Iddhipada for Mattha
yomsueksa 3rd Students, Huay Yang Witthayasan School, Khon Kaen
Province
พระศุภเดช ธรรมธโร (สัตถาผล), สมควร นามสีฐาน และประยูร แสงใส
Phra Suphadet Dhammatharo (Satthaphon), Somkhuan Namseethan
and Prayoon Saengsai 65
- **การนำนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไปปฏิบัติโดยโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น**
The Implementation of “Moderate Class, More Knowledge” Policy by
Schools in Khon Kaen Province
พิมลพรรณ วรรณพงษ์ และกฤษฎวรรณ โล้วชรินทร์
Pimonpan Wannapong and Grichawat Lowatcharin 75
- **หลักบ้านหลักเมือง กระบวนการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน**
Lakban Lakmuaeng: Process Community Development for Sustle Stability
พระมหาประทีป สญญโม (พรมสิทธิ) และพระครูปัจฉิมนิรานุกุล
Phramaha Pratheep Saññamo (Phromsith)
and Phrakhru Patchimwaranukun 85
- **ปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี**
Demanding Factors Related to Decision-making Behavior in Buying Online
Products of Students at Phetchaburi Rajabhat University
ประอรนุช หงษ์ทอง, ไพลิน ทรัพย์อุดมผล และรักเกียรติ หงษ์ทอง
Pra-oranuch Hongthong, Pailin Supudompol and Rakkait Hongthong 97

- การแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา โครงการคู่เสี่ยว เกียวก้อย แก้งจัน
คนขอนแก่น

An Integrated Approach for Poverty Alleviation: A Case of the Siew Partnerships
Against Poverty Project in Khon Kaen

จันทิมา ล่ามแขก และอจิรภาส เพียรขุนทด

Jantima Lhamkaek and Ajirapa Pienkhuntod

109

บทความวิชาการ : Academic Article

- การสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ผู้หญิงภิกษุณีในอรรถกถาธรรมบท

The Creation and Modification of Female Monks (Bhikkhunī) in the
Dhammapāda Commentary

พระมหาอริวัฒน์ ภทรกวี (будตานาง)

Phramaha Athiwat Bhatrakavī (Buddanang)

123

- ภาษาศาสตร์ในหน่วยคำของภาษาไทย

Linguistics in the Word units of the Thai Language

ชนิษฐา น้อยบางยาง

Kanitta Noybangyang

137

- อุกุศลมูลรากเหง้าแห่งความเป็นไฟ (อัคคี)

Evil Progenitor of Being the Fire (Aggi)

พระมหานพดล นวตลปญโญ และพระมหามิตร ฐิตปญโญ

Phramaha Noppadol Navatalayanyo and Phramaha Mit Thitapanyo

149

- ขรรยาวาสธรรม 4 ประเภท: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน

Garāvāsa Dhamma: Sustainable Corruption Prevention

พิษณุ หอมสมบัติ, พระปลัดภักตร์วัฒน์ สีลเตโช และสอาด ภูนาสรณ์

Phitsanu Homsombat, Phrapalad Phakharat Siltecho and Saard Poonasron

159

■ ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร

A Study of Vipassana Meditation Practice in Sanvara Sutta

พระมหาณัฏฐกัณโธ วิสุทโธ (ทองทวี)

Phramaha Namkriat Visutdho (Thongtawee)

171

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมพริทัศน์

185

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

186

การศึกษากลวิธีการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร*

A Study of Massive Open Online Courses (Moocs) Learning Strategies of Generation Y Workers in Bangkok

เบญญศึกษาณ์ กาญจนารบเสฏฐ์ และชัยยุทธ ชินกุล

Benyasikarn Kanjanathanaseth and Chaiyouth Chinokul

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

National Institute of Development Administration, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kbenyasikarn@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการเรียนรู้ในการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การเรียนรู้ การฝึกอบรมผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดของผู้บริการภายในประเทศไทย เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2524-2542 และทำงานในกรุงเทพมหานคร จำนวน 355 คน โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ อันมีระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถาม จำนวน 355 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกจากผู้ตอบแบบสอบถามแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive Sampling) จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถนัดเรียนรู้ผ่านการอ่านและการเขียน มักใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียน เรียนขณะอยู่ในสถานที่พักอาศัย ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย ใช้เวลาในการเรียนรู้ระหว่าง 15-30 นาที อีกทั้ง

*ได้รับบทความ: 22 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2564

ลงทะเบียนเรียนและได้รับใบรับรองผลใบประกาศนียบัตรในเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับภาษา

2. ปัญหาและอุปสรรคของการเรียนรู้ในการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการเข้าถึงระบบเทคโนโลยี การเท่าทันทักษะความรู้เทคโนโลยี ระบบจัดการการเรียนรู้ที่ใช้งานลำบาก และหลักสูตรการเรียนรู้ที่ขาดความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ ขาดความสอดคล้องกับพฤติกรรมคนเจนเนอเรชั่นวาย ซึ่งอยู่ในช่วงวัยทำงาน อย่างไรก็ตามคนเจนเนอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด

คำสำคัญ: การเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด; กลวิธีการเรียนรู้; MOOCs

Abstract

The objectives of this research were to study learning data through Massive Open Online Course (MOOCs) of Generation Y people in Bangkok and to study problems and obstacles of learning through Massive Open Online Course (MOOCs) of Generation Y people in Bangkok. The samples consisted of 335 Generation Y workers in Bangkok who were born between 1981 and 1999. They have acquired learning or training experience through service provider MOOCs in Thailand. This mixed methods survey research used both quantitative and qualitative research. Data were collected through 355 questionnaires. The statistics used to analyze the data were percentage, frequency, average and standard deviation. Subsequently, the information was obtained through interviews. This study was selected from 12 purposive sampling respondents. The data were then analyzed using content analyses and inductive analyses.

Results from the study indicated that:

1. Most samples had a specialized learning style for reading and writing. They often used computers to learn MOOCs from home. Most of them enrolled in a free course and took approximately 15-30 minutes of sessions. Language courses were popular for registration and obtaining a certificate of completion.

2. Access to technology systems, a lack of digital literacy, an unintuitive Learning Management System design, and a curriculum that is unsuitable for millennial behavior were the primary barriers to learning through MOOCs.

Keywords: Massive Open Online Course; Learning strategies; MOOCs

1. บทนำ

สังคมยุคดิจิทัล (Digital native) ส่งผลให้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาเป็นแบบระบบเปิด ตอบสนองการศึกษาของบุคคลจำนวนมาก (Mass education) คำนึงถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ไม่จำกัดเวลา สถานที่การเรียนรู้ มีระบบให้เลือกเรียนอย่างอิสระจำนวนมาก ซึ่งการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ได้ดี เนื่องจาก เป็นการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรที่ก้าวข้ามผ่านข้อจำกัดด้านเขตพื้นที่และเวลา (Hone & El Said, 2016; McAuley, Stewart, Siemens, & Cormier, 2010; Milligan & Littlejohn, 2017; Moe, 2016; Sandeen, 2013; Wong, 2017; Yuan, Powell, & Olivier, 2014) อีกทั้งยังเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เพิ่มโอกาสในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ซึ่งเป็นกลุ่มคนช่วงวัยดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองและมีความสามารถทางเทคโนโลยี อีกทั้งส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน (Mariana, 2017) ซึ่งผู้เรียนในประเทศไทยที่สนใจลงทะเบียนเรียนหลักสูตรการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด ภายในประเทศมากที่สุด คือ กลุ่มคนวัยทำงาน และกลุ่มคนที่อายุระหว่าง 25-34 ปี (เวิร์คพอยท์ ทูเดย์, 2561; สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, 2560)

อย่างไรก็ดี จากการศึกษานโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย พบว่า โมเดลไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนา

ประเทศไทยต้องการที่จะขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทางและสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ โดยสามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559) ประเทศไทยจึงพยายามพัฒนาระบบการเรียนออนไลน์โดยใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้ให้แก่ประชากรทุกเพศทุกวัย ซึ่ง MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นระบบการเรียนรู้ที่นำเทคโนโลยีและวิธีการเรียนการสอนสมัยใหม่มาผสมผสาน จึงทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้และฝึกอบรมได้ผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งรองรับสถานการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญที่จะสร้างให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ จึงพัฒนาการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดโดยก่อตั้งโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทยเพื่อการจัดการเรียนการสอนในระบบเปิด (Thai-MOOC) เพื่อให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากรสื่อการเรียนรู้อะหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชา จึงเกิดความร่วมมือพัฒนาการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ออนไลน์ให้มีระบบกลางที่มีมาตรฐาน (โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย, 2561) ภายใต้โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล แผนงานที่ 3 การสร้างสังคมคุณภาพด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ที่มุ่งหวังให้การเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด เป็นระบบและศูนย์กลางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมหาชน

อีกทั้งเป็นสถาปัตยกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศกลางเพื่อรองรับการศึกษาระบบเปิดเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Space) (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562)

อย่างไรก็ดี จากแรงกดดันของการระบาดโควิด 19 ยิ่งกระตุ้นให้วิถีชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงาน การฝึกอบรม การเรียนรู้ขององค์กรต่างๆ ปรับเปลี่ยนสู่ระบบดิจิทัล จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งของกลุ่มคนทำงาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเจนเนอเรชั่นวาย เนื่องจากเป็นระบบการเรียนรู้ที่นำเทคโนโลยีและวิธีการเรียนการสอนสมัยใหม่มาผสมผสาน จึงทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้และฝึกอบรมได้ผ่านช่องทางออนไลน์ซึ่งรองรับสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่รองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ดังนั้น การศึกษาการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดของคนเจนเนอเรชั่นวาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จะทำให้ทราบกลวิธีการเรียนรู้ ข้อมูลการเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรคในการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด ซึ่งสามารถนำข้อมูลผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการออกแบบการเรียนรู้สำหรับคนเจนเนอเรชั่นวาย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์เพื่อการวางนโยบายที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่นกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคน

เจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการเรียนรู้ในการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยในลักษณะการวิจัยเชิงสำรวจ อันมีระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยอาศัยการเก็บแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การเก็บแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ผ่าน Google Form หลังจากนั้นจึงทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อค้นหาข้อมูลเชิงลึกกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การเรียนรู้ การฝึกอบรมผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดของผู้บริการภายในประเทศไทย เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2524-2542 และทำงานในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถาม จำนวน 355 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกจากผู้ตอบแบบสอบถามแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์

(Purposive Sampling) จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาศึกษาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ถึงกันยายน พ.ศ. 2563 รวมระยะเวลา 9 เดือน

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถนัดเรียนรู้ผ่านการอ่านและการเขียน มักใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียน เรียนขณะอยู่ที่พักอาศัย ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย อีกทั้งใช้เวลาในการเรียนรู้ระหว่าง 15-30 นาที ซึ่งหลักสูตรภายในประเทศที่ได้รับความนิยมในการลงทะเบียนเรียน คือหลักสูตรการเรียนรู้ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (<https://mooc.chula.ac.th>) และหลักสูตรต่างประเทศที่ได้รับความนิยมในการลงทะเบียนเรียน คือ หลักสูตรการเรียนรู้ของ coursera (<https://www.coursera.org>) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ลงทะเบียนเรียนและได้รับใบรับรองผล ใบประกาศนียบัตรในเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับภาษา

2. ปัญหาของการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดของคนเจนเนอเรชันวาย ในเขตกรุงเทพมหานคร คือ แม้ว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีระดับเบื้องต้นซึ่งสามารถลงทะเบียนและเข้าเรียนได้แต่หากกิจกรรมการเรียนรู้อาศัยเครื่องมือทางเทคโนโลยีเพิ่มเติมที่ซับซ้อน ผู้เรียนบางส่วนยังขาดทักษะทางดิจิทัล อีกทั้งการเข้าถึงอุปกรณ์เทคโนโลยียังมีข้อจำกัด เช่น

โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต รวมถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อาจไม่ครอบคลุมการเข้าเรียนทุกสถานที่ ทุกเวลา ในขณะที่อุปสรรคของการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดคือระบบจัดการการเรียนรู้ที่ใช้งานลำบากการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่ขาดความยืดหยุ่นต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนไม่สามารถกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง มีระยะเวลาเข้าเรียนที่จำกัด อันเป็นการออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่สนับสนุนการเรียนรู้ของพฤติกรรมคนเจนเนอเรชันวาย ซึ่งอยู่ในช่วงวัยทำงานที่มีเวลาไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่คนเจนเนอเรชันวาย ในเขตกรุงเทพมหานครให้ความสนใจในการพัฒนาตนเอง โดยพบปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้เพียงเล็กน้อย

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) ของคนเจนเนอเรชันวายที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2524-2542 เขตกรุงเทพมหานครสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดผ่านทางอุปกรณ์เทคโนโลยีของตนเอง และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตส่วนตัว เนื่องจากระบบเทคโนโลยีดังกล่าวอาจส่งผลต่อความสม่ำเสมอในการเข้าเรียน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการ

เรียนรู้โดยเลือกใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนขณะอยู่ที่พักอาศัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ที่ระบุว่า การมีคอมพิวเตอร์ที่สามารถใช้ได้ที่บ้าน และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่บ้านเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์อีกทั้งประสิทธิภาพของอุปกรณ์ยังมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ (OECD, 2020; ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

หลักสูตรภายในประเทศที่ได้รับความนิยมในการลงทะเบียนเรียน คือหลักสูตรการเรียนรู้ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (<https://mooc.chula.ac.th>) และหลักสูตรต่างประเทศที่ได้รับความนิยมในการลงทะเบียนเรียน คือ หลักสูตรการเรียนรู้ของ coursera (<https://www.coursera.org>) ซึ่งทั้ง 2 ผู้ให้บริการมีหลักสูตรที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้จำนวนมาก รวมทั้งสามารถแสดงใบรับรองการเรียนรู้ผ่าน LinkedIn ระบบเครือข่ายมืออาชีพในการค้นหางานบนอินเทอร์เน็ตที่ใหญ่ที่สุดในโลก (LinkedIn, 2020) สอดคล้องกับผลการสำรวจที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายและได้รับใบรับรองเนื่องด้วยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นที่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนในองค์กรที่มีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ การฝึกอบรมออนไลน์ เช่น การให้สวัสดิการค่าลงทะเบียนเรียน การเปลี่ยนย้ายตำแหน่งตาม

ทักษะใหม่ที่เรียนรู้เพิ่มเติม โดยใช้ใบรับรองผลการเรียนหรือเกียรตินิยมเป็นหลักฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kiers and Werff (2019) ที่พบว่า องค์การให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเรียนให้แก่บุคลากร โดยจำเป็นต้องลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรที่สามารถออกเอกสารรับรองการเรียน และผ่านการวัดผลหลังเรียนครบหลักสูตร เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าทางอาชีพจากการเรียนรู้ออนไลน์ (ถนอมรัตน์ พงเลา, 2562)

นอกจากนี้ ยังพบว่าเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับภาษาได้รับความนิยมอย่างมากมีผลลัพธ์ไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ McKinsey & Company ที่พบว่าทักษะสำคัญในการก้าวหน้าทางอาชีพหลังจากสถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 คือทักษะการเรียนรู้ (Christensen, Gittleston, & Smith, 2020) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อกลางที่ใช้ในการเรียนรู้และติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้การเรียนรู้ภาษายังสามารถขยายความเข้าใจทางวัฒนธรรม เปิดมุมมองทางความคิดให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งช่วยเพิ่มทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Playdon, 2016) อย่างไรก็ตามก็ตีพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเรียนรู้อยู่ระหว่าง 15-30 นาที ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสร้างสื่อวีดิทัศน์สำหรับการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-learning) ที่แนะนำความยาวที่เหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์ว่าไม่ควรเกิน 20 นาที (Knott, 2020; Lynch, 2019) รวมถึงงานวิจัยที่ระบุว่า เวลา 18 นาทีเป็นเวลาที่ยาวพอสำหรับเรียนรู้และรับฟังเรื่องราวโดยที่ผู้ฟังยังคงความสนใจ ซึ่งการประจักษ์ว่าด้วยเทคโนโลยีการบันทึก และการออกแบบ (Technology

Entertainment and Design: TED) ได้นำใช้เป็นหลักการนำเสนอของเวทีการประชุม TED (Gallo, 2014)

2. ปัญหาและอุปสรรคของการเรียนรู้ในการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด แม้ว่าการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดของคนจนหรือชนชั้นนาย ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีระดับเบื้องต้นแต่ยังมีบางส่วนที่ขาดทักษะทางเทคโนโลยีและทักษะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จของการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดที่พบว่า ผู้สมัครเรียนที่มีทักษะทางเทคโนโลยีระดับพื้นฐานส่วนใหญ่ ไม่สามารถเรียนจบหลักสูตรการเรียนรู้ที่อาศัยเทคโนโลยีระดับสูง (Wang & Baker, 2015) สอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่ระบุว่า การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ไม่เคยหยุดนิ่ง ต้องอาศัยทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) (Jisc, 2016) ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด ที่พบว่า การรับรู้ด้านดิจิทัลมีผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด อันนำมาสู่ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ (Hana & Asadullah, 2019) จึงควรให้ข้อมูลพื้นฐานด้านทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) ภายในระบบการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด

อีกทั้งพบว่า การเข้าถึงอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ข้อจำกัด เช่น ผู้เรียนไม่มีคอมพิวเตอร์ส่วนตัว เป็นปัญหาในการเรียนรู้เนื่องจากผู้เรียนรู้สึกถึงการ

ขาดความต่อเนื่องทางการเรียนรู้ (Ma & Lee, 2020) อย่างไรก็ตาม การศึกษาปัญหาของผู้เรียนหลักสูตรออนไลน์ผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดพบว่าการเข้าถึงทางอินเทอร์เน็ตที่ยากลำบาก ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดที่ล้มเหลว เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยภายนอกที่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการอื่น (Liu, 2017) เช่น การเข้าเรียนขณะอยู่ที่สถานที่ทำงาน ร้านกาแฟที่ให้บริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงรวมถึงใช้บริการอินเทอร์เน็ตฟรีจาก Google Station ซึ่งมีพื้นที่บริการภายในกรุงเทพมหานคร (บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน), 2563)

ในขณะที่อุปสรรคการเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่ขาดความยืดหยุ่นต่อการเรียนรู้พบว่า เป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการออกแบบระบบจัดการการเรียนรู้ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาในบางหลักสูตร ซึ่งในปีพ.ศ. 2564 ทางเว็บไซต์ผู้ให้บริการหลักสูตรออนไลน์ได้ปรับรูปแบบการใช้งานที่ยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถจัดการการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในประเด็นที่ผู้เรียนสามารถกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ และเลือกเนื้อหาบทเรียนได้ตามความต้องการโดยสอดคล้องกับแนวคิดการกำกับตนเองของทีที่กล่าวว่า การกำกับตนเองเป็นกระบวนการที่บุคคลกำหนดเป้าหมาย ค้นหาวิธีการบรรลุเป้าหมาย และควบคุมกระบวนการดังกล่าวด้วยตนเอง (Schunk & Zimmerman, 1998) การที่ผู้เรียนสามารถเลือก

เนื้อหาการเรียนรู้ของตนเองได้ตามความต้องการ จึงเป็นหนึ่งในขั้นตอนของกระบวนการกำกับการเรียนรู้ตนเอง ซึ่งจะลดอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังพบว่าอุปสรรคด้านระบบจัดการการเรียนรู้ที่ใช้งานลำบากส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับระบบจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) ที่แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบของระบบจัดการการเรียนรู้ ภายในหลักสูตรการเรียนออนไลน์มีผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ใช้งานง่ายขึ้นนั้น จะทำให้ผู้เรียนใช้งานเครื่องมือการเรียนรู้เต็มศักยภาพ และสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาตนเอง (Analía Cicchinelli et al., 2018)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำผลการวิจัยไปปรับใช้เป็นแนวทางในการออกแบบวิธีการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดของคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1.1 จากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย และเข้าเรียนระหว่างช่วงเวลา 16.00-23.59 น. โดยใช้เวลาในการเรียนรู้ระหว่าง 15-30 นาที ซึ่งเรียนขณะอยู่ที่ที่พักอาศัย ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในระยะเวลาอันจำกัด มีกิจกรรมกระตุ้นการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนที่มีความถนัดด้านการเรียนรู้ที่หลากหลาย อีกทั้งสามารถ

ออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่ผนวกการสื่อสารแบบประสานเวลา (Synchronous) ผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ในช่วงเวลากลางคืนซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y ที่เกิดปี พ.ศ. 2524-2542) สะดวกเรียนผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด โดยอาจศึกษาลักษณะหลักสูตรที่กลุ่มตัวอย่างนิยมลงทะเบียนเรียน ได้แก่ <https://mooc.chula.ac.th/> และ <https://www.coursera.org/> เพื่อนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด นอกจากนี้จากความสนใจเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับภาษาของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นวาย จึงควรสร้างหลักสูตรด้านภาษาให้หลากหลายและเพิ่มระดับการเรียนรู้ขั้นสูงขั้นเพื่อให้ผู้เรียนต่อยอดความรู้ดังกล่าว

1.2 จากปัญหาของการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดของคนเจนเนอเรชั่นวาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ผู้เรียนบางส่วนยังขาดทักษะทางดิจิทัลและความรู้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนนั้น ดังนั้น ผู้ให้บริการควรสร้างสื่อให้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีที่ผู้เรียนจำเป็นในการเรียนรู้ของแต่ละหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอในการเข้าเรียนหลักสูตรดังกล่าว นอกจากนี้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์สามารถสร้างโปรโมชั่นอินเทอร์เน็ตที่ส่งเสริมการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด เพื่อลดปัญหาการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่ไม่ครอบคลุมทุกสถานที่ ทุกเวลารวมทั้งสร้างมาตรฐานการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ วิถีชีวิตของบุคคลแต่ละช่วงวัย เพื่อลดอุปสรรคในการ

เรียนรู้ของความแตกต่างของบุคคลในแต่ละช่วงอายุ

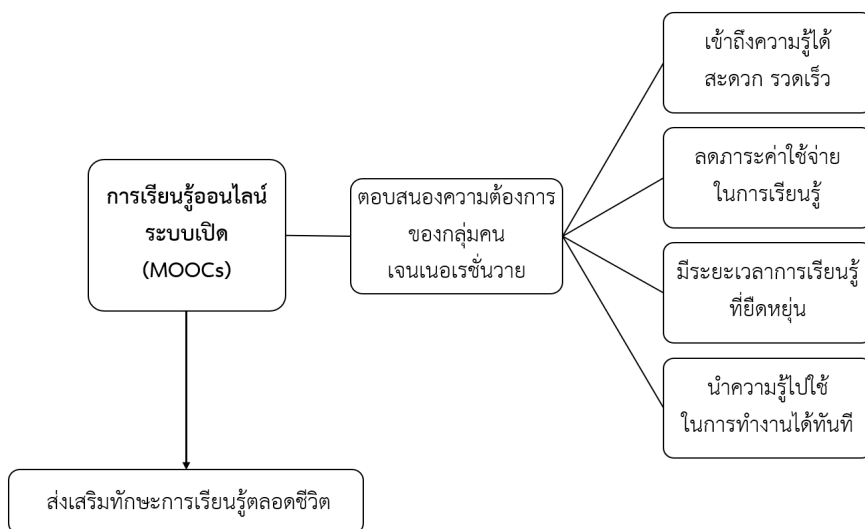
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อนำไปพัฒนาในงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิดของคนเจนเนอเรชั่นวาย ครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา เฉพาะกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นวาย ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษากลุ่มตัวอย่างในเจนเนอเรชั่น (Generation) อื่นและทำการเปรียบเทียบกัน ระหว่างเจนเนอเรชั่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวางนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาระบบการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2.2 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา เฉพาะกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษากลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่อื่น ซึ่งมีความแตกต่างกันเชิงบริบทพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด (MOOCs) เป็นหนึ่งในกลวิธีการเรียนรู้ของคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ในเขตกรุงเทพมหานครที่ได้รับความนิยม แม้ว่าในการเรียนรู้จะมีปัญหาและอุปสรรคด้านเทคโนโลยี แต่ในภาพรวมกล่าวได้ว่า การเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่นวาย ในช่วงวัยทำงานที่มีตารางเวลาไม่แน่นอน มีระยะเวลาจำกัดในการหาความรู้เพิ่มเติม นอกจากนี้การเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ระบบเปิด สามารถเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงพัฒนาความสามารถได้สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่าย อีกทั้งการเรียนออนไลน์ส่วนใหญ่ยังใช้เวลาในการเรียนรู้ไม่นาน ทำให้สามารถแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ รวมทั้งสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการทำงานได้ทันที

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *อว. ร่วมเสริมพลัง: เพิ่มองค์ความรู้: ต่อยอดการจัดการเรียนรู้ออนไลน์กับ THAI MOOC*. เข้าถึงได้จาก <https://www.mhesi.go.th/home/index.php/pr/news/344-thai-mooc>
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf>
- โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย. (2561). *ความเป็นมา Thai MOOC*. เข้าถึงได้จาก <http://mooc.thaicyberu.go.th/about-us/>
- ณอมรัตน์ พงเลา. (2562). *Digital badge ประกาศนียบัตรโลกออนไลน์*. เข้าถึงได้จาก [http://www.pmat.or.th/ความรู้ทรัพยากรบุคคล/1712/รู้หรือไม่%20\(how%20to\)/20700/gallery2/?contentid=37980](http://www.pmat.or.th/ความรู้ทรัพยากรบุคคล/1712/รู้หรือไม่%20(how%20to)/20700/gallery2/?contentid=37980)
- บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน). (2563). *CAT ร่วมกับ Google ติดตั้ง Google Station-CAT WiFi ฟรีอินเทอร์เน็ตไร้สายความเร็วสูงที่มีคุณภาพ ทั้งในพื้นที่กรุงเทพฯ ปริมณฑล และส่วนภูมิภาค*. เข้าถึงได้จาก <https://www.cattelecom.com/cat/content/3283/216/CAT>
- เวิร์คพอยท์ ทูเดย์. (2561). *รู้จัก MOOC มหาวิทยาลัยออนไลน์ เรียนได้ทั่วโลก*. เข้าถึงได้จาก <https://workpointtoday.com/เจาะตลาด-mooc-มหาวิทยาลัย/>
- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). *โรงเรียนและนักเรียนมีความพร้อมเพียงใดกับการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์: ข้อค้นพบจาก PISA*. เข้าถึงได้จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2020-51/>
- สำนักงานอุทยานการเรียนรู้. (2560). *Thai MOOC ก้าวสำคัญของการศึกษาเพื่อคนทุกคน*. เข้าถึงได้จาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/332/Thai-MOOCก้าวสำคัญของการศึกษาเพื่อคนทุกคน
- Analia Cicchinelli, Eduardo Veas, Abelardo Pardo, Viktoria Pammer-Schindler, Angela Fessl, Carla Barreiros, & Stefanie Lindstädt. (2018). *Finding traces of self-regulated learning in activity streams*. Paper presented at the Proceedings of the 8th International Conference on Learning Analytics and Knowledge, Sydney, New South Wales, Australia. Retrieved from <https://doi.org/10.1145/3170358.3170381>

- Christensen, L., Gittleson, J., & Smith, M. (2020). *The most fundamental skill: Intentional learning and the career advantage*. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/the-most-fundamental-skill-intentional-learning-and-the-career-advantage#>
- Gallo, C. (2014). *The Science Behind TED's 18-Minute Rule*. Retrieved from <https://www.linkedin.com/pulse/20140313205730-5711504-the-science-behind-ted-s-18-minute-rule/>
- Hana, A., & Asadullah, S. (2019, 28-30 June 2019). *Digital Literacy and the Attitude of Educators Towards MOOC Platform in GCC Countries*. Paper presented at the 2019 IEEE International Conference on Innovative Research and Development (ICIRD).
- Hone, K. S., & El Said, G. R. (2016). Exploring the factors affecting MOOC retention: A survey study. *Computers & Education*, 98, 157-168.
- Jisc. (2016). *Technology and tools for online learning*. Retrieved from <https://www.jisc.ac.uk/full-guide/technology-and-tools-for-online-learning>
- Kiers, J., & Werff, J. (2019). *The Future of Work requires a Future of Professional Learning: From stand-alone, academic MOOCs to Programmes that are relevant for Professionals*.
- Knott, R. (2020). *Video Length: How Long Should Instructional Videos Be? (New Data)*. Retrieved from <https://www.techsmith.com/blog/video-length/>
- LinkedIn. (2020). *What is LinkedIn and How Can I Use It?*. Retrieved from <https://www.linkedin.com/help/linkedin/answer/111684/linkedin-?lang=en>
- Liu, L. (2017). An Empirical Analysis of Chinese College Learners' Obstacles to MOOC Learning in an English Context. *English Language Teaching*, 10(3), 136-150.
- Lynch, L. (2019). *How Long Should Videos Be for E-Learning?*. Retrieved from <https://www.learndash.com/how-long-should-videos-be-for-e-learning/>
- Ma, L., & Lee, C. S. (2020). Drivers and barriers to MOOC adoption: perspectives from adopters and non-adopters. *Online Information Review*, 44(3), 671-684. doi:10.1108/OIR-06-2019-0203
- Mariana, J. (2017). *How the different Generations use Media differently*. Retrieved from <https://www.engage.net/media-usage-generation-x-y-z/>

- McAuley, A., Stewart, B., Siemens, G., & Cormier, D. (2010). *The MOOC model for digital practice*. Charlottetown, Canada: University of Prince Edward Island.
- Milligan, C., & Littlejohn, A. (2017). Why study on a MOOC? The motives of students and professionals. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 18(2), 92-102.
- Moe, R. (2016). The phenomenal MOOC. In *Emergence and Innovation in Digital Learning: Foundations and Applications*. Canada: AU Press, Athabasca University.
- OECD. (2020). *Learning remotely when schools close: How well are students and schools prepared? Insights from PISA*. Retrieved from <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/learning-remotely-when-schools-close-how-well-are-students-and-schools-prepared-insights-from-pisa-3bfda1f7/>
- Playdon, J. (2016). *Why Everyone Should Invest In Language Skills*. Retrieved from <https://www.topuniversities.com/student-info/daily-news026/why-everyone-should-invest-language-skills>
- Sandeen, C. (2013). Assessment's Place in the New MOOC World. *Research & practice in assessment*, 8, 5-12.
- Schunk, D. H., & Zimmerman, B. J. (1998). *Self-regulated learning: From teaching to self-reflective practice*. Guilford Press.
- Wang, Y., & Baker, R. (2015). Content or platform: Why do students complete MOOCs. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 11(1), 17-30.
- Wong, J. (2017). *Enhancing Self-Regulated Learning in Massive Open Online Courses*. Retrieved from <https://www.educationandlearning.nl/projects/enhancing-self-regulated-learning-in-massive-open-online-courses>
- Yuan, L., Powell, S., & Olivier, B. (2014). *Beyond MOOCs: Sustainable online learning in institutions*. United Kingdom: University of Bolton, Centre for Educational Technology, Interoperability and Standards.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกำลังกายของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*

Factor on Exercise of Students at Chaiyaphum

Rajabhat University

ปานุวัฒน์ ปากชำนิ, ทนงศักดิ์ ทองศรีสุข, อัจฉราภรณ์ เชื้อช้าง และปาริชาติ สัตย์ญารักษ์
Panuwat Pakchumni, Thanongsak Thongsrisuk, Artcharaporn Chuachang and Parichat Sattayarak

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: panuwatlae@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ 2) เปรียบเทียบความรู้ เจตคติ และการรับรู้อุปสรรคในการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ จำแนกตามเพศ โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 484 คน โดยวิธีการเลือกโดยบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามด้านความรู้ เจตคติ การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย ความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์ในการออกกำลังกาย การสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างในการออกกำลังกายที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกาย ได้แก่ ด้านเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.21, p = 0.00$) ด้านความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์การออกกำลังกายมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.18, p = 0.00$) และด้านการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.32, p = 0.00$) และปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษา คือ ปัจจัยด้านการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายไม่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษา และนักศึกษาทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายที่แตกต่างกันอย่าง

*ได้รับบทความ: 17 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 18 มิถุนายน 2564

Received: February 17, 2021; Revised: March 30, 2021; Accepted: June 18, 2021

มีนัยสำคัญ .05 มีความรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.35$, S.D. = 0.45) นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 มีเจตคติโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{x} = 2.89$, S.D. = 0.72)

คำสำคัญ: ปัจจัย; ความสัมพันธ์; การออกกำลังกาย; นักศึกษา

Abstract

The research was purpose of it was: 1) to study associated with the factor of exercise students' at Chaiyaphum Rajabhat University, 2) to study knowledge, attitude and perceived barriers in exercise of Chaiyaphum Rajabhat University classified by gender. This study was a survey of the sample consisted of 484 students' at Chaiyaphum Rajabhat University, using method of obtained by accidental sampling. The instruments used in the research was a questionnaire about, knowledge, attitude, the cognition of obstacle exercise, readiness' places and equipment of exercise, support from students at Chaiyaphum Rajabhat University. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation and its reliability was verified by calculation of Pearson's correlation coefficient; r formula.

The results of the research were as follows: The factor related to exercise of students at Chaiyaphum Rajabhat University. The attitude positive correlation of exercise at the 0.05 level of significant. ($r = 0.21$, $p = 0.00$) The readiness 'places and equipment of exercise at the 0.05 level of significant ($r = 0.18$, $p = 0.00$) and the support from the students at the 0.05 level of significant. ($r = 0.32$, $p = 0.00$). The factor were not related to exercise of students at Chaiyaphum Rajabhat University. The cognition of obstacle exercise was not related to exercise and all gender students had a different knowledge about exercise with moderate level at the 0.05 level of significant. ($\bar{x} = 2.35$, S.D. = 0.45) Student hadn't different attitude about exercise with fair level at the 0.05 level of significant. ($\bar{x} = 2.89$, S.D. = 0.72) Moreover, the university should increase facilities, cleanness, and develop learning management system, general education. Especially, Physical education pattern had more knowledge for students and improved others factor. Finally, students love to exercise and make them to good health.

Keywords: Factor; relationship; exercise; students

1. บทนำ

ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมการออกกำลังกายโดยกรมพลศึกษามีนโยบายสร้างเสริมสุขภาพโดยการคำนึงการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมและบริบทต่างๆ ที่ส่งผลต่อการออกกำลังกายของประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนไทยทุกกลุ่มอายุมีการตื่นตัวออกกำลังกาย เล่นกีฬา ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม จากแผนยุทธศาสตร์กรมพลศึกษา (พ.ศ. 2560-พ.ศ. 2564) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทั้งหมด 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ กีฬา และนันทนาการ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ ด้านการส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานบุคลากรทางการกีฬาและนันทนาการ ด้านการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรมการออกกำลังกาย กีฬา นันทนาการและวิทยาศาสตร์การกีฬา และด้านการพัฒนาองค์กรคุณภาพ (กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา, 2560) การออกกำลังกายเป็นกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพประการหนึ่งที่สำคัญโดยมีการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้อวัยวะระบบต่างๆ ของร่างกายได้ทำงานอย่างเต็มที่ เช่น ระบบกล้ามเนื้อและข้อต่อ ระบบไหลเวียนโลหิต ระบบหายใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทั้งบุคคลที่มีภาวะสุขภาพดีและบุคคลที่เจ็บป่วยและอีกทั้งยังสามารถป้องกันโรคหรือลดอัตราเสี่ยงการเกิดโรคต่างๆ เช่น โรคอ้วน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ และหลอดเลือด

(กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562)

นักศึกษาเป็นกำลังหลักของสังคมถ้ามีการออกกำลังกายเป็นนิสัยจะมีสุขภาพดีตามไปด้วยในการวิจัยในการศึกษา ยังทราบถึงสถานการณ์พฤติกรรมการออกกำลังกายที่เป็นอยู่ และความสำคัญของพฤติกรรมการออกกำลังกาย เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมการออกกำลังกายเพื่อให้เป็นตามนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยจากผลการศึกษาพฤติกรรมทางสุขภาพในการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีค่าดัชนีมวลกายต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 17.2 และเกินเกณฑ์ ร้อยละ 2.4 มีพฤติกรรมเสี่ยงหรือพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสมในระดับปานกลาง ร้อยละ 59.6 โดยรับประทาน อาหารรสหวานบ่อย/บ่อยมาก ร้อยละ 11.2 รับประทานอาหารรสเค็มบ่อย/บ่อย มาก ร้อยละ 3.6 รับประทานอาหารมัน กะทิหรืออาหารทอดบ่อย/บ่อยมาก ร้อยละ 7.9 2 ดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 27.5 สูบบุหรี่ ร้อยละ 2.7 ไม่ออกกำลังกายเลย ร้อยละ 27.8 และออกกำลังกายมากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 14.1 (พรภัทรา แสนเหลา และอนัญญา ลาลูน, 2562, หน้า 21-33)

จากปัญหาพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิดังกล่าว อาจส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพและป่วยเป็นโรคเรื้อรังในอนาคตได้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยใน

ครั้งนี้ เป็นฐานข้อมูลการวางแผนการส่งเสริมสุขภาพและการออกกำลังกายของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น และออกกำลังกายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นได้เล็งเห็นคุณค่าประโยชน์และประสิทธิภาพของการออกกำลังกาย โดยตั้งเป้าหมายเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นเลิศด้านการส่งเสริมสุขภาพ การกีฬา การออกกำลังกาย และเป็นแบบอย่างแนวที่ดีให้กับชุมชน สังคม และประชาชน ในจังหวัดชัยภูมิได้มีความตระหนักถึงการส่งเสริมสุขภาพและการออกกำลังกายต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ เจตคติ และการรับรู้อุปสรรคในการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยทำการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

1. ประชากร คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ปี 2561 จำนวนทั้งหมด 3,586 คน ประกอบด้วย คณะครุศาสตร์ จำนวน 1,895 คน คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 322 คน

คณะรัฐศาสตร์ 383 คน คณะพยาบาลศาสตร์ 404 คน คณะบริหารธุรกิจ 445 คน คณะวิศวกรรมศาสตร์ 52 คน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 85 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ยามาเน่ (Yamane, 1973) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเลือกโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 484 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีทั้งหมด 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 ด้านความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย ส่วนที่ 3 ด้านเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกาย ส่วนที่ 4 ด้านการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย ส่วนที่ 5 ด้านความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์การออกกำลังกาย และส่วนที่ 6 ด้านการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง

4. การสร้างและหาคุณภาพ

- 4.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของรูปแบบ (Format) และความถูกต้องของภาษา (Wording) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.84 จากนั้นนำแบบสอบถาม

มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4.2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดสอบขั้นต้น (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างโดยทดลองใช้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน 30 คน

4.3 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ในการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.819

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการจัดทำหนังสือถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการจัดทำหนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอ

ความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสอบถาม นำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตัวเอง และผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการอบรมและมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปจากคอมพิวเตอร์โดย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient; r) และทดสอบค่าที (t-test)

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะข้อมูลทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (n=484)

ข้อมูลทั่วไป	นักศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	66	13.6
หญิง	418	86.4
รวม	484	100
ระดับการศึกษา		
ชั้นปีที่ 1	361	74.6
ชั้นปีที่ 2	37	7.6

ข้อมูลทั่วไป	นักศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 3	66	13.6
ชั้นปีที่ 4	20	4.2
รวม	484	100
คณะที่ศึกษา		
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์	17	3.5
คณะครุศาสตร์	268	55.4
คณะรัฐศาสตร์	14	2.8
คณะพยาบาลศาสตร์	153	31.6
คณะบริหารธุรกิจ	23	4.8
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	0	0
คณะวิศวกรรมศาสตร์	9	1.9
รวม	484	100
โรคประจำตัว		
มี	22	4.5
ไม่มี	462	95.5
รวม	484	100
การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการออกกำลังกาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เคย	285	58.9
คนในครอบครัว	36	7.4
วิทยุ	390	80.6
โทรทัศน์	145	30.0
หนังสือพิมพ์	276	57.0
เพื่อน	210	43.4
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	357	73.8
ครู/อาจารย์	186	38.4
โซเชียล	29	6.0
อื่นๆ	2	0.4
ไม่เคย		

ข้อมูลทั่วไป	นักศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ
การประกอบกิจกรรมในเวลาว่าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา	288	59.5
อ่านหนังสือ	288	59.5
ดูโทรทัศน์หรือฟังเพลง	429	88.6
ไปเที่ยว	231	47.7
โทรศัพท์คุยกับเพื่อน	118	24.4
อื่นๆ	3	0.6
ความถี่ในการออกกำลังกาย		
ทุกวัน	131	27.1
วันเว้นวัน	113	23.3
สัปดาห์ละ 3 วัน	109	22.5
สัปดาห์ละครั้ง	49	10.1
เฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์	71	14.7
ไม่ได้ออกกำลังกาย	11	2.3
อื่นๆ	0	0
เวลาที่ใช้ในการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา		
น้อยกว่า 10 นาที	1	0.2
ประมาณ 15 นาที	22	4.5
ประมาณ 30 นาที	116	24.0
ประมาณ 45 นาที	123	25.4
ประมาณ 1 ชั่วโมง	161	33.3
มากกว่า 1 ชั่วโมง	61	12.6
จุดประสงค์ในการออกกำลังกาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เพื่อสุขภาพ	479	99.0
เพื่อความสนุกสนาน	455	94.0
เพื่อการแข่งขัน	111	22.9
เพื่อสังสรรค์กับเพื่อน	443	91.5
เพื่อลดน้ำหนัก	409	84.5
อื่นๆ	0	0

จากการศึกษาในตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ร้อยละ 86.4 ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 74.6 สังกัดคณะครุศาสตร์ ร้อยละ 55.4 ไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 95.5 และได้รับข่าวสาร เกี่ยวกับการออกกำลังกายจากโทรทัศน์ ร้อยละ 80.6 รองลงมาได้รับข่าวสารจากครู/อาจารย์ ร้อย ละ 73.8 จากคนในครอบครัว ร้อยละ 58.9 ในเวลาว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ส่วนใหญ่ ใช้เวลาว่างในการดูโทรทัศน์ฟังเพลง ร้อยละ 88.6

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (n= 484)

ปัจจัย	การออกกำลังกายของนักศึกษา				ระดับ
	$\bar{x}$	S.D.	(r)	p	
ด้านความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย	2.35	0.45	0.40	0.28	ปานกลาง
ด้านเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกาย	2.89	0.72	0.21	0.00*	พอใช้
ด้านการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย	0.63	0.22	0.52	0.16	น้อย
ด้านความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์การออก กาย	4.12	0.52	0.18	0.00*	มาก
ด้านการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง	4.11	0.52	0.32	0.00*	มาก

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายได้ พบว่า ด้าน ด้านความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 2.35$, S.D. = 0.45) ด้านเจตคติเกี่ยวกับการ ออกกำลังกายอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{x} = 2.89$, S.D. = 0.72) ด้านการรับรู้อุปสรรคของการออก กายอยู่ในระดับมากน้อย ($\bar{x} = 0.63$, S.D.= 0.22)

ออกกำลังกายและอ่านหนังสือ ร้อยละ 59.5 ออก กำลังกายทุกวัน ร้อยละ 27.1 วันเว้นวัน ร้อยละ 23.3 โดยใช้เวลาในการออกกำลังกายประมาณ 1 ชั่วโมง ร้อยละ 33.3 และประมาณ 30 นาที ร้อยละ 24.0 จุดประสงค์ในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ร้อยละ 99.0 เพื่อความสนุกสนาน ร้อยละ 94.0 และเพื่อสังสรรค์กับเพื่อน ร้อยละ 91.5

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏชัยภูมิ

ด้านความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์การออก กำลังกายอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.52) และด้านการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$, S.D. = 0.52)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้แก่ ด้านเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายมีความ

สัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.21$, $p = 0.00$) ด้านความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์การออกกำลังกายมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.18$, $p = 0.00$) และด้านการสนับสนุนจากบุคคลรอบ

ข้างความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.32$, $p = 0.00$)

2.1 ผลการเปรียบเทียบการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ ($n = 484$)

ความรู้	N	$\bar{x}$	S.D.	t	df	p
เพศชาย	66	1.48	.51	-2.49	387.13	.04*
เพศหญิง	418	3.15	.39			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพศชายและเพศหญิง

มีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบเจตคติออกกำลังกายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ ($n = 484$)

เจตคติ	N	$\bar{x}$	S.D.	t	df	p
เพศชาย	66	2.48	.41	1.02	317.26	1.90
เพศหญิง	418	2.48	.24			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเพศชายและเพศหญิง

มีเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการรับรู้อุปสรรคเกี่ยวกับการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิจำแนกตามเพศ ($n = 484$)

การรับรู้อุปสรรค	N	$\bar{x}$	S.D.	t	df	p
เพศชาย	66	2.48	0.68	-1.498	294.238	.03*
เพศหญิง	418	3.64	0.53			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเพศชายและเพศหญิงมีการรับรู้อุปสรรคเกี่ยวกับการออกกำลังกายที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05

3. ผลการวิจัย

3.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้แก่ ด้านเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.21$, $p = 0.00$) ด้านความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์การออกกำลังกายมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.18$, $p = 0.00$) และด้านการสนับสนุนจากบุคลากรรอบข้างความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($r = 0.32$, $p = 0.00$) และปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ คือ ปัจจัยด้านการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายไม่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

3.2 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเพศชายและเพศหญิงมีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 มีความรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.35$, $S.D. = 0.45$) ด้านเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเพศชายและเพศหญิงมีเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 มีเจตคติโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{x} = 2.89$, $S.D. = 0.72$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 สังกัดคณะครุศาสตร์ ไม่มีโรคประจำตัว และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการออกกำลังกายจากโทรทัศน์ ครู/อาจารย์ และคนในครอบครัว ในเวลารว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิใช้เวลาว่างในการดูโทรทัศน์ฟังเพลง ออกกำลังกาย และอ่านหนังสือ โดยมีการออกกำลังกายทุกวัน และใช้เวลาในการออกกำลังกายประมาณ 1 ชั่วโมง นักศึกษาที่ออกกำลังกายส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ สนุกสนาน

2. การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า ด้านเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกาย ($r = 0.21$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาได้รับข่าวสารจากทางโทรทัศน์ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทำให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการออกกำลังกายและต้องการมีสุขภาพที่แข็งแรง และด้วยทางมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายให้นักศึกษาและบุคลากรสนับสนุนให้มีออกกำลังกาย สอดคล้องกับสมเกียรติยศ วรเดช (2557, หน้า 288-299) นิสิตมีเจตคติและพฤติกรรมการออกกำลังกายในระดับสูง ร้อยละ 70.33 % และ 49.67 และพบว่า เพศ อายุ ชั้นปี คณะที่ศึกษา เจตคติ และพฤติกรรมการออกกำลังกายมีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์การออกกำลังกายมีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ($r = 0.18$) เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีฟิตเนส โรงยิม สนามกีฬา 2 แห่ง สนามบาสเกตบอล สนามฟุตบอล สนามกอล์ฟ ลานแอโรบิก เพื่อใช้ในการออกกำลังกาย รวมทั้งได้มีการปรับปรุงสถานที่ออกกำลังกายให้มีความสวยงามเพิ่มขึ้น จึงทำให้เกิดความหลากหลายในการเล่นกีฬาและตอบสนองความต้องการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิได้ มีผลการศึกษาสอดคล้องกับโอนทัย ผลิตนนท์เกียรติ และคณะ (2561, หน้า 55-64) ความพร้อมของสถานที่และอุปกรณ์การออกกำลังกายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ($r = 0.19$, $p = 0.00$) ด้านการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างมีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ($r = 0.32$) อย่างที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า เนื่องจากนักศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลายช่องทางรวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข คนในครอบครัว ครู/อาจารย์ และเพื่อนๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเปรมวดี คฤหเดช (2562, หน้า 455-466) พบว่า ในภาพรวมมีการรับรู้พฤติกรรมการออกกำลังกายอยู่ในระดับสูงเมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า การรับรู้พฤติกรรมการออกกำลังกายด้านประโยชน์และอุปสรรคมีการรับรู้สูงที่สุดในด้านความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย ด้านการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายไม่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกาย

ของนักศึกษา ซึ่งผลการศึกษาใกล้เคียงกับการศึกษาของโอนทัย ผลิตนนท์เกียรติ และคณะ (2561, หน้า 55-64) ในด้านการรับรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายและด้านทัศนคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษา ฉัตรชัย ประภัศร (2560, หน้า 81-92) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออกกำลังกาย กรณีศึกษา: นักศึกษาสาขาการบัญชีและนักศึกษาสาขาการจัดการ ระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย และการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออกกำลังกาย และสอดคล้องกับเปรมวดี คฤหเดช (2562, หน้า 455-466) พบว่า ในภาพรวมมีการรับรู้พฤติกรรมการออกกำลังกายอยู่ในระดับสูงเมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า การรับรู้พฤติกรรมการออกกำลังกายด้านประโยชน์และอุปสรรคมีการรับรู้สูงที่สุด

3. การเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการรับรู้อุปสรรคในการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ ด้านความรู้ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิมีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายเพศชายและเพศหญิง อยู่ในระดับปานกลาง เพศชาย เพศหญิงมีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยข้อคำถามที่ถูกมากที่สุดทั้งเพศชายและเพศหญิง ได้แก่ ควรเลือกชนิดของการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับเพศและวัย การออกกำลังกายสม่ำเสมอช่วยลดไขมัน

ในเส้นเลือดได้ การออกกำลังกายสม่ำเสมอช่วยให้ท่านหลับง่ายขึ้น ร้อยละ 100 เนื่องจากนักศึกษาได้เห็นความสำคัญของการออกกำลังกาย ซึ่งการออกกำลังกายสามารถทำให้เกิดความสนุกสนาน ได้พบปะเพื่อนใหม่ ได้สนทนากับเพื่อน พร้อมกับได้มีสุขภาพดีไปพร้อมกัน ได้รับการสนับสนุนในด้านความรู้จากครู/อาจารย์ และมีสนามกีฬากลางแจ้ง ฟิตเนส โรงยิมของมหาวิทยาลัยที่เอื้อต่อการออกกำลังกาย รวมถึงการบูรณาการรายวิชาต่างๆ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เข้าถึงความรู้ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสรากร บุญกิจเจริญ (2549) พบว่า นักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ กิจกรรมที่นักศึกษาปฏิบัติสม่ำเสมอมากที่สุด คือ ศึกษาสารานุกรมจากอินเทอร์เน็ต เล่นสเก็ต และสะสมแสตมป์

ด้านเจตคติ ส่วนใหญ่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิมีเจตคติต่อการออกกำลังกายโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ โดยนักศึกษาเพศชายและเพศหญิง มีเจตคติเกี่ยวกับการออกกำลังกายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 โดยนักศึกษาคณะต่างๆ ได้รับความรู้ในการออกกำลังกาย บุคลากร อาจารย์ และเพื่อนๆ รวมไปถึงเพื่อนที่เป็นนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับจักรกฤษณ์ นุบาล (2560, หน้า 75-86) พบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีเจตคติต่อการออกกำลังกายของกลุ่มเป้าหมาย เจตคติด้านการออกกำลังกาย ของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พบว่า นักศึกษาหญิงส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีในการออกกำลังกาย แต่มีบางส่วนที่ต้องปรับเจตคติให้ถูกต้อง เพื่อป้องกันผลเสียที่เกิดจากความ

เข้าใจผิดและประโยชน์สูงสุดในการออกกำลังกาย

ด้านการรับรู้อุปสรรค นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีการรับรู้อุปสรรคเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพศชายและเพศหญิงอยู่ในระดับปานกลาง และมีการรับรู้อุปสรรคเกี่ยวกับการออกกำลังกายที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิมีนโยบายการออกกำลังกายเพื่อให้บุคลากร และนักศึกษาได้มีสุขภาพที่แข็งแรง ส่งผลทำให้นักศึกษาหันมาออกกำลังกายมากขึ้นและรับรู้ถึงข้อจำกัดของเครื่องออกกำลังกายบางเครื่อง และสถานที่ออกกำลังกายบางแห่ง สอดคล้องและคล้ายคลึงกับผลงานวิจัยของธนพร แยมศรี, ชัญญิชาดุขุณี ทูลศิริ และยุวดี สีสันนาวิระ (2560, หน้า 158-168) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทำนายพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เครื่องราชวิทยาคมออกเฉียงเหนือ พบว่า มีการรับรู้การออกกำลังกายด้านอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลางและด้านสมรรถนะตนเองอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกับงานวิจัยของแววจีพันธ์ และอมร ไกรดิษฐ์ (2560, หน้า 180-195) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทำนายพฤติกรรมการออกกำลังกายของบุคลากรสาธารณสุขเครือข่ายบริการสุขภาพ อำเภอสว่างนคร จังหวัดสงขลา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรมีพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน หมวดศึกษาทั่วไป รายวิชาพลศึกษา หรือรายวิชาด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพให้มีรูปแบบ

ของการออกกำลังกายเพื่อเพิ่มความรู้ในการออกกำลังกายให้กับนักศึกษาและพัฒนาปัจจัยด้านอื่นๆ ให้เกิดการพัฒนาให้นักศึกษารักการออกกำลังกาย ส่งผลทำให้สุขภาพดีอย่างยั่งยืน

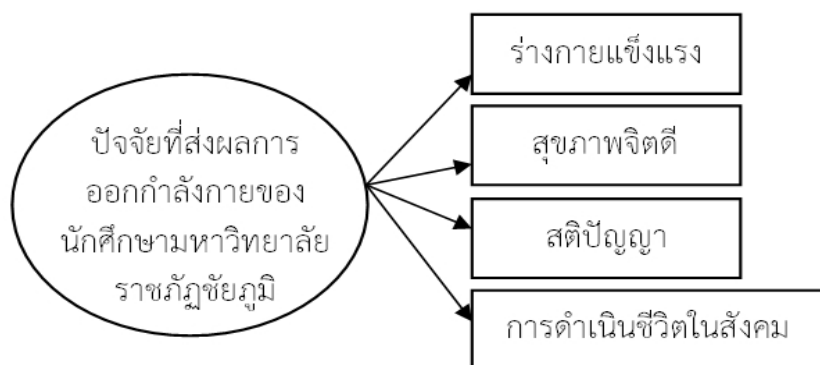
1.2 ควรเพิ่มการอำนวยความสะดวก ความสะอาด การปรับปรุงสถานที่ อุปกรณ์ในการออกกำลังกายในมีความพร้อมในการใช้งานอยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนารูปแบบกิจกรรม นวัตกรรมในการส่งเสริมการออกกำลังกายให้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิอย่างต่อเนื่อง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงการดูแลสุขภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง และเป็นฐานข้อมูลการวางแผนการส่งเสริมสุขภาพและการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม และออกกำลังกายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา. (2560). แผนยุทธศาสตร์กรมพลศึกษา (2560-2564). เข้าถึงได้จาก <https://www.dpe.go.th/about-391991791799-401291791802>
 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ. เข้าถึงได้จาก <https://multimedia.anamai.moph.go.th/help-knowledge/categories/exercise/>

- จักรกฤษณ์ นุบาล. (2560). ความรู้ เจตคติ พฤติกรรมการออกกำลังกายและสมรรถภาพทางกายของเจ้าหน้าที่พลศึกษาประจำจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการธรรมทรศน์*, 17(2), 75-86.
- ฉัตรชัย ประภัสร์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายกรณีศึกษา: นักศึกษาสาขาการบัญชีและนักศึกษาสาขาการจัดการ ระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558. *วารสารราชชนครินทร์*, 14(32), 81-92.
- ธนพร แยมศรี, ชัญญูชิตาตุษฏี ทูลศิริ และยุวดี ลีลัคณาวิระ. (2560). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 35(2), 158-168.
- เปรมวดี คฤหเดช. (2562). การรับรู้พฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนที่มาออกกำลังกายในสวนสาธารณะกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและวารสารเวชศาสตร์เขตเมือง*, 63(6), 455-466.
- พรภัทรา แสนเหลา และอณัญญา ลาลุน. (2562). การศึกษาพฤติกรรมทางสุขภาพในการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ*, 2(2), 21-33.
- แววจใจ พันภัย และอมร ไกรดิษฐ์. (2560). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการออกกำลังกายของบุคลากรสาธารณสุขเครือข่ายบริการสุขภาพ อำเภอสว่างนคร จังหวัดสงขลา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 4(ฉบับพิเศษ), 180-195.
- สมเกียรติยศ วรเดช. (2557). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออกกำลังกายของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตพัทลุง. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, 44(3), 288-299.
- สรากร บุญกิจเจริญ. (2549). *ศึกษาการใช้เวลาว่างในการประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีการศึกษา 2548*. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อโนทัย ผลิตนนท์เกียรติ และคณะ. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษากายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. *วารสาร ม.ฉก.วิชาการ*, 21(42), 55-64.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York: Harper and Row Publications.

การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่*

Risk Management of Buddhism and Culture of Phrae Buddhist Organization

พระครูโฆสิตสังขพิทักษ์ (ประเวศ กาฐาน)

Phrakru Kositsanghapitak (Prawet Tathan)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: sanghapitak2019@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม 2) ศึกษาการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ และ 3) วิเคราะห์และเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นบุคลากรในองค์กรพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ 6 องค์กร และกลุ่มพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน รวมจำนวนทั้งสิ้น 80 รูป/คน เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดแพร่ในปัจจุบัน เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก หมายความว่าต้องริบหาแนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในอนาคต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้มีความสุข
2. ข้อมูลของการบริหารจัดการความเสี่ยงร่วมกันขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ ไม่มีแผนนโยบายการบริหารความเสี่ยงที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบเพียงแต่การบริหารจัดการความเสี่ยงในระดับองค์กรของตนเองเท่านั้น แต่ไม่เชื่อมโยงไปยังการบริหารความเสี่ยงเชิงนโยบายที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติตามแผน

*ได้รับบทความ: 4 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2564

3. ผลการวิเคราะห์และเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ พบว่า มีพันธกิจร่วมกันใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านพระพุทธศาสนา และ 2) ด้านวัฒนธรรม นำไปสู่การกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ใน 2 ประเด็น คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดแพร่ และยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ คือ พระพุทธศาสนามั่นคง ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม นำสังคมสู่สันติสุข

คำสำคัญ: การบริหารจัดการความเสี่ยง; พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม; ยุทธศาสตร์

Abstract

This research aims to: 1) study the Buddhist and cultural risks; 2) to study the risk management of Buddhism and the culture of Buddhist organizations in Phrae Province; and 3) to analyze and propose strategies for managing the Buddhist and cultural risks of Buddhist organizations in Phrae Province. The research methodology is a qualitative research. The research methodology is a qualitative by studying the concept and theory of risk, the current risk management, the same theory and the management of risk in accordance with Buddhist principles. In addition, it will study the risk of Buddhism and culture from the Buddhist organizations in Phrae Province based on data corrected by in-depth interviews with totally 80 persons.

The results are found that:

1. The risks in Buddhism and Culture in Phrae Province are caused by both the internal and external factors. It is a very risky situation. This implies the highly need of the risk management to reduce the critical effect that will occur in the future.

2. There was no any cooperating clue of risk management between Buddhist organizations in Phrae Province or there was no any a formal plan or policy in risk management to promote and preserve Buddhism and culture. Only risk management was found in each the enterprise level that will not systematic link the policy of risk management that leads to the plan implementation.

3. On the analysis and guideline of strategies in the managing the Buddhistic and cultural risks of Phrae Buddhist organizations, the cooperated mission was found in 2 aspects: 1) on Buddhism and 2) on the Culture. From this cooperated mission will lead to the formulating strategies in two areas: Strategy 1: to build the stability of Buddhism and local culture in Phrae Province. Strategy 2: to build a risk management system for Buddhism and culture of Phrae Buddhist organizations. That is to say, each strategy must aim to 3 of achieving goals, risk management, cooperate culture and Buddhism in the province as Stable Buddhism, Preserved Culture, Peacefully Society.

Keywords: Risk Management; Buddhist and Culture; Strategy

1. บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีความเสี่ยงต่อการเผชิญสถานการณ์ความไม่แน่นอน ทั้งเหตุการณ์จากภัยพิบัติหรือเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ ซึ่งบางสถานการณ์อาจส่งผลกระทบต่อหน่วยงานไม่สามารถดำเนินการกิจหรือให้บริการในสภาวะวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมต่อสภาวะวิกฤติจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสถานการณ์ความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น (กลุ่มอำนวยการและกิจการพระพุทธศาสนา, 2556, หน้า 2) ซึ่งในปัจจุบันมีการพูดถึงการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) ในองค์กรและหน่วยงานต่างๆ เป็นจำนวนมากทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากกระแสต่างๆ เป็นจำนวนมากเข้ามากระทบ และมีทั้งระดับความรวดเร็วและรุนแรง ดังนั้นจึงทำให้เกิดความเสี่ยง คือ โอกาสหรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่จะทำให้เราไม่บรรลุวัตถุประสงค์ได้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเราสูญเสียความมั่นใจในการที่จะก้าวไปสู่เป้าหมายหรือเสี่ยงต่อการบรรลุเป้าหมายที่เราต้องการ

ปัจจุบันประเทศไทยเรานั้น ได้มีความตระหนักและตื่นตัวมากยิ่งขึ้น โดยประเทศไทยได้นำแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ ในองค์กรต่างๆ มากขึ้น รวมทั้งในภาคราชการ ได้แก่ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินได้จัดทำคำแนะนำ การนำมาตรฐานการควบคุมภายในไปใช้ในเชิงปฏิบัติ โดยนำหลักการ 5 องค์ประกอบมาใช้คือ สภาพแวดล้อมของการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุมสารสนเทศและการสื่อสาร รวมไปถึงการเฝ้าติดตามการประเมิน (นฤมล สะอาดโหม, 2550, หน้า 25) และในปี พ.ศ. 2546 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้จัดทำหนังสือ “แนวทางการบริหารความเสี่ยง” เพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงขององค์กรต่างๆ เนื่องจากการใช้วิธีการวัดความเสี่ยงในเชิงปริมาณของ VaR เป็นที่ยอมรับและมีวิธีการที่ชัดเจน จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้วัดความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ (Operation Risks) ได้เช่นเดียวกัน โดยเรียกว่า Operational Value at Risk

(นิรภัย จันทรสวัสดิ์, 2551, หน้า 7)

ความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ถือเป็นแนวคิดค่อนข้างใหม่ที่ยังไม่ค่อยมีการนำมาใช้ในวงวิชาการมากนัก ไม่เหมือนกับวงการธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยง เพราะการดำเนินการทางธุรกิจถ้าพลาดก็หมายถึงหายนะ ส่วนพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมดูเหมือนไม่เป็นอะไรแต่แท้จริงแล้วไม่ใช่เพราะความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกพื้นที่ เพราะพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมถือเป็นรากฐานของวิถีชีวิตของคนในสังคม นับตั้งแต่ประเทศไทยได้รับอารยธรรมตะวันตก ชาวไทยได้พัฒนาประเทศไทยไปสู่สังคมที่เจริญขึ้นกว่าเดิม แต่การพัฒนายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีปัญหาทางด้านการพัฒนาบุคคล เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและศาสนา การพัฒนาประเทศจะดำเนิน ไปด้วยปริมาณและคุณภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะต่างๆ ของประชากรในประเทศนั้นๆ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคคลด้านจิตใจให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคมด้านอื่นๆ ด้วย ศาสนาและวัฒนธรรม จึงถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะเป็นแกนกลางทางจิตใจ เป็นกรอบแห่งความประพฤติของประชาชนในสังคม พระพุทธศาสนานอกจากจะมีพระธรรม คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังมีวัด พระสงฆ์ และประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชนส่วนพระสงฆ์ ซึ่งเป็นตัวแทนวัดก็กลายเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวม

แห่งความเคารพ เชื่อถือ ศรัทธาและความร่วมมือในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

ในส่วนของการบริหารความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรทางพระพุทธศาสนานั้น ยังไม่ได้ถูกกล่าวถึงมากนัก จนกระทั่งปัจจุบัน ที่เกิดเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอย่างรุนแรงในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ด้วยบริบทของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามกระแสของเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นแบบก้าวกระโดด ทำให้คนในยุคนี้ไม่ค่อยให้ความสนใจด้านพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังมีการรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาจำนวนมาก ทำให้วัฒนธรรมของไทยที่ดั้งเดิมอยู่แต่เดิมนั้นถูกลดความสำคัญลงไป กลายเป็นสภาพปัญหาที่ต้องมีการปลุกกระตุ้นให้คนไทยหันมาใส่ใจพระพุทธศาสนาและรักษาวัฒนธรรมมากขึ้น จนเกิดคำถามขึ้นมาว่า เราจะรักษาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มั่นคงไว้ได้อย่างไร

เมื่อปีพุทธศักราช 2547 เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ) เจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้แสดงความห่วงใยพระพุทธศาสนาว่า จะเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงอยู่ในเมืองไทยได้อีกไม่นาน เพราะพระพุทธศาสนาในเมืองไทยมีภัยรอบด้าน ท่านกล่าวว่า ในโลกปัจจุบันการที่จะรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ให้ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องให้พระเถระได้มีความรู้ มีการศึกษาทั้งธรรมะและวิชาการทางโลก พระพุทธศาสนาในเมืองไทยมีภัย

รอบด้าน ซึ่งกำลังแทรกเข้ามาทุกรูปแบบ พระพุทธศาสนาอาจจะล้มครืนลงวันใดก็ได้ แต่พระก็ยังเหมือนปลาอยู่ในน้ำเย็น จึงตายใจว่า พระพุทธศาสนาตั้งมั่นเจริญรุ่งเรืองในเมืองไทย เลยไม่รู้สึกรังถึงความล่มสลาย ซึ่งกำลังใกล้เข้ามา ให้มองไปข้างหน้าอีก 50 ปี โดยกำหนดจุดผลแห่งความเปลี่ยนแปลงในแต่ละปี และในแต่ละปีนั้นก็ต้องดูความเปลี่ยนแปลงในทุกๆ วันอีกด้วย จนกว่าจะถึง 50 ปี เพื่อให้คาดการณ์ว่า อีก 50 ปี จะเกิดอะไรขึ้น ถ้าสิ่งนั้นจะเคยเกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาอย่างที่เคยเกิดขึ้นในอดีตแล้ว เราจะทำอย่างไร มองให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต ความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ของสังคม และของโลก ความเปลี่ยนแปลงมีอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งกับพระพุทธศาสนา มิฉะนั้นแล้วพระพุทธศาสนาในอินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ และอัฟกานิสถานเป็นตัวอย่างก็คงไม่ล่มสลาย (ขณะนี้เหลือเวลาอีก 38 ปีเท่านั้น จากปีที่เจ้าประคุณสมเด็จพระพรหมโชวาทเมื่อปี 2547) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระสงฆ์ที่มหาวิทยาลัยนาแลนทาในอดีต จนเป็นเหตุให้พระที่ยอมสละชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา ต้องถูกฆ่าตายมากกว่า 8,000 รูป เหตุการณ์นี้เป็นสิ่งที่พระสงฆ์ชาวไทยควรนำมาเตือนสติอยู่เสมอว่าอย่าประมาท อย่างนี้ถ้าเมืองไทยเป็นเมืองพุทธมองไปที่ไหนก็มีแต่วัด มองไปที่ไหนก็มีแต่จีวรเหลืองอร่าม แล้วเหตุการณ์อย่างมหาวิทยาลัยนาแลนทาจะเกิดขึ้นไม่ได้ “น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย” ชั่วเพียงวินาทีเดียวทุกอย่างก็พลิกได้ (สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), 2556, หน้า 6-14)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญก่อนที่จะสายเกินไป จนกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงที่มักจะเกิดขึ้นตลอดเวลาและบานปลาย หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีก็จะนำมาสู่ความล่มสลายขององค์กรพระพุทธศาสนาและเชื่อมโยงไปสู่วัฒนธรรมได้เช่นเดียวกัน

องค์กรทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ ถือว่าเป็นองค์กรที่สำคัญในการดำเนินงานและขับเคลื่อนนโยบายเกี่ยวกับการปกป้อง คุ้มครอง ดูแล ส่งเสริม ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งในจังหวัดแพร่มีอยู่หลายองค์กรที่สำคัญ คือ คณะสงฆ์จังหวัดแพร่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ มหาวิทยาลัยสงฆ์คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมบาลี และแผนกสามัญ รวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ นอกจากนี้ ยังมีองค์กรสนับสนุนอีกหลายหน่วยงาน เช่น อบต. อบต. และองค์กรภาคเอกชนต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนในการสนับสนุนส่งเสริม ซึ่งต้องมีการทำงานเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและเป็นระบบ รวมทั้งมีมาตรการหรือการบริหารจัดการในแต่ละองค์กรที่ดีเพื่อการไปสู่เป้าหมายขององค์กรที่มีประสิทธิภาพและแน่นอนว่า ณ ปัจจุบัน ทุกองค์กรย่อมมีการบริหารความเสี่ยงในแต่ละองค์กรอยู่แล้ว แต่ด้วยสถานการณ์ในปัจจุบัน จำเป็นจะต้องมีการปรับแผนและพัฒนากลยุทธ์ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการความเสี่ยงที่จะต้องนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ จึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ เพื่อนำเสนอแนวทางและยุทธศาสตร์ของการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพในอันที่จะรักษาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มั่นคงสถาพร ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่
3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการนำผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนา

กลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังนี้

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) (สุวิมล ติรภานันท์, 2555, หน้า 170) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มบุคลากรในองค์กรพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ ได้แก่ผู้บริหารบุคลากร เจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานในองค์กรทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ จำนวน 6 องค์กร จำนวน 30 รูป/คน คือ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดแพร่ จำนวน 5 รูป 2) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ จำนวน 5 คน 3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ จำนวน 5 คน 4) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่ จำนวน 5 รูป/คน 5) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่จำนวน 5 คน 6) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลีและแผนกสามัญ จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มที่ 2 พระสงฆ์และประชาชนทั่วไป จำนวน 50 รูป/คน คือ 1) พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน 20 รูป 2) ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ จำนวน 30 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น จำนวน 80 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์บุคลากรขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ จำนวน 30 รูป/คน และกลุ่มที่ 2 สัมภาษณ์พระสงฆ์และประชาชนทั่วไป จำนวน 50 รูป/คน ส่วนที่ 2 การ

สนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) การนำข้อมูล
ที่วิเคราะห์ผลจากการศึกษาและการสัมภาษณ์
ที่เป็นสภาพปัญหา อุปสรรค ข้อดีข้อเสีย แผนหรือ
กลยุทธ์ต่างๆ มาเป็นประเด็นในการสนทนา
ระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ องค์กรทาง
พระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ 6 องค์กร พระสงฆ์
ในจังหวัดแพร่ ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนา
ในจังหวัดแพร่ และผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการ
จัดทำยุทธศาสตร์ รวมจำนวน 15 รูป/คน

4. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยใช้วิธีการ
สัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) เพื่อเก็บ
รวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์
แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เพื่อ
สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 2 กลุ่ม คือ
กลุ่มองค์กรทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่
และกลุ่มพระสงฆ์กับประชาชนที่นับถือพระพุทธ
ศาสนาในจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบ
ปลายเปิด (Open ended Questions)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้
ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
(Structure interview) การสัมภาษณ์เป็นการ
สื่อสารที่จะทำความเข้าใจถึงการบริหารจัดการ
ความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาขององค์กรทาง
พระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ ซึ่งผู้วิจัยมีความ
มุ่งหมายที่จะทราบว่าปัจจัยเสี่ยงอะไรบ้างที่มีผล
กระทบต่อองค์กรพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน นำมา
ซึ่งการวิเคราะห์ ประมวลผล และการจัดนำเสนอ
ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการความเสี่ยงทาง
พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กร
พระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งคำตอบที่ได้จะนำมาประมวลผลจัดหมวดหมู่
(Categories) การใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
จะสามารถนำมากำหนดเป็นรูปแบบได้หลังจาก
การเก็บรวบรวมข้อมูลกระบวนการถัดมาคือการ
จัดการเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์
โดยการบันทึกเทปและถ่ายภาพประกอบการ
สัมภาษณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)
ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการ
เริ่มต้นในการศึกษาเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการจัด
ทำรายงานหรือดัชนีพันธ์ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล
โดยทั่วๆ ไป ต้องมีความเชื่อมโยงและบูรณาการ
สิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผล
ที่เป็นเอกภาพ

7. การนำเสนอข้อมูลข้อมูลการวิจัย
เชิงคุณภาพหลักจากได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แล้ว
ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในแบบตารางนำเสนอ
ยุทธศาสตร์พร้อมด้วยกลยุทธ์ ประกอบการ
บรรยายเชิงพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

1. ความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและ
วัฒนธรรม หมายถึง เหตุการณ์หรือการกระทำใดๆ
ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและ
ส่งผลกระทบ หรือสร้างความเสียหายหรือก่อให้เกิด
เกิดความล้มเหลวลดโอกาสที่จะบรรลุเป้าหมาย
ของแผนงาน/โครงการที่สำคัญในแต่ละประเด็น
ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
อันเนื่องมาจากปัจจัยเสี่ยงภายในและปัจจัยเสี่ยง
ภายนอก

ปัจจัยเสี่ยงภายใน คือ ต้นเหตุหรือสาเหตุที่มาของความเสียหายที่มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายมีผลในทางลบ ได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงด้านบุคคล หมายถึง ต้นเหตุที่เป็นผลมาจากการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์และสามเณร เช่น การย่อหย่อนในพระธรรมวินัยและการประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนที่ไม่เข้าใจหลักธรรมคำสอนถ่องแท้จนกระทั่งการตีความหมายของหลักธรรมต่างๆ ที่ผิดเพี้ยน และปัจจัยเสี่ยงด้านกลยุทธ์และนโยบายในการบริหาร หมายถึง การที่กำหนดกลยุทธ์หรือแนวนโยบายที่ไม่เป็นไปตามแผนไม่ครอบคลุมเหตุของความเสียหายต่อการบริหารจัดการในองค์กรพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและมีผลกระทบต่อองค์กร

ปัจจัยเสี่ยงภายนอก คือ ต้นเหตุหรือสาเหตุที่มาของความเสียหายที่มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายมีผลในทางลบ ได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง ต้นเหตุหรือสาเหตุที่เกิดจากสภาพแวดล้อมและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้องมีการปรับตัวตามไปด้วย, ปัจจัยด้านเทคโนโลยี หมายถึง ต้นเหตุที่เกิดจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย การใช้ระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้การแพร่กระจาย และการรับรู้ข่าวสารนั้นมีความรวดเร็ว โดยที่บางครั้งการรับรู้ข่าวสารจากสื่ออาจทำให้ส่งผลต่อการตัดสินใจ

ของคนที่ไม่เข้าใจในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง ปัจจัยเสี่ยงด้านกลุ่มประชากร หมายถึง ต้นเหตุที่เป็นผลมาจากการการลดลงของจำนวนพระสงฆ์ สามเณร และผู้สืบทอดทางวัฒนธรรม ปัจจัยเสี่ยงด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน การศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่พระสงฆ์ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ปัจจัยเสี่ยงด้านกฎหมาย หมายถึง ต้นเหตุที่เกิดจากการบัญญัติข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือวินัยอื่นใดที่มีผลกระทบต่อด้านลบในทางไม่ส่งเสริมต่อการบริหารองค์กรทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและปัจจัยเสี่ยงด้านสถานะเศรษฐกิจและการเมือง หมายถึง สภาพการณ์ ภาวะการณ์ หรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการขององค์กรพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2. ความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดแพร่ในปัจจุบัน เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก หมายความว่า ต้องริหาแนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในอนาคต จากการสัมภาษณ์ ไม่พบข้อมูลของการบริหารจัดการความเสี่ยงร่วมกันขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ หรือแผนนโยบายการบริหารความเสี่ยงที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบเพียงแต่การบริหารจัดการความเสี่ยงในระดับองค์กรของตัวเองเท่านั้น แต่ไม่เชื่อมโยงไปยังการบริหารความเสี่ยงเชิงนโยบายที่

นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติตามแผน ดังนั้น องค์การทางพระพุทธศาสนาทั้ง 6 องค์กร ในจังหวัดแพร่ จำเป็นต้องบริหารจัดการร่วมกัน เนื่องจากแต่ละองค์กรมีพันธกิจและการะกิจสอดคล้องและสัมพันธ์กันในการที่จะดูแลปกป้อง อนุรักษ์และสืบสานพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของวัด บ้าน และโรงเรียน ควรพัฒนาความร่วมมือไปในระดับองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่ทำงานเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน ในการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้มีความสุข

3. ผลการวิเคราะห์และเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ พบว่า มีพันธกิจร่วมกันใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านพระพุทธศาสนา และ 2) ด้านวัฒนธรรม โดยให้สอดคล้องกับสภาพความเสี่ยงและบริบทของสถานการณ์ความเสี่ยงในจังหวัดแพร่ นำไปสู่การกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ใน 2 ประเด็น คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดแพร่ และยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์นั้น มีการกำหนดเป้าประสงค์ 3 ข้อ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กร

พระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ คือ พระพุทธศาสนานั้นคง ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม นำสังคมสู่สันติสุข

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ ผลที่ได้รับนั้นมีความสอดคล้องกับการวิจัยของดนัย ปริชาเพิ่มประสิทธิ์ (2558) ที่ได้ศึกษาการวิเคราะห์ข้อเด่นข้อด้อยขององค์การและกระบวนการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาของประเทศไทยในเชิงประสิทธิภาพด้านคุณค่าต่อพระพุทธศาสนา พบว่า การบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลใช้พระธรรมวินัยเป็นหลัก แต่เมื่อพระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาได้เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการปกครองของอาณาจักร แต่เมื่อมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จนถึงฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535 แม้ประเทศปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กลับมีรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงทำให้การบริหารจัดการอิทธิพลทั้ง 4 ด้วยอิทธิพลสมณะทั้ง 7 เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ความล่าช้า ความไม่เป็นธรรม ความไม่ชัดเจนตามพระธรรมวินัยและส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน ข้อดีของการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาในปัจจุบันคือความเป็นเอกภาพและมีความใกล้ชิดกับรัฐ ข้อเสีย ได้แก่ การประทุษร้ายต่อพระธรรมวินัยและความเสื่อม

ศรัทธาของประชาชน ทั้งนี้เพราะปัจจัยแวดล้อม 3 ประการคือ 1) พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 2) โครงสร้างของมหาเถรสมาคม และ 3) ระบบสมณศักดิ์ แนวทางแก้ไขคือ 1) แก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้มีความทันสมัยและบัญญัติขอบเขตอำนาจของอาณาจักรและพุทธจักรให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและล่าช้า 2) ปรับโครงสร้างมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้ลดขั้นตอนการทำงานและมีการกระจายอำนาจให้ส่วนท้องถิ่นเพื่อความรวดเร็วและเป็นธรรม และ 3) แก้ไขระบบสมณศักดิ์ออกจากตำแหน่งบริหารเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์และการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบเพื่อทำให้การบริหารจัดการเป็นไปตามพระธรรมวินัยอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยการบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษางานวิจัยฉบับนี้ในแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ ควรจะได้นำหลักการเพื่อเสนอไว้ศึกษา คือ

1.1 เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ เป็นไปแบบ

สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (2560-2564) ในการถ่ายทอดแผนนโยบายลงสู่การปฏิบัติ

1.2 เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนากลไกการดำเนินงานที่สอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนากับยุทธศาสตร์ชาติ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 องค์การพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ทั้ง 6 องค์การ ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปพิจารณาประกอบการตัดสินใจในระดับนโยบายเพื่อเป็นการปรับปรุงและกำหนดทิศทางการพัฒนาการบริหารจัดการในองค์กรต่อไป

2.2 องค์การพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ทั้ง 6 องค์การ ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กรเกี่ยวกับการบริหารจัดการความเสี่ยงในทุกองค์กรร่วมกันอย่างทั่วถึง

2.3 องค์การพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ทั้ง 6 องค์การ ควรจัดตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงร่วมกันในภาพรวม โดยเฉพาะการนำแนวทางในการบริหารความเสี่ยงในแต่ละยุทธศาสตร์จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานโดยมีระบบการกำกับติดตามความเสี่ยงในทุกองค์กรเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การบริหารจัดการความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ ได้มีการศึกษาเพิ่มเติมเชิงลึกมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบถึงความแตกต่างของปัจจัยความเสี่ยงตามขนาดขององค์กร หรือลักษณะงานขององค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมากน้อยตามลำดับ หรือเปรียบเทียบการบริหารจัดการความเสี่ยงทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กร พระพุทธศาสนาในจังหวัดอื่นๆ ใกล้เคียง

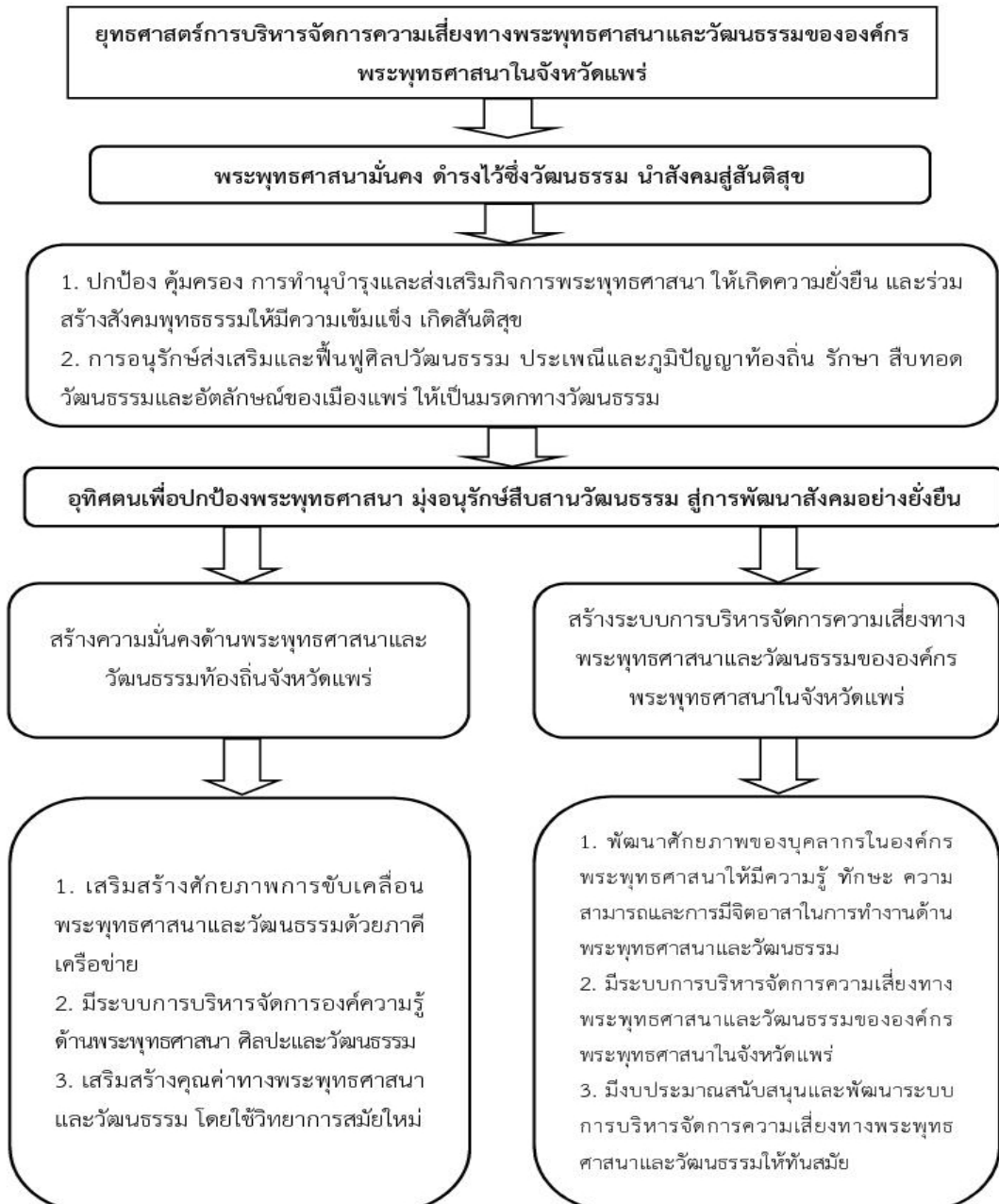
3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกว่า มีตัวแปรใดที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดปัจจัย ความเสี่ยงด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับสูง เป็นตัวแปรที่อยู่นอกเหนือการควบคุม การสังเกต หรือตัวแปรเฉพาะด้าน

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึก เพิ่มเติมสำหรับแนวทางการบริหารความเสี่ยงทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมขององค์กร พระพุทธศาสนาในแต่ละพื้นที่จังหวัด เช่น การ

ศึกษารูปแบบการบริหารความเสี่ยงและกระบวนการ บริหารความเสี่ยงเฉพาะในเขตพื้นที่ของความเสี่ยงสูง การทำแผนปฏิบัติการบริหารความเสี่ยงตามแผน ยุทธศาสตร์ รวมไปถึงการศึกษาตัวชี้วัดความสำเร็จ ของการบริหารจัดการความเสี่ยง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการ ความเสี่ยงทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอง องค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดแพร่ ทำให้ได้รับ องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในองค์กร พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งในเชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมนำเสนอต่อ คณะสงฆ์และองค์กรที่เกี่ยวข้อง คือการนำเสนอ องค์ความรู้ด้านยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่การปฏิบัติ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มอำนวยการและกิจการพระพุทธศาสนา. (2556). *แผนความต่อเนื่อง สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงใหม่*. มปป.
- ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2558). *การวิเคราะห์ข้อเด่นข้อด้อยขององค์กรและกระบวนการบริหารจัดการ องค์กรพระพุทธศาสนาของประเทศไทยในเชิงประสิทธิภาพด้านคุณค่าต่อพระพุทธศาสนา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล สะอาดโณม. (2550). *การบริหารความเสี่ยงองค์กร Enterprise Risk Management*. กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์.
- นิรภัย จันทร์สวัสดิ์. (2551). *การบริหารความเสี่ยง*. กรุงเทพฯ: สุตรไฟศาล.
- สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ). (2556). *เย็นหิมะในรอยธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- สุวิมล ทิรกานันท์. (2555). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น*

The Necessity for Basic Education School Management Ek Suksa Khon Kaen School

เอกราช ไชยิตพิมานเวช
Ekkarach Kositpimanvach
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Northeastern University, Thailand
E-mail: ekkarad2552@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น 2) เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น ประชากร 340 คน กลุ่มตัวอย่าง 181 คน สุ่มอย่างง่าย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหา โดยภาพรวมเท่ากับ IOC = 0.84 นำไปทดลอง (Try Out) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน PNI_{modified} สถิติสำหรับทดสอบสมมุติฐาน คือ T-test (Independent) F-test (One way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง และด้านการบริการนักเรียนตามลำดับ
2. การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ปกครองที่มีเพศต่างกันมีความต้องการโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ปกครองที่มีอายุต่างกัน

*ได้รับบทความ: 4 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2564

Received: March 4, 2019; Revised: June 15, 2021; Accepted: June 30, 2021

มีความต้องการโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามรายได้พบว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่างกัน มีความต้องการโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นในด้านการบริหารงานวิชาการและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครอง; การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน; โรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น

Abstract

The objectives of this research were 1) to study necessity for Basic Education Management of Ek Suksa Khon Kaen school, 2) to compare necessith. The total population was 340, with simple random sampling of 181. A quantitative research the instrument used was the 5-level rating scale questionnaire with the overall IOC of 0.84. The questionnaire was tried out with a validity of 0.96. Data analysis was done by computer processing program by means of frequency, percentage, standard deviation (S.D.). The statistics used were T-test (independent) and F-test (One way ANOVA), PNI_{modified}.

The research finding were as follows:

1. The necessity for Ek Suksa Khon Kaen school management, in all, was at moderate level. The need for development could be prioritized as follows were teaching and learning activities management, management of environments conducive to learning, learning development evaluation, relationships with parents of school personnel, and students service, respectively.

2. The comparison of necessity for Ek Suksa Khon Kaen school in relation to sex or gender, by overall and in each individual aspect, was different with no statistical significance. With regard to age groups, the parents with different age groups expressed needs differently with no statistical significance. When considering parents of different income, their needs for Ek Suksa Khon Kaen school were, in all, different with statistical significance of .05, except the learning evaluation and teaching-learning activity management which were different with no statistical significance. As for parents with different levels

of education, their needs for Ek Suksa Khon Kaen school management were different with statistical significance of .05, with the exception of relationships of school personnel with parents that showed the difference with no significance.

Keywords: Necessity; Basic Education Management; Ek Suksa Khon Kaen School

1. บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ได้กำหนดว่าการศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสื่อสารทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรยาลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และได้กำหนดสถานศึกษาคือ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา และมาตรา 18 กำหนดการจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้ 1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น 2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น 3) ศูนย์

การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่สังกัดสถาบันการศึกษา นอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น เป็นการศึกษาการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้น ป.1-ม.3 ในหลักสูตรมีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม โดยระดับประถมศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นบูรณาการอย่างสมดุล ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำรงชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบ

อาชีพหรือศึกษาต่อ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

โรงเรียนเอกชนเป็นองค์กรทางการศึกษาของเอกชน ในการกำกับของภาครัฐมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประเทศมากกว่า 100 ปี ตลอดจนมีบทบาทสำคัญในการแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบของภาครัฐโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการแข่งขันสูงตามมา ทำให้โรงเรียนเอกชนและโรงเรียนรัฐบาลที่เปิดสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการแข่งขันสูงตามมา ปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับอนุญาตให้เปิดสอนจำนวนมากทำให้โรงเรียนเอกชนต้องตระหนักถึงความอยู่รอด การดำรงโรงเรียนให้ดำเนินการอยู่ได้ในสังคมอย่างยั่งยืน ไม่ขาดทุน ผู้ปกครองศรัทธาและยอมรับบริการนักเรียนให้เต็มศักยภาพ สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐต่างกับสถานศึกษาเอกชน คือไม่หวังผลกำไร-ขาดทุน แต่สถานศึกษาเอกชนตนเป็นผู้ลงทุนเอง จึงจำเป็นต้องมีความระมัดระวังในการดำเนินงาน ทำอย่างไรจึงดำเนินการได้ โดยตลอดไปอย่างต่อเนื่อง ได้รับความนิยจากผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนจำนวนมากขึ้นทุกปี จึงจำเป็นต้องมีการสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการบริการนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลมาปรับปรุงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ตรงกับความต้องการจำเป็น

ของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเอกชนศึกษาขอนแก่นต่อไปในอนาคต และเป็นแนวทางการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน ซึ่งเป็นผลประโยชน์และผลดีต่อการพัฒนาเด็กขั้นพื้นฐานต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชนศึกษาขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชนศึกษาขอนแก่น จำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ และระดับการศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนที่กำลังศึกษาต่อระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชนศึกษาขอนแก่น ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 340 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน 181 คน ให้นักเรียน 1 คน ต่อผู้ปกครอง 1 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2557) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามการวิจัย แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานที่สอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นลักษณะเป็น

แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ และระดับการศึกษา ตอนที่ 2 สอบถามความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีที่มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 และได้ค่าคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาภาพรวมเท่ากับ IOC = 0.84 นำไปทดลอง Try Out ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ การทดสอบเปรียบเทียบค่า t-test (Independent) และ F-test แบบ (One Way ANOVA) โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารนักเรียน 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง 3) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5) ด้านการบริหารงานวิชาการ

4. สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของผู้ปกครองที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 62.25 มีอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 30-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.15 มีรายได้ส่วนใหญ่รายได้ระหว่าง 100,000-120,000 บาท ต่อปี คิดเป็นร้อยละ 48.70 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.66

2. ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($PNI_{modified} = 0.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ลำดับความต้องการจำเป็นดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($PNI_{modified} = 0.37$) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.37$) ด้านการบริหารงานวิชาการ ($PNI_{modified} = 0.36$) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง ($PNI_{modified} = 0.34$) และด้านการบริการนักเรียน ($PNI_{modified} = 0.13$) ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น 1) จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ปกครองที่มีเพศต่างกันมีความต้องการจำเป็นโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2) จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ปกครองที่มีอายุต่างกันมีความต้องการจำเป็นโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) จำแนกตามรายได้ พบว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้ต่างกันมีความต้องการจำเป็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3 คู่ ได้แก่ ผู้ปกครองที่มีรายได้มากกว่า 150,000 บาท ต่อปี มีความต้องการจำเป็นมากกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยกว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้ 120,001-150,000 บาท ต่อปี มีความต้องการจำเป็นมากกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยกว่า แต่มีความต้องการจำเป็นน้อยกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้มากกว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้ 100,000-120,000 บาท ต่อปี

จะมีความต้องการจำเป็นมากกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยกว่าและมีความต้องการจำเป็นน้อยกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้มากกว่า ในด้านการบริการนักเรียน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง และด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ยกเว้นด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ

4) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความต้องการจำเป็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3 คู่ ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปมีความต้องการจำเป็นมากกว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาอนุปริญญามีความต้องการจำเป็นมากกว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า แต่ความต้องการจำเป็นน้อยกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีความต้องการจำเป็นมากกว่าผู้ปกครองระดับประถมศึกษาลงไป แต่น้อยกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาอนุปริญญา ปริญญาตรีขึ้นไป ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และบริการนักเรียน ยกเว้นด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง แตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

ขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น

1. ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง และด้านการบริการนักเรียน ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นความสำคัญด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญ นำไปสู่ทำให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพการเรียนรู้ ทำให้เข้าใจเนื้อหาในการเรียนการสอนมากขึ้น สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ก็สำคัญ ถ้าโรงเรียนมีการจัดภูมิทัศน์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ห้องเรียนให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลอดภัย อากาศเย็นสบาย ไม่มีมลพิษทางด้านกลิ่น เสียงรบกวนก็จะทำให้เอื้อต่อการเรียนรู้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของเจนจิรา แซ่เฮง (2555) กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะทำกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับการบริหารงานวิชาการ ถึงแม้เป็นเรื่องสำคัญรองลงมา แต่ก็ยังเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้มีคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะได้เป็นข้อมูลรับทราบการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน การบริหารงานวิชาการเป็นเรื่องของผู้บริหารสถานศึกษา สำหรับด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครองก็เป็นเรื่องสำคัญ การเรียนรู้ของนักเรียนที่ดีถึงแม้ครูเป็นส่วนสำคัญหลัก ผู้ปกครองเองก็ต้องชี้แนะ ตรวจสอบการทำงานของบุตรหลาน เช่น การทำการบ้าน

ตรวจสอบความถูกต้อง ประสานเรื่องพฤติกรรม แก่ไขว่รวมกันกับครูผู้สอน สำหรับด้านการบริการ นักเรียน ถึงแม้เป็นอันดับสุดท้าย แต่ผู้ปกครอง มีความต้องการให้โรงเรียนบริการนักเรียนและผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองเกิดความมั่นใจนักเรียน คงได้รับการบริการจากโรงเรียนที่ดีให้กับบุตรหลานของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจุฬารามาสสามคี่ (2552) กล่าวว่าการบริหารงานวิชาการจะทำให้ผู้ปกครองเกิดความมั่นใจ โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงคุณภาพ การเตรียมการสอน มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา กำกับติดตาม ตรวจสอบ นำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนการสอนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง และด้านการบริการนักเรียนก็เป็นส่วนสำคัญ ทำให้ผู้ปกครองเกิดความอบอุ่น มั่นใจ ที่ฝากบุตรหลานที่เป็นนักเรียนให้ครูผู้สอนได้ดูแล

2. การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น

2.1 จำแนกตามเพศพบว่า ผู้ปกครองที่มีเพศต่างกันมีความต้องการจำเป็น โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือชายย่อมตระหนักถึงความสำคัญต่อการศึกษาก่อนบุตรหลาน มุ่งหวังให้บุตรหลานของตนเองได้พัฒนาทุกด้านอย่างสมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญญา เต็มเปี่ยม (2557) กล่าวว่า ผู้ปกครองที่มีเพศต่างกันจะมองเห็นการจัดการ

ศึกษาของโรงเรียนที่ตนส่งบุตรหลานเข้าเรียนไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อยากให้บุตรหลานเกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งด้านคุณธรรมที่เหมาะสม เป็นคนเก่ง คนดี และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป

2.2 จำแนกตามอายุ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีอายุต่างกันมีความต้องการจำเป็น โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอายุของผู้ปกครองเป็นเรื่องไม่สำคัญเท่ากับการเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ของบุตรหลานของตน ผู้ปกครองทุกคนจะเอาใจใส่บุตรหลาน สนใจ ส่งเสริมสนับสนุนบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียน สอดคล้องกับผลวิจัยของณรงค์ฤทธิ์ อดมรัตน์โยธิน (2555) พบว่า ผู้ปกครองที่มีอายุต่างกันมีความต้องการจำเป็นโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 จำแนกตามรายได้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้แตกต่างกันมีความต้องการจำเป็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ปกครองที่มีรายได้มากยิ่งมีความต้องการมากกว่าผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรายได้หรือฐานะดีกว่าอยากให้โรงเรียนจัดการศึกษาที่ดีให้กับบุตรหลาน โดยเฉพาะด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและผู้ปกครอง ด้านการบริการนักเรียน ยกเว้นด้านการบริหารวิชาการ และด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับแนวคิด

ของดวงรัตน์ เรื่องอุไร (2555) กล่าวว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้และฐานะดีย่อมอยากให้โรงเรียนจัดการศึกษาที่ดีให้กับบุตรหลานของตน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการจัดภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมทั้งภายใน-นอกโรงเรียน ห้องเรียน ความปลอดภัย สะอาด ปราศจากโรคภัยต่างๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารนักเรียนให้ดีสมกับฐานะของตน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครองให้ดีกว่าที่แล้มา

2.4 จำแนกตามระดับการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการจำเป็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาสูงมากขึ้นจะมีความต้องการจำเป็นมากกว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้และประสบการณ์ ทำให้ผู้ปกครองมองการจัดการศึกษาแตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาสูง มีความต้องการให้บุตรหลานมีการศึกษาในระดับสูงขึ้นด้วยเพราะถือว่า การศึกษาเป็นวิถีทางที่ก้าวสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานในอนาคต จึงประสงค์ต้องการให้โรงเรียนเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการบริการนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น สำหรับด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง ความต้องการจำเป็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับผลวิจัยของสมปอง โพธิ์ตะนินิต (2558) ซึ่งผลการวิจัยเหมือนกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการวิจัยความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรส่งเสริมพัฒนาการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาแก่นักเรียนด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียน คิดเป็น วิเคราะห์ วิเคราะห์สังเคราะห์เป็น แก้ปัญหาเป็น ช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุด

1.2 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากจัดภูมิทัศน์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้แล้ว ต้องดูแลห้องเรียนอาคารเรียนมีความมั่นคงแข็งแรงอยู่เสมอ มีอากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ ไม่มีมลพิษทางเสียง กลิ่น มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย

1.3 ด้านการบริหารงานวิชาการ ควรนำผลการประเมินทุกรายการมาปรับปรุง วางแผนการสอน เพื่อทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นเรื่อยๆ

1.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครองนั้น ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้นเพื่อโรงเรียนจะได้ดำเนินการตรงกับความต้องการจำเป็นของผู้ปกครอง

1.5 ด้านการบริการนักเรียน โรงเรียนควรจัดหาผ้าห่มที่สะอาด อาหารให้ครบ 5 หมู่ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มีสุขภาพดี จิตใจดี ยิ้มแย้มแจ่มใส

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ที่เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันนำไปสู่การพัฒนาพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป ได้แก่

2.1 ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

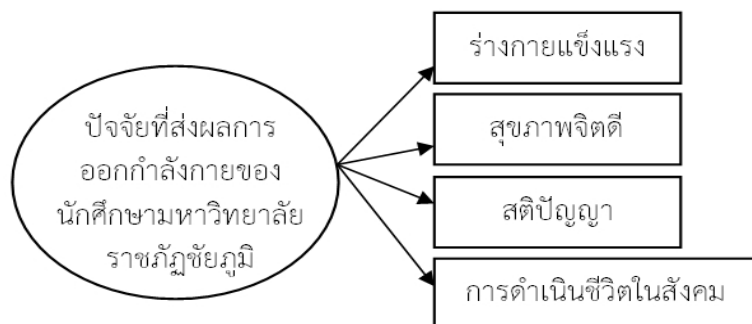
2.2 ควรศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น เพื่อตรวจสอบระดับ

ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสภาพที่เป็นจริง และนำผลมาพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนต่อไป

2.3 ควรเปรียบเทียบตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง โดยเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็นดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง ด้านการบริการนักเรียน ซึ่งปรากฏดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จุฑามาศ สามคี. (2552). *ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เจนจิรา แซ่เฮง. (2555). *การศึกษาตามความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนอนุบาลเมืองใหม่ชลบุรี สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณรงค์ฤทธิ์ อุดมรัตนโยธีร. (2555). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองและประชาชนที่มีต่อโรงเรียนบ้านโตนดอำเภอศรีมหา จังหวัดสุโขทัย*. (ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดวงรัตน์ เรืองอุไร. (2555). *ความพึงพอใจของผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและบุคลากรต่อการบริหารจัดการโรงเรียนเกล็ดแก้ว ตำบลเกล็ดแก้ว อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2557). *รูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- เพ็ญญา เต็มเปี่ยม. (2557). *การศึกษาการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน ตำบลแกลง จังหวัดระยอง*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมปอง โพธิ์ตะนิมิต. (2558). *ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านคลองเจริญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

**ความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน
ที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร***
**Behavioral Change's Adolescents in the Children and Youth
Council of Pathumwan, Bangkok**

เมนิลา สุงสูงเนิน และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์
Menila Suksoongnern and Rachen Noppanatwongsakorn
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
Southeast Asia University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: menila_19@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน 2) ศึกษาปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กฯ เจ้าหน้าที่มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตปทุมวัน จำนวน 21 คน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ด้วยหลักการ เด็กคิด เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน โดยที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้ปฏิบัติงานเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ตนปฏิบัติด้วยตนเอง เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม 3 ด้านคือ ด้านการแสดงออกควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดี และกล้าแสดงออกมากขึ้น ด้านบุคลิกภาพมีการปรับเปลี่ยนการแต่งกายเหมาะสมกับสถานที่ กาลเทศะ บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมากขึ้นและมีการวางแผนกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน กำหนดความรับผิดชอบอย่างชัดเจน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีอยู่ 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก

*ได้รับบทความ: 17 ธันวาคม 2563; แก้ไขบทความ: 23 กุมภาพันธ์ 2564; ตอบรับตีพิมพ์: 14 มิถุนายน 2564

Received: December 17, 2020; Revised: February 23, 2021; Accepted: June 14, 2021

2. ปัญหาการขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน คือ ปัญหาด้านพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 24 เป็นข้อจำกัดในการสรรหา คัดเลือกคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ข้อจำกัดด้านงบประมาณจากภาครัฐ ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ต่อเนื่องตลอดทั้งปี ข้อเสนอแนะในการพัฒนากิจกรรมคือ ควรจัดกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนสนใจเพื่อต่อยอดในสิ่งที่พวกเขาชอบ เป็นกิจกรรมที่เข้าถึงทุกเพศทุกวัย ควรจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กและเยาวชนรวมกลุ่มกันและมีความรู้สึกร่วมกับสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวันต่อไป

คำสำคัญ: สภาเด็กและเยาวชน; การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม; การพัฒนากิจกรรมสภาเด็กและเยาวชน

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the behavioral changes of children and youth who participated in the Children and Youth Council, 2) study the problems and provide a guidance for the development of the activities of the Children and Youth Council in Pathumwan District in Bangkok. The research was conducted by using the qualitative method to the sample groups of children and youth, their parents, staff of the Child Development Foundation, and staff of Community Development and Social Welfare who participated in an activity of the Children and Youth Council of Pathumwan District Office. In-depth interviews and group discussions for the focus group that involves 21 people were conducted in order to find out the answers to the research; and thematic analysis to identify the implications and interpretations based on the transcripts, respectively.

The research findings revealed that:

1. The driving force of the Children and Youth Council based on the principle of "Children Think, Children Lead, Adults Support" where they are operators themselves, tend to make the children and youth learn from what they do by themselves, develop their skills, and change their behaviors in three areas i.e., better self-expression, better self-control, and greater assertiveness. In terms of personality, there was an improvement the way they dress which turn out to be more suitable for the time and place, the given role, the work process, and the work process was planned in a step-by-step manner while at the same time, the responsibilities were clearly defined. Two factors of behavior

modification of the children and youth : external factor and internal factor.

2. The problems concerning the driving force of the Children and Youth Council in Pathumwan District are the Article 24 of the Child and Youth Development Promotion Act (2007) and its amendment (2nd edition, 2017) serve as limitations in recruiting and selecting the executive committee of the Children and Youth Council. They also obstruct the allocation of budget from the government sector which impedes activities from being held throughout the year. The researcher recommends the development of activities on a regular basis and made them accessible for the interested children and youth regardless of gender and ages so they can build rapport and have the real sense of unity among the members of Children and Youth Council in Pathumwan District.

Keywords: Children and Youth Council; Behavior Change; the development of Children and Youth Council activities

1. บทนำ

โลกาภิวัตน์นำมาซึ่งกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงที่พลวัตในปัจจุบัน ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม แม้โลกาภิวัตน์จะทำให้เกิดการพัฒนาด้านที่ก้าวหน้า แต่ก็ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลต่อ พฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและ เยาวชนถูกมองว่าเป็นตัวสร้างปัญหาให้กับสังคม และชุมชน มีพฤติกรรมชอบใช้ความรุนแรง ชอบ ทะเลาะวิวาท ชอบตีกัน ชอบดื่มเหล้า เสพสาร เสพติด ใช้ของฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น โดยเฉพาะ โทรศัพท์มือถือ มีความกล้าในเรืองทางเพศที่ไม่ ถูกต้องและไม่เหมาะสมมากขึ้น พฤติกรรมไม่พึง ประสงค์ดังกล่าวเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น เกิดจากการที่วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และพฤติกรรมของวัยรุ่น

ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เกิดจาก ปัญหาทางครอบครัวที่พ่อแม่ไม่มีเวลาให้กับเด็ก และเยาวชน บางครอบครัวแตกแยก ทำให้ผู้ ปกครองไม่เข้าใจและเกิดจากการเลียนแบบที่ได้รับ รู้จากสื่อที่มีอยู่อย่างแพร่หลายและเข้ามาับบทบาท ในการกำหนดพฤติกรรมของเยาวชนทำให้เกิดค่านิยามที่ไม่เหมาะสม (เดือนเต็ม ไกรเทพ, 2560, หน้า 674 - 683)

โดยเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในปัจจุบันและอนาคต ต้องอาศัยกลไก จากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้เกิดกระบวนการ พัฒนาที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และการมี ส่วนร่วม ตลอดจนการสร้างความต่อเนื่องยั่งยืน ของกระบวนการ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพ และพลังของเด็กและเยาวชนในฐานะสมาชิกของ สังคมและพลเมืองที่มีคุณภาพของชาติ รวมทั้งเป็น

ผู้นำในการสร้างสังคมยุคใหม่ จึงเกิดการจัดตั้ง สภาเด็กและเยาวชนขึ้น ต่อมาเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2551 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 โดยให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด จัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนระดับอำเภอ จำนวน 878 อำเภอ และระดับจังหวัด 76 จังหวัดและให้จัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร และสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และในปีพ.ศ. 2559 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตำบล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล รวมทั้งให้กรุงเทพมหานคร ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการจัดให้มีและดำเนินกิจการของสภาเด็กและเยาวชนเขตและสภาเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร ตลอดจนให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการจัดตั้ง และดำเนินกิจการของสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2560, หน้า 3)

ทั้งนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ว่าสภาเด็กและเยาวชนเป็นกลไกของเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ที่มีโครงสร้างเชื่อมโยงกันทั่วประเทศอย่างเป็นระบบเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม ภายใต้หลักการ “เด็กคิด เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน” กล่าวได้ว่าสภาเด็กและเยาวชนเป็นกลไกที่รัฐบาลใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความ

สามารถกล้าคิด กล้าแสดงออก สำนักงานเขตปทุมวัน โดยฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกด้านๆ และเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง จึงได้จัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวันตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2560 ตามมาตราที่ 24 ให้มีคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนเขต ประกอบด้วยประธานสภา 1 คน และผู้บริหารอีกไม่เกิน 20 คน โดยมีฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตปทุมวันกำกับดูแล ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน มีหน้าที่ในประสานงานระหว่างสภาเด็กและเยาวชนระดับต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ ประสานงานระหว่างสภาเด็กและเยาวชนในทุกระดับ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ให้มีความรู้ความสามารถเป็นตัวแทนเด็กและเยาวชนเสนอความเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งการแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ โดยสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ได้ใช้พื้นที่มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ศูนย์วัดดวงแข (มพด.) เป็นที่รวมตัวเพื่อจัดประชุมและทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ศูนย์วัดดวงแข เป็นองค์กรที่จัดตั้งเพื่อช่วยเหลือ คัดกรองเด็ก ริเริ่มพัฒนาและสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กอย่างรอบด้าน จึงมีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน

ในสภาเป็นอย่างดี

ดังที่กล่าวแล้วว่า สภาเด็กและเยาวชนเป็นกลไกที่รัฐบาลใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเป็นองค์กรที่เด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนด้วยตัวของเด็กและเยาวชนเอง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนมีความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมหรือไม่ เปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่อจะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เช่น ข้อมูลทั่วไปของสภาเด็กและเยาวชน แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

2. วิธีการสังเกต เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ในเด็กและเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน เพื่อให้ได้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กเขตปทุมวัน ในแต่ละครั้ง

3. วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีแนวทางในการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับเด็กและเยาวชน จำนวน 10 คน และผู้ปกครองจำนวน 5 คน เป็นการพูดคุย และกำหนดหัวข้อขึ้นมอย่างกว้างๆ เพียงประเด็นหลักๆ ทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับเจ้าหน้าที่มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก จำนวน 3 คน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมสำนักงานเขตปทุมวัน จำนวน 3 คน

4. สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยนำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร จากการสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ภายใต้หลักการ “เด็กคิด เด็กนำ ผู้ใหญ่

หนูน” โดยที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้ปฏิบัติงานเอง ร่วมคิด ร่วมวางแผน และหาแนวทางในการพัฒนา กิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน และสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตปทุมวัน และเจ้าหน้าที่มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ศูนย์วัดดวงแข เป็นที่ปรึกษา คอยให้คำแนะนำ สิ่งเหล่านี้เป็นการ เสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่เด็กและเยาวชน จึงได้เกิดโครงสร้างสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน และการทำงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ การให้อำนาจในการตัดสินใจนี้เป็นการฝึก กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการทำงาน ที่เป็นระบบด้วยตัวเด็กและเยาวชนเองและ เป็นการสร้าง พัฒนาทักษะใหม่ๆ จึงเกิดการ เรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมต่างๆ

การที่เด็ก เยาวชน เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมมีอยู่ 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ ตำแหน่งและระบบการทำงานตามโครงสร้างหน้าที่ ในสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ทำให้เด็กและ เยาวชนได้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการ ขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน มีหน้าที่ ที่รับผิดชอบ ทำให้ต้องเรียนรู้วิธีที่จะทำให้หน้าที่ ของตนเองบรรลุเป้าหมายในการทำกิจกรรม เช่น ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพให้น่าเชื่อถือ ปรับวิธีการพูด ให้เป็นวิชาการในกรณีที่ต้องนำเสนอต่อหน่วยงาน ต่างๆ แต่ในกรณีที่ต้องสื่อสารกับกันเองในสภาเด็ก และเยาวชน ก็ต้องไม่เป็นวิชาการมากเกินไป เพื่อสามารถสื่อสารกับเด็กและเยาวชนได้ นอกจากนี้ การเป็นผู้นำสมาชิกในสภาเด็กและเยาวชน เขตปทุมวัน ทำให้เกิดการปรับตัวหรือปรับเปลี่ยน พฤติกรรมการพูด การวางตัว เพื่อให้สามารถ

เข้ากับสมาชิกสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน

สำหรับปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ได้แก่ การสนับสนุนจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) ศูนย์วัดดวงแขเป็นองค์กรสาธารณกุศล ที่ต้องการ ให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน มีสุขภาพกาย แข็งแรง และจิตที่ดี โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จาก การทำกิจกรรมต่างๆ ให้เด็กและเยาวชนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การสนับสนุนจากหน่วย งานต่างๆ ได้แก่ กรมกิจการเด็ก และเยาวชน สำนัก วัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ได้จัดกิจกรรมศึกษาดูงาน กิจกรรมพัฒนาศักยภาพ เด็กและเยาวชนตลอดทุกปี ทำให้เด็กและเยาวชน ได้รับการอบรมที่เป็นระบบ เกิดการเรียนรู้พัฒนา ทักษะ ศักยภาพและได้แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ กับสภาเด็กและเยาวชนเขตต่างๆ ซึ่งการสนับสนุน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ เป็นการเปิดโลกทัศน์และมุมมองการทำงานใหม่ให้แก่เด็กและ เยาวชน

สภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน เป็นพื้นที่ ในการรวมตัวของเด็กและเยาวชนในเขตปทุมวัน เพื่อดำเนินกิจกรรมตามที่ต้องการด้วยตนเอง ทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการแสดงออกการทำงาน ร่วมกันของเด็กและเยาวชนที่มีอายุที่แตกต่างกัน จึงต้องมีความอดทน ใจเย็นและต้องควบคุม อารมณ์ตนเองให้ได้นั้น จึงต้องเรียนรู้และสังเกต พฤติกรรมน้อง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การแสดงออกของตนเองและดึงดูดให้สนใจในกิจกรรม โดยใช้วิธีการเป็นเพื่อนเล่น เพื่อนคุย ไม่ฉุนเฉียว

ไม่ดูน้อง ไม่แสดงออกทางสีหน้าอย่างชัดเจน แม้จะไม่พอใจ วางกิริยาท่าทางที่เป็นมิตร การร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น เกิดการสะสม ประสพการณ์ ทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้นคือ กล้าเป็นตัวแทนสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน เขตปทุมวันในการนำเสนอความคิดเห็น นำเสนอผลงานต่อผู้อำนวยการเขต คณะที่ปรึกษาคณะบริหาร สภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน และหน่วยงาน ต่างๆ กล้าพูดในที่สาธารณะที่มีผู้คนรับฟังจำนวนมากได้อย่างคล่องแคล่วมากขึ้น

1.2 ด้านบุคลิกภาพการได้รับตำแหน่ง ในคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนซึ่งถือเป็น ตัวแทนสมาชิกในสภาเด็กและเยาวชนที่ต้อง นำเสนอความเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งการแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อเด็กและ เยาวชนในเขตพื้นที่ประกอบกับการได้ร่วมกิจกรรม ภายนอกสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ที่ หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น ทำให้เด็กและเยาวชนเกิด การปรับปรุง ปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้เป็น ทางการสุภาพและเหมาะสมกับสถานที่ กาลเทศะ และเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมากขึ้น

การทำงานสภาเด็กและเยาวชนจะต้อง ติดต่อกับบุคคลอื่น ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้าน อาชีพ อายุ การศึกษา มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน ให้ผู้อื่นเข้าใจในจุดมุ่งหมายของตนเอง ต้องพูดให้ เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการทำกิจกรรม จึงปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสาร รู้จักใช้น้ำเสียงและ ลักษณะการพูดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น กรณีที่ต้องสื่อสารกับตนเองในสภาเด็กและเยาวชน

ใช้น้ำเสียงที่เป็นกันเอง ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ไม่เป็นวิชาการมากเกินไป เพื่อสามารถสื่อสารกับ เด็กและเยาวชนได้ใช้น้ำเสียงที่เป็นมิตรกับผู้ร่วม กิจกรรม ในทางตรงกันข้าม ถ้านำเสนอความคิดเห็น ต่อที่สาธารณะชน จะใช้น้ำเสียง คำพูด วิธีการ พูดที่เป็นทางการและเป็นวิชาการ

ทั้งนี้ กิจกรรมจะสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีนั้น ต้องอาศัยทั้งวาทะศิลป์ในการพูดให้ผู้อื่นเกิดการมี ส่วนร่วมและต้องอาศัยการฟัง เพื่อรับรู้และเข้าใจ ว่าผู้ร่วมกิจกรรมต้องการอะไร ให้เกิดการโต้ตอบ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน จึงได้เกิด การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ ด้านการฟัง สามารถ จับประเด็นคำพูดที่สำคัญและโต้ตอบกับผู้พูด ได้ทันทีและในขณะที่กำลังฟังมีสีหน้าและท่าทาง สนใจในสิ่งที่ผู้พูดกำลังพูด และหากมีคำพูดที่ไม่ สบอารมณ์ก็สามารถระงับสติอารมณ์ได้ไม่แสดงออก ทางสีหน้าอย่างชัดเจน

1.3 ด้านกระบวนการทำงานจากการ สังเกตพบว่าในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาเด็กและเยาวชน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านกระบวนการ ทำงานสภาเด็กและเยาวชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งใน ปีพ.ศ.2561 เป็นปีแรกของการจัดตั้งสภาเด็กและ เยาวชนเขตปทุมวัน จึงเป็นการทำงานตามสิ่งที่ พื้เลี้ยงเขตสั่งการเท่านั้นในปี พ.ศ. 2562 มีการ กำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ให้แก่สมาชิก ทำให้สมาชิกรู้บทบาทหน้าที่ของตนเริ่มมีส่วนร่วม ในการกำหนดกิจกรรมออกความคิดเห็นว่า อยากทำอะไร แต่การกำหนดรายละเอียดงานด้าน ต่างๆ ยังคงเป็นหน้าที่ของพื้เลี้ยงเขต โดยเด็กและ เยาวชนส่วนใหญ่จะทำหน้าที่ประสานงานเชิญชวน

สมาชิกในสภาเด็กและเยาวชนให้มาร่วมกิจกรรมมากกว่า

ต่อมาในปีพ.ศ. 2563 เด็กและเยาวชนมีบทบาทในกระบวนการทำงานมากขึ้นโดยพี่เลี้ยงเขตจะจัดประชุมเพื่อให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการวางแผนการขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชนว่าต้องการจัดกิจกรรมอะไรเป้าหมายคือใครได้รับประโยชน์อย่างไรก่อนกำหนดจัดกิจกรรมนั้นๆ ก็จะจัดประชุมย่อยเพื่อวางแผนเตรียมงานล่วงหน้าอย่างน้อย 2-3 อาทิตย์เป็นการประชุมเพื่อกำหนดกระบวนการและแบ่งหน้าที่ซึ่งในทุกระบวนการจัดกิจกรรมจะเป็นหน้าที่ของทีมงานที่ต้องรับผิดชอบ พี่เลี้ยงเขตจะให้อิสระในการทำงานอย่างเต็มที่โดยจะให้คำแนะนำและสนับสนุนในด้านอื่นๆ แทน เช่น งานเอกสาร งานสวัสดิการ

นอกจากนี้ การสนับสนุนจากผู้ปกครองเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ถ้าผู้ปกครองเข้าใจสนับสนุนและอนุญาตให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เด็กและเยาวชนก็จะร่วมกิจกรรมได้อย่างสบายใจและเต็มที่กับกิจกรรม

2. ปัญหาในการขับเคลื่อนงานสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวันกรุงเทพมหานครจากการสัมภาษณ์พบปัญหาการขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวันคือ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 24 ให้มีสภาเด็กและเยาวชนเขตในกรุงเทพมหานครซึ่งสมาชิกประกอบด้วยเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขต

พื้นที่กรุงเทพมหานครแต่ละเขต เป็นข้อจำกัดในการสรรหา คัดเลือกคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน เนื่องจากส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนในเขตปทุมวันเป็นนักเรียน นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาในเขตปทุมวันเท่านั้น มิได้มีทะเบียนบ้านในเขตปทุมวัน

ปัญหาถัดมา คือ เวลาของเด็กและเยาวชนแต่ละคนไม่ตรงกัน เนื่องจากเด็กและเยาวชนในสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ประกอบด้วยกลุ่มเด็กที่ศึกษาในระบบทั้งระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และศึกษานอกระบบ จึงมีเวลาว่างในการทำกิจกรรมไม่ตรงกัน

ข้อจำกัดด้านงบประมาณ การจัดสรรและอนุมัติงบประมาณของหน่วยงานที่สนับสนุนไม่พร้อมกัน และกฎระเบียบการเบิกจ่ายของภาครัฐทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนต้องการได้ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัด กิจกรรมพักค้างคืน เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนากิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวันกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ควรจัดกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนสนใจเพื่อต่อยอดในสิ่งที่เด็กและเยาวชนชอบ
2. เป็นกิจกรรมที่ เข้าถึงทุกเพศ ทุกวัย
3. ควรจัดกิจกรรมตามโรงเรียนและชุมชนในพื้นที่ให้ครอบคลุม
4. ควรจัดกิจกรรมให้มีความถี่ มีกิจกรรมสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กและเยาวชนรวมกลุ่มกันเสมอ และมีความรู้สึกร่วมกับสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวันต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร จะเป็นการศึกษาใน 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ปัจจัย สิ่งสนับสนุนหรือแรงเสริมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเขตปทุมวันมีปัจจัยภายในและภายนอกที่สนับสนุน ได้แก่ ความเข้มแข็งและความสามารถในการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปรับปรุงการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน จนกิจกรรมสำเร็จลุล่วงและได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมด้านกระบวนการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน สอดคล้องกับกรทิพย์ ไตรดำเนินกิจสกุล (2553) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติงานตามบทบาทคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ ในพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า ปัจจัยหรือแรงสนับสนุนที่ทำให้การปฏิบัติงานของสภาเด็กและเยาวชนอำเภอในพื้นที่ภาคกลางตอนล่างให้สำเร็จลุล่วง จำเป็นที่ต้องได้รับแรงสนับสนุนจากฝ่ายต่างๆ ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ คือ ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ที่ต้องอาศัยการร่วมแรง ร่วมใจของสมาชิกทุกคนในการปฏิบัติงาน การทำงานเป็นทีมมีส่วนที่ทำให้งานได้บรรลุเป้าหมายและส่งผลต่อสภาพจิตใจและอารมณ์ของสมาชิกทีม

แรงสนับสนุนจากครอบครัวที่คอยส่งเสริมให้กำลังใจและส่งเสริมในการทำกิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ห่างไกลจากสิ่งชั่วร้าย สอดคล้องกับพัสรี เปี่ยมศักดิ์กมล (2560) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสวนสาธารณะของเครือข่ายเยาวชน กรณีศึกษา สภาเด็กและเยาวชนเทศบาลเมืองสตูล พบว่า ประชาชน ชาวเทศบาลเมืองสตูล ได้ให้ความสำคัญกับการใช้เวลาที่เกิดประโยชน์ของบุตรหลานที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ณ สวนสาธารณะเขาโต๊ะพะยูนวัง ซึ่งประชาชนมองว่า กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ดีและเหมาะสมกับเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีการเรียนรู้นอกห้องเรียน มีการทำกิจกรรมที่บูรณาการเกิดการกล้าแสดงออกในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ และทำให้เด็กและเยาวชนห่างไกลยาเสพติด

นอกจากนี้ สภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน มีเจ้าหน้าที่เขต (พี่เลี้ยง) ที่คอยเป็นที่ปรึกษา สนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีการประชุมย่อยหลายครั้งๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้เกิดการความสนิทสนมและให้อิสระในการคิด วางแผนกระบวนการและให้คำแนะนำในทุกขั้นตอน สิ่งเหล่านี้เป็นการเสริมพลังอำนาจให้เด็กและเยาวชนได้ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและเกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับภาพิพันธ์ คำอุดม (2558) ศึกษาเรื่อง การศึกษากระบวนการเสริมพลังในสภาเด็กและเยาวชน กรณีศึกษา สภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อ พบว่า สภาเด็กและ

เยาวชนตำบลเหมืองหม้อมี เจ้าหน้าที่พี่เลี้ยง ที่เปิดโอกาสให้คณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อ ได้จัดประชุมประจำปีในแต่ละปีเพื่อวางแผน การปฏิบัติงานสภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อประจำปีโดยให้ประธานสภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อเป็นประธานในที่ประชุม และให้โอกาสในการเขียนโครงการแผนงานและกิจกรรมที่เป็นความต้องการของคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อ ซึ่งคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อจะมอบหมายหน้าที่ แบ่งงานกันปฏิบัติเมื่อมีปัญหาระหว่างการทำงานพี่เลี้ยงสภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อก็จะคอยรับฟังให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะและแก้ไขปัญหาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่สภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อเพื่อให้สภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อประสบความสำเร็จ

2. ปัญหาในการพัฒนากิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานครปัญหางบประมาณไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมกิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนตลอดทั้งปีงบประมาณ ส่งผลต่อจำนวนกิจกรรมที่ไม่สามารถจัดได้ต่อเนื่องตลอดทั้งปี และกฎระเบียบการเบิกจ่ายของภาครัฐทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนต้องการได้ สอดคล้องกับ รุ่ง รางาม (2552) ศึกษาเรื่องการศึกษาศึกษาการมีส่วนร่วมของเยาวชนต่อการพัฒนา กิจกรรมของสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพื้นที่เขตสะพานสูง พบว่า ควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มเติมในส่วนของสภา

เยาวชนกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้ในการหารสนับสนุนเป็นค่าเดินทางของเด็กและเยาวชนในการเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1.1 จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 24 ให้มีสภาเด็กและเยาวชนเขตในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสมาชิกประกอบด้วย เด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แต่ละเขต จึงเป็นข้อจำกัดในการสรรหา คัดเลือก คณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน จึงควรให้ กรมกิจการเด็กและเยาวชนต่อ คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีการเสนอปรับแก้ไขกฎหมายในมาตรานี้ ควรให้มีสมาชิกสภาเด็กและเยาวชนเขตประกอบด้วย เด็ก และเยาวชน ที่อยู่ในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร หรือกำลังศึกษาในสถานศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร เพื่อขยายโอกาส ให้เด็กและเยาวชนที่สนใจสามารถเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเขตนั้นๆ ได้

1.2 จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณสภาเด็กและเยาวชนเขตมีเพียง 2 หน่วยงาน ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน จำนวน 30,000 บาท และสำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร จำนวน 50,000 บาท ซึ่งมีการจัดสรรและอนุมัติงบประมาณไม่พร้อมกัน ส่งผลให้การจัดกิจกรรมสภา

เด็กและเยาวชนระดับเขตไม่ต่อเนื่องและไม่สามารถจัดได้ตลอดทั้งปี จึงควรจัดสรรและอนุมัติงบประมาณให้พร้อมกัน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมสภาเด็กและเยาวชนเขตจัดได้ต่อเนื่องตลอดทั้งปีงบประมาณ

1.3 จากการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนไม่มีพื้นที่ในการแสดงออก ไม่มีพื้นที่สร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม ทำให้ขาดโอกาสในพัฒนาตนเอง ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ควรให้การสนับสนุน การดำเนินโครงการและกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนเขตอย่างต่อเนื่อง มีพื้นที่สร้างสรรค์ที่มีความมั่นคง เพื่อให้เด็กและเยาวชนใช้เป็นพื้นที่แสดงความสามารถและแสดงออกด้านต่างๆ

1.4 จากการศึกษาพบว่า สถานศึกษายังขาดความร่วมมือในการสนับสนุนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสภาเด็กและเยาวชน เพราะกังวลว่าจะกระทบการเรียนการสอน ดังนั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญและสนับสนุนเด็กและเยาวชนในการร่วมกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับ และในความร่วมมือกับสำนักงานเขตในการขอความร่วมมือทำกิจกรรมต่างๆ ของสภาเด็กและเยาวชน

1.5 จากการศึกษาพบว่า สภาเด็กและเยาวชนระดับเขต ขาดการเรียนรู้ร่วมกันและมีเครือข่ายระหว่างสภาเด็กและเยาวชนระดับเขตค่อนข้างน้อย กรม ดังนั้น กิจกรรมเด็กและเยาวชนหรือสำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ในฐานะหน่วยหลักในการขับเคลื่อนกิจการสภาเด็กและเยาวชนระดับเขต

ควรจัดกิจกรรมอบรม หรือกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัดของสภาเด็กและเยาวชนเขตทุกเขต เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้พบปะ การอบรมแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ระหว่างกัน และยังเป็นการสร้างเครือข่ายของสภาเด็กและเยาวชนในแต่ละเขต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำของกลุ่มผู้นำในสภาเด็กและเยาวชนเขต ในกลุ่มกรุงเทพใต้ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาวะผู้นำของกลุ่มผู้นำในสภาเด็กและเยาวชนเขต

2.2 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวันให้สอดคล้องกับนโยบาย “เด็กคิด เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน”

2.3 ควรศึกษาเรื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ ในการขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของสภาเด็กและเยาวชนเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

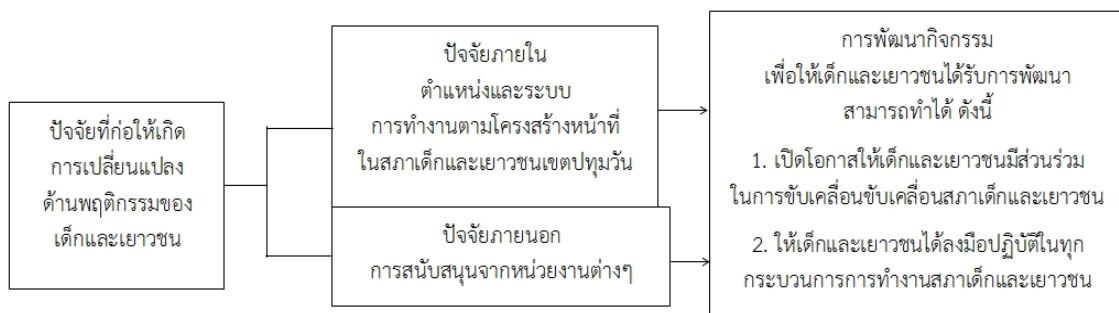
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ การนำเอาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เกิดการพัฒนาทักษะต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการแสดงออก ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดี และกล้าแสดงออกมากขึ้น ด้านบุคลิกภาพ มีการปรับเปลี่ยนการ

แต่งกายเหมาะสมกับสถานที่ กาลเทศะและ
บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมากขึ้นและมีการวางแผน
กระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนและกำหนด
ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนนั้น ต้องให้เด็กและ
เยาวชนได้ลงมือปฏิบัติเอง ภายใต้การขับเคลื่อน
สภาเด็กและเยาวชนด้วยหลักการ “เด็กคิด เด็กนำ

ผู้ใหญ่หนุน” เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติ
ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์
ใหม่นอกเหนือจากโรงเรียน เกิดการพัฒนาทักษะ
ต่างๆ และเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม
ในทางที่ดีขึ้นตรงกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง
สภาเด็กและเยาวชน ซึ่งแสดงเป็นผังภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). *แนวทาง
การจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ
พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: กรมกิจการเด็กและเยาวชน
และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- เดือนเต็ม ไกรเทพ. (2560). พฤติกรรมมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณี เทศบาล
ตำบลหนองบัวอำเภอมืองกาญจนบุรีจังหวัดกาญจนบุรี. *การประชุมวิชาการระดับชาติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 4* (หน้า 674 - 683). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์.
- กรทิพย์ ไตรดำเนินกิจสกุล. (2553). ปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติงานตามบทบาทคณะบริหารสภาเด็กและ
เยาวชนอำเภอในพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปภาพินท์ คำอุดม. (2558). *การศึกษากระบวนการเสริมพลังในสภาเด็กและเยาวชน กรณีศึกษา สภาเด็ก
และเยาวชนตำบลเหมืองหม้อ*. (สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พัสวีย์ เปี่ยมศักดิ์กมล. (2560). การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสวนสาธารณะของเครือข่ายเยาวชน
กรณีศึกษา สภาเด็กและเยาวชนเทศบาลเมืองสตูล. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุจ รัชงาม. (2552). การศึกษาการมีส่วนร่วมของเยาวชนต่อการพัฒนากิจกรรมของสภาเยาวชน
กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา พื้นที่เขตสะพานสูง. (วิทยานิพนธ์ส่งเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

**การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง อิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น***
**Development of Teaching Package on the Four Iddhipada
for Matthayomsueksa 3rd Students, Huay Yang Witthayasan
School, Khon Kaen Province**

พระศุภเดช ธมฺมธโร (สัตถาพณ), สมควร นามสีฐาน และประยูร แสงใส
Phra Suphadet Dhammatharo (Satthaphon), Somkhuam Namseethan and Prayoon Saengsai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: suphadetsatthaphon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาชุดการสอนเรื่อง อิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของชุดการสอนเรื่อง อิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 3) ประเมินพฤติกรรมต่อการจัดการเรียนรู้ของชุดการสอนเรื่อง อิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นชุดการสอน แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์และแบบวัดพฤติกรรม สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (Pre-Test, Post-Test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นก่อนนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนเรื่อง อิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีประสิทธิภาพของกระบวนการ/ผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ 81.25/89.38 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ตามที่กำหนดไว้

*ได้รับบทความ: 3 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 9 พฤษภาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 21 มิถุนายน 2564

Received: February 3, 2021; Revised: May 9, 2021; Accepted: June 21, 2021

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังใช้ชุดการสอน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง อิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น หลังจากที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนแล้ว ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมที่มีต่อการสอนด้วยชุดการสอน โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกๆ ด้านเมื่อเรียงลำดับตามความเข้าใจแล้ว นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบความร่วมมือ ด้านการสอนเนื้อหาสาระเข้าใจง่าย และการวัดและประเมินผล

คำสำคัญ: การพัฒนาชุดการสอน; ชุดการสอน; อิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the development of the instructional package on the Four Iddhipāda Dhammas, 2) to compare the learning achievement before and after learning management on the Four Iddhipāda Dhammas for students in Mathayom 3, 3) to study the learning behaviors on the Four Iddhipāda Dhammas for students in Mathayom 3 of Huayyangwittayasan School, Khon Kaen Province. This study was conducted by means of the experimental research methodology and selected a specific samples method included 16 third year secondary school students. The research tools were the instructional package, achievement tests and behavioral tests. The statistics used in analyzing the data were: Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation. (Pre-Test, Post-Test).

The research results were as follows:

1. The development of the instructional package. The results of the pre-test indicated that students understood the Four Iddhipāda Dhammas at the moderate level and after post-test, they understood at a well as they were able to answer the test.
2. The comparative results of the learning achievement before and after being taught indicated that the post-test score was higher than that of the pre-test with the statistical significance level of 0.05.
3. The development of the instructional package on the Four Iddhipāda Dhammas after being applied in the learning process leads to the understanding of the behaviors

towards the instructional package that the students have the behaviors at the highest level in all studied aspects ranked from understanding cooperative learning, teaching, easy contents and, assessment and evaluation.

Keywords: development of instructional package; instructional package; Four Iddhipada Dhammas

1. บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนของชาติให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากลสอดคล้องกับประเทศ 4.0 และโลกในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการบูรณาการกับความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานด้วยกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ที่นำไปสู่การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ หรือสร้างนวัตกรรมต่างๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การใช้ทักษะการคิดเชิงคำนวณ ความรู้ทางด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีและการสื่อสารในการแก้ปัญหาที่พบในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ กระบวนการ และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวอย่างเข้าใจสภาพที่เป็นอยู่และการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การจัดการและปรับใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอย่าง

สร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การพัฒนาชุดการสอน คือ กระบวนนำสื่อต่างๆ ที่หลากหลายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ได้จัดวางไว้อย่างเป็นระบบระเบียบแล้ว ซึ่งเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ เป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเสริมสร้างกระบวนการกลุ่มภายในชุดการสอน ประกอบด้วย คู่มือครู คู่มือนักเรียน เนื้อหากิจกรรม สื่อประสมและเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดสื่อประสมสำเร็จรูป ที่ได้รวบรวมสื่อการสอนไว้อย่างสมบูรณ์ตามแบบแผนที่วางไว้ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กันและมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกันอำนวยความสะดวกให้ครูใช้ในการสอน โดยที่ครูไม่ต้องเตรียมสื่ออย่างอื่นให้วุ่นวาย ซึ่งภายในชุดการสอนนั้นจะมีสื่อและข้อแนะนำในการดำเนินการสอนอยู่แล้วโดยจัดไว้เป็นชุดๆ พร้อมทั้งจะให้ครูนำไปใช้ในการสอนได้โดยทันทีโดยไม่ต้องเตรียมอะไรยุ่งยาก ซึ่งเป็นผลดีและรวดเร็วสำหรับครูได้เป็นอย่างดี (พระอธิการมาวิน จันทธมโม, 2561) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมทักษะในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์

จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ฉันทะ คือเป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อถอย มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก 2) วิริยะ คือ ก่อจิตความเกียจคร้านทำงานต่อเนื่อง เช่น นักเรียนมีงานที่ครูผู้สอนสั่งการบ้านแล้วส่งให้ครบตามจำนวน นักเรียนไม่เกียจคร้านต่อหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ 3) จิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้ง 4) วิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาด และทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีจะเห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญปัญหา อุปสรรคในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเอง เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนด ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแก้ปัญหาร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป (พระมหาชินกฤต จีรวโส, 2561, หน้า 54)

ปัญหานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น เพราะทุกวันนี้โลกพัฒนาก้าวหน้าไกลอย่างมากและรวดเร็วทันใจมีการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น เฟสบุ๊ก เป็นต้น ทำให้เด็กบางคนจ้องมองแต่โทรศัพท์ เล่นแต่เกม ไม่ค่อยสนใจครูผู้สอนเท่าไร ทำให้เด็ก

ไม่ตั้งใจเรียน เด็กพูดจาไม่มีหางเสียง ไม่รู้จักกาลเทศะ พูดจากร้าวร้าว ไม่รู้จักผู้ใหญ่ เอาแต่ใจตัวเอง ทำให้เด็กห่างไกลพระพุทธศาสนา เหตุเพราะครูไม่ได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กนักเรียนได้ซึมซับคุณธรรมเหล่านั้น เด็กบางคนไม่รู้ด้วยซ้ำว่าพระพุทธศาสนาคืออะไร ศีล 5 มีอะไรบ้าง หลักธรรมแห่งความสำเร็จคืออะไร เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการพัฒนาชุดการสอนเรื่อง อธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ทันสมัย ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้น ให้เด็กมี 1) ทักษะแก้ปัญหา 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์ 3) ทักษะการพัฒนานวัตกรรม ในการหาความรู้ด้วยตนเอง 4) ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการใช้ชีวิตที่มีค่า โดยที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสอดแทรกมาประยุกต์ใช้เข้าไปในกระบวนการจัดการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนายิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาชุดการสอนเรื่อง อธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของชุดการสอนเรื่อง อธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อประเมินพฤติกรรมต่อการจัดการเรียนรู้ของชุดการสอน เรื่อง อธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นชุดการสอน แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์และแบบวัดพฤติกรรม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผู้ศึกษาได้จัดทำเครื่องมือ ประกอบด้วย การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง อธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 ชุด 8 ชั่วโมง ได้แก่ 1) ชุดการสอน ที่ 1 เรื่อง ฉันทะ จำนวน 2 ชั่วโมง 2) ชุดการสอน ที่ 2 เรื่อง วิริยะ จำนวน 2 ชั่วโมง 3) ชุดการสอน ที่ 3 เรื่อง จิตตะ จำนวน 2 ชั่วโมง 4) ชุดการสอน ที่ 4 เรื่อง วิมังสา จำนวน 2 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 รูปแบบการศึกษา One group (Pre-Test) - (Post-Test) Design

กลุ่ม	ทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test)	การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอน (Inotructional Package)	ทดสอบหลังเรียน (Post-Test)
ตัวอย่าง	T1	X	T2

เมื่อ
T1 แทน การทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pre-Test)

X แทน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอน

T2 แทน การทดสอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Post-Test)

5. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง อธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์

จังหวัดขอนแก่น เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

6. แบบประเมินพฤติกรรมต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง อธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 20 ข้อ รวม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอธิบาท 4 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านสื่อการเรียนรู้ และ 4) ด้านการวัดและประเมินผล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีประเด็นจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่น่ามาสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นก่อนนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนเรื่อง อธิธินาถ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนห้วยยางวิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่ามีประสิทธิภาพของกระบวนการ/ผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ 81.25/89.38 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ตามที่กำหนดไว้

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังใช้ชุดการสอน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. จากการทดลองใช้ชุดการสอน พบว่า พฤติกรรมต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนเรื่อง อธิธินาถ 4 โดยภาพรวม มีพฤติกรรมต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุดทุกๆ ด้าน เมื่อเรียงลำดับตามพฤติกรรมต่อการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีพฤติกรรมต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนการสอนเนื้อหา สารเข้าใจง่าย และการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ซึ่งอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. หลังจากการสอนโดยใช้ ชุดการสอน ทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา สังคมศึกษาในสาระที่ 1 คือ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในหน่วยที่ 3 หลักธรรมทาง พระพุทธ

ศาสนา ที่ได้ทดลองใช้ชุดการสอนเรื่อง อธิธินาถ 4 ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น สามารถหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่วิเคราะห์จากการทำใบงาน คิดเป็นร้อยละ 89.38 การประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 81.25 และประสิทธิภาพทางการศึกษา หลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 89.38 ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีค่าที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตร เอกสารที่เกี่ยวข้อง มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และผู้วิจัยได้นำหลักธรรมการสอนของพระพุทธเจ้า คือ พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าหรือ ที่เรียกว่า “พุทธลีลาในการสอน” ซึ่งการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมมีกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี ซึ่งสอดคล้องกับ พระอริการโสมณ ปิยธัมโม (กิ่งแก้ว) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักอธิธินาถ 4 เป็นการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการและปรับประยุกต์ใช้ในการบริหาร เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพและได้รับความรู้ ทักษะความสามารถ ในการเรียนรู้การทำงานได้รับประสบการณ์ต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมสังคม โดยเฉพาะผู้เรียนจะต้องได้รับความเอาใจใส่จากครูอาจารย์ เพราะฉะนั้น ผู้บริหาร ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องมีศักยภาพที่จะมี

แนวทางการจัดการ มีวัตถุประสงค์ในการบริหาร เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ได้วางแผนไว้

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนเรื่อง อธิบา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังจากที่ได้จัดการเรียนการสอนจนครบทุกชุดการเรียนการสอนแล้ว นำคะแนนจากการทำกิจกรรมทำใบงาน คะแนนเต็ม 100 คะแนนและการประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน คะแนนเต็ม 100 คะแนนในการจัดการเรียนการสอนทั้ง 4 แผนการจัดการเรียนรู้ รวมคะแนน 200 คะแนน ที่ผ่านการเรียนการสอนส่วนใหญ่และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียนพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนแตกต่างกันโดยมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับพระอธิการมาวิน จันทมโม (อ้วนจิ) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการสอน คือ กระบวนนำสื่อต่างๆ ที่หลากหลายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่ได้จัดวางไว้อย่างเป็นระบบระเบียบแล้ว ซึ่งเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์เป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเสริมสร้างกระบวนการกลุ่มภายในชุดการสอนประกอบด้วย คู่มือครู คู่มือนักเรียน เนื้อหา กิจกรรม สื่อประสมและเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดสื่อประสมสำเร็จรูปที่ได้รวบรวมสื่อการสอนไว้อย่างสมบูรณ์ตาม

แบบแผนที่วางไว้ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กันและมีความค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน อำนวยความสะดวกให้ครูใช้ในการสอน โดยที่ครูไม่ต้องเตรียมสื่ออย่างอื่นให้วุ่นวาย ซึ่งภายในชุดการสอนนั้นจะมีสื่อและข้อแนะนำในการดำเนินการสอนอยู่แล้วโดยจัดไว้เป็นชุดๆ บรรจุอยู่ในซองหรือกล่อง พร้อมทั้งจะให้ครูนำไปใช้ในการสอนได้โดยทันทีไม่ต้องเตรียมอะไรยุ่งยาก ซึ่งเป็นผลดีและรวดเร็วสำหรับครูได้เป็นอย่างดี

3. พฤติกรรมที่มีต่อชุดการสอนโดยใช้ชุดการสอน ที่ผ่านการเรียนการสอนส่วนใหญ่ นักเรียนมีปฏิกิริยาต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนเนื้อหา สาระเข้าใจง่าย และการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับพระครูสุวรรณวิชรวงศ์ (ทองดี วิจิตรโส) (5260) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การประยุกต์หลักอธิบา 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ด้านวิริยะ (ความเพียร) พบว่า แนวคิดอธิบา 4 เกื้อหนุนกัน เช่น เกิดฉันทะ มีใจรักแล้วก็ให้พากเพียรเมื่อพากเพียรแล้วก็เอาใจใส่เสมอ และเปิดช่องให้ปัญหาพิจารณาไตร่ตรองวิธีการประยุกต์อธิบา 4 ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหาร ครู จัดกิจกรรมแทรกเพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของหลักอธิบา 4 ในรูปแบบต่างๆ เช่น การอบรมคุณธรรม จริยธรรม ทุกวันหน้าเสาธง แทรกเรื่องของบุคคลหรือนักเรียน ผู้ประสบผลสำเร็จในการเรียน ได้คะแนนระดับดีเยี่ยม ความพึงพอใจในการใช้ชุดการเรียนการสอนเป็นไปในทางที่ดีและมีพัฒนาการเรียนรู้มาก

ยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพัฒนา เรื่อง อธิธินา 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครั้งนี้ ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าชุดการสอนเรื่อง อธิธินา 4 สามารถพัฒนาในการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ จึงส่งเสริมให้ครูนำชุดการสอน เรื่อง อธิธินา 4 นำไปใช้พัฒนาในการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้

1.2 ครูที่ใช้ชุดการสอนเรื่อง อธิธินา 4 ควรศึกษาและทำความเข้าใจ ในการใช้ชุดการสอน เรื่อง อธิธินา 4 เพื่อให้เกิดความชำนาญเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการเรียนการสอน และเพื่อนำไปพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไป

1.3 ควรมีการวัดและประเมินผลของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริง เพื่อการสร้างความคุ้นเคยอันพึงประสงค์ต่อผู้เรียนสืบต่อไป

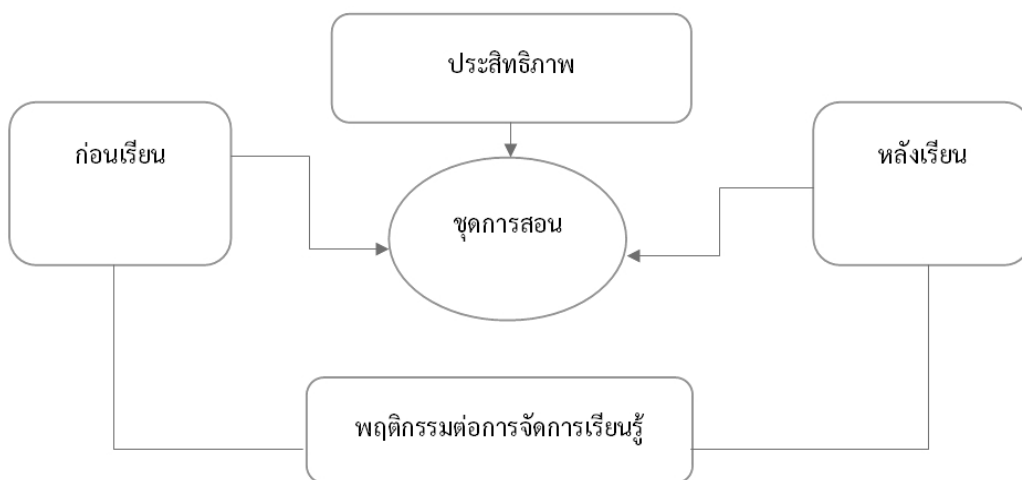
2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาชุดการสอนในรายวิชาอื่นด้วย เช่น วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ เป็นต้น

2.2 ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องในเรื่องการเรียนการสอนในระยะยาวหลังจากที่ได้เสร็จสิ้นการทดลองสอนไปแล้ว ในแต่ละครั้ง เพื่อดูว่าการเรียนการสอนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอน เรื่อง อธิธินา 4 ไปแล้วยังคงอยู่กับนักเรียนมากน้อย อย่างไร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

หลังจากที่กลุ่มตัวอย่างได้รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง อธิธินา 4 ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการเรียนการสอนของนักเรียน ก่อนที่จะได้รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง อธิธินา 4 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุดการสอนเรื่อง อธิธินา 4 ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการเรียนการสอน โดยใช้ชุดการสอนเรื่อง อธิธินา 4 ในการเรียนการสอนมีพฤติกรรมสูงกว่าการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติ เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชุดการเรียนการสอนของครูประจำรายวิชาเป็นลำดับต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและหลักสูตรแกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ (ทองดี วชิรวโส). (2560). *การประยุกต์หลักอภิปาธ 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชินกฤต จีรวโส (รูปสะอาด). (2561). *การประยุกต์ใช้หลักอภิปาธ 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการมาวิน จันทมโม (อ้วนจี). (2561). *การพัฒนาชุดการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พุทธวิธีการสอนเรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม จังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการโสภณ ปิยธมโม (กิ่งแก้ว). (2560). *ประสิทธิผลการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินวาทิตย์ตามหลักอภิปาธ 4 สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอำนาจเจริญ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การนำนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไปปฏิบัติโดยโรงเรียน ในจังหวัดขอนแก่น*

The Implementation of “Moderate Class, More Knowledge” Policy by Schools in Khon Kaen Province

พิมาวรรณ วรณพงษ์ และกริชวาท โลหะชินทร์

Pimonpan Wannapong and Grichawat Lowatcharin

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: piyamasnongfon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจในนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และวิธีการนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ไปปฏิบัติของผู้บริหาร ครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกรณีศึกษาแบบหลายกรณี โดยศึกษาโรงเรียน 4 แห่งในจังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเมือง และโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่เขตเมือง ด้วยวิธีการวิจัยเอกสารร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในระดับโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครู รวม 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเห็นว่านโยบายนี้เป็นนโยบายที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาการเรียนรู้เพิ่มเติมที่นักเรียนได้จากห้องเรียนและพัฒนาองค์ความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเองจากการที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียน โดยที่ชั่วโมงเรียนของนักเรียนจะต้องลดลงจากเดิม ทั้งนี้ นโยบายตั้งอยู่บนฐานแนวคิดที่ว่าเวลาเรียนของนักเรียนที่มากและหนักไม่ได้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนดีขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนสร้างความเข้าใจให้กับครูผู้สอนในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ประสานงานหลักในการประสานทุกฝ่ายในโรงเรียนเพื่อปรับจากนโยบายไปสู่แผนงาน ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ การขาดการติดตามหรือประเมินผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติจากผู้บริหารในระดับเขตพื้นที่ไปจนถึงระดับกระทรวงอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: นโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้; นโยบายการศึกษา; การนำนโยบายไปปฏิบัติ

*ได้รับบทความ: 23 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 21 มิถุนายน 2564

Received: April 23, 2021; Revised: May 27, 2021; Accepted: March 21, 2021

Abstract

This Research aimed to explore the understanding and implementation of the “Moderate Class, More Knowledge” policy by primary and lower secondary school administrators and teachers in Khon Kaen Province. The researchers employed a holistic multiple case study research methodology by studying four schools the province: which located in the urban area; the other located outside the urban area. This research is document research and qualitative research. Qualitative research by in-depth interviews with 20 key informants were school-level policy implementations, including the directors, deputy directors, and teachers.

The research results show that: the key informants perceived the policy as one that encourages students to develop further learning outside the normal classroom settings and develop knowledge on their own as teachers organize learning promotion activities inside and outside the classroom. The policy is based on the idea that too much and to burdensome classroom hours do not improve student achievement. To implement the policy, school directors first built teachers’ understanding as policy key policy implementations. At the same time, school administrators serve as the main coordinators to coordinate all departments in the school to modify the general policy guideline to action plans. The problems and obstacles encountered are the lack of monitoring or evaluation on the implementation of the policy from the local school district to the ministry levels.

Keywords: Moderate Class, More Knowledge; Education Policy; Policy Implementation

1. บทนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การประเมินด้วยตัวชี้วัดทางปริมาณเกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติพบว่าคุณภาพการศึกษาไทยไม่ขึ้นไปตามแผนที่วางไว้ โดยเด็กไทยกว่า 5 ล้านคนที่ควรศึกษาอยู่ในระดับชั้นตามเกณฑ์ที่กำหนด ไม่ได้ศึกษาตามระบบที่วางไว้ ผลการศึกษา

คุณภาพการศึกษาไทยพบว่ามีความรู้ที่ต่ำกว่าเกณฑ์ จากการวัดผลด้วยชุดข้อสอบระดับนานาชาติที่ใช้วัดความรู้ความสามารถนักเรียนในหลายประเทศ คือ Programme for International Student Assessment หรือ PISA เป็นชุดข้อสอบที่ใช้วัดความรู้ 3 ด้าน ประกอบด้วย การรู้เรื่องการอ่าน การรู้เรื่องคณิตศาสตร์ และการรู้เรื่อง

วิทยาศาสตร์ ซึ่งคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในประเทศไทยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ หากคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยยังอยู่ในระดับล่างเช่นนี้จะส่งผลให้ทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยไม่สามารถแข่งขันกับต่างชาติได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่มีวิวัฒนาการทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี นวัตกรรม และสังคมที่พัฒนาอย่างก้าวกระโดด ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศได้ในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยที่ต่ำกว่าเกณฑ์ส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการไม่อาจนิ่งนอนใจต่อความล้มเหลวที่เกิดขึ้น จึงมีการปฏิรูปนโยบายขึ้นใหม่เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหากเปรียบประเทศเป็นการเดินเรือ นโยบาย คือ เข็มทิศและหางเสือ ซึ่งคอยนำทางและกำหนดทิศทางของการเดินเรือ อย่างแรกคือมุ่งไปในทิศทางเดียวเมื่อกำหนดนโยบายขึ้นมาแล้วต้องมุ่งหน้าไปตามทิศทางที่กำหนดไว้ เป็นหางเสือที่คอยปรับทิศทางเรือไม่ให้ออกนอกทิศที่กำหนด (จิตร ศรีอำน, 2539)

นโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุครัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยได้แนวความคิดพัฒนาหลักสูตรการศึกษานี้มาจากแนวคิด Thinking Schools, Learning Nation (TSLN) อันแนวความคิดด้านการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับระดับสากลด้านการศึกษา วัตถุประสงค์ของการนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้โรงเรียนในประเทศไทยปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้นักเรียนได้คิดและมีความรู้เพื่อก้าวทันการ

เปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมโลก เปิดโอกาสให้นักเรียนและผู้สอนได้มีการแสดงความคิดเห็น มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อใช้ในการสอบเท่านั้น แต่ยังสามารถนำความรู้มาปรับใช้ได้ในชีวิตจริงด้วย หน้าที่ของครูในโรงเรียน จากเดิมเป็นผู้สอนปรับเปลี่ยนเป็นครูผู้ชี้แนะและนักเรียนผู้จำ เปลี่ยนเป็นนักเรียนผู้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ (เวชฤทธิ์ อังกะภักทรขจร, 2554, หน้า 1-11)

การนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้มาปฏิบัติ นั้น มี 2 ขั้นตอน คือ 1) กระทรวงศึกษาธิการประกาศนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ เพื่อส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ โดยกระทรวงศึกษาธิการจะติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำปัญหาหรืออุปสรรคที่ได้รับกลับมาปรับปรุงนโยบายด้านการศึกษา 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา รับมอบนโยบาย เพื่อออกเป็นวิธีการปฏิบัติ และนำขั้นตอนการดำเนินงานส่งต่อไปยังโรงเรียนในสังกัด สำหรับปฏิบัติและประเมินผลการดำเนินงาน และส่งกลับไปยังกระทรวงศึกษาธิการเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาการออกนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ (สุระศักดิ์ ฉายขุนทด, 2560)

การที่กระทรวงศึกษาธิการได้นำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ซึ่งนับเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาไทยนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนเปลี่ยนจากผู้รับเป็นผู้วิเคราะห์และประยุกต์ใช้มากขึ้น โดยมุ่งหวังให้การเรียนการสอนในประเทศไทยเกิดประสิทธิภาพที่เทียบเท่ากับ

ประเทศผู้นำด้านการศึกษาประเทศอื่นๆ นโยบายนี้จะบรรลุผลได้มากหรือน้อยนั้น ผู้รับนโยบายไปปฏิบัติต้องมีความรู้ ความเข้าใจ นำนโยบายไปปฏิบัติตามแบบแผนที่วางไว้จริง และต้องทราบถึงปัญหา อุปสรรคต่างๆ ของการดำเนินนโยบายในการการปรับปรุงนโยบายให้สอดคล้องต่อสภาพแวดล้อม และนักเรียนในประเทศไทย

การวิจัยนี้ ศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูล เอกสารงานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจต่อนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ การนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ไปปฏิบัติ รวมถึงความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียต่อการนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ไปปฏิบัติ เพื่อทราบถึงความเข้าใจในนโยบาย และผลกระทบต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้นโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ซึ่งเป็นความหวังในการผลักดันศักยภาพนักเรียนไทยให้เท่าเทียมประเทศผู้นำด้านการศึกษาอื่นๆ เกิดประโยชน์สูงสุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเข้าใจในนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และวิธีการนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ไปปฏิบัติของผู้บริหาร และครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยโดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบหลายกรณี (Holistic Multiple Case Study) อันเป็นการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับทฤษฎี เอกสาร และความคิดเห็นที่หลากหลายของผลลัพธ์จากการนำ นโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ไปปฏิบัติ ทั้งนี้การวิจัย แบบหลายกรณี (Holistic Multiple Case Study) ผู้วิจัยมีกระบวนการวิจัยที่เริ่มต้น โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วิเคราะห์และอภิปรายผล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนแรกนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ การศึกษาจากบทความเผยแพร่ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ อันประกอบด้วยที่มา ความสำคัญ ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินนโยบายเพื่อประกอบในการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ หลังจากผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี ความรู้ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้แล้ว ในขั้นตอนที่สองนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative

research) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ดำเนินการศึกษาความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำ นโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ไปปฏิบัติ และนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์หาคำตอบของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนการวิเคราะห์ และอภิปรายผลการศึกษา ในขั้นตอนสุดท้ายนี้ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจ วิธีการนำ นโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ มาปฏิบัติรวมถึงความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียจากการนำนโยบายมาปฏิบัติ ผู้วิจัย

รวบรวมเอกสาร ความคิดเห็น และนำข้อมูลเชิงคุณภาพ มาประมวลผลด้วยวิธีการเชิงบรรยาย (Descriptive Research)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย โรงเรียน 4 แห่งในจังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเมือง ได้แก่ โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน และโรงเรียนอนุบาลขอนแก่น และโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่เขตเมือง ได้แก่ โรงเรียนภูผาม่าน และโรงเรียนบ้านสว่างโนนสูง ผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในระดับโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและครู รวม 20 คน

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	ผู้อำนวยการ	รองผู้อำนวยการ	ครู	รวม
โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน	1	-	4	5
โรงเรียนอนุบาลขอนแก่น	-	1	5	6
โรงเรียนภูผาม่าน	1	1	4	6
โรงเรียนบ้านสว่างโนนสูง	-	-	3	3
รวม	2	2	9	20

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความเข้าใจในนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และวิธีการนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ไปปฏิบัติของผู้บริหาร และครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น มุ่งตอบคำถามว่าผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีความเข้าใจและนโยบายอย่างไรบ้าง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

(Qualitative Research) ประกอบกับดำเนินการวิจัยโดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย แบบหลายกรณี (Holistic Multiple Case Study) อันเป็นการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับทฤษฎี เอกสาร และความคิดเห็นที่หลากหลายของผลลัพธ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเห็นว่าเป็นนโยบายที่มีการส่งเสริมให้

นักเรียนพัฒนาการเรียนรู้เพิ่มเติมที่นักเรียนได้จากห้องเรียน พัฒนางองค์ความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเองจากการที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียน โดยที่ชั่วโมงเรียนของนักเรียนจะต้องลดลงจากเดิม ทั้งนี้นโยบายตั้งอยู่บนฐานแนวคิดที่ว่าเวลาเรียนของนักเรียนที่มากและหนักไม่ได้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนดีขึ้น

วิธีการนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ไปใช้ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียน พบว่า ตัวกลางระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้นำนโยบายไปปฏิบัติคือ ผู้บริหารโรงเรียน ในการนำนโยบายไปปฏิบัติของแต่ละโรงเรียน หลังจากการรับนโยบายของผู้บริหารโรงเรียนมีการสร้างความเข้าใจให้กับครูผู้สอนในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ประสานงานหลักในการประสานทุกฝ่ายในโรงเรียนเพื่อปรับจากนโยบายไปสู่แผนงาน เช่น การเพิ่มเข้าไปในโครงสร้างหลักสูตร

ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า ครูผู้สอนในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติขาดการติดตามหรือประเมินผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติจากผู้บริหารในระดับเขตพื้นที่ไปจนถึงระดับกระทรวงอย่างเป็นรูปธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้ ชี้ให้เห็นว่า หากโรงเรียนมีการนำนโยบายไปปฏิบัติและสามารถบูรณาการนโยบายทางการศึกษาที่ได้รับจากส่วนกลางมาผสมผสานกับการจัดการเรียนการสอน

ในชั้นเรียนแบบปกติ จะทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ สร้างประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียน ดังเช่น งานวิจัยนี้ที่พบว่า ในทุกโรงเรียนมีการนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้มาปฏิบัติทั้ง 4 โรงเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ที่โรงเรียนจัดให้เข้าร่วม คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย บางแผนการเรียนที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารของโรงเรียนที่จะสามารถจัดการเรียนการสอนตามนโยบายได้ นอกจากนั้น โรงเรียนยังต้องมีการสร้างความเข้าใจกับนักเรียน โดยผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนหรือผู้บริหารสร้างความเข้าใจกับนักเรียนโดยการชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการนำนโยบายมาใช้กับนักเรียน ทั้งนี้ ครูผู้สอนยังมีการชี้แจงแนวทางการปฏิบัติหรือแนวทางการเข้าร่วมกิจกรรมด้วย เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความเอาใจใส่ในการเรียน ซึ่งผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติพบว่า ไม่มีข้อมูลบ่งชี้หรือการบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ที่บ่งบอกว่า ในการนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติได้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้หรือผลการศึกษาในรายวิชาใดที่ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมัสยา บัวผัน สิริวรรณ จรัสวิวัฒน์ และอาพันธ์ชนิด เจนจิต (2563, หน้า 203-224) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในยุคประเทศไทย 4.0 ตามแนวคิด STEM, STEAM และ STREAM และพบว่าหลักการสำคัญในการนำนโยบายด้านการศึกษาไปปฏิบัติ คือ การบูรณาการและการจัดการเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้ข้ามกลุ่มสาระในหัวข้อหรือการเรียนรู้ในประเด็นที่มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการนำ

นโยบายไปปฏิบัติ ก็คือ การบูรณาการทางด้านนโยบายของทั้งผู้กำหนดนโยบายและผู้นำนโยบายมาปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยนี้ สะท้อนเห็นว่าในการนำนโยบายด้านการศึกษาไปปฏิบัติ ดังเช่น นโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ปัจจัยหลักที่จะเป็นได้ทั้งปัจจัยสนับสนุนและอาจเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่สำเร็จ ก็คือ ภาวะผู้นำ ความร่วมมือของผู้บริหาร การสนับสนุนของผู้บริหาร การมอบหมายงาน และวิธีการบริหาร รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์กร ซึ่งในที่นี้หมายถึง โรงเรียน และเป้าหมายของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติที่มุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการทดสอบในระดับชาติดีขึ้นด้วยดังเช่น ผลจากงานวิจัยนี้ พบว่าผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้บริหารโรงเรียนได้รับมอบนโยบายมาจากหน่วยงานระดับบนกว่า เช่น รัฐมนตรีคนใหม่เข้ามาทำหน้าที่ในกระทรวงศึกษาธิการมีการแถลงนโยบายต่อผู้ปฏิบัติงานในกระทรวง กล่าวคือ ผู้บริหารระดับสำนักงานคณะกรรมการต่างๆ ซึ่งมีฐานะเทียบเท่าระดับกรมของกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับมอบนโยบายไปใช้กับหน่วยงานย่อยของตน ซึ่งทุกโรงเรียนยกเว้นโรงเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นโรงเรียนที่อยู่ภายใต้การสั่งการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ มอบนโยบายไปสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นโยบายจึงจะถึงระดับโรงเรียน โรงเรียนจึงจะมีการประชุมครูผู้สอนในโรงเรียนเพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติ และชี้แจงนโยบายกับ

นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของพรรณงาม อีระพงศ์ และสมบูรณ์ ศิริสรธริรัญ (2560, หน้า 655-667) ที่ศึกษาการนำนโยบายการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานด้านการกระจายอำนาจในภาพรวมสามารถดำเนินงานได้ในระดับดีโดยมีปัจจัย เช่น การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลภาวะผู้นำของผู้บริหารเอื้อต่อการดำเนินงาน และการศึกษาของเอมอร บุรณศักดิ์ และคณะ (2560, หน้า 41-53) ที่ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการนำนโยบายการขยายผลการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิผลและเหมาะสมกับสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า องค์ประกอบการนำนโยบายไปปฏิบัติมี 9 องค์ประกอบและมี 3 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร ประกอบด้วย ทักษะคติของผู้ปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร และด้านภาวะผู้นำ และผลการศึกษาของนิตยา หลานไทย (2560, หน้า 266-305) ที่ศึกษานโยบายความเสมอภาคด้านคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 จากผลการนำนโยบายความเสมอภาคด้านคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้คนไทยมีความไม่เสมอภาคด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งแบบเสมอภาคและแบบเป็นธรรมได้แก่ งบประมาณที่จัดสรรให้โรงเรียน ปริมาณและคุณภาพครู และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยสำคัญ คือ ผู้นำนโยบาย

ไปปฏิบัติจะต้องเห็นประโยชน์ก่อน และมองว่าเป็นนโยบายที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพัฒนาการและเกิดเรียนรู้เพิ่มเติมที่ได้จากการเรียนในห้องเรียน และสามารถพัฒนาองค์ความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเองจากการที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียนด้วย และทักษะของครูและนักเรียนต่อนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เป็นนโยบายทำให้นักเรียนมีความผ่อนคลายจากการเรียน ทำให้นักเรียนมีกระบวนการคิดและทักษะของครูผู้สอนที่มีความคาดหวังให้นักเรียนเกิดทักษะและพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือจากการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนจากครูผู้สอน ดังที่ ญธรา เหมือนปิว (2561, หน้า 86-99) ที่ศึกษาการพัฒนาพลเมืองไทยให้มีความเป็นพลเมืองโลกในประเทศไทยยุค 4.0 พบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ช่วยให้ประเทศพัฒนาและควรแก่การให้ความสำคัญคือ ต้นทุนทางด้านประชากร (human capital) ซึ่งสถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการบูรณาการการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกควบคู่กับกระบวนการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรด้วยและนักเรียนเองจะต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองในยุค 4.0 จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ และสร้างพลเมืองที่ดีของโลกได้ นิติยา หลานไทย (2560, หน้า 266-305) ศึกษานโยบายความเสมอภาคด้านคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 จากผลการนำนโยบายความเสมอภาคด้านคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติ พบว่า ได้มีการดำเนินงานตามนโยบาย

และรายงานผลสำเร็จของโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ขณะที่ผลการประเมินทางการศึกษา ทั้งระดับชาติและนานาชาติยืนยันว่าปัจจัยที่ส่งผลให้คนไทยมีความไม่เสมอภาคด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งแบบเสมอภาคและแบบเป็นธรรม ได้แก่ การศึกษาของพ่อแม่ ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน อุปกรณ์การเรียน และงบประมาณที่จัดสรรให้โรงเรียน ปริมาณ คุณภาพครูและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ในการนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ ประเด็นสำคัญ คือการสร้างการรับรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน ผู้สอนและผู้บริหารไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อได้รับนโยบายมาสู่การปฏิบัติ จะต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันก่อน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

1.2 การสนับสนุนของผู้บริหารเป็นปัจจัยพื้นฐานในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ และผู้บริหารต้องตระหนักถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในองค์กร

1.3 ผู้กำหนดจะต้องการติดตามและประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสะท้อนความสำเร็จและผลกระทบของนโยบายในทุกๆ ด้าน

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 งานวิจัยนี้ ศึกษาถึงความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหาร และครู แต่ยังขาดมุมมองของผู้เรียน ดังนั้น ควรมีการศึกษาถึงความ

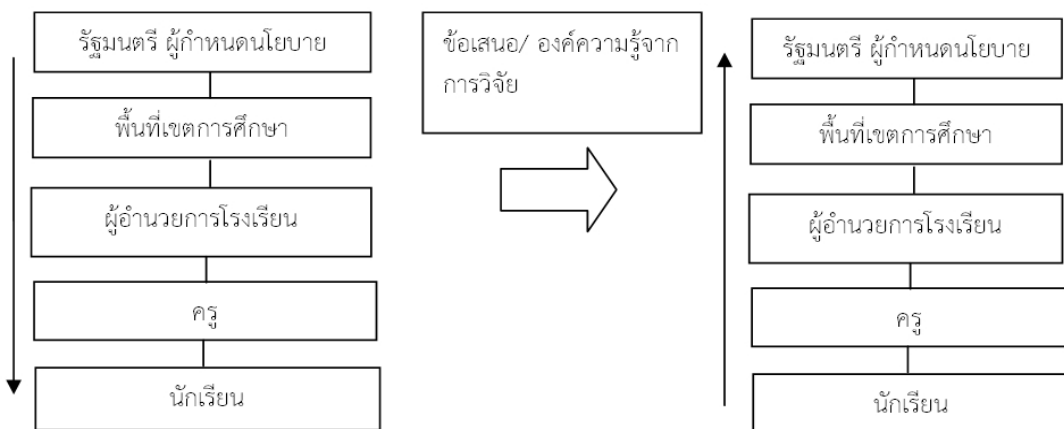
คิดเห็นของผู้เรียนร่วมด้วย

2.2 การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และโรงเรียนที่ไม่ได้นำนโยบายนี้ไปปฏิบัติ ถึงผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

นโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้เป็นการกำหนดนโยบายแบบจากบนลงล่าง ทฤษฎีการพิจารณาจากบนลงล่างนำเสนอแนวทางที่การกำหนดนโยบาย วิธีการปฏิบัติเริ่มต้นจากส่วนบนหรือหน่วยงานที่อยู่ในฝ่ายบริหาร หน่วยงานเหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นผู้ปฏิบัติหรือสัมผัสกับสภาพแวดล้อมที่คลุกคลีกับผู้รับผลจากนโยบายโดยตรง แต่มีผู้ปฏิบัติระดับล่างรับนโยบายวิธีการมาดำเนินงาน จึงส่งผลให้บางนโยบายมีความน่าสนใจแต่ไม่ประสบผลสำเร็จด้วยสภาพแวดล้อม ลักษณะสังคมในแต่ละสังคมที่แตกต่างกัน ในทางกลับกันนโยบายถูกกำหนดจาก

ส่วนบน จึงไม่สามารถสะท้อนปัญหาที่แท้จริงของสังคมและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ ได้จากงานวิจัยนี้เราพบว่า กรณีของนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ซึ่งผู้กำหนดนโยบายเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติคือ ครูผู้สอนในโรงเรียน ถึงแม้ว่า จะสร้างอรรถประโยชน์ให้แก่ผู้เรียน ดังที่ได้ค้นพบจากงานวิจัยนี้ แต่เมื่อผู้บริหารระดับสูงอันหมายถึงรัฐมนตรีมหาดวงระลง นโยบายนี้ก็ถูกยกเลิกไป ไม่ได้รับการสานต่อ เนื่องมาจากการสิ้นสุดวาระของผู้บริหารระดับสูง ซึ่งหลายครั้งที่การพัฒนากระบวนการศึกษาไทยไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จจนสามารถทำให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาจนกระทั่งมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนออกมาได้ ดังเช่นตัวเลขของสถาบันทดสอบทางการศึกษาระดับนานาชาติ เนื่องมาจากขาดการสานต่อด้านนโยบายทางการศึกษา ดังนั้น ในการกำหนดนโยบาย ควรให้ผู้ปฏิบัติได้เข้ามามีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการด้วย ดังภาพที่ปรากฏนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ณธรา เหมือนปิว. (2561). การพัฒนาพลเมืองไทยให้มีความเป็นพลเมืองโลกในประเทศไทยยุค 4.0. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(3), 86-99.
- นิตยา หลานไทย. (2560). นโยบายความเสมอภาคด้านคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 11(2), 266-305.
- พรรณงาม ชีระพงศ์ และสมบุรณ์ ศิริสรหิรัญ. (2560). การนำนโยบายการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 655-667.
- มัสยา บัวผัน สิริวรรณ จรัสวีวัฒน์ และอาพันธ์ชนิต เจนจิต. (2563). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความคิดสร้างสรรค์ และเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48(2), 203-224.
- วิจิตร ศรีอำน. (2539). *การปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานประสานการปฏิรูปการศึกษา.
- เวชฤทธิ์ อังกะภักทจร. (2554). การประยุกต์ใช้แนวคิด Teach Less Learn More (TIM) สู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นคณิตศาสตร์. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 23(1), 1-11.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมศตวรรษที่ 21* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุระศักดิ์ ฉายขุนทด. (2560). ยุทธศาสตร์การนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- เอมอร บุณศักดิ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการนำนโยบายการขยายผลการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 31(3), 41-53.

หลักบ้านหลักเมือง กระบวนการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน*

Lakban Lakmuaeng: Process Community Development for Sustle Stability

พระมหาประทีป สบุญโม (Phromsith) และพระครูปัจจันตวิธาน
Phramaha Pratheep Sa^{กั}tkamo (Phromsith) and Phrakhru Patchimwaranukun
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Promsith820@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติและการพัฒนาของหลักบ้านหลักเมืองในภาคอีสาน 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนที่สัมพันธ์กันกับความเชื่อเรื่องหลักบ้านหลักเมืองในภาคอีสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้างจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 30 รูป/คน และนำเสนอผลการศึกษาในแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า หลักบ้านสร้างขึ้นจากบทบัญญัติทางพระพุทธศาสนาในพระวินัยเรื่องของการนำแผ่นหินเป็นนิมิต ได้รับอิทธิพลรูปทรงจากศิลปะในสมัยปาละ-เสนะของอินเดีย พัฒนามาจากแนวคิดการปักแท่งหินสลักรูปเสมาธรรมจักรในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เริ่มต้นขึ้นในอาณาจักรทวารวดี สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ มีการปรับประยุกต์เข้ากับชุมชนจนถึงปัจจุบัน

หลักบ้าน ในพื้นที่ภาคอีสาน มีพัฒนาการด้านคติ แนวคิด สู่รูปแบบศิลปกรรมที่มีความสัมพันธ์กับผู้คน โดยเป็นหมุดหมายในการตั้งบ้านและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ใจกลางของบ้านที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาชาวบ้านได้นำความเชื่อศรัทธาทางพุทธศาสนามาเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับหลักบ้านอีกด้วย นอกจากนี้หลักบ้านในเขตพื้นที่วิจัยยังมีความหลากหลายทั้งทางด้านวัสดุและรูปแบบศิลปะ พบในเขตพื้นที่บ้านดงพอง ตำบลศิลา บ้านหนองตูม ตำบลหนองตูม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

หลักเมือง ในพื้นที่ภาคอีสาน มีพัฒนาการด้านคติ แนวคิด สู่รูปแบบศิลปกรรมที่มีความสัมพันธ์กับผู้คน โดยเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในระดับเมือง และมีพัฒนาการทางแนวคิดมาจากหลักบ้าน ตลอดจน

*ได้รับบทความ: 28 มกราคม 2564; แก้ไขบทความ: 11 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 21 มิถุนายน 2564

มีการพัฒนาแนวคิดในการใช้วัสดุประเภท “ไม้มงคล” ที่มีชื่อและความหมายสัมพันธ์กับ “เมือง” เพื่อให้เป็นหมุดหมายหลักเมือง ปรากฏการตั้งเสาไม้หลักเมืองพบในเขตพื้นที่บ้านดงพอง ตำบลศิลา บ้านหนองตูม ตำบลหนองตูม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

คำสำคัญ: หลักบ้านหลักเมือง; กระบวนการพัฒนาชุมชน; ความยั่งยืน

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the history and development of Lakban Lakmueang, 2) to study the community development process in relation to the beliefs of the Lakban Lakmueang in the northeast region. This was a qualitative research, collecting and analyzing data from participatory observations and structured in-Depth interviews, from the target group 30 Buddhist Scholars of the study area and present the study results with a descriptive method.

The results of study revealed that: the Lakban Lakmueang created from Buddhist provisions in Vinaya (discipline) on bringing stone for making boundary maker. It was influenced by the shape of the Pala-Sena period of India. It has been developed from the concept of a stone carving of the Sema Dhamma cakra pillar in the period of king Ashoka, the great. It begun in Tawarawadi, Sukho Thai, Ayutthaya and Rattanakosin kingdoms.

The Lakban in the northeastern region, there has been developed of motto and concept towards art models that related to people. It is the peg(pin) to setting up a village and a spiritual center for setting up a village that is related to the heat of the sacred village. Later, the villagers brought their beliefs in Buddhism to increase the sanctity of the Lakban. In addition, the Lakban. in the research area also has a wide variety of materials, and art model found at Ban Dongphong area, Sila sub-district and Ban Nongtum, Nongtum, sub-district, Mueang district, Khon Kaen province.

The Lakmueang (city pillar) in the northeast area, there has been a development of motto and concept towards art model of people that related to people. It is the center of people's minds at the city level. And the conceptual development comes from the Lakban (village pillar) principle as well as the development of the concept of using auspicious wood material with a name and meaning related to the city in order to be a

city landmark which the phenomenon of setting up the main wooden pillar found at the Ban Dongphong area, Sila sub-district and Ban Nongtum area Nongtum, sub-district, Muesng District, Khon Kaen province.

Keywords: Lakban Lakmuaeng; Process Community Development; Sustainability

1. บทนำ

หลังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน สมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกา การส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ 9 สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์อินเดีย ในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ขอบเขตกว้างขวาง มีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ทั้ง 7 ประเทศในปัจจุบัน ได้แก่ ไทย พม่า ศรีลังกา ญวน กัมพูชา ลาว มาเลเซีย สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักรวางหมอบเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่เมืองสะเทิมภาคใต้ของพม่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้ นำโดยพระโสณะและพระอุตตระ พระเถระชาวอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้ จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ โดยพิจารณาจากโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ เช่น พระปฐมเจดีย์ ศิลารูปพระธรรมจักรใบเสมาหิน เป็นต้น

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นถึงการรวมตัวระหว่างความเชื่อพื้นถิ่นและหลักพุทธ

ศาสนา เสาหลักเมือง ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจอยู่เหนือจิตใจของผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศไทย ปัจจุบันนี้ล้วนแล้วแต่มีเสาหลักประจำเมืองอันเนื่องมาจากความเชื่อพื้นฐานของกลุ่มคน ความศรัทธา นับถือ และส่วนหนึ่งเป็นผลของนโยบายแห่งทางอำนาจรัฐทั้งสิ้น แต่ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม ภาพลักษณ์ของเสาหลักเมืองในปัจจุบันย่อมปรากฏออกมาให้เห็นมากกว่าเป็นเพียงแต่เสาประจำเมืองต้นหนึ่งที่เป็นศูนย์กลางความสิ่งศักดิ์สิทธิ์และแสดงถึงความมั่นคงของเมือง แต่ความสำคัญในปัจจุบันย่อมมีมากกว่าบทบาทหน้าที่หลัก โดยมีความสำคัญประหนึ่งพระพุทธรูปที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน อันเนื่องจากการรวมความเชื่อทางศาสนาเข้ากับความสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในตัวเสาหลักหลักเมืองนั่นเอง ดังเช่นที่อยู่ในปัจจุบันนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541, หน้า 6)

ภาคอีสานเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่สืบทอดมรดกจากบรรพชนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยผูกพันกับธรรมชาติปาว่นธรรมชาติชุมชนได้รับการสั่งสมแนวคิด ภูมิปัญญา ปุถุศรัทธา คติ ความเชื่อ จนเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า อันแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของทรัพยากรบุคคล และสังคมพื้นถิ่นสังคมอีสานเคร่งครัดในรูปแบบของประเพณี พิธีกรรม เชื่อถือในเรื่อง บาป-บุญ

คุณ-โทษ ขวัญ-วิญญาน เทวตาอารักษ์ ตลอดจน ศิสาณางไม้อย่างจริงจัง โดยมีการเช่นสรวงบัดพลี ตามฤดูกาลพร้อมกันนี้ กับปฏิบัติภารกิจทาง ศาสนาด้วยความมั่นคงตามค่านิยมของชุมชน เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ หรือแก้ไขปัญหาชีวิต ที่พึงมี อันจะเป็นประหนึ่งภูมิคุ้มกันภัยพิบัติทั้งหลาย ทั้งปวงมิให้มากล้ำกรายตน หรือครอบครัวตลอด จนทุกชีวิตในชุมชน นอกจากนี้ยังได้แสดงถึงความ กตัญญูเชิดชูคุณความดีของบรรพชนผู้กลายเป็นผี ไปแล้วอีกด้วย (เสรี พงศ์พิศ, 2536, หน้า 12)

คติความเชื่อเรื่อง “ผี” นั้นชาวอีสานเชื่อกันว่า ผีมีอยู่สองกลุ่มใหญ่ กลุ่มหนึ่งเป็นผีประเภท ผีคุณความดี ช่วยคุ้มครองปกป้องภัยพิบัติทั้งปวง ที่จะมากล้ำกราย ตลอดจนดูแลรักษาชุมชนให้เกิด สันติสุข ขณะเดียวกันก็อาจบันดาลให้เกิดความ เดือดร้อนยุ่งยากได้ หากผู้ใดล่วงละเมิดขาดความ เคารพยำเกรง หรือมีพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนา ของชุมชน กลุ่มผีดังกล่าวมีผีเจ้า ผีนาย ผีบ้าน ผีเรือน ผีเจ้าที่ ผีปู่ย่า ผีป้าตา ผีตายาย ผีแม่เหล็ก ผีหลักเมือง ผีฟ้า ผีแถน ผีมด ผีหม้อ ผีเจ้าปู่หลุบตา หรือผีที่ชาวบ้านนับถือเฉพาะถิ่นซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เป็นต้น ส่วนผีอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผีร้าย ที่คอยมุ่งทำลายล้าง เบียดเบียน ก่อความวุ่นวาย สับสนให้เกิดโทษภัยอยู่เนืองๆ เช่น ผีปอบ ผีเปรต ผีแม่เลี้ยง ผีहां เป็นต้น (วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ, 2525, หน้า 25)

ผู้นำชุมชนชาวอีสานได้ก่อตั้งชุมชนขึ้นมา ณ บริเวณใดก็ตามย่อมจะต้องสร้างบ้านเรือน โรง หอ หรือศาล (ตูบ) ไว้เป็นที่พำนักอาศัยของ กลุ่มผีประเภทที่ให้คุณไว้เสมอ ณ บริเวณใกล้เคียง เพื่อเป็นที่พึ่งพิงสำหรับบูชาเช่นสรวงสังเวยเป็นที่

ยึดเหนี่ยวทางใจความเชื่อดังกล่าว เป็นความเชื่อที่มีอยู่ก่อนในท้องถิ่น ก่อนที่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะรับความเชื่อทางศาสนาจากประเทศ อินเดียเข้ามาสู่ภูมิภาค ย่อมแน่นอนว่าเมื่อศาสนา ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อกลุ่มคนดั้งเดิม ความเชื่อที่มีอยู่เดิมนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไป หากแต่มีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมให้เข้ากับตัวศาสนาที่ปรากฏ นั้นๆ ศาสนาแรกที่มีความเกี่ยวข้องกับการนับถือ เสาหลักเมืองคือ ศาสนาพราหมณ์ มีคติเชื่อในเรื่อง เขาพระสุเมรุ รวมทั้งเสาแกนคั่นระหว่างสวรรค์กับ โลกมนุษย์เรียกว่า ชัมภะ ความเชื่อเนื่องในศาสนา พราหมณ์นี้เองได้ส่งต่อแนวคิด หลักปรัชญา และระบบสัญลักษณ์ให้กับศาสนาในเวลาต่อมา เมื่อศาสนาทั้งสองเข้าสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ย่อมทำให้เกิดทางศาสนาต่างๆ เจริญรุ่งเรือง ขึ้นบนวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ก่อนหน้า ในกรณีการสร้างเสากลางชุมชนได้ถูกยกระดับขึ้นเป็นเสาหลัก ประจำหมู่บ้าน และเสาหลักเมือง (دنุพล ไชยสินธุ์ และราเพย ไชยสินธุ์, 2529, หน้า 36)

หลักบ้าน หลักเมือง จึงเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา เช่นมีข้อห้าม และข้อปฏิบัติที่ชุมชนได้ทำติดการร่วมกัน เช่นในวันพระห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามยิงปืนในหมู่บ้าน เป็นต้น มีกิจกรรมทำร่วมกันในงานบุญฮีต 12 คอง 14 จึงทำให้ชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และมีความความเชื่อเรื่องศูนย์กลางจักรวาล เสาหลักเมือง จึงมีความหมายมากกว่าเสาศักดิ์สิทธิ์กลางเมืองแต่ ยกระดับขึ้นประหนึ่งว่าเป็นศูนย์กลางจักรวาลและ เมืองนั้นคือเขาพระสุเมรุ พิธีกรรมทั้งหมดถูกผสมรวมกันอย่างสอดคล้อง และพัฒนาความเชื่อดั้งเดิม

ของพื้นที่นั้นที่มีความสำคัญขึ้นและมีอิทธิพลต่อรัฐประเทศในที่สุด (ไพฑูรย์ มีกุล, 2528, หน้า 21)

ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาหลักบ้านหลักเมืองในปัจจุบันนี้มีมิติเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องเสาหลักเมืองบ้านของกลุ่มคนพื้นที่ที่มีอยู่ดั้งเดิมก่อนจะมีการรับเอาวัฒนธรรมทางศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธที่มีต้นกำเนิดจากดินแดนชมพูทวีปเข้ามายังภูมิภาค ความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อทางศาสนานี้มีการประยุกต์ใช้ร่วมกันและมีอิทธิพลต่อจิตใจของคนในชุมชนปัจจุบันอย่างยิ่ง แม้ว่าความเชื่อดังกล่าวกลายเป็นสิ่งสำคัญหนึ่งในสังคมแต่ทว่ากลับไม่มีการสำรวจหรือมีการศึกษาอย่างละเอียดในแง่พัฒนาการของรูปแบบความเชื่อนั้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของหลักบ้านหลักเมืองในภาคอีสาน
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนที่สัมพันธ์กันกับความเชื่อเรื่องหลักบ้านหลักเมืองในภาคอีสาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และคุณภาพ (Documentary research) โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้คือ

1. ขอบเขตด้านเอกสาร ประกอบด้วย เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และตำราเอกสารงานแปลหลักบ้านหลักเมือง และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ วรรณคดีฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย งานวิทยานิพนธ์ เอกสารงานวิจัย ตำราและบทความทางวิชาการ หนังสือ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ ชุมชนที่ตั้งของหลักบ้านหลักเมืองในภาคอีสาน โดยเลือกกลุ่มศึกษาเฉพาะดังนี้ 1) ชุมชนบ้านดงพอง หมู่ 10 ตำบลศิลาอำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น 2) ชุมชนบ้านหนองตม ตำบลหนองตม อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

3. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มประชากรหมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ตั้งของวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องหลักบ้านหลักเมืองหรือเคยร่วมกิจกรรม ประเพณีพิธีกรรมวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักบ้านหลักเมือง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย กลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 24 รูป/คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมหลักบ้านหลักเมืองจำนวน 6 รูป/คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 รูป/คน

ตัวอักษรที่จารึกบนใบเสมาหิน และการถ่ายทอดผ่านเรื่องราวในชาดกด้วยฝีมือการสลักแผ่นหิน สอดแทรกวรรณกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรมการแต่งกาย และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวชัยภูมิเอาไว้อีกด้วย แสดงให้เห็นถึงการเป็นกลุ่มคนที่มีจิตใจเปิดกว้างในการรับวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาแล้วแสดงออกเป็นวัฒนธรรมที่งดงาม โดยใช้ศิลปกรรมเป็นสื่อตามแบบฉบับของตนเองภาพสลักบนหลักบ้านได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตของชุมชน (สุพล คำธิกุล, 2521, หน้า 21) ปรากฏเป็นหลักฐานสำหรับนำไปปฏิบัติในชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้มีความเสียสละต่อกันในชุมชน ให้มีระเบียบวินัย เคารพกฎกติกาของสังคม เป็นคนมีเหตุผลยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักรักษาน้ำใจหรือรู้จักพัฒนาความรู้สึกลึกซึ้งให้คิดดีมีเมตตากรุณาต่อกันและกัน ให้เป็นคนรู้จักแสวงหาทางที่จะทำให้เกิดสติปัญญาเป็นคนมีคุณธรรมประจำจิตใจไม่หลงงมงายเชื่อสิ่งต่างอย่างไร้เหตุผล และให้เป็นมีความกตัญญูตเวที เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีมีศรัทธาอันมั่นคงในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เป็นคนมีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชีวิต รู้จักมีสติสัมปชัญญะข่มจิตใจของตนเองได้ ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ฝ่ายต่ำมีจิตใจที่บริสุทธิ์สะอาดงดงาม มีความเมตตากรุณาเห็นอกเห็นใจกัน และมีปัญญารู้เท่าทันในการดำเนินชีวิต

3. วัฒนธรรมสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมหลักบ้านหลักเมืองกับวิถีชีวิตชุมชนชาวพุทธในภาคอีสานได้สลักที่ปรากฏบนใบเสมาหินในเขต

พื้นที่บ้านดงพอง ตำบลศิลาและบ้านหนองตูม ตำบลหนองตูม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้แสดงเรื่องราวความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อ ความศรัทธา ศิลปกรรม ประเพณี พิธีกรรม ภาษา ตัวอักษร วรรณกรรม การแต่งกาย เป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดในระดับของเครือญาติหรือมีอิทธิพลระหว่างกัน

3.1 รูปแบบของงานศิลปกรรม ใบเสมาหินมีความคล้ายกัน มีขนาด รูปร่าง และรูปทรงของใบเสมาหิน การนำเสนอภาพในลักษณะแบบเดียวกัน การจัดวางองค์ประกอบของภาพที่มีความคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นการจัดองค์ประกอบของภาพชาดก การตกแต่งด้วยลวดลาย รวมถึงการเลือกวัสดุที่นำมาใช้ในการแกะเป็นใบเสมาหิน คือ หินทราย แสดงถึงความศรัทธาที่ถ่ายทอดออกมาเป็นความสวยงามที่แฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ เกิดความสุนทรียะจากความงามภายนอก ในด้านของมิติ รูปทรง ลวดลาย และงามภายในที่เกิดจากความหมาย มิติแห่งธรรม ความประทับใจ ระบบการเรียนรู้ คุณค่า ซึ่งเกิดจากการตีความในใบเสมาหินเหล่านั้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2522, หน้า 29-37)

3.2 หลักบ้านหลักเมือง แสดงถึงความเชื่อเรื่องการทำบุญกุศลเพื่อความสุขในโลกหน้าเพื่อการได้ไปเกิดในยุคสมัยพระศรีอริยเมตไตรยพระพุทธเจ้า นอกจากภาพสลักแล้ว อักษรที่จารึกบนใบเสมาหินยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำบุญกุศล ที่ประกาศสรรเสริญบุญกุศลที่ตนเองได้กระทำเอาไว้แล้ว ได้แสดงถึงความเจริญทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแผ่เข้ามาสู่ในชุมชน

ได้แสดงถึงความสามารถ เฉลียวฉลาดของคนในชุมชนในด้านการศึกษา การเปิดรับวัฒนธรรมจากต่างถิ่น เพราะบางชนชาติในโลกมีเฉพาะภาษาพูดแต่ไม่มีรูปอักษรที่ใช้สื่อภาษาของตนเป็นภาษาเขียน หรือสามารถอ่านและเขียนภาษาอื่น นอกจากภาษาของตนเองได้ แสดงให้เห็นถึงการเป็นกลุ่มคนที่มีจิตใจเปิดกว้างในการรับวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาแล้วแสดงออกเป็นวัฒนธรรมที่งดงามโดยใช้ศิลปกรรมเป็นสื่อตามแบบฉบับของตนเอง (ธนพล ไชยสินธุ์ และรำเพย ไชยสินธุ์, 2533, หน้า 23)

3.3 ในชุมชนมีการสืบทอดพิธีกรรมรำผีฟ้าในทุกชุมชน การรักษาโรคด้วยการรำรำ แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องราวเกี่ยวกับการเคารพนับถือผีบรรพบุรุษ การจัดพิธีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ การทำบุญอุทิศ และพิธีการสงฆ์ใบเสมาหินในวันสงกรานต์ด้วย ดังนั้น จังหวัดชัยภูมิจึงเป็นดินแดนแห่งประวัติศาสตร์และความสงบสุข มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการวิจัย หลักบ้านหลักเมือง กระบวนการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน พบว่า หลักบ้านหลักเมือง สร้างขึ้นจากบทบัญญัติทางพระพุทธศาสนาในพระวินัยเรื่องของการนำแผ่นหินเป็นนิมิตได้รับอิทธิพลรูปทรงจากศิลปะในสมัยพละ-เสนะของอินเดีย พัฒนามาจากแนวคิดการปักแท่งหินสลักรูปเสมาธรรมจักรในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเริ่มต้นขึ้นในอาณาจักรทวารวดี สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ มีการปรับประยุกต์เข้ากับชุมชนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ, พระครูศรีปัญญาวิกรม, และไว ชีรัมย์ (2560, หน้า 135-153) ได้ทำวิจัยเรื่อง เสมา: ประวัติศาสตร์ คุณค่า และการจัดการการอนุรักษ์ขององค์กรพระพุทธศาสนาในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ใบเสมาในจังหวัดบุรีรัมย์ มีประวัติความเป็นมาและลักษณะทางศิลปกรรม พบว่า ใบเสมาบางแห่งมีอายุของการสร้างมาตั้งแต่สมัยทวารวดี การสร้างโดยมีคติความเชื่อแนวความคิดและเหตุผลในการสร้าง กล่าวคือใช้เป็นนิมิตหรือเครื่องหมาย เพื่อกำหนดขอบเขตของพระอุโบสถอันเป็นสถานที่ร่วมทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในวินัยมุข ซึ่งการกำหนดเขตสเมานั้นต้องหมายกำหนดเขตด้วยวัตถุบางอย่างที่เหมาะสม 8 ชนิดดังต่อไปนี้ ภูเขา ศิลา ป่าไม้ ต้นไม้ จอมปลวก หนทาง (ถนน) แม่น้ำ

2. กระบวนการพัฒนาชุมชนที่สัมพันธ์กันกับความเชื่อเรื่องหลักบ้านหลักเมืองในภาคอีสาน หลักบ้านหลักเมืองในพื้นที่ภาคอีสานมีพัฒนาการด้านคติ แนวคิด สู่รูปแบบศิลปกรรมที่มีความสัมพันธ์กับผู้คน โดยเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในระดับเมือง และมีพัฒนาการทางแนวคิดมาจากหลักบ้าน ตลอดจนมีการพัฒนาแนวคิดในการใช้วัสดุประเภท “ไม้มงคล” ที่มีชื่อและความหมายสัมพันธ์กับ “เมือง” เพื่อให้เป็นหมุดหมายหลักเมือง ซึ่งปรากฏการตั้งเสาไม้หลักเมืองซึ่งพบในเขตพื้นที่บ้านดงพอง ตำบลศิลา และบ้านหนองตูม ตำบลหนองตูม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นกระบวนการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

2.1 มิติทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน พอประมาณและมั่งคั่ง

ยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้พ้นจากความยากจน โดยมีอาชีพที่สุจริตโดยใช้ความเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมผสมผสานความทันสมัยแบบใหม่ๆ แต่ยังคงรักษารากฐานความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพต่างๆ และกลุ่มเกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากความพยายามในการพลิกฟื้นของดีที่มีอยู่ในชุมชนให้คนภายนอกสัมผัสได้และเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุด เกิดชีวิตที่มีสุข พ้นจากความยากจนสามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุขตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2 มิติทางสังคมมีการสร้างแนวทางปฏิบัติร่วมกันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันและหลักประกัน ความสมดุล ความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคม แก้ปัญหาต่างๆ ของคนในชุมชนและวางแผนไว้เพื่ออนาคตป้องกันจากสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีการจัดลำดับความสำคัญนั้นของปัญหา ตรงจุดตามเป้าหมายที่ทุกฝ่ายเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ เกิดสังคมร่วมรับผิดชอบร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกันคิด ร่วมลงมือปฏิบัติการ ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันในการติดตามและประเมินผลให้เกิดความยั่งยืน

2.3 มิติทางวัฒนธรรมการจัดกิจกรรมการดำรงชีพตามวิถี ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมใจในกิจกรรมต่างๆ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเอง เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนส่วนหนึ่งเป็นการสืบทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง ทำให้เกิดการ

ซึมซับทางวิถีวัฒนธรรมของตนเอง สร้างความผูกพันของคนในชุมชนเกิด มีผู้นำรุ่นเก่าถ่ายทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมสู่ผู้นำรุ่นใหม่ เกิดการขยายเครือข่ายทางวัฒนธรรมเกิดผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ รวมถึงผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ให้มีบทบาทผู้นำเพื่อเป็นแบบอย่างให้สมาชิกชุมชนและกลุ่มเยาวชนได้ปฏิบัติตามในการนำวัฒนธรรมที่มีอยู่มาปรับประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงรักษารากของวัฒนธรรมไว้อย่างลึกซึ้ง

2.4 มิติทางด้านสิ่งแวดล้อมการสร้างจิตสำนึกการตระหนักรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงระบบการควบคุมมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาให้มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างแนวปฏิบัติร่วมกันและความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อมปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนเพื่อเกิดการห่วงใยเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์โดยใช้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมาเป็นตัวกำหนด เกิดการวางแผนการดำเนินการที่เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบริโภคและกระแสโลก เป็นการสร้างความสมดุลของสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นๆ เกิดคุณค่ามากที่สุดและยั่งยืนต่อไปซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสมคัถ์ธีรวิโส (แหวนคำ) (2562) ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชนบทในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้อง ประกอบด้วย 1) มิติทางเศรษฐกิจ 2) มิติทาง

สังคม 3) มิติทางวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการดำรงชีพตามวิถี ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมใจในกิจกรรมต่างๆ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเอง 4) มิติทางด้านสิ่งแวดล้อมการสร้างจิตสำนึกการตระหนักรู้ถึงทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบริโภคและกระแสโลกเป็นการสร้างความสมดุลของสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นๆ เกิดคุณค่ามากที่สุดและยั่งยืนต่อไป

ชุมชนยั่งยืนมีกติกาข้อห้ามที่ทุกคนต้องปฏิบัติ และตั้งอยู่ในคุณธรรมคือ การรักษาศีลบำเพ็ญทานในบุญประเพณีฮีต 12 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานิกุล ปลัดสังข์ และวิษณุ สมิตสุวรรณ (2560, หน้า 43-56) ได้วิจัยเรื่องการรักษาศีล 5 กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การรณรงค์ให้เกิดการตระหนักในการประยุกต์การรักษาศีล 5 มาปฏิบัติในการดำรงชีวิต โดยมุ่งให้มีการจัดตั้งและประกาศให้มีการรักษาศีล 5 ต้นแบบขึ้น เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนและเพื่อให้เข้าถึงหลักการสร้างสันติสุขด้วยหลักการประพฤติปฏิบัติตามหลักการรักษาศีล 5 เนื่องจากการรักษาศีล 5 เปรียบเสมือนหลักประกันชีวิตที่ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมหลักบ้านหลักเมือง จึงเป็นกระบวนการที่มีคุณค่าด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่ชุมชนต้องเรียนรู้และปฏิบัติจากบรรพชนสู่ยุคปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระศรีสังญาณมุนี, พรธกร ประกัน และพูนศักดิ์ กมล (2563, หน้า 108-122) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาคุณค่าโบสถ์เพื่อสร้างกระบวนการ

การเรียนรู้ด้านพุทธจริยธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าความสำคัญและหลักพุทธจริยธรรมในโบสถ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเห็นได้ว่าหลักหินที่เป็นโบสถ์จะมีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิตและความเชื่อในท้องถิ่น พร้อมแฝงรูปแบบการสอนในการทำคุณงามความดีผ่านหลักหินและรูปที่ปรากฏในหลักหินตามสถานที่ต่างทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คุณค่าความสำคัญทางหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในโบสถ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงถือได้ว่าเป็นการแสดงถึงหลักพุทธจริยธรรม ที่ต้องอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องของจริยธรรม แล้วพัฒนาให้เป็นรูปแบบการศึกษาในทางด้านรูปธรรมและนามธรรมในการส่งต่อความรู้ให้แก่เยาวชนรุ่นหลังตามลำดับต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1.1 ควรมีการพัฒนาหลักพุทธจริยธรรมที่สัมพันธ์กับหลักบ้านหลักเมืองไปถอดเป็นบทเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนต่อไป

1.2 ควรให้การส่งเสริมในการจัดกิจกรรมที่มีความร่วมมือกันระหว่างวัด หน่วยงานราชการสถานศึกษา และประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับหลักบ้านหลักเมือง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาพุทธจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชุมชนที่สัมพันธ์กับ

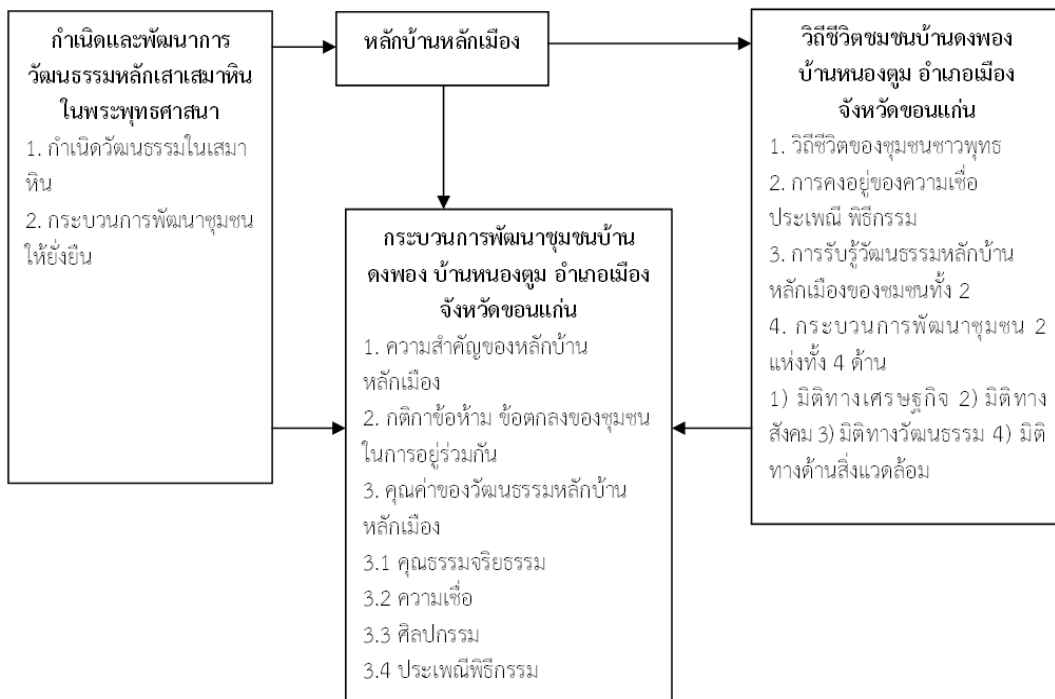
หลักบ้านหลักเมือง

2.2 ควรศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อหลักบ้านหลักเมือง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องหลักบ้านหลักเมือง กระบวนการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน มีประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับหลักบ้านหลักเมืองได้ส่งผ่าน

ความสงบสุข (Peace) ทำให้เกิดขึ้นในชุมชน ความรักใคร่ปรองดองกัน ผลเกิดจากความรู้ที่แฝงอยู่ในหลักบ้านหลักเมือง ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาชุมชน 2 แห่งทั้ง 4 ด้าน 1) มิติทางเศรษฐกิจ 2) มิติทางสังคม 3) มิติทางวัฒนธรรม และ 4) มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นหลักพุทธปรัชญา (Philosophy) หลักพุทธจริยธรรม (Ethic) ศิลปกรรม (Arts) และวัฒนธรรม (Culture) ดังภาพที่ปรากฏนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ, พระครูศรีปัญญาวิกรม และไว ชีรัมย์. (2560). เสมา: ประวัติศาสตร์ คุณค่าและ
การจัดการการอนุรักษ์ขององค์การพระพุทธศาสนาในจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารสถาบันวิจัยและ
พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4(1), 135-153.
- ดนุพล ไชยสินธุ์ และราเพย ไชยสินธุ์. (2529). *ใบเสมาหินวัดพุทธลีมารามหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ
ของเมืองเลย*. เลย: ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดเลย.
- ประยูร อุตุขาน. (2520). *ศิลปะแห่งอาณาจักรไทยโบราณ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระมหานิกุล ปลัดสังข์ และวิชญ์ สุมิตสวรรค์. (2560). การรักษาศิล 5 กับการสร้างสรรค์สุขในสังคมไทย
ให้ยั่งยืน กรณีศึกษา หมู่บ้านรักษาศิล 5 ในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*,
13(3), 43-56.
- พระมหาสมศักดิ์ อัครวิโส (แหวนคำ). (2562). *กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนใน
อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีสัจญาณมุนี, ประภร ปุระกัน และพูนศักดิ์ กมล. (2563). การศึกษาคุณค่าใบเสมาเพื่อสร้าง
กระบวนการเรียนรู้ด้านพุทธจริยธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารสังคมศาสตร์และ
มานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(2), 108-122.
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2528). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2525). *ศิลปะน่ารู้ในสองทศวรรษ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2522). เขตสะสม ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ในอีสานเหนือ. *วารสารเมืองโบราณ*, 6(1),
29-37.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2521). *วัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเขตลุ่มน้ำเลยตอนต้น*. กรุงเทพฯ: ศิลปาคร.
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

**ปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้า
และบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี***
**Demanding Factors Related to Decision-making Behavior in
Buying Online Products of Students at Phetchaburi
Rajabhat University**

ประอรนุช หงษ์ทอง, ไพลิน นรพยุอุดมพล และรักเกียรติ หงษ์ทอง
Pra-oranuch Hongthong, Pailin Supudompol and Rakkait Hongthong
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Phetchaburi Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 235linna@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ 2) ศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ และ 3) ปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่มีประสบการณ์การซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ จำนวนมากกว่า 378 คน โดยใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ที่เป็นแบบกำหนดให้ตอบ และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ และหาความสัมพันธ์ด้วยไคสแควร์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ให้ความสำคัญกับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์อยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์อยู่ในระดับมากทุกด้าน

*ได้รับบทความ: 21 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 1 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2564

Received: April 21, 2021; Revised: June 1, 2021; Accepted: June 30, 2021

3. การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า 1) ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ โดยปัจจัยด้านเพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษา ด้านการรับรู้ปัญหาและความต้องการ ด้านการประเมินทางเลือก และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ และปัจจัยด้านแหล่งรายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษา ด้านการค้นหาข้อมูล 2) ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ทุกด้านมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษาทุกด้าน

คำสำคัญ: พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ; สินค้าและบริการออนไลน์; นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Abstract

This research aimed to; 1) determine level of demanding factors in online marketing mix 2) determine level of decision-making behavior to buy online products of students and 3) examine demanding factors related to decision-making behavior in buying online products of the students at Phetchaburi Rajabhat University. This was quantitative research that collected data from the sample consisted of more than 378 students studying at Phetchaburi Rajabhat University with online products buying experience. The sample size was calculated using the Yamane formula at 95% with an online questionnaires that close end and 5 level rating scale; and were analyzed by frequency, percentage and examined relationship between variables by chi-square at statistical significance level of 0.05.

The results were as followed:

1. The students at Phetchaburi Rajabhat University paid attention to demanding factors of online marketing mix variable at a high level as a whole.
2. The students at Phetchaburi Rajabhat University have behavior in decision-making to buy online products at a high level as a whole.
3. Examination the relationship between variables at the significance level 0.05 was found 3.1) the demand factors in demographic demanding factors variable in aspect of gender was correlated with the decision-making behavior in buying online products in three aspects of recognition of problems and needs, evaluation of alternatives, and postpurchase behavior, and demographic demanding factors in aspect of income source was

correlated with the decision-making behavior in buying online products in information search aspect. 3.2) the demanding factors in online marketing mix variable in all aspects were correlated with the decision-making behavior in buying online products in all aspects.

Keywords: Buying decision-making behavior; Online products; Students of Phetchaburi Rajabhat University

1. บทนำ

การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เป็นการดำเนินธุรกิจบนอินเทอร์เน็ตผ่านช่องทางต่างๆ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์เป็นต้นที่ช่วยสร้างโอกาสทางการค้าให้แก่ผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการออนไลน์ เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้ผู้ประกอบการลดต้นทุนทางด้านการเข้าพื้นที่วางจำหน่ายสินค้าและบริการ การจ้างพนักงานขายสินค้าและบริการ อีกทั้งยังสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการแก่ลูกค้าบนโลกออนไลน์ได้ทุกที่ ทุกเวลา และทำได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น ผู้บริโภคสินค้าและบริการออนไลน์และผู้ประกอบการจึงสามารถประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยผู้บริโภคสามารถหาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ต้องการจะซื้อ เช่น คุณสมบัติของสินค้า และบริการ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การให้บริการแบบเจาะจง และการรักษาความเป็นส่วนตัว ได้ตลอดเวลาที่เกิดอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการออนไลน์ ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ชนิดนั้นๆ ได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ ด้วยเหตุนี้

การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของไทยจึงมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องโดยพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ตัวเลขจำนวนมูลค่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563)

อุปสงค์หรือปริมาณความต้องการเสนอซื้อสินค้าและบริการชนิดหนึ่งของผู้บริโภค ขึ้นอยู่กับระดับราคาต่างๆ กันของสินค้าและบริการชนิดนั้น ระดับรายได้ของผู้บริโภคและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภค เช่น เพศ แหล่งที่มาของรายรับ ตัวผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การให้บริการแบบเจาะจง และการรักษาความเป็นส่วนตัว เป็นต้น (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2562) ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าเมื่อปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปสงค์เปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลทำให้พฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปด้วย และเมื่อเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขึ้น ทำให้ผู้บริโภคเปลี่ยนพฤติกรรมและหันมาสนใจและเลือกซื้อสินค้าและบริการออนไลน์มากยิ่งขึ้น ซึ่งนักวิชาการมองว่าการซื้อขายสินค้าและบริการออนไลน์เป็นช่องทางใหม่สำหรับการเติบโตทางเศรษฐกิจในอนาคต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

แม้ข้อมูลจะแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการซื้อขายสินค้าและบริการออนไลน์มากขึ้น แต่ในการประกอบการธุรกิจการขายสินค้าออนไลน์ยังคงพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น ผู้บริโภคในประเทศไทยที่ไม่เคยซื้อสินค้าออนไลน์อาจมีความกังวลกับคุณภาพของสินค้าและบริการออนไลน์ที่จะได้รับเมื่อสั่งซื้อไปแล้ว รวมถึงความกังวลกับเรื่องความปลอดภัยของข้อมูลด้านการเงิน (Trakulchokesatiean, 2557) ขณะเดียวกันผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการออนไลน์ในประเทศไทยยังไม่สามารถปรับปรุงข้อมูลบนหน้าร้านค้าออนไลน์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจุบัน (สนิย์ วรรณโกมล และอดิศักดิ์ วรพิวุฒิ, 2559, หน้า 133-140) สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดการสูญเสียโอกาสที่จะจำหน่ายสินค้าและบริการออนไลน์ไปอย่างน่าเสียดาย

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี สนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งอยู่ในกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจการค้าออนไลน์ของผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการออนไลน์ให้ตรงกับอุปสงค์สำหรับสินค้าและบริการออนไลน์ของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ ตลอดจนเป็นองค์ความรู้ต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ปีการศึกษา 2563 จำนวน 7,001 คน
2. การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 378 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามของนักศึกษาที่มีประสบการณ์การซื้อสินค้าและบริการออนไลน์จนได้จำนวนเท่ากับขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์

ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบกำหนดให้ตอบ ประกอบด้วยคำถาม 6 ข้อ ประกอบด้วยปัจจัยด้านเพศ ชั้นปี รายรับ และประสบการณ์การสั่งซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 24 ข้อ ประกอบด้วยปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาดการให้บริการแบบเจาะจง และการรักษาความเป็นส่วนตัว ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 21 ข้อที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ปัญหาการค้นหาข้อมูลการประเมินผลทางเลือกการตัดสินใจซื้อและพฤติกรรมภายหลังการซื้อ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นไปขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruency) โดยกำหนดค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญต้องมีค่าที่ยอมรับได้ที่ 0.66 ขึ้นไป ข้อคำถามที่ได้ค่า IOC ที่ต่ำกว่า 0.66 ต้องปรับปรุงแก้ไขจากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับจากการทดลองกับนักศึกษาที่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) และพบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ .969 แล้วจึงนำแบบสอบถามมาจัดทำให้อยู่ในรูปแบบ Google form

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการนำส่งลิงค์ของแบบสอบถามออนไลน์ไปยังอาจารย์ผู้สอนเพื่อส่งต่อไปยังนักศึกษา และผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยเลือกเฉพาะข้อมูลจากนักศึกษาที่มีประสบการณ์การสั่งซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ จนได้ข้อมูลครบจำนวน 378 ชุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติแบบพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่

5.1 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ใช้วิเคราะห์

- 1) ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์
- 2) ระดับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ และ 3) ระดับพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

5.2 ไคสแควร์ (Chi-square) ใช้วิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

4. สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ นักศึกษาส่วนใหญ่ที่มีพฤติกรรมตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์เป็นเพศหญิงที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 โดยซื้อสินค้าและบริการออนไลน์เฉลี่ย 1-2 ครั้งต่อเดือน และมี

รายรับจากผู้ปกครอง ทั้งนี้รายรับที่นักศึกษาได้รับนั้นอยู่ระหว่าง 3,001-6,000 บาทต่อเดือน

2. ระดับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีส่วนมากให้ความสำคัญกับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์อยู่ในระดับมากทุกด้าน และเรียงลำดับร้อยละจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (ร้อยละ 39.78) ปัจจัยด้านการให้บริการแบบเจาะจง (ร้อยละ 38.80) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (ร้อยละ 38.73) ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (ร้อยละ 38.14) ปัจจัยด้านราคา (ร้อยละ 36.80) และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 32.82) ตามลำดับ

3. ระดับพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีส่วนมากมีพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์อยู่ในระดับมากทุกด้าน และเรียงลำดับร้อยละจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการประเมินทางเลือก (ร้อยละ 39.63) ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ (ร้อยละ 39.20) ด้านการตัดสินใจซื้อ (ร้อยละ 37.62) ด้านการรับรู้ปัญหาและความต้องการ (ร้อยละ 36.48) และด้านการค้นหาข้อมูล (ร้อยละ 36.10) ตามลำดับ

4. ปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์

4.1 ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านเพศมีความสัมพันธ์กับ

พฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ปัญหาและความต้องการ ด้านการประเมินทางเลือก และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อและปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านแหล่งรายรับมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีด้านการค้นหาข้อมูลที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

4.2 ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ปัจจัยทุกด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การให้บริการแบบเจาะจง และการรักษาความเป็นส่วนตัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีทุกด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ปัญหาและความต้องการ ด้านการค้นหาข้อมูล ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีหญิงซื้อสินค้าและบริการออนไลน์มากกว่านักศึกษาชาย อาจเป็นเพราะสินค้าและบริการออนไลน์ตอบสนองอุปสงค์ของสุภาพสตรีมากกว่า โดยนักศึกษา

ส่วนมากมีอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการออนไลน์เฉลี่ย 1-2 ครั้งต่อเดือน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาส่วนมากมีรายรับหลักมาจากผู้ปกครองเฉลี่ย 3,001-6,000 บาทต่อเดือน ประกอบกับค่าครองชีพในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยประจำท้องถิ่นไม่สูงมากนัก จึงอาจเป็นเหตุให้นักศึกษามีเงินพอสำหรับการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์อีกทั้งระดับราคาสินค้าและบริการออนไลน์เป็นระดับราคาที่นักศึกษาสามารถเข้าถึงและจับต้องได้

2. ระดับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์การที่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีส่วนมากให้ความสำคัญกับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์อยู่ในระดับมากทุกด้านนั้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ส่วนประสมการตลาดออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการออนไลน์สามารถบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจที่วางไว้ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของผู้ซื้อได้ (จิตรลดา วิวัฒน์เจริญวงศ์, 2553) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า นักศึกษาให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นอันดับแรก อาจเป็นเพราะการส่งเสริมการตลาดทำให้นักศึกษาทราบข้อมูลปัจจุบันเกี่ยวกับสินค้าและบริการออนไลน์ ซึ่งส่งผลให้เกิดอุปสงค์สำหรับผลิตภัณฑ์ และการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของกิตติศักดิ์ อังคะนาวัน และสุกัญญา พยุ่งสิน (2561, หน้า 80-91) นิฐวรรณ มะลิโค และสุวรรณ เนียมประชา

(2562, หน้า 118-127) รังสรรค์ สุธีสิริมงคล (2562) และวลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์ (2563, หน้า 209-229) ที่ว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการตลาด

3. ระดับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีมีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์อยู่ในระดับมากทุกด้าน เนื่องจากนักศึกษาในฐานะผู้ซื้อหรือผู้บริโภคสินค้าและบริการออนไลน์เป็นกลุ่มที่มีชีวิตประจำวันค่อนข้างเป็นอิสระ มีความสนใจในสิ่งรอบข้างค่อนข้างสูง ต้องการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ จึงมีความกล้าที่จะทดลองสิ่งใหม่ (กฤตินี พงษ์ธนเลิศ และคณะ, 2560, หน้า 127-164) เช่น การเปิดใจสำหรับอุปสงค์สินค้าและบริการออนไลน์ การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ ประกอบกับการดำเนินการวิจัยเป็นช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 อีกทั้งรัฐบาลยังออกประกาศให้ประชาชนใช้ชีวิตแบบ New Normal ดังนั้นการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์จึงตอบสนองสถานการณ์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เพราะนักศึกษาสามารถเปรียบเทียบสินค้าและบริการออนไลน์ที่สนใจและต้องการซื้อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างหลากหลาย โดยสามารถเลือกสั่งซื้อและชำระเงินผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้นักศึกษาสามารถเว้นระยะห่างและลดการสัมผัสโดยตรงจากผู้ขายได้และยังสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ปรากฏใน SCBTV Top 11 (2563) ที่แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์โรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้พฤติกรรมของผู้บริโภค

เปลี่ยนแปลงไปโดยหันมาสั่งซื้อสินค้าและบริการออนไลน์มากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยยังพบว่า ผู้ซื้อที่เป็นกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ให้ความสำคัญกับการประเมินผลทางเลือกเป็นอันดับแรก อาจเป็นเพราะอุปสงค์สำหรับสินค้าและบริการออนไลน์มีผลิตภัณฑ์ให้นักศึกษาได้เลือกอย่างหลากหลายประกอบกับนักศึกษาส่วนมากมีรายรับจากผู้ปกครองเฉลี่ย 3,001-6,000 บาทต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับภคินี พงษ์ธนเลิศ และคณะ (2560, หน้า 127-164) ที่ว่า คนในกลุ่มวัยนักศึกษาให้ความสำคัญกับการใส่ใจในคุณภาพ และการใส่ใจในราคาและความคุ้มค่าเป็นลำดับต้นๆ ดังนั้น นักศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการประเมินผลทางเลือกเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดเหมาะสมที่สุด และคุ้มค่าที่สุด

4. ปัจจัยอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์

4.1 ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ปัจจัยด้านเพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ปัญหาและความต้องการ ด้านการประเมินทางเลือก และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ เพราะเพศหญิงมีวิถีชีวิตที่ชื่นชอบการซื้อสินค้าและบริการมากกว่าเพศชาย และให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้าและบริการที่ได้รับภายหลังการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการด้วย ดังนั้น เพศหญิงและเพศชาย จึงมีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์แตกต่างกัน

(Mitchell and Walsh, 2004, pp. 331-346)

ผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ปัจจัยด้านแหล่งรายรับมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ด้านการค้นหาข้อมูลเป็นเพราะนักศึกษาส่วนมากมีรายรับมาจากผู้ปกครอง ซึ่งรายรับดังกล่าวได้มาจากหยาดเหงื่อแรงกายของผู้ปกครองที่แฝงไปด้วยความรัก ความห่วงใย และความหวัง ด้วยเหตุนี้ในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษาจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ตั้งแต่การแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ต้องการทั้งในเรื่องคุณลักษณะ ราคา สถานที่จำหน่าย ข้อเสนอพิเศษเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ต้องการหลายยี่ห้อ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2560) เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการนั้นแล้วนำมาประกอบการพิจารณาประเมินผลทางเลือกเพื่อเลือกหาทางเลือกที่ดีและเหมาะสมกับสภาพชีวิตของนักศึกษา

4.2 ปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ทุกด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การให้บริการแบบเจาะจง และการรักษาความเป็นส่วนตัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ปัญหาและความต้องการ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อซึ่งเป็น

ไปตามแนวคิดเรื่องส่วนประสมการตลาดออนไลน์ (วิเชียร วงศ์นิชชากุล และคณะ, 2550; จิตรลดา วิวัฒน์เจริญวงศ์, 2553) คือ นักศึกษาต้องพิจารณาแล้วว่าสินค้าและบริการออนไลน์นั้นสามารถตอบความต้องการของตนได้ สินค้าและบริการออนไลน์นั้นต้องมีราคาที่เหมาะสมกับสภาพของตน และมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่ทำให้นักศึกษาได้ทราบข้อมูลเกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการออนไลน์นั้นอย่างรอบด้าน การส่งเสริมการตลาดมีข้อมูลที่กระตุ้นการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ การให้บริการแบบเจาะจงที่ทำให้นักศึกษารู้สึกประทับใจ และการรักษาข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ดังกล่าว

6. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบและอภิปรายผลการวิจัยดังกล่าวมาแล้ว มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

1.1 ผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการออนไลน์ควรนำปัจจัยด้านเพศและแหล่งรายรับของผู้บริโภคกลุ่มที่เป็นนักศึกษามาประกอบการพิจารณาดำเนินการธุรกิจ เนื่องจากปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ทั้งสองปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์

1.2 ผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการออนไลน์ควรมุ่งพัฒนาคุณค่าของสินค้าและบริการ (value chain) ออนไลน์ให้ตอบสนอง

อุปสงค์สำหรับสินค้าและบริการออนไลน์ของผู้บริโภคกลุ่มที่เป็นนักศึกษา และให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านคุณค่า ประโยชน์ และคุณภาพของสินค้าและบริการออนไลน์เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาดเพราะหากนักศึกษาได้ทราบข้อมูลที่เพียงพอจนทำให้เกิดความมั่นใจ อาจทำให้สินค้าและบริการออนไลน์นั้นเป็นตัวเลือกหนึ่งของการประเมินทางเลือกเพื่อประกอบตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคกลุ่มนี้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

2.1 เนื่องจากผู้บริโภคกลุ่มที่เป็นนักศึกษาในต่างจังหวัดให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการตลาด ดังนั้นจึงควรศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดสินค้าและบริการออนไลน์ที่จะช่วยดึงดูดหรือกระตุ้นความสนใจของผู้บริโภคกลุ่มนี้

2.2 ควรศึกษาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการซื้อขายสินค้าและบริการออนไลน์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

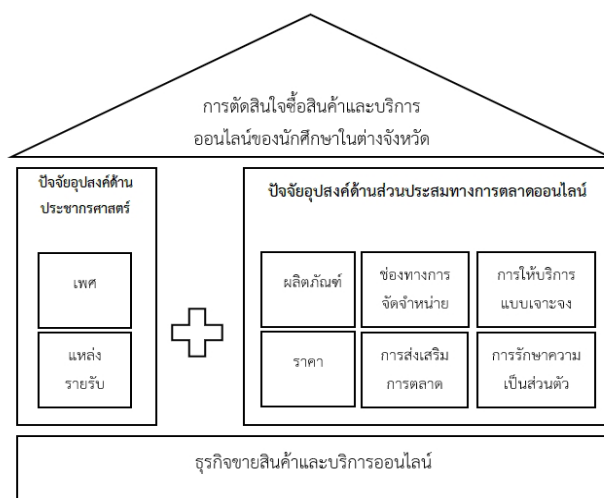
1. ผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการออนไลน์ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาในเขตต่างจังหวัด ต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะปัจจัยด้านเพศและแหล่งรายรับ และปัจจัยอุปสงค์ตัวแปรด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ทุกปัจจัย เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคกลุ่มนี้ตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการขายสินค้า

และบริการออนไลน์รักษาส่วนแบ่งทางการตลาด และเพิ่มยอดขายสินค้าและบริการของธุรกิจได้อีกช่องทางหนึ่ง

2. แนวคิดเรื่องส่วนประสมการตลาดออนไลน์และพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ยังคงนำมาใช้ได้ในการดำเนินธุรกิจออนไลน์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้เป็นอย่างดี

3. ธุรกิจการซื้อขายสินค้าและบริการออนไลน์เป็นการดำเนินธุรกิจออนไลน์ที่ผู้บริโภคไม่สามารถเห็นหรือสัมผัสสินค้าและบริการจริงๆ ได้ ดังนั้นการส่งเสริมการขายด้วยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการออนไลน์ทุกด้านจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ของผู้บริโภคกลุ่มนี้ ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตินี พงษ์ธนเลิศ และคณะ. (2560). เพศ ช่วงวัย และรูปแบบการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคชาวไทย. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 39(154), 127-164.
- กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และสุกัญญา พยุ่งสิน. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์สำหรับลูกค้าบุคคลทั่วไป ผ่านอินเทอร์เน็ตในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 13(2), 80-91.
- จิตรลดา วิวัฒน์เจริญวงศ์. (2553). *ส่วนประสมการตลาดออนไลน์*. เข้าถึงได้จาก <http://22spssthesis.blogspot.sg/>

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). *นักวิชาการจุฬาฯ เสนอแนวทางการรับมือ New Normal ภายหลังวิกฤตโควิด-19*. เข้าถึงได้จาก <https://www.chula.ac.th/news/30432/>
- นัฐวรรณ มะลิโค และสุวรรณ เนียมประชา. (2562). การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครขอนแก่น. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 9(1), 118-127.
- รังสรรค์ สุธีศิริมงคล. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร. (ปริญญาณิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- วลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าออนไลน์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 16(1), 209-229.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2562). *หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเชียร วงศ์นิชชากุล, ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว และโชติรส กมลสวัสดิ์. (2550). *หลักการตลาด*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2560). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สุนัยวรรณโกมล และอดิศักดิ์ วรพิรุฒ. (2559) ปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบธุรกิจซื้อขายสินค้าผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 26(1), 133-140.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). รายงานผลการสำรวจมูลค่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ปี 2562. เข้าถึงได้จาก <https://www.etda.or.th/publishing-detail/value-of-e-commerce-survey-in-thailand-2019.html>
- Mitchell, V. and Walsh, G. (2004). Gender Differences in German Consumer Decision-making Styles. *Journal of Consumer Behavior*, 3(4), 331-346.
- SCBT Top 11. (2563). *สินค้าออนไลน์รุ่งและร่วงช่วงโควิด*. เข้าถึงได้จาก <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/business-maker/top-11-online-shopping.html>
- Trakulchokesatiean, P. (2557). *การศึกษาพฤติกรรมการซื้อออนไลน์ของผู้บริโภคในประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://thumbsup.in.th/2014/09/google-business-insight>

**การแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบบูรณาการ:
กรณีศึกษา โครงการคู่เสี่ยว เกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น***
**An Integrated Approach for Poverty Alleviation: A Case of
the Siew Partnerships Against Poverty Project in Khon Kaen**

จันทิมา ล่ามแพ และอจิรภาส เพียรขุนทด

Jantima Lhamkaek and Ajirapa Pienkhuntod

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: wittayaspoill@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบบูรณาการของภาคิหน่วยงานภาครัฐภายใต้โครงการคู่เสี่ยว เกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น และ 2) ศึกษาความต้องการของคนยากจนในจังหวัดขอนแก่น ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนา กลุ่มย่อยและศึกษาเอกสารและรายงานของหน่วยงานรัฐ โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามในการสนทนา และจัดการสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับผู้เกี่ยวข้องโดยตรงในโครงการ ร่วมกับการศึกษาเอกสารรายงานผลการดำเนินงาน ที่เกี่ยวข้องการโครงการ แล้วจึงนำข้อมูลที่รวบรวมได้นำมาวิเคราะห์แบบแก่นสาระ

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบบูรณาการในจังหวัดขอนแก่นตามโครงการคู่เสี่ยว เกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น มีการบูรณาการความร่วมมือโดยการใช้พลังการมีส่วนร่วมในรูปแบบประชารัฐและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนเชิงบูรณาการ 4 กระบวนงานคือ 1) ชี้เป้าชีวิต 2) ทำเข้มทิศชีวิต 3) บริหารจัดการชีวิต และ 4) ดูแลชีวิต โดยขับเคลื่อนโครงการด้วยคณะกรรมการแก้ไขปัญหาคความยากจน ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับอำเภอ (ศจพ.อ) ที่มีอยู่ทั้ง 26 อำเภอ ใช้กลไกการขับเคลื่อนแบบ “จับคู่เสี่ยว” จากข้าราชการจากทุกหน่วยงานแบบ 1 ข้าราชการรับผิดชอบครัวเรือนยากจน 2 ครัวเรือนหรือข้าราชการ 1 คน ต่อ 1 ครัวเรือนยากจน และประสานความช่วยเหลือจากภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนในส่วนของการแก้ปัญหาจากความต้องการของครัวเรือนยากจน ทั้งด้านการสงเคราะห์สำหรับครัวเรือน

*ได้รับบทความ: 22 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 28 พฤษภาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 18 มิถุนายน 2564

Received: April 22, 2021; Revised: May 28, 2021; Accepted: June 18, 2021

ที่ไม่มีศักยภาพในการพัฒนา ให้ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแล การสนับสนุนครัวเรือนที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาตนเองทั้งด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ การฝึกอาชีพระยะสั้น สนับสนุนปัจจัยการผลิต การตลาด การจ้างงานและวิชาการ โดยมีเป้าหมายแก้ไขปัญหาคความยากจนให้คนขอนแก่น ภายใต้หลักคิด 3 ดี ได้แก่ รายได้ดี สวัสดิการดี และความเป็นอยู่ดี

คำสำคัญ: การบูรณาการ; การแก้ไขความยากจน; ขอนแก่น

Abstract

This aimed to study the poverty alleviation under the Siew Partnerships Against Poverty Project and examine the needs of the poor in Khon Kaen. This research is qualitative research. The researcher determines the issues in the discussion then organize group discussions with those directly involved in the project. The researcher study of documents and reports related to the project then analyzed with the thematic analysis strategy.

The research findings suggested that: poverty alleviation under the Siew Partnerships Against Poverty Project showed the integration of government agencies in Khon Kaen. These agencies worked according to the people-centered and sufficient economy principles. In the integrated process of poverty alleviation, they had 4 steps: 1. Identifying life goals, 2. Making a life compass, 3. Managing life, and 4. Taking care of life. These steps were driven by the Poverty Alleviation Committee of Sufficiency Economy Philosophy at the district level (Sor Chor Por Sor) in 26 districts in Khon Kaen. A main driving mechanism was that 1 government official was responsible for 1 or 2 poor households. The government official would be the main coordinator linking assistance from the private sector and educational institutions. Assistance must be matched with the needs of the poor households that might be for relief deprivation or empowerment of the poor and vulnerable by improving their work skills or providing resources and knowledge required for poverty reduction and an increase in income and well-being.

Keywords: Integrated approach; Poverty alleviation; Khon Kaen

1. บทนำ

ปัญหาความยากจนถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญเชิงโครงสร้างที่สั่งสมมายาวนานในประเทศไทย ถึงแม้ว่าทุกรัฐบาลจะพยายามแก้ปัญหาโดยตลอด ก็ยังคงไม่สามารถหาแนวทางในการแก้ไขได้ การแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาลที่ผ่านมา มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการขจัดปัญหาความยากจนให้ครอบคลุมทั่วถึงทั้งประเทศและประสบความสำเร็จ รวมทั้งช่วยลดจำนวนครัวเรือนยากจนลงได้ แต่รูปแบบในการบริหารจัดการ ทั้งแผนงาน โครงการ งบประมาณต่างๆ รวมถึงหน่วยงานยังคงเป็นไปแบบแยกส่วนดำเนินการ ต่างหน่วยงานต่างปฏิบัติหน้าที่ หรืออาจเรียกว่าต่างคน ต่างทำ จึงทำให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนขาดพลังในการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาและประชาชนยังคงไม่ได้รับความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่นั้นถือได้ว่าประชาชนเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจปัญหานั้นมากที่สุด และเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างแท้จริง จึงเห็นควรให้ประชาชนเป็นผู้แก้ไขปัญหาของตนเองโดยที่มีหน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนช่วยเหลือ

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนได้เปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้หลักของการเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย และขยายโอกาสให้กับประชาชน เช่น กองทุนหมู่บ้านด้วยการเพิ่มทุนให้กองทุนที่มีผลการบริหารจัดการกองทุนผ่านการประเมินตามเกณฑ์ของ

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมช่องทางการจำหน่าย เป็นต้น

กระทรวงมหาดไทย ได้รับมอบหมายภารกิจจากรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเชื่อมโยงการแก้ไขความยากจนทุกระดับ ตั้งแต่บุคคล ชุมชน และประเทศ ตลอดจนสร้างกลไกที่เชื่อมโยงให้คนยากจนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยในระดับบุคคลจะเน้นการขยายโอกาส สร้างรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มช่องทางการเข้าถึงทุน ซึ่งรวมถึงเงินทุน กรรมสิทธิ์ที่ดิน และองค์ความรู้ในระดับชุมชน เป็นการดำเนินการเสริมสร้างขบวนการชุมชนเข้มแข็งและพัฒนาระบบการเงินที่สนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนต่างๆ ในชุมชนที่ให้โอกาส เข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้บริหารแก้ไขปัญหาของตนเอง และในระดับประเทศเน้นการแก้ปัญหา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยการ “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส” ภายใต้ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยเฉพาะในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคจะต้องดำเนินการตามนโยบายรัฐบาลและแผนพัฒนา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มีจุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักประเด็นหนึ่ง คือ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาและสาธารณสุข (สำนักงานสภาพัฒนาการ

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ขณะที่แผนปฏิรูปประเทศ (ประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2561) มีเป้าหมายด้านเศรษฐกิจประการหนึ่ง คือ การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชน และมีเป้าหมายหนึ่งด้านสังคม คือ คนไทยมีหลักประกันทางรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

จังหวัดขอนแก่น ได้ประกาศตัวเป็น Khon Kaen Smart City หรือการเป็นเมืองอัจฉริยะ นับเป็นการเตรียมการรองรับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เพื่อเป็นการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” การดำเนินงานขับเคลื่อนโดยรูปแบบประชารัฐที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนาและบุคลากรระดับโลก ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “การรู้จักเติม รู้จักพอ และรู้จักแบ่งปัน” โดยได้ดำเนินงานขับเคลื่อนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ และนำการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการแก้ไขปัญหาความยากจน และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคมในการพัฒนายกระดับขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นจึงกำหนดทำโครงการ “คู่เสียวย เกี่ยวก้อย แก้งจน คนขอนแก่น” โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่นเป็นเลขานุการคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการฯ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนโดยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาค

ส่วนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนให้พ้นปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และตอบสนองการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ

ปัญหาความยากจนในระดับครัวเรือนนั้น เป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนและแตกต่างกันไปในแต่ละครัวเรือน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากและท้าทายในการแก้ปัญหา เนื่องจากในแต่ละครัวเรือนที่ยากจนมีปัญหาและสาเหตุของความยากจนที่แตกต่างกัน หรือบางครั้งอาจมีปัญหามาจากสาเหตุหลายประการในเวลาเดียวกัน รวมทั้งระดับความรุนแรงของปัญหาที่ต่างกันอีกด้วย ซึ่งทำให้ในการที่จะแก้ปัญหา นั้นอาจไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาด้วยการใช้โครงการ/กิจกรรม เพียงอย่างเดียวได้ แต่จะต้องค้นหาสาเหตุของความยากจนที่แท้จริง รวมทั้งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไขปัญหาและบางครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิด หรือปรับเปลี่ยนวิถีและแบบแผนการดำเนินชีวิต และเพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาเกิดผลสำเร็จ ต้องอาศัยความทุ่มเท ความเสียสละของผู้มีส่วนรวม โดยอาศัยความตั้งใจและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของครัวเรือนยากจนไปพร้อมกับการส่งเสริมและบูรณาการภารกิจของส่วนราชการต่างๆ

จากความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามที่ว่า ในการนำโครงการคู่เสียวย เกี่ยวก้อย แก้งจน คนขอนแก่น มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและเพื่อผลักดันให้จังหวัดขอนแก่นได้ก้าวสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะนั้น

หน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น มีกระบวนการดำเนินการเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาคความยากจนของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น ภายใต้โครงการคู่เสี่ยวเกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น อย่างไร และผลการดำเนินงานสามารถนำไปสู่การช่วยเหลือครัวเรือนยากจนได้อย่างไรบ้างและครัวเรือนที่ยากจนที่เข้าร่วมโครงการมีปัญหาและความต้องการที่แท้จริงเป็นอย่างไร เพื่อเป็นบทเรียนในการดำเนินงานให้แก่หน่วยงานอื่นๆ และเพื่อสะท้อนถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคนยากจน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบบูรณาการ ภายใต้โครงการคู่เสี่ยวเกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อศึกษาความต้องการของคนยากจน ภายใต้โครงการคู่เสี่ยว เกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบบูรณาการ ภายใต้โครงการคู่เสี่ยว เกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่นและค้นหาสภาพปัญหาและความต้องการของคนยากจนในจังหวัดขอนแก่น การจัดเก็บ

ข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม-กรกฎาคม 2563 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 วิธี

1. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัด จำนวน 2 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอ จำนวน 26 คน ครัวเรือนเป้าหมายตามโครงการ จำนวน 13 ครัวเรือน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 6 คน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน จำนวน 6 คน และภาคเอกชน จำนวน 2 คน ที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามโครงการคู่เสี่ยว เกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น

2. เก็บรวบรวมจากเอกสารรายงานการถอดบทเรียนของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ทั้ง 26 อำเภอในจังหวัดขอนแก่น

ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดนำมาวิเคราะห์แบบแก่นสาระ (Thematic Analysis) แยกประเด็นสำคัญต่างๆ นำเสนอและอภิปรายผล

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามโครงการ คู่เสี่ยว เกียวก้อย แก้งน คนขอนแก่น มีการบูรณาการความร่วมมือของส่วนราชการ เอกชน และประชาชนในการแก้ไขปัญหาคความยากจนของครัวเรือนยากจนเป็นรายครัวเรือน โดยแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการที่หลากหลายของครัวเรือนยากจนในด้านต่างๆ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

ผลการศึกษาจากเอกสาร รายงาน ผลการดำเนินงาน ของทางราชการ

1. กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ โครงการคู่เลี้ยว เกี่ยวก้อย แก่จนคนขอนแก่น ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น ใช้กลไกขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ระดับอำเภอ (ศจพ.อ.) และคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการคู่เลี้ยว เกี่ยวก้อย แก่จน คนขอนแก่น ภายใต้ 4 กระบวนงาน คือ

กระบวนงานที่ 1 ชี้นำชีวิต “ข้อมูลชัด ชี้นำถูก” การชี้นำชีวิต เป็นกระบวนงานเริ่มต้นโดยการตรวจสอบและชี้นำหมายครัวเรือนยากจน โดยกำหนดเส้นความยากจนที่คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 38,000 บาทต่อคนต่อปี และสามารถระบุครัวเรือนยากจนจากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2561 ได้จำนวน 1,662 ครัวเรือน หลังจากได้ข้อมูลจำนวนครัวเรือนเป้าหมายแล้ว ได้มอบหมายให้ทุกอำเภอตรวจสอบข้อมูลครัวเรือนยากจน โดยศึกษาข้อมูลครัวเรือนเป็นรายครัวเรือนยากจนแล้วจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน โดยใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกันตรวจสอบทบทวนครัวเรือนยากจนเป้าหมายจำนวน 1,662 ครัวเรือน ที่ได้มาจากข้อมูล จปฐ. ปี 2561 โดยวิเคราะห์จำแนกครัวเรือน 4 ประเภท ได้แก่ ประเภทไม่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง หรือเรียกประเภทสงเคราะห์ จำนวน 524 ครัวเรือน ประเภทมีศักยภาพสามารถพัฒนาได้ จำนวน 650 ครัวเรือน ตาย/ย้ายออกจากหมู่บ้านและไม่ได้กลับมาในหมู่บ้าน จำนวน 17 ครัวเรือน และไม่ประสงค์ขอรับการช่วยเหลือ จำนวน 471 ครัวเรือน ดังนั้นจึงมีครัวเรือนประเภทพัฒนาได้ และประเภท

สงเคราะห์ เป็นครัวเรือนเป้าหมายเข้าร่วมโครงการรวมจำนวน 1,174 ครัวเรือน

กระบวนงานที่ 2 จัดทำเข้มทิศชีวิต “จับคู่ผูกเลี้ยว” จับเขาวางแผนแก่จนครัวเรือน กระบวนการนี้กำหนดให้ทุกส่วนราชการ มอบหมายให้ข้าราชการ 1 คนรับผิดชอบครัวเรือนยากจน 2 คนหรือน้อยกว่าหรือมากกว่าตามแต่ความสมัครใจ โดยให้ข้าราชการถือเป็นบ้านตนเองหรือ “เจ้าบ้านคนแรก” โดยพุดินัย และแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือน เป็นเรื่องของตน มีนายอำเภอเป็นศูนย์กลาง ทำหน้าที่กำกับ ดูแล ติดตาม ประเมินผลและรายงานจังหวัด โดยให้ข้าราชการคู่เลี้ยว ค้นหาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การจ้างงาน การเพิ่มตำแหน่งงานให้แก่สมาชิกในครัวเรือนยากจน พร้อมทั้งบันทึกในแบบ Family Folder รวมทั้งจัดทำความร่วมมือ (MOU) กับภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการจ้างงาน และการรับซื้อหรือสนับสนุนการตลาด โดยประสานความร่วมมือมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขตขอนแก่น เข้ามาช่วยเป็นที่ปรึกษา

กระบวนงานที่ 3 บริหารจัดการชีวิต “คู่เลี้ยว ลงมือแก่จน” ข้าราชการคู่เลี้ยว ต้องแก้ไขปัญหาตรงถึงมูลเหตุปัญหา ตรงความต้องการของครัวเรือน และการปรับวิธีคิด ให้รู้จักพึ่งพาตนเอง โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิถีชีวิตใน 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง คือ การบริหารจัดการชีวิต ครัวเรือนเป้าหมายตนเอง เช่น การลด ละ เลิก เหล้า บุหรี่ การพนัน การเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด

การประหยัด รู้จักใช้เงินอย่างมีเหตุผล การลดการบริโภคที่เกินความจำเป็น การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อเตือนตนเองในการใช้จ่ายเงิน

ส่วนที่สอง คือ การสนับสนุนจากชุมชน ที่ครัวเรือนเป้าหมายดำเนินชีวิตอยู่ เช่น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลด้านเศรษฐกิจ การช่วยเหลือในเรื่องการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ ด้วยกองทุนที่มีในชุมชน หรือการให้การสงเคราะห์ด้านสวัสดิการชุมชน เป็นต้น

ส่วนที่สาม คือ การบูรณาการส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหา โดยยึดครัวเรือนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน

กระบวนการที่ 4 ดูแลชีวิต “เยี่ยมยามถามไถ่ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข” การดูแลชีวิต คือ การเข้าไปพบปะ พูดคุย สนับสนุนให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ครัวเรือนยากจน ในการต่อสู้กับความยากจน เป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงชีวิตหรือแผนชีวิต ให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมยิ่งขึ้น หลังการบริหารจัดการชีวิตไปแล้ว กระบวนการดูแลชีวิตนี้ คล้ายคลึงกับการติดตามและการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารงานสมัยใหม่ แต่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปให้กำลังใจ สนับสนุน

ให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการปรับปรุงและตรวจสอบ เพื่อให้ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและครัวเรือนให้ความสำคัญและร่วมมือในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการดูแลชีวิต ไม่ใช่กระบวนการระยะสั้น แต่เป็นการดูแลชีวิตระยะยาว เนื่องจากการแก้ไขปัญหาความยากจนหรือครัวเรือนยากจน เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ปรับเปลี่ยนวิธีคิด จึงต้องใช้เวลาในการดำเนินงานหลายปี ตามแต่สภาพปัญหาของครัวเรือนยากจน ดังนั้น กระบวนการดูแลชีวิตจะต้องเข้าไปดูแล สนับสนุน ให้กำลังใจครัวเรือนยากจนให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจริง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นระยะจนกว่าจะมั่นใจได้ว่าครัวเรือนยากจนมีวิถีชีวิตที่หลุดพ้นจากวงจรแห่งความยากจน ซึ่งในกระบวนการนี้ ชุมชนและผู้นำชุมชนจะมีบทบาทสำคัญที่สุด ในการดูแลระดับประคอง ให้ครัวเรือนยากจนพ้น จากความยากลำบากในการดำเนินชีวิต

2. ความต้องการของครัวเรือนยากจน ครัวเรือนยากจนภายใต้โครงการคู่เลี้ยว เกียวก้อย แก้วจัน คนขอนแก่น มีจำนวนทั้งสิ้น 1,174 ครัวเรือน โดยหนึ่งครัวเรือนมักมีความต้องการความช่วยเหลือมากกว่า 1 เรื่อง สามารถจำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ความต้องการความช่วยเหลือของครัวเรือนยากจน โครงการคู่เลี้ยว เกียวก้อย แก้วจัน คนขอนแก่น

อำเภอ	จำนวนครัวเรือนยากจน (ครัวเรือน)	ประเภทความต้องการความช่วยเหลือ (ครัวเรือน)						
		สร้าง/ซ่อม/ปรับปรุงบ้าน	เครื่องอุปโภคบริโภค	การจ้างงาน	ทุนการศึกษา	การดูแลสุขภาพ	เงินสงเคราะห์	สนับสนุนการประกอบอาชีพ
ข้าสูง	9	1	9	0	1	1	0	9
โนนศิลา	16	0	16	0	4	0	2	16

อำเภอ	จำนวนครัวเรือนยากจน (ครัวเรือน)	ประเภทความต้องการความช่วยเหลือ (ครัวเรือน)						
		สร้าง/ซ่อม/ปรับปรุงบ้าน	เครื่องอุปโภคบริโภค	การจ้างงาน	ทุนการศึกษา	การดูแลสุขภาพ	เงินสงเคราะห์	สนับสนุนการประกอบอาชีพ
บ้านแฮด	2	0	2	0	2	0	2	0
พระยืน	107	3	107	2	12	11	5	21
มัญจาคีรี	31	2	31	1	7	5	6	5
เวียงชัย	29	2	29	0	2	2	0	2
เวียงใหญ่	13	3	13	0	3	13	10	4
สีชมพู	31	0	31	0	13	10	1	12
หนองเรือ	120	6	120	0	18	6	33	120
ภูเวียง	110	2	110	0	33	4	10	23
พล	29	0	29	1	7	14	1	29
บ้านไผ่	17	3	17	0	2	-	10	4
อุบลรัตน์	4	1	4	0	1	2	0	5
โคกโพธิ์ชัย	55	2	55	0	8	0	0	13
บ้านฝาง	53	0	53	0	4	8	3	5
เปือยน้อย	29	1	29	0	8	18	0	29
ภูผาม่าน	12	4	12	0	2	8	6	19
เขาสวนกวาง	72	0	72	0	16	0	9	56
น้ำพอง	27	0	27	0	6	4	8	11
เมืองขอนแก่น	30	3	30	0	4	3	8	9
เวียงเก่า	18	1	18	0	4	18	10	7
หนองสองห้อง	57	0	57	0	4	8	3	35
หนองนาคำ	37	0	37	0	7	9	0	5
ชนบท	17	3	17	1	4	17	17	5
ชุมแพ	127	4	127	0	16	79	70	106
กระนวน	122	3	122	0	16	51	2	122
รวม	1,174	44	1,174	5	204	291	216	672

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ครัวเรือน ยากจนต้องการมากที่สุด คือ เครื่องอุปโภค บริโภค ทั้งครัวเรือนประเภทที่พัฒนาได้และครัวเรือน ประเภทให้การสงเคราะห์ จำนวน 1,174 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ความต้องการ ด้านอาชีพ จำนวน 672 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.24 อันดับสาม ได้แก่ การดูแลสุขภาพ จำนวน 291 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.78 ส่วนความต้องการอันดับสุดท้าย คือ การจ้างงาน จำนวน 5 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.42 ซึ่งผลการ ค้นหาความต้องการของที่มีคู่เสียวราชากร ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน พบข้อมูลที่น่าสนใจ ที่ความต้องการด้านให้มีการจ้างงาน หรือมีงานทำ เป็นด้านที่ครัวเรือนยากจนเป้าหมายมีความ ต้องการน้อยที่สุด แต่ด้านการขอรับการสนับสนุน เครื่องอุปโภค บริโภคกลับมีทุกครัวเรือน แสดงให้เห็นถึงความคิดหรือชุดความคิด (Mind Set) ของ ครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่ต้องการรับของแจก มากกว่าการลงมือทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ ต้องการ

ผลจากการสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องและผู้ร่วมโครงการ

1. บทบาทของภาคีหน่วยงานภาครัฐ ภาคีหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมดำเนินการโครงการคู่ เสียว เกี่ยวก้อย แก่จนคนขอนแก่น ได้แก่ สำนักงาน เหล่ากาชาดจังหวัดขอนแก่น สำนักงานพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น มหาวิทยาลัย ขอนแก่น คลังจังหวัดขอนแก่น สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น สำนักงานส่งเสริมการ

ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ขอนแก่น มณฑลทหารบกที่ 23 องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นมีบทบาท ร่วมกันในหลายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการดำเนินงาน การศึกษา พบว่าหน่วยงานภาคราชการที่เกี่ยวข้องกับการ แก้ไขปัญหาความยากจนตามความต้องการของ ครัวเรือนยากจน ให้ความช่วยเหลือตามที่กำหนด ไว้ในการกิจหลักของหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานได้ กำหนดโครงการและวางงบประมาณไว้สำหรับกลุ่ม คนจนเป้าหมายที่ระบุในฐานข้อมูลครัวเรือน ยากจนของโครงการคู่เสียวฯ ทำให้ครัวเรือน ยากจนได้รับการแก้ปัญหาที่รวดเร็วขึ้น

หน่วยงานภาคีภาครัฐ คือ ส่วนราชการ ส่วนภูมิภาค อาทิ สำนักงานคลังจังหวัด ในการช่วย เหลือให้ครัวเรือนยากจนเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ในรายที่ยังไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ สำนักงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ของผู้พิการและคนชรา เป็นต้น

ภาคเอกชน คือ หอการค้าจังหวัด สภา อุตสาหกรรมจังหวัด เพื่อหาแหล่งทุนหรือบุคคล ในการให้ความช่วยเหลือในส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ การฝึกอาชีพ การจ้างงาน การซ่อมแซม ปรับปรุง ที่อยู่อาศัย การมอบปัจจัยการผลิตในอาชีพต่างๆ เช่น อาชีพช่างซ่อมรถ อาชีพก่อสร้าง อาชีพทำขนม มีการได้รับความช่วยเหลือด้านการซ่อมแซมที่อยู่ อาศัยของอำเภอกู่แก้วมา่น จากการสนับสนุนวัสดุ การสร้างบ้านคนยากจนของบริษัท ห้างร้าน และ ประชาชนในอำเภอ การซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของ

อำเภอเวียงใหญ่ จากกองทุนคนเวียงใหญ่ไม่ทอดทิ้งกันซึ่งเป็นเงินจากการบริจาคของประชาชนในอำเภอเวียงใหญ่เพื่อช่วยเหลือประชาชนในอำเภอที่เป็นผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบภัยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชน ยังสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลความต้องการช่วยเหลือ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น ไปดำเนินการต่อเพื่อวางโครงการในปีต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม จากรายงานการให้ความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนพบว่าการส่งต่อข้อมูลความต้องการความช่วยเหลือให้หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนเกิดการแก้ปัญหาอย่างตรงจุด และรวดเร็ว ทำให้ครัวเรือนยากจนมีกำลังใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นตามลำดับ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งนั่นคือความต่อเนื่อง การเอาใจใส่ของข้าราชการคู่เสียผู้นำในท้องที่ที่ติดตาม ดูแล ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจน เพราะการแก้ปัญหาความยากจนจำเป็นต้องใช้เวลาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดความยากจนนั่นเอง

1.2 ด้านการรับประโยชน์ จากการศึกษาพบว่าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ให้ความช่วยเหลือครัวเรือนคู่เสียฯ ตามภารกิจของหน่วยงานด้วยการช่วยเหลือนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้นเพราะการนำข้อมูลครัวเรือนคู่เสียส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามความต้องการความช่วยเหลือของครัวเรือนยากจน อาทิ สำนักงานพัฒนาความมั่นคง

ของมนุษย์จังหวัด ครัวเรือนได้รับการช่วยเหลือด้านการซ่อมแซมบ้านสำหรับผู้พิการ และคนชรา สำนักงานกาชาดจังหวัดขอนแก่น ให้การช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาของลูกหลานครัวเรือนยากจนรถเข็นคนพิการ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ให้การอบรมและปัจจัยการเลี้ยงจิ้งหรีด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด มอบทุนการศึกษา การฝึกอบรมด้านอาชีพพร้อมมอบปัจจัยการผลิต ซึ่งส่วนราชการที่ให้การช่วยเหลือได้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรมตามภารกิจของหน่วยงานและครัวเรือนได้รับการช่วยเหลือตามความต้องการ

1.3 ด้านการติดตามผลการดำเนินงานพบว่า ข้าราชการที่รับผิดชอบครัวเรือนคู่เสียฯ บางส่วนมีการติดตามครัวเรือนที่รับผิดชอบอย่างไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากมีข้าราชการโยกย้ายทำให้ขาดความต่อเนื่องในการติดตามดูแลครัวเรือนคู่เสียฯ และรายได้โยกย้ายก็ไม่สามารถติดตามอย่างต่อเนื่อง อาจด้วยปัจจัยหลายอย่างทั้งเรื่องส่วนตัวและภาระงานหลักของหน่วยงานต้นสังกัดทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่ได้ ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า การติดตามของข้าราชการบางรายเพียง 3-4 ครั้งเท่านั้นในห้วงเวลา 7 เดือน เนื่องจากภาระงานหลักและข้าราชการไม่ได้พักอยู่ในอำเภอจึงไม่ค่อยมีเวลาไปเยี่ยมเยียนครัวเรือนคู่เสียฯ ของตนเอง สำหรับข้าราชการส่วนใหญ่รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการติดตามผลการดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง อาทิ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น ที่มีศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและสถาบันครอบครัวรัตนกาจังหวัดขอนแก่น ที่เป็นหน่วยงานในสังกัด

ลงพื้นที่ติดตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีทุกตำบล ติดตามการช่วยเหลือผู้พิการและสูงอายุภายในตำบล สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่นที่เป็นหน่วยงานหลักในประสานความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ตามความต้องการของครัวเรือนยากจน

5. อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหาในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนตามโครงการคู่เสี้ยว เกี่ยวข้อง แก่จนคนขอนแก่น มีประเด็นปัญหาที่สำคัญคือขาดการบูรณาการกลไกระดับกระทรวง ข้าราชการในโครงการคู่เสี้ยวฯ ต่างปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลักของหน่วยงานต้นสังกัด ขาดบทบาทการแก้ไขปัญหายากจนโดยตรง แม้ว่าในข้อเท็จจริงจะปรากฏว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบกับการแก้ไขปัญหายากจนอยู่ในระดับอำเภอ ซึ่งผลจากการดำเนินงานโดย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเขาสมอทอง (2562) พบว่า การดำเนินงานในส่วนที่ประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งเกิดจากสำนักงานพัฒนาชุมชนได้มอบหมายบทบาทหน้าที่ให้แก่ข้าราชการประจำเพื่อทำการติดตามอย่างใกล้ชิด ส่วนงานที่รับผิดชอบได้จัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบติดตามดูแลโครงการอย่างใกล้ชิด

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานแก้ไขปัญหายากจนขาดกลไกในระดับกระทรวงที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการแก้ไขปัญหาความยากจนทำให้ข้าราชการในพื้นที่ขาดความคล่องตัวในการติดตามช่วยเหลือครัวเรือนยากจน รวมทั้งขาด

เอกภาพในการบริหารจัดการการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งการดำเนินงานแก้ไขปัญหายากจนของแต่ละหน่วยงานมีลักษณะแยกส่วนตามความชำนาญและขอบเขตภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน และการประสานงานความเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคีการพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาของสมชัย ศรีนอก และชวาล ศิริวัฒน์ (2561, หน้า 83-95) ที่พบว่า ปัญหายากจนมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่เป็นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้น การแก้ไขปัญหายากจนจึงมีลักษณะต้องเป็นความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การแก้ไขปัญหายากจนทำแบบแยกส่วนหรือต่างคนต่างทำไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนหรือได้ผลตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งการแก้ไขปัญหายากจนส่วนใหญ่เน้นส่งเสริมการสร้างงานสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนจนโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายากจนเชิงโครงสร้างเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้ที่ยั่งยืน มีการส่งเสริมให้ประกอบอาชีพที่ไม่มีความถนัด หรือไม่มีความถนัดรองรับ ซึ่งล้วนแต่ก่อให้เกิดความยากจนซ้ำซ้อนและซ้ำเติมปัญหาขึ้นไปอีก เรียกได้ว่ายิ่งจนยิ่งเจ็บไม่มีความสุขในการประกอบอาชีพที่ได้รับการส่งเสริม เช่นเดียวกับการศึกษาของณัฐกิตติ์ อินทร์สวรรค์ (2558, หน้า 1-10) ที่พบว่า การวิจัยและพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหายากจนของชุมชนในแหล่งอารยธรรมตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง การแก้ไขของหน่วยงานภาครัฐยังขาดความจริงใจจริงจังในการแก้ปัญหา การขาดความเข้าใจปัญหา

ที่แท้จริงในบริบทชุมชน รวมถึงระเบียบข้อบังคับที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและแก้ไขความยากจนอย่างแท้จริง ซึ่งเห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่าประชาชนความต้องการความช่วยเหลือด้านเครื่องอุปโภคและบริโภค ซึ่งยังคงเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานและเร่งด่วนนำหน้าความต้องการด้านอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ ระบบการบริหารงบประมาณของแต่ละหน่วยงาน ยังเป็นลักษณะแยกส่วนเป็นรายกระทรวงไม่ยึดพื้นที่เป็นหลัก การจัดสรรงบประมาณลงสู่พื้นที่จึงไม่มีความพร้อมเพรียงกัน ทำให้ไม่สามารถบูรณาการโครงการและงบประมาณในระดับพื้นที่ได้ ส่งผลให้คนยากจนและผู้ด้อยโอกาสไม่สามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐหรือได้รับบริการไม่เต็มที่ เนื่องจากแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่กำหนดเพียงแต่ประเภทกิจกรรมแต่ไม่ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้กลุ่มคนจนไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ ประกอบกับขาดการพัฒนากระบวนการฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความยากจน โดยเฉพาะข้อมูลระดับพื้นที่จึงไม่สามารถระบุกลุ่มเป้าหมายคนจนและผู้ด้อยโอกาสได้ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธิมา ตระการนิช, ผลพัทธ์ บุราคม, นวลน้อย ตรีรัตน์ และโชติชัย เจริญงาม (2554, หน้า 63-81) ได้ศึกษาระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน: กรณีศึกษา นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในประเทศไทยและได้เสนอให้ประเทศไทยใช้ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน มากำหนดเป็นนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในประเทศไทย ซึ่งผลจากการ

วิจัยที่ผ่านมา พบว่า ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับปฏิบัติการแก้ปัญหาคความยากจนระดับจังหวัดจะสำเร็จได้หรือไม่ นั้น จังหวัดจะต้องได้รับข้อมูลที่เพียงพอ และได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากสำนักงานงบประมาณและหน่วยงานกลางอื่นๆ ด้วย ซึ่งหมายถึงการแก้ปัญหาคแบบองค์รวมทั้งระบบมิใช่เป็นการแก้ปัญหาคเฉพาะหน้าดังเช่นที่เคยปฏิบัติมา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรบูรณาการงบประมาณจากหน่วยราชการและหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนเชิงพื้นที่ (Area Based Poverty Problem Solving) โดยกำหนดระเบียบแนวทาง การปฏิบัติ นโยบาย และแผน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาคความยากจนที่เหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่หรือใช้แนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Based Development) โดยระดมงบประมาณเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนของครัวเรือนเป้าหมาย ให้เห็นผลเป็นรูปธรรม ด้วยจำนวนงบประมาณที่มากพอสำหรับใช้แก้ไขปัญหาคอย่างยั่งยืน

1.2 การแก้ไขปัญหาคความยากจนควรเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนในทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรม ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ครัวเรือนยากจนเป้าหมายมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการชีวิตเพื่อให้พ้นจากความยากจน

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดกิจกรรมเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตควรคำนึงถึงพื้นฐานของแต่ละครัวเรือนเป็นหลัก หลีกเลี่ยงการแก้ไขปัญหาแบบเดียวกันทั้งหมด วิธีแก้ไขปัญหาวาจจะต้องมีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานทั้งด้านทุน ความรู้ ความต้องการ และสมรรถนะของครัวเรือนยากจน เช่น การส่งเสริมให้ได้รับการฝึกอบรมอาชีพตามความถนัด หรือให้การสงเคราะห์ด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้พิการหรือชรา เป็นต้น

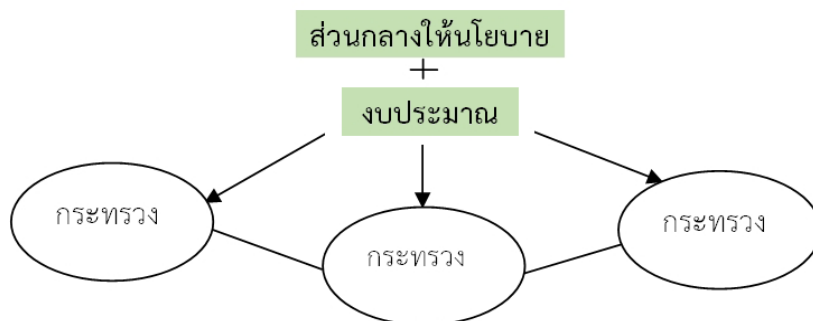
1.3 ภาครัฐควรเสริมสร้างโอกาสให้คนยากจนมีโอกาสเข้าถึงสวัสดิการของรัฐได้อย่างทั่วถึงทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา และการได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานอย่างเท่าเทียม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การแก้ไขปัญหาคายากจนสามารถดำเนินการได้หลายมิติ ทั้งนี้ ควรมีการศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ว่าในวิธีการที่ภาครัฐนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคายากจนนั้น ในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นอย่างไร โดยการศึกษาเชิงลึกถึงมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ได้รับผลกระทบจากการนำโครงการกิจกรรมมาใช้เพื่อประเมินประสิทธิผล ความคุ้มค่าทางสังคมของการดำเนินโครงการด้วย เนื่องจากปัญหาคายากจนเป็นปัญหาทางสังคม ดังนั้นไม่สามารถใช้มิติด้านเศรษฐกิจมาวัดความคุ้มค่า

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปัจจุบันปัญหาคายากจนเป็นปัญหาเรื้อรังที่ต้องการการแก้ไขอย่างมากภาครัฐควรกำหนดการแก้ไขปัญหาคายากจนเป็นวาระเร่งด่วน ในการแก้ไขปัญหาวาจต้องมีการระดมทรัพยากรและบุคลากรทุกภาคส่วนร่วมดำเนินการ โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อนอย่างเป็นเอกภาพและมีพลังในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะการสนับสนุนงบประมาณ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณศาสตร์การพัฒนาจังหวัด หรืองบกลุ่มจังหวัด จะต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นเอกภาพ ทุกหน่วยงานราชการจะต้องได้รับงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคายากจนตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดต้องได้รับงบประมาณเพื่อให้ความรู้แก่ครัวเรือนยากจนเป้าหมายน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเบื้องต้นคือการพึ่งตัวเองได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกอบรมและสนับสนุนปัจจัยการประกอบอาชีพตามความถนัด ทั้งนี้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในระดับครัวเรือนให้เข้มแข็ง สำนักงานเกษตรจังหวัด ต้องได้รับงบประมาณเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้ครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้มีความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างผลิตภาพได้สูงกว่าเดิม หาวิธีการลดต้นทุนการผลิตให้แก่ครัวเรือนยากจนที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกิตติ์ อินทร์สวรรค์. (2558). การวิจัยและพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนในแหล่งอารยธรรมตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารราชพฤกษ์*, 13(1), 1-10.
- พุทธิมา ตระการวินิช, ผลพัชร บุราคม, นวลน้อย ตีรรัตน์และโชติชัย เจริญงาม. (2554). ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน: กรณีศึกษา นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 3(5), 63-81.
- สมชัย ศรีนอก และชวาล ศิริวัฒน์. (2561). คนจน 40: นวัตกรรมสร้างความจนและแก้ปัญหายากจน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธ*, 5(ฉบับพิเศษ), 83-95.
- สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสวนกวาง. (2562). *เอกสารถอดบทเรียนโครงการ “คู่เลี้ยว เกี่ยวก้อย แก้น คนจนแค้น” อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น*. เข้าถึงได้จาก https://district.cdd.go.th/khaosuankwang/wp-content/uploads/sites/72/2020/04/อำเภอสวนกวาง_ถอดบทเรียนโครงการคู่เลี้ยว.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนปฏิรูปประเทศ*. เข้าถึงได้จาก <http://nscr.nesdb.go.th/แผนการปฏิรูปประเทศ/>

การสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ผู้หญิงภิกษุณี
ในอรรถกถาธรรมบท*

The Creation and Modification of Female Monks
(Bhikkhunī) in the Dhammapāda Commentary

พระมหาอริวัฒน์ ภทฺรกวี (บุคคานาง)
Phramaha Athiwat Bhatrakavī (Buddanang)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khan Kaen Campus, Thailand
E-mail: bhatrakavii1992@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์การสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ผู้หญิงภิกษุณีที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท พบการสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงที่เป็นภิกษุณีในช่วงชีวิตฆราวาส 3 ประเภท คือ ความเป็นหญิงในฐานะลูกสาว ในฐานะภรรยา และในฐานะแม่ การสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงในฐานะลูกสาว ประกอบกับบริบททางสังคมในสมัยนั้น พบอัตลักษณ์ทั้งในทางลบและทางบวก ความเป็นหญิงในฐานะภรรยาสร้างอัตลักษณ์ในด้านลบด้วยตนเอง เพิ่มเติมจากแนวคิดอัตลักษณ์ทางด้านลบที่มองว่ามักจะถูกสร้างโดยการนิยามจากสังคม ความเป็นหญิงในฐานะแม่เป็นอัตลักษณ์ที่สืบเนื่องเป็นจารีตมาทุกยุคสมัย แต่เป็นแม่ที่ต้องพลัดพรากจากบุตร ทั้งนี้เพื่อจะสื่อให้เห็นว่า ผู้หญิงจะมีภูมิหลังเป็นมาอย่างไร ก็สามารถบวชเป็นภิกษุณีได้

การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ เปลี่ยนตามการตั้งชื่อตามลักษณะรูปร่าง พฤติกรรม กิริยาอาการ ชื่อของคนหนึ่งคนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ การตั้งชื่อและการเปลี่ยนชื่อจากบริบททางสังคมจึงเป็นภาพตัวแทนบอกถึงอัตลักษณ์ของคนคนนั้น และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ผู้หญิงปฤชฌเป็นอริยชนจากอัตลักษณ์ของหญิงผู้ต่อสู้ในการใช้ชีวิต หญิงผู้เป็นแม่ที่พลัดพรากจากบุตร หญิงผู้มากจากวรรณะชั้นสูง และหญิงผู้มีบุญญาธิการ เมื่อถึงที่สุดแล้ว บุญกุศลที่เคยสั่งสมไว้ประกอบแรงอธิษฐานส่งผลให้ได้บวชและได้บรรลุนิพพานเป็นอริยชน อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา

คำสำคัญ: การสร้างและปรับเปลี่ยน; อัตลักษณ์; ภิกษุณี

*ได้รับบทความ: 30 เมษายน 2563; แก้ไขบทความ: 14 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 15 มิถุนายน 2564

Received: April 30, 2020; Revised: June 14, 2021; Accepted: June 15, 2021

Abstract

An analytical study of the creation and modification of female monks (Bhikkhuni) in the Dhammapāda commentary is found that the creation of the identity of women who become female monks during the lay life has 3 types: womanhood as a daughter, a wife and a mother. The creation of feminine identity as a daughter with the social context in those days is found both negative and positive identities. Femininity as a wife creates negative self-identity contrary to the negative identity concepts that are often created by social definition. Feminism as a mother is a tradition that has traditionally been used in every era. But it must be the mother who separates from children. This conveys whatever background of women is, they can become a female monk.

Identity changes according to the naming of the characteristics, shape, behavior and action of the name of one person, there is a change according to the behavior that occurs at that time. The naming and renaming from social context becomes a representative picture of the identity of that person. This also changes the identity of a normal woman into a noble one; this is from the identity of the women who struggle to live life, the women who were separated from her child, including the women from a high caste and those who have accumulated merit (Puñña). At the end, the collected and assembled merit with mindset helps them become a female monk and gain enlightenment. However, this identity can be changed individually at all time.

Keywords: creation and modification; identity; Bhikkhuni

1. บทนำ

ภิกษุณี จัดตั้งขึ้นด้วยพระบรมพุทธานุญาต โดยวิธีรับครุธรรม 8 ประการ ในคัมภีร์เถรวาทระบุว่า ภายหลังพระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตวิธีการอุปสมบทภิกษุณีให้มีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น จนศีลของพระภิกษุณีมีมากกว่าพระภิกษุโดยพระภิกษุณีมีศีล 311 ข้อ ในขณะที่พระภิกษุมี 227 ข้อ เนื่องจากในสมัยพุทธกาลไม่เคยมีศาสนาใด

อนุญาตให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นนักรบมาก่อนและการตั้งภิกษุณีควบคู่กับภิกษุอาจเกิดข้อครหาที่จะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อการประพาศพรหมจรรย์และพระพุทธศาสนา หากได้บุคคลผู้ไม่มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นนักรบ

ด้วยข้อจำกัดนี้ แสดงให้เห็นถึงความไม่เที่ยงกันทางเพศ ที่เป็นผลมาจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ระบบชายเป็นใหญ่ หมายถึง

ระบบของโครงสร้างสังคมและแนวการปฏิบัติที่ผู้ชายมีความเหนือกว่า แต่หญิงผู้มีจิตเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ระดับสติปัญญาของตนสามารถที่จะบรรลุธรรมได้ เช่น พระนางปชาบดีโคตมีผู้เป็นพระน้า นางเลี้ยงดูเจ้าชายสิทธัตถะมาราบหูลุขอบวชเป็นภิกษุณีกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก็ได้รับการปฏิเสธหลายครั้ง แต่พระนางก็พยายามต่อสู้แม้มีข้อจำกัดมากเท่าใดก็ยอม จนสำเร็จได้ออกผนวชเป็นภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนาและได้บรรลุธรรมขั้นสูงสุดคือพระอรหันต์ ตั้งแต่นั้นมาจึงมีผู้หญิงเข้ามาบวชเป็นภิกษุณีจำนวนมากในสมัยพุทธกาล

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เรื่องราวภิกษุณี มีการยอมรับในสมัยพุทธกาล ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาต่างๆ เรื่องราวของผู้หญิงที่บวชเป็นภิกษุณีในสมัยพุทธกาลที่มีความโดดเด่น แสดงให้เห็นภาพแทนของผู้หญิงที่ต้องใช้การต่อสู้พยายาม จนได้ออกบวชเป็นภิกษุณีและได้พากเพียรบำเพ็ญสมณธรรมบรรลุพระอรหันต์โดยเท่าเทียมกันกับผู้ชายที่บวชพระภิกษุในสมัยนั้น

ผู้หญิงที่เป็นภิกษุณีจึงมีการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์จนเป็นที่ยอมรับของสังคมดังที่ (Woodward, 2002, p. 7) ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ (identity) เป็นสิ่งที่สร้างความเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อัตลักษณ์เสนอหนทางในความคิดที่จะเชื่อมโยงระหว่างความเป็นบุคคลและสังคมจึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง ถูกใช้ และถูกวางระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคม เป็นการสร้างความหมายในระบบสัญลักษณ์

ผ่านภาพแทน (Representation) ในเรื่องสถานะอัตลักษณ์ที่เรารับมาใช้

อภิญญา เพ็ญฟูสกุล (2546, หน้า 27-28; หน้า 56) ได้อ้างถึง เออร์วิง กอฟมัน (Erving Goffman) นักสังคมวิทยา ผู้แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) คือ ภาพของปัจเจกในสายตาคนอื่น ในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ สถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศชาติพันธุ์ หรือศาสนา อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม จึงมีความทับซ้อนกันสังคมจะกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดตัวมากับความเป็นพ่อ-แม่ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์-อาจารย์ ส่วนอีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์ก็เกี่ยวข้องกับมิติภายในของความเป็นตัวเรา ทั้งด้านอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด อัตลักษณ์ของผู้หญิงภิกษุณีก็เช่นกัน อาจมีทั้งอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมที่ปรากฏในธรรมบท

ธงชัย วินิจกุล (2560, หน้า 3-5) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างและการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ว่า อาจทำได้ 2 วิธี คือการนิยามอัตลักษณ์ในทางบวก (Positive Identification) ที่ให้ความหมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ สังคม วัฒนธรรม และนิยามอัตลักษณ์ในทางลบ (Negative Identification) โดยกลุ่มอื่นหรือคนอื่น ซึ่งเป็นคนภายนอกที่เป็นศัตรูหรือพันธมิตร อัตลักษณ์ที่ได้จึงออกมาในทางลบเป็นส่วนใหญ่

การวิเคราะห์การสร้างและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของหญิงภิกษุณี มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่

สร้างสถานภาพทางสังคมในด้านบวกหรือลบ ที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทจรณา โดยพระพุทธโฆษาจารย์ พระภิกษุชาวศรีลังกา คณะสงฆ์ไทย โดยมหาหมกุฎราชวิทยาลัย ได้ตรวจชำระและแปลเป็นภาษาไทย ปัจจุบันใช้เป็นหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรื่องราวประวัติของภิกษุณีโดยตรงที่เลือกศึกษาเฉพาะทั้งหมด 17 เรื่อง จาก 302 เรื่อง โคร่งเรื่องกล่าวถึงการใช้ชีวิตฆราวาส การออกบวช และการบรรลุลหกรรม บางเรื่องกล่าวถึงอดีตชาติทำให้เห็นสิ่งที่น่าสนใจในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของหญิงภิกษุณี 2 ประเด็นหลัก คือ การใช้ชีวิตฆราวาสและการออกบวช จนบรรลุลหกรรมเป็นภิกษุณีอรหันต์

2. การสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงก่อนจะเป็นภิกษุณีในวิถีฆราวาส

บริบทของสังคมในสมัยพุทธกาล มีส่วนทำให้ผู้หญิงบางคนหรือชนชั้นไหนปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเอง ตามวาทกรรมของสังคมกลายเป็นหญิงที่มีอัตลักษณ์เป็นอันเดียวกันคือหญิงผู้โง่เขลา นุ่งห่มผ้ากาสาอะ ทำทางสงบเสงี่ยมเป็นที่เคารพศรัทธาของผู้พบเห็นจากการศึกษาในอรรถกถา ธรรมบทเบื้องต้น สามารถจำแนกอัตลักษณ์ของผู้หญิงที่เป็นภิกษุณี ในช่วงการใช้ชีวิตฆราวาสก่อนจะออกบวชเป็นภิกษุณี ได้เป็น 3 ประเภท คือ ความเป็นหญิงในฐานะลูกสาว ความเป็นหญิงในฐานะภรรยา ความเป็นหญิงในฐานะแม่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเป็นหญิงในฐานะลูกสาว ผู้หญิงที่เป็นลูกสาวในครอบครัวที่มีฐานะในสังคมสมัย

พุทธกาล จะได้รับการเลี้ยงดูและวางแผนจากบิดามารดาเป็นพิเศษ ทำให้ขาดอิสระในชีวิต โดยเฉพาะในการเลือกคู่ครอง เพราะธรรมชาติของผู้หญิงเมื่อโตเป็นสาวแล้ว มีความฝักใฝ่ในบุรุษ แต่ก็ไม่มีสิทธิ์ในการเลือก เนื่องจากสังคมอินเดียแบ่งชนชั้นวรรณะ การจะเลือกใครมาเป็นคู่ครองต้องให้เหมาะสมกับชนชั้นของตน คนที่ฝืนข้อจำกัดย่อมได้รับคำนิทา สังคมไม่ยอมรับกลายเป็นชนชั้นต่ำที่สุดทันที

ในเรื่องพระกุนทลเกสึเถรี ตอนเป็นฆราวาส ในฐานะธิดาของเศรษฐี อายุ 16 ปี เป็นผู้ที่บิดามารดาวางแผนมากถึงกับจำกัดพื้นที่แก่ลูกสาวให้ไปอยู่บนปราสาทชั้น 7 แต่ถึงกระนั้น ด้วยความเป็นหญิงสาว จึงมีความฝักใฝ่ในบุรุษ เมื่อแลเห็นบุรุษผู้เป็นโจรถูกจับไปรับโทษ จากชั้นบนปราสาทเกิดจิตปฏิพัทธ์อดอาหารแล้วนอนบนเตียงประจักษ์บิดามารดาถ้าไม่ได้ตามต้องการขอยอมตายดีกว่าการฝ่าฝืนกฎชนชั้นวรรณะจึงเกิดขึ้น นำความเสื่อมมาแกวงศ์ตระกูล (มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 152-153) เช่นเดียวกันกับนางปฐาจาราที่ถูกจำกัดพื้นที่ จนนางได้สมคบกับคนรับใช้คนหนึ่งของตนมีอนุภาคในลักษณะเดียวกัน และเมื่อมารดาบิดาจะให้แต่งงานกับสกุลที่มีชาติเสมอกันจึงให้ชายคนรักผู้รับใช้นั้นพาหนีไปโดยทางใดทางหนึ่ง (มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 206)

เรื่องพระกุนทลเกสึเถรีและเรื่องนางปฐาจารา แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงในฐานะลูกสาวที่เจริญวัยแล้ว แม้ได้ความเอาใจใส่วางแผนเป็นพิเศษจากครอบครัว เพราะแรงกดดัน จึงทำให้เกิดการเก็บกด และแสดงความต้องการ ฝ่าฝืนคำสั่งออกมา

ยอมทำทุกอย่างตามใจปรารถนา เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นอิสระ เป็นสร้างความเป็นตัวตนที่แท้จริงออกมา เป็นการเชื่อมโยงเข้ากับบริบทของสังคมในลักษณะของการต่อต้าน ถ้าจะมองในแง่มุมนี้ก็แสดงว่า ผู้หญิงในฐานะลูกสาวมีอัตลักษณ์ในด้านลบ

ส่วนอัตลักษณ์ในด้านบวกของผู้หญิง ในฐานะลูกสาวพบในเรื่องพระอุบลวรรณเถรี ลูกสาวผู้มีคนมาสู่ขอจำนวนมากผู้เป็นบิดาเกรงว่าเมื่อยกลูกสาวให้ตระกูลใดแล้วอีกตระกูลหนึ่งไม่พึงพอใจ อาจเป็นเรื่องเป็นราวใหญ่โต จึงตัดสินใจให้ลูกสาวของตนออกบวชเป็นภิกษุณี ลูกสาวเองแทนที่จะขัดขึ้น แต่กลับยินดีและพอใจอย่างยิ่ง ผู้แต่งเปรียบคำพูดของบิดาที่ทำให้ลูกสาวพอใจเหมือนน้ำมันที่หุง 100 ครั้ง รดลงบนศีรษะ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540, หน้า 214) จึงทำให้เห็นความเป็นหญิงผู้เชื่อฟังคำของมารดาบิดาคล้ายกับเรื่องมารดาของพระกุมารกัสสปะ ตั้งแต่เริ่มรู้เตยงสา อ้อนวอนบิดามารดาเพื่อขอบวชไม่ได้รับการยินยอมสักครั้ง แต่นางก็ไม่ได้ขัดขึ้นจนได้แต่งงาน เมื่อถึงเวลาเหมาะสมได้อ้อนวอนสามีขอออกบวชจนสำเร็จ เรื่องนี้ก็แสดงให้เห็นความเป็นลูกสาวที่เชื่อฟังคำของบิดามารดา (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554, หน้า 17)

เพราะฉะนั้น การสร้างอัตลักษณ์ตัวละครหญิงในฐานะลูกสาว ซึ่งเป็นหญิงผู้จะออกบวชเป็นภิกษุณี ประกอบกับบริบททางสังคมในสมัยนั้นพบอัตลักษณ์ทั้งในทางลบและในทางบวกตามที่ (ธงชัย วินิจกุล, 2560, หน้า 3-5) อธิบายไว้ลักษณะที่เห็นได้ชัดคือการฝืนคำสั่งและการเชื่อฟัง

บิดามารดา การสร้างอัตลักษณ์ของตัวละครให้มีลักษณะเด่นทั้งทางลบและทางบวกนี้ สืบให้เห็นว่าผู้หญิงที่ปรารถนาจะบวชเป็นภิกษุณี ไม่ว่าจะมีความเป็นมาอย่างไร ก็สามารถบวชได้ สังคมอาจมองว่าลูกสาวครอบครัวนั้นเอาแต่ใจตนเอง เห็นสามีดีกว่าพ่อแม่ของตน แต่สุดท้ายกลายเป็นนักบวช ดังที่ Woodward (2002, p. 7) กล่าวว่า อัตลักษณ์สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล จึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา

2. ความเป็นหญิงในฐานะภรรยาการสร้างอัตลักษณ์ตัวละครผู้หญิงในฐานะภรรยา ผู้หญิงที่ตัดสินใจเลือกคู่ครองด้วยตนเอง แม้ได้รับแรงต่อต้านจากบิดามารดาญาติผู้ใหญ่ ก็ไม่รับฟังจนในที่สุดเมื่อต้องตกอยู่ในฐานะภรรยากับคู่ครองที่ตนเลือกแล้วจะยากลำบากต้องยอมทุกขทน เพื่อสู้กับแรงต่อต้านนั้น ด้วยเหตุผลนี้ ทำให้ผู้หญิงในฐานะภรรยาไม่เป็นผู้หญิงที่นอกใจสามี ยอมทำทุกอย่างเพื่อสามี

ในเรื่อง พระกุศลทเลกสิเถรี ตอนเป็นขรवासเลือกโจรมาเป็นคู่ครอง ขึ้นชื่อว่าโจรแล้วก็คือโจร มีพฤติกรรมขโมยเป็นปกติ ถึงอย่างไรก็ตาม เศรษฐีอย่างนางกุศลทเลกสิก็ยังรัก ทำตามคำสั่งของสามี แม้นางจะถูกสามีลงขึ้นไปบนภูเขาเพื่อฆ่าซึ่งเอาเครื่องประดับแต่นางก็ยอมทำตาม จนในที่สุดมารู้ตัวว่าสามีลงตนมาฆ่า ด้วยสัญญาตณารักตัวกลัวตาย และด้วยความมีปัญญาของนางก็สามารถเอาตัวรอดได้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 152-153)

สิ่งที่ต้องการจะสื่ออัตลักษณ์ คือการทำหน้าที่ของภรรยา เมื่อเลือกแล้วก็ยอมที่จะทำ

ทุกอย่าง เช่นเดียวกันกับเรื่องนางปฐาจารย์ ผู้เลือกคนรับใช้ของตนเองเป็นคู่ครอง เกรงจะไม่ได้ใช้ชีวิตคู่ร่วมกับคนรับใช้ จึงหาทางออกเรือนไปใช้ชีวิตอยู่ในป่าทำไร่ไถนา จากจิตตาของเศรษฐีผู้แสวงสุขบนปราสาทชั้นเจ็ด ยอมที่จะมาเสวยความทุกข์เพราะความรักในสามีตนเอง ด้วยการหุงหาอาหารปรนนิบัติสามี ตามหน้าที่ของภรรยา (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 207)

จากตัวอย่างสองเรื่องนี้ตัวละครผู้หญิงในฐานะภรรยา มีการสร้างอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ในช่วงแรกคือ การต่อต้านต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในฐานะธิดาเศรษฐี จึงเกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เพื่อต่อต้านบริบทนั้น สร้างอัตลักษณ์ของตนเองให้ต่างมา โดยโอนอ่อนไปตามสภาพแวดล้อมที่ตนเองเลือกจะเป็นอยู่ แม้จะยากลำบากขนาดไหนก็ไม่กลัว แต่เป็นการสร้างอัตลักษณ์ในด้านลบด้วยตนเอง ทำให้เห็นเพิ่มเติมต่างจาก (ธงชัย วินิจกุล, 2560, หน้า 3-5) ที่ว่า อัตลักษณ์ทางด้านลบนั้นมักจะถูกสร้างโดยการนิยามจากสังคม อานาจภายนอก

3. ความเป็นหญิงในฐานะแม่ ความเป็นหญิงในฐานะแม่เป็นอัตลักษณ์ที่สืบเนื่องเป็นจารีตมาทุกยุคสมัย ความเป็นแม่ที่ดีเป็นหน้าที่สำคัญของผู้หญิงที่มีต่อลูก ในที่นี้จะกล่าวถึงหญิงผู้จะออกบวชเป็นภิกษุณีแต่รับภาระหน้าที่เป็นแม่มาก่อน ลักษณะเด่นที่สุดคือ แม่ผู้ต้องสูญเสียลูกไป แม้จะเป็นลูกที่เกิดจากท้องเพียงวันเดียว แล้วจากไป ความทุกข์โศกเพราะลูกตาย เปรียบน้ำตาที่ไหลออกมามากมาย มากกว่าน้ำในมหาสมุทร ความรัก ความผูกพันของแม่ที่มีต่อลูกจึงมากมายมหาศาล

ยากจะเปรียบประมาณได้

นางปฐาจารย์ ผู้สูญเสียลูกน้อยไปพร้อมกันถึง 2 คน ความเศร้าโศกของนางมีมากกว่าใครคนอื่นก็ว่าได้ เพราะลูกทั้งสองของนางคลอດกลางถนนในขณะที่เดินทางจะกลับไปคลอດที่บ้านเกิดตนเอง ยิ่งลูกคนที่ 2 ในขณะที่คลอດทั้งฝนตกเกิดพายุ ด้วยความเป็นแม่นางคุกเข่า โนมไปข้างหน้า ค่อมลูกเพื่อป้องกันฝนนานกว่าฝนจะหยุดตก แต่ความรักของนางที่มีต่อลูกเป็นอันไปเลือนหายไปเพราะลูกคนเล็กถูกเหยี่ยวโฉบไป ลูกคนโตตกน้ำพัดไป ในขณะที่นางกำลังพาลูกทั้งสองคนข้ามแม่น้ำอจิรวดี (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 209)

นางกิสาโคตมี บุตรของนางตายในขณะที่กำลังหัดเดิน แต่นางผู้ไม่เคยพบความตาย คิดว่าคงมีयाจะที่รักษาเอาชีวิตของบุตรคืนมาได้ จึงอุ้มร่างบุตรผู้ตายแล้วด้วยสะเอว เทียวถามไปตามเรือนคนทั้งหลายพุดกันว่านางเป็นบ้าแล้วหรือ? ถึงเทียวถามถึงยาเพื่อคนตาย ในฐานะความเป็นแม่ที่มีความรักต่อลูก เมื่อสูญเสียลูกไปความรักก็กลายเป็นความโศกเศร้า ยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ชีวิตลูกกลับคืน แต่ถึงที่สุดก็ทำไม่ได้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 218) อัตลักษณ์ของแม่ที่ปรากฏสื่อให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นบุคคลที่น่าสงสาร น่าเวทนา เป็นแม่ที่มีลูกแต่ไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่กับลูก เพราะลูกตายก่อน

พหุบุตติกาเถรี นางเป็นแม่ที่มีลูกมากถึง 14 คน แต่ไม่มีลูกคนไหนที่รับเลี้ยงดูแล ข้าถูกลูกดูหมิ่นด้วย นางเกิดความเศร้าโศกเป็นอันมาก จึงตัดสินใจออกบวชเป็นภิกษุณีตอนแก่ (มหามกุฏ

ราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 223) หรือมารดา พระกุมารกัสสปะ ที่ขออนุญาตสามีออกบวชเป็น โดยไม่รู้วาทนเองกำลังตั้งครรรค์ จนได้คลอดบุตร พระราชาทรงรับไว้ในเมตตานุเคราะห์เลี้ยงดูในช่วง ที่นางพลัดพรากจากบุตร ศาสนกิจการบำเพ็ญ เพียรของนางไม่เป็นอันปฏิบัติเลย คร่ำครวญอยาก เห็นหน้าบุตรตลอดเวลา จนนางได้พบบุตรของตน คือพระกุมารกัสสปะผู้ออกบวชและได้บรรล อรหันต์ก่อนนาง (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554, หน้า 20-21)

ความรักความผูกพันของแม่ที่ต้อง พลัดพรากจากบุตร มีความเศร้าโศกเป็นอันมาก สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า อัตลักษณ์สามารถสร้าง เป็นภาพที่ชัดเจนเป็นต้นแบบได้ โดยการเลือก ดึงเอา คุณสมบัติบางสิ่งบางอย่างของบุคคลที่เด่น ชัด มีชีวิตชีวา เข้าใจง่าย เป็นที่รับรู้ทั่วไป และความ เป็นแม่ที่มีทุกข์เพราะพลัดพรากจากบุตรนี้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงตัดสินใจออกบวช เป็นภิกษุณี ในช่วงระหว่างนี้ (Woodward, 2002, p. 7) อธิบายว่าจะเกิดกระบวนการเพื่อปรับเปลี่ยน อัตลักษณ์

3. การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของผู้หญิงภิกษุณี

ผู้หญิงก่อนมาบวชเป็นภิกษุณีในสมัย พุทธกาล มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปสู่ความเป็น ภิกษุณีในด้านการตั้งชื่อ การเปลี่ยนชื่อและการเปลี่ยน อัตลักษณ์จากปุถุชนเป็นอริยชน รายละเอียดดังนี้

1. อัตลักษณ์ของภิกษุณีกับการตั้งชื่อ และการเปลี่ยนชื่อ การตั้งชื่อคนในสมัยพุทธกาล ตั้งชื่อตามลักษณะรูปร่าง พฤติกรรม กิริยาอาการ

ที่แสดงออกมาชื่อของคนหนึ่งคนอาจมีการเปลี่ยนแปลง ไปตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น การตั้งชื่อ และการเปลี่ยนชื่อจากบริบททางสังคมจึงเป็นภาพ ตัวแทนบอกถึงอัตลักษณ์ของคนคนนั้นได้อีก ลักษณะหนึ่ง

“อุบลวรรณ” เป็นชื่อของพระเถรีรูปหนึ่ง เป็นอัครสาวิกายฝ่ายซ้าย ทรงเอตทัคคะ เป็นเลิศ ด้านมฤตยิ อูบลวรรณเป็นชื่อแรกเกิดของท่าน และไม่มีการเปลี่ยน ชื่อนี้ได้มาเพราะลักษณะรูปร่าง ในส่วนผิวพรรณ คือมีสีเหมือนกับดอกอุบลเขียว (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540, หน้า 214) อาจมี ลักษณะเป็นสีดำคล้ำ แต่มีความเรียบเนียนเหมือนกับดอกบัว

พระนางรูปนันทา มีศักดิ์เป็นพระกนิษฐา ของพระพุทธเจ้า เพราะพระนางเป็นผู้มีรูปพระโฉม อันวิไล จึงปรากฏพระนามว่า “รูปนันทา” (มหา มกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 159) แต่บางชื่อ ที่เรียกกันแต่แรกเกิดก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตาม พฤติกรรมเพราะบริบททางสังคม วัฒนธรรม ดังนางธิดาเศรษฐีคนหนึ่ง ออกจากเรือนไปบวช เป็นปริพาชิกา ในสำนักของปริพาชกสำนักหนึ่ง ได้เรียนวาทะพันหนึ่งจนแจ่มแจ้ง จากนั้นธิดา เศรษฐีได้รับกึ่งไม้หว้าจากปริพาชก แล้วเที่ยวไป ในสถานที่ต่างๆ จนได้ชื่อว่า “ขัมพูปริพาชิกา” แต่หลังจากนั้น นางได้สนทนารธรรมกับพระสารีบุตร บรรณาพุทธมนต์จึงได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนักของภิกษุณี ได้ชื่อใหม่ว่า “กุลทลเกสิเถรี” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 158-159) ภาพที่ถือกึ่งไม้หว้าของนางก็หายไป เปลี่ยนเป็น ภาพความเป็นภิกษุณี

นางปฎาจารย์ ผู้สูญเสียญาติพี่น้องผู้เป็นที่รักในวันเดียวกันถึง 6 คน คือ สามี ลูก 2 คน พ่อแม่ และพี่ชาย จนขาดสติไม่รู้สึกรู้หาที่หลุดลงเป็นคนวิกลจริต แต่ได้สติกลับคืนเพราะได้ฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน ทูลขอบรรพชาเป็นภิกษุณี และได้ชื่อใหม่หลังจากบวชเป็นภิกษุณีว่า “ปฎาจารย์” เพราะกลับความประพฤติวิกลจริต เป็นคนมีสติเข้าใจธรรมะได้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 214) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงชื่อที่ถูกสร้างผ่านวาทกรรมทางสังคม

แม้ในเรื่องของนางกิสาโคตมิก็คงเช่นเดียวกัน เดิมนางชื่อ โคตมิก มีร่างกายผอม จึงได้ชื่อว่ากิสาโคตมิก “กิสา” แปลว่า ผอม (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 217) ตามวาทกรรมที่สังคมประกอบสร้างขึ้นมาเหมือนกับพหุบุตติกาเถรีที่ได้ชื่อนี้เพราะว่าตอนนางเป็นฆราวาส มีลูกมากถึง 14 คน แต่ลูกทั้งหมดไม่มีใครมาเหลียวแล จึงเป็นเหตุให้นางตัดสินใจออกบวช ได้ชื่อว่า พหุบุตติกาเถรี แปลว่า พระเถรีผู้มีลูกมาก (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 224)

อัตลักษณ์กับการตั้งชื่อและการปรับเปลี่ยนชื่อนั้น เมื่อบุคคลยอมรับอัตลักษณ์ใด อัตลักษณ์หนึ่งในขณะนั้นมีกระบวนการที่ต่างกันในทางที่ ขณะที่บุคคลกำหนดตำแหน่งของตนเองและถูกกำหนดตำแหน่งทางสังคม เมื่อบุคคลหนึ่งอยู่ในบริบทของสังคม วัฒนธรรมแบบใด ก็ถูกสร้างอัตลักษณ์แบบนั้น ตามที่ (อภิญาเพ็ญฟูสกุล, 2546, หน้า 27-28) ได้ชี้แจงไว้ ทำให้เห็นว่า การที่คนในสังคมเรียกชื่อบุคคลคนนั้น

ตามพฤติกรรมที่ปรากฏและเป็นที่ยอมรับ จากวาทกรรมที่ถูกประกอบสร้างจากบริบททางสังคมในสถานการณ์และช่วงเวลานั้นๆ อัตลักษณ์จึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมมาแต่ครั้งอดีต

2. การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์จากปุถุชนเป็นอริยชน ผู้หญิงที่ได้บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีทั้งหมด มีความเชื่อในพระพุทธศาสนา คือความเชื่อเรื่องกรรม เชื่อเรื่องผลของกรรม เชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน ชาตินี้มีชาติหน้ามีกรรมใดที่กระทำในชาติไหนๆ ล้วนจะต้องส่งผลในชาติใดชาติหนึ่ง ไม่ว่าหญิงหรือชาย เพศไหนก็ตามย่อมได้รับผลของกรรมนั้น

ผู้หญิงที่ออกบวชเป็นภิกษุณีและได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ จึงเป็นผู้ที่ได้กระทำบุญไว้ในชาติก่อนมามาก ในชาตินี้จึงได้บรรลุธรรมขั้นสูง แต่ในขณะเดียวกัน กรรมเก่าที่เคยทำไว้และยังชดใช้ไม่หมด มาในชาตินี้ซึ่งจะเป็นชาติสุดท้าย จึงต้องมีช่วงหนึ่งของชีวิตที่ต้องชดใช้กรรมอันชั่วที่เคยทำไว้ในปางก่อนเช่นกัน แต่เมื่อพ้นไปแล้ว ผลแห่งกรรมดีก็จะส่งผล ดังสำนวนที่ว่า มารไม่มีบารมีไม่เกิด เช่นกับภิกษุณีผู้เคยประสพทุกข์กรรมลำบากในชีวิตฆราวาส

นางกุนทลเกสีย มีความรักต่อสามีมาก แต่สามีของนางเป็นโจร นางจึงถูกลวงหลอกเพื่อฆ่าเอาสมบัติ ด้วยความเป็นลูกสาวเศรษฐี มีปัญญาเอาสามารถตัวรอดได้ สุดท้ายตัดสินใจออกบวช เพราะละอายบิดามารดาว่าตนเลือกโจรเป็นสามี ตอนแรกออกบวชเป็นปริพาชิกา และเมื่อได้สนทนารธรรมกับพระสารีบุตร จึงได้ขอบวชเป็น

ภิกษุณี และได้บรรลुพระอรหันต์ภายใน 2-3 วันเท่านั้น เพราะนางต่อสู้กับกิเลสจนชนะ เหมือนกับที่นางใช้ปัญญาต่อสู้กับโจรผู้เป็นสามีจนชนะเอาตัวรอดได้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 158-161)

นางปฐาจารย์ ลูกสาวเศรษฐี แต่ได้รับผลแห่งกรรมจากการไม่เชื่อฟังบิดามารดา ต้องไปใช้ชีวิตกับคนรับใช้ผู้เป็นสามี สำนึกได้ตอนตั้งครุภรรยารณานาจะกลับไปคลอดที่บ้านถึง 2 ครั้ง สุดท้ายนางได้สูญเสียสามี ลูกน้อยทั้งสอง บิดามารดาและพี่ชาย ในวันเดียวกันถึง 6 คน จนเสียสติเป็นคนวิกลจริต พอได้มาพบพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง นางจึงเปลี่ยนกลับได้สติคืน ทูลขอบวชเป็นภิกษุณีได้บรรลุพระอรหันต์ในขณะที่ตักน้ำมาล้างเท้า 3 ครั้ง โดยพิจารณาความตายว่า สรรพสัตว์ตายเสียในปฐมวัยก็มี มัชฌิมวัยก็มี ปัจฉิมวัยก็มี เหมือนน้ำล้างเท้า ที่เทลงแล้วไหล จะไหลไปใกล้ไกล ก็ซึมลงดินเหมือนเดิม ในขณะนั้นก็ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า และเป็นพระเถรีผู้ทรงวินัย เพราะได้ตั้งความปรารถนาไว้ในกาลแห่งพระปทุมมุตระพุทธเจ้า (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 206-215)

นางกิสาโคตมี สะใภ้ของเศรษฐี ผู้ได้รับความทุกข์ จากการสูญเสียบุตรผู้เป็นที่รัก โดยคิดว่าต้องมียาที่ช่วยให้ลูกตนเองฟื้นได้ ได้รับคำแนะนำจากพระพุทธเจ้า ให้ไปหาเมล็ดพันธุ์ผักกาดในบ้านที่ไม่มีคนตาย จนนางได้เข้าใจด้วยตนเองว่าทุกชีวิตต้องตาย จึงทูลขอบวชและได้บรรลุพระอรหันต์ เพราะพิจารณาเปลวประทีป ถึงความเกิดขึ้นและดับไป (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า

218-221)

พทุพตติกาเถรี ออกบวชเป็นภิกษุณีตอนแก่นางมีลูกมากแต่ไม่มีลูกคนใดรับเลี้ยงดูแล จึงถือเอาพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ออกบวชและบำเพ็ญเพียรด้วยการเดินจงกรมเอามือจับต้นไม้แล้วเดินวนต้นไม้ นั้นถึงธรรมของพระพุทธเจ้า จนได้บรรลุพระอรหันต์ เช่นเดียวกันกับพระอุตตราเถรี ผู้มีอายุ 120 ปี อดอาหาร 2-3 วัน เพราะน้ำใจกรุณาต่อพระภิกษุรูปไม่ได้อาหารบิณฑบาต วันต่อมาเที่ยวบิณฑบาต พบพระพุทธเจ้าในทางแคบ นางจึงถอยหลังเหยียบมุมจีวรของตนล้มลง พระพุทธเจ้าแสดงธรรมเรื่องความชราให้ฟัง จนได้บรรลุโสดาปัตติผล (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 224)

การสร้างอัตลักษณ์ของตัวละครผู้หญิงที่เป็นภิกษุณี มีความทุกข์ทรมานในการใช้ชีวิตมาก่อน กล่าวคือเป็นอัตลักษณ์ของหญิงปุถุชนผู้ต่อสู้ชีวิต เมื่อถึงที่สุดแล้ว คุณงามความดีที่เคยสั่งสมกระทำไว้ประกอบแรงอธิษฐานจึงส่งผลให้ได้ ออกบวชเป็นภิกษุณีและได้บรรลุธรรม

บางคนได้ออกบวชเป็นภิกษุณี แต่ยังตัดความเป็นโลกียะไม่ได้ จึงต้องทนทุกข์ทรมานดังมารดาพระกุมารกัสสปเถระ ที่ขออนุญาตสามี ออกบวช โดยไม่รู้ว่าตนเองกำลังตั้งครุภรรยาล่วงเลยไปครรภ์แก่และได้คลอดบุตร พระราชาทรงรับไว้ในเมตตานุเคราะห์ช่วงที่นางพลัดพรากจากบุตร การบำเพ็ญสมณธรรมไม่เป็นอันปฏิบัติ คร่ำครวญอยากเห็นหน้าบุตรตลอดเวลา จนนางได้พบบุตรของตนคือพระกุมารกัสสปะผู้ออกบวชและบรรลุอรหันต์ก่อนนาง แต่ถูกกล่าวคำตำหนิว่า “ท่านเที่ยวทำอะไรอยู่ จึงไม่อาจตัดแม้มาตราความรักได้”

นางฟังแล้วไม่พอใจ ไม่สมกับที่รอมานาน จึงตัดความเสน่หาในบุตร แล้วบรรลुพระอรหันต์ในวันนั้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554, หน้า 20-21) แม้ว่าผู้หญิงมีความอ่อนแอ แต่เมื่อถึงที่สุดหรือมีเหตุการณ์สถานการณ์จากคนรอบข้างทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเป็นความเข้มแข็งเข้ามาแทน

บางคนมีบุญอันเต็มเปี่ยมแล้ว ใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย เป็นไปไม่ได้ว่าผู้หญิงแบบนี้ จะมีความคิดในการออกบวช ดังในเรื่องพระนางเขมา ราชธิดาของพระเจ้าพิมพิสาร ถืองศ์ว่ารูปงาม ชอบความงาม พระเจ้าพิมพิสารออกอุบายให้นักวิญญูคัดกลอนชมสวนเวฬุวันร้องถวาย พระนางเขมาจึงปรารถนาจะเสด็จไปชม พอไปถึงพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้เห็นชัด ว่าความงามของพระนางนั้น ในที่สุดต้องเสื่อมโทรมลงไป และกลายเป็นซากอสุภะ พระนางเขมาทรงเลื่อมใสจนยอมบวชเป็นภิกษุณี และได้รับการยกย่องว่ามีปัญญาดีเลิศ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 28-31)

พระรูปนันทา พระกนิษฐาของพระพุทธเจ้า พระธิดาของพระนางมหาประสาบดี ทั้งวันจะเอาแต่เพลิดเพลินยินดีกับพระสิริโฉม จนไม่คิดจะประกอบกรณอื่นๆ ในที่สุดได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้เห็นว่า สังขารเป็นของไม่เที่ยงแท้ จนพระนางเกิดความเลื่อมใส ได้ฟังพระธรรมจนสำเร็จพระอรหันต์ ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศในทางบำเพ็ญบุญ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 160-166)

จากเรื่องพระนางเขมาและพระนางรูปนันทา แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงที่มาจากรวรรณะกษัตริย์ เป็นหญิงผู้รักสหายรักงาม หลงในรูปโฉมของตน

จนถึงที่สุดได้เห็นถึงความจริงว่า เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้จากการฟังธรรมของพระพุทธเจ้า ประกอบกับสถานการณ์ของสังคมที่บีบบังคับ เป็นเหตุให้เกิดความเลื่อมใส ออกบวชและได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์และได้รับการยกย่องอีกด้วย สืบถึงบุญที่เคยกระทำไว้ในปางก่อน แต่มีกรรมเพียงเล็กน้อยที่ปิดกั้นเอาไว้

บางคนบำเพ็ญบุญเอาไว้อย่างเต็มเปี่ยม จึงไม่ได้รับความทุกข์แต่ประการใด กล่าวคือมีบุญเพื่อออกบวชเท่านั้น ดังเรื่องพระอุบลวรรณา เป็นธิดาเศรษฐีในเมืองสาวัตถี เมื่อเป็นสาวอายุ 17 ปี ได้มีกษัตริย์หลายองค์ส่งพระราชสาธมาสู่ขอ แต่บิดากลัวความขัดแย้ง จึงให้นางบวช ครั้นบวชแล้วอยู่มาวันหนึ่ง นางได้จุดไฟสว่าง เพื่อทำความสะอาดในอุโบสถ ด้วยอำนาจแสงสว่าง เป็นเหตุให้นางน้อมใจยึดถือเอาแสงสว่างมาเป็นอารมณ์จนได้สำเร็จพระอรหันต์ ได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศในทางมฤตย (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540, หน้า 214-215)

พระธรรมทินนาเป็นธิดาผู้มีสกุลในราชคฤห์ เป็นภริยาของวิสาขาเศรษฐี ผู้สำเร็จโสดา อยู่เป็นสามภรรยาด้วยกันเรื่อยมา จนสามมีเบื่อหน่ายชีวิตฆราวาส จึงมอบทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้แก่ภรรยา แล้วออกบวช นางจึงบวชบ้าง ครั้นบวชแล้วนางมีเพียรพยายามบำเพ็ญบุญวิปัสสนาจนได้สำเร็จพระอรหันต์ได้รับการยกย่องว่า เป็นเลิศในทางแสดงธรรมจากเรื่อง พระอุบลวรรณา พระธรรมทินนา เป็นภาพแทนของหญิงผู้มีบุญญาธิการเพื่อการออกบวชเป็นภิกษุณีจริงๆ โดยไม่ต้องใช้ชีวิตทุกข์ยากลำบากมาก่อน (พอล คาร์ส, 2542, หน้า 105)

อีกด้านหนึ่งที่พบคือ ผู้หญิงที่ระลึกอดีตชาติของตนได้ 13 อัตภาพเกิดความสังเวช ตัดสินใจ ออกบวช เป็นภิกษุณี ชื่อว่า พระสมุณาเถรี ในเรื่อง นางลูกสุกรในอดีตชาติของนางก็เคยออกบวชเป็นปริพาชิกา ผู้ตั้งอยู่ในปฐมณามาก่อน เมื่อระลึกเห็นอัตภาพของตนเองในอดีต จึงเพิกถอนภพในอดีตนั้นได้ แล้วออกบวชเป็นภิกษุณีได้ฟังธรรม อาสิวิสุปมสูตร แล้วบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, หน้า 18-19)

จากการวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของผู้หญิงภิกษุณี ทำให้เข้าใจได้ว่า อัตลักษณ์ในความหมายพื้นฐานนั้น มีความหมาย 2 ประเด็น คือความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือ การตีความหมายของความเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบกัน ทำให้เห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่าง ตามแนวคิดของ Woodward (2002, p. 7) อัตลักษณ์จึงไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ในตัวหรือเกิดมาพร้อมกับคนโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากตนเองรวมกับบริบททางสังคมและมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้เราเข้าใจและรู้ว่าเราเป็นใคร คนอื่นเป็นใคร โดยอาศัยสังคมที่สัมพันธ์กับคนนั้นๆ เป็นตัวสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์

4. สรุป

การสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงที่เป็นภิกษุณี ในช่วงการใช้ชีวิตฆราวาสก่อนจะออกบวชเป็นภิกษุณี ได้เป็น 3 ประเภท คือ ความเป็นหญิงในฐานะลูกสาว ความเป็นหญิงในฐานะภรรยา ความเป็นหญิงในฐานะแม่ การสร้างอัตลักษณ์

ตัวละครหญิงในฐานะลูกสาว ซึ่งเป็นหญิงผู้จะออกบวชเป็นภิกษุณี ประกอบกับบริบททางสังคมในสมัยนั้น พบอัตลักษณ์ทั้งในทางลบและในทางบวก ความเป็นหญิงในฐานะภรรยา เป็นการสร้างอัตลักษณ์ในด้านลบด้วยตนเอง ซึ่งตรงข้ามกับแนวคิดที่ว่า อัตลักษณ์ทางด้านลบนั้นมักจะถูกสร้างโดยการนิยามจากสังคม ความเป็นหญิงในฐานะแม่เป็นอัตลักษณ์ที่สืบเนื่องเป็นจารีตมาทุกยุคสมัย แต่ความเป็นแม่ ของผู้หญิงภิกษุณีเป็นแม่ที่ต้องพลัดพรากจากบุตร ทั้งนี้เพื่อจะสื่อให้เห็นว่า ผู้หญิงที่ปรารถนาจะบวชเป็นภิกษุณีไม่ว่าจะมีพื้นเพเป็นมาอย่างไร ก็สามารถบวชได้

การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์นั้น เมื่อชื่อเปลี่ยนจึงทำให้อัตลักษณ์เปลี่ยน ในการตั้งชื่อคนในสมัยพุทธกาล จะตั้งชื่อตามลักษณะรูปร่าง พฤติกรรม กิริยาอาการที่แสดงออกมา ชื่อของคนหนึ่งคนอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ การตั้งชื่อและการเปลี่ยนชื่อจากบริบททางสังคมจึงเป็นภาพตัวแทนบอกถึงอัตลักษณ์ของคนคนนั้นได้อีกลักษณะหนึ่ง และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ผู้หญิงจากปุถุชนเป็นอริยชนจากอัตลักษณ์ของผู้หญิงผู้ต่อสู้ในการใช้ชีวิต ความเป็นแม่ที่พลัดพรากจากบุตร ความเป็นผู้หญิงที่มาจากวรรณะชั้นสูง ความเป็นหญิงผู้มีบุญญาธิการเต็มเปี่ยม คือความเป็นปุถุชนเมื่อถึงที่สุด คุณงามความดีที่เคยสั่งสมกระทำไว้ประกอบแรงอธิษฐานจึงส่งผลให้ได้ออกบวชเป็นภิกษุณีและได้บรรลุดุธรรมเป็นอริยชน ดังนั้น อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล จึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

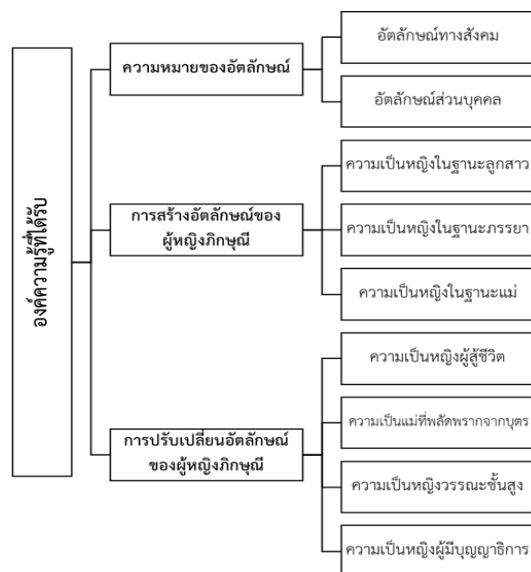
จากการวิเคราะห์การสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ผู้หญิงภิกษุณีในอรรถกถาธรรมบท สามารถสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ได้ 3 ประเด็น

1. ความหมายของอัตลักษณ์ หมายถึง ความเป็นตัวตนสิ่งที่ถูกสร้าง ถูกใช้ และถูกวางระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคม ประกอบสร้างจากบุคคลอื่น และความเป็นตัวเราที่แสดงออกด้านต่างๆ อัตลักษณ์จึงมี 2 ประเภทคือ 1) อัตลักษณ์ทางสังคม เป็นอัตลักษณ์ที่กำหนดจากบุคคลอื่น 2) อัตลักษณ์ส่วนบุคคล เป็นอัตลักษณ์ที่แสดงความเป็นตัวตน

2. การสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงภิกษุณี มีการสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงก่อนจะมาเป็นภิกษุณี 3 ลักษณะ ตามสถานภาพทางสังคม ได้แก่ ความเป็นหญิงในฐานะลูกสาว เมื่อขาดอิสระในการเลือกคู่ครองจึงสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลที่สังคมมองในด้านลบออกมา แต่เมื่อพอใจยินดีก็สามารถ

สร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลที่สังคมมองในด้านบวกได้เช่นกัน ความเป็นหญิงในฐานะภรรยา สร้างอัตลักษณ์ ในด้านลบด้วยตนเอง เพื่อต่อต้านกฎเกณฑ์ทางสังคม ความเป็นหญิงในฐานะแม่เป็นอัตลักษณ์ที่สืบเนื่องเป็นจารีต ความเป็นแม่ที่ดีเป็นหน้าที่สำคัญของผู้หญิงที่มีต่อลูก มีความรัก ห่วงใย เสนหาอาลัยต่อลูกเมื่อต้องพลัดพราก

3. การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของผู้หญิงภิกษุณีจากชื่อที่สังคมเรียกและเปลี่ยนจากปุถุชนเป็นอริยชน เมื่อประสบกับความทุกข์ถึงที่สุดแห่งชีวิต 4 ลักษณะ ได้แก่ ความเป็นหญิงผู้สู้ชีวิต ความเป็นแม่ที่พลัดพรากจากบุตร ความเป็นหญิงวรรณะชั้นสูง ความเป็นหญิงผู้มีบุญญาธิการ ซึ่งอัตลักษณ์ก็คือความเป็นตัวตน ทั้งทางสังคมและส่วนบุคคลสามารถสร้างได้ตามบริบททางสังคมทั้งทางลบและทางบวก และมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา แต่ภิกษุณีเมื่อปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์สู่ความเป็นอริยชนแล้วจะไม่เปลี่ยนวนกลับมาสู่ความเป็นปุถุชนอีกโดยสรุปเป็นผังมโนทัศน์ดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย วินิจจะกุล. (2560). *คนไทย/คนอื่น*. กรุงเทพฯ: ฟ้ายเดียวกัณ.
- พอล คารุส. (2542). *กรรม นิพพาน มหาสาวิกาสัมมยพุทธกาล*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 7*.
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2540). *พระอัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 3*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). *พระอัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 4*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). *พระอัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 5*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). *พระอัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 8*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2554). *พระอัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 6*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ Identity: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ:
คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Woodward, K. (1997). *Identity and Difference*. London: SAGE.

ภาษาศาสตร์ในหน่วยคำของภาษาไทย*

Linguistics in the Word units of the Thai Language

วนิชญา น้อยบางยาง

Kanitta Noybangyang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: nutoonj@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดภาษาศาสตร์ในหน่วยคำของภาษาไทย โดยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ในภาษาไทย พบว่า ภาษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาใช้ในการสื่อสาร เพราะทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ล้วนต้องอาศัยภาษาในการสื่อสารหรือถ่ายทอดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน หรือแม้กระทั่งภาษาท่าทาง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภาษาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย เพื่อให้สามารถเข้าใจลักษณะของภาษาไทยและสามารถวิเคราะห์ภาษาไทยได้อย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องศึกษาภาษาในแง่ของภาษาศาสตร์ด้วย ทั้งนี้เพราะภาษาศาสตร์ถือเป็นศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาษาต่างๆ ได้ดี แต่เนื่องจากภาษาศาสตร์ยังถือว่าเป็นศาสตร์ที่ค่อนข้างใหม่และหลายคนยังเข้าใจผิดหรือไม่คุ้นเคยมากนักเกี่ยวกับศาสตร์นี้ ดังนั้นบทความนี้จึงจะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของหน่วยคำของภาษาไทยและภาษาศาสตร์

คำสำคัญ: หน่วยคำของภาษาไทย; ภาษาศาสตร์

Abstract

This academic article aims to present linguistic concepts in the Thai word units. By studying information from documents and research, the conceptual framework of linguistics in Thai language, it was found that language is an important tool used by all human beings of all languages to communicate. Because every activity that occurs on a

*ได้รับบทความ: 20 มกราคม 2564; แก้ไขบทความ: 28 เมษายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2564

Received: January 20, 2021; Revised: April 28, 2021; Accepted: June 30, 2021

daily basis requires language to communicate or transmit at all. Whether spoken language, written language or even body language so will see that language is very important and essential language education, especially Thai language. To be able to understand the characteristics of the Thai language and to be able to analyze the Thai language clearly. Therefore it is necessary to study language in terms of linguistics as well. Because linguistics is a science that can be applied in the analysis of languages well, but because linguistics is still considered a relatively new science and many people are misunderstood or not very familiar with it. Therefore, this article will provide an overview of the Thai language units and linguistics.

Keywords: Units of Thai language; linguistics

1. บทนำ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดภาษาศาสตร์ในหน่วยคำของภาษาไทย เพราะภาษาเป็นเครื่องแสดงความเจริญของสังคม เมื่อชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้กำหนดใช้ภาษาประจำกลุ่มแล้ว ภาษานั้นก็นับเป็นภาษาแม่เมื่อสมาชิกของสังคมนั้นได้มีการติดต่อกันมีการเผยแพร่วัฒนธรรม การถ่ายทอดวิทยาการ หรือมีความสัมพันธ์ในด้านใดก็ตาม ก็จะมีการยืมคำกัน ภาษาจึงนับเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของสังคม เป็นส่วนที่ถ่ายทอดลักษณะแท้จริง เป็นการแสดงอารยธรรมต่างๆ ถึงขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ของผู้พูดภาษานั้นๆ ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาษาไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 868) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ภาษา” ว่า “ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความหมายของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อความเฉพาะวงการ เช่น ภาษา

ราชการ ภาษากฎหมาย ภาษาธรรม เสียงตัวหนังสือ หรือกิริยาอาการที่สื่อความได้ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ภาษามือ”

พระยาอนุนามราชชน (เสฐียรโกเศศ) (2522) กล่าวว่า ภาษาตามความหมายของนิรุกติศาสตร์คือ วิธีที่มนุษย์แสดงความรู้สึกในใจเพื่อให้ผู้ที่ต้องการให้รู้ได้รู้จะเป็นเพราะต้องการบอกความรู้สึกที่นึกไว้หรือเพื่อระบายความรู้สึกที่อัดอั้นอยู่ให้ปรากฏออกมาภายนอก โดยใช้เสียงพูดที่มีความหมายตามที่ได้ตกลงรับรู้กัน ซึ่งมีผู้ได้ยินรับรู้ และเข้าใจ

Sapir (1921, p. 8) ได้ให้นิยามคำว่า “ภาษา” ไว้ว่า “ภาษาเป็นวิธีที่เป็นของมนุษย์โดยเฉพาะเท่านั้น และไม่ใช่สิ่งที่เป็นสัญชาตญาณแต่มีไว้เป็นเครื่องมือสื่อสารความคิดความรู้สึกและความต้องการของตน และมนุษย์จะกระทำโดยการเปล่งเสียง ระบบของสัญลักษณ์ซึ่งเป็นเสียงออกมาโดยตั้งใจ” และได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า ภาษาศาสตร์ ไว้ดังนี้

นันทนา รณเกียรติ (2548, หน้า 1) ได้ให้นิยามว่า ภาษาศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับภาษาต่างๆ ไปของมนุษย์ตามแนววิทยาศาสตร์

ชลธิชา บำรุงรักษ์ และนันทนา รณเกียรติ (2558, หน้า 10) ได้ให้นิยามว่า ภาษาศาสตร์ หมายถึง การศึกษาภาษาด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาคำอธิบาย หรือคำตอบเกี่ยวกับภาษามนุษย์ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน และภาษามือ โดยศึกษาว่า ภาษาที่ศึกษามีส่วนมูลฐานอะไรบ้าง และส่วนมูลฐานเหล่านั้นประกอบกันเป็นหน่วยที่ใหญ่กว่าได้อย่างไร ตลอดจนสร้างสมมติฐานเกี่ยวกับโครงสร้างภาษาและสามารถพิสูจน์สมมติฐานนั้นได้

กล่าวโดยสรุป ภาษาศาสตร์ คือ การศึกษาภาษาใดภาษาหนึ่งด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจน ดังนั้นจึงถือเป็นวิธีการที่สามารถวิเคราะห์ภาษาได้อย่างชัดเจน ลึกซึ้ง เป็นประโยชน์มากซึ่งในยุคแห่งโลกปัจจุบัน ภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computational Linguistics) มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสื่อสาร เช่น การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ภาษาการสร้างชุดข้อมูลภาษาด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับภาษา เพื่อให้ทันต่อโลกในยุคปัจจุบัน

2. ความหมายของหน่วยคำ

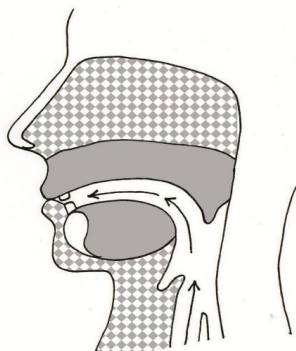
หน่วยคำ คือ หน่วยที่เล็กที่สุดในภาษาที่มีความหมาย ซึ่งในคำ 1 คำ จะต้องมีหน่วย

คำเป็นองค์ประกอบ อย่างน้อย 1 หน่วยคำ เช่น กะทิ มะลิ มรสุม ดังนั้น การออกเสียงในภาษาไทยของหน่วยคำคือลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะในการออกเสียงที่เคลื่อนไหวได้และอวัยวะที่เคลื่อนไหวไม่ได้ ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะลักษณะการออกเสียงของภาษาไทยซึ่งมีดังต่อไปนี้ (กาญจนา นาคสกุล, 2551, หน้า 56-59)

1. เสียงระเบิด (plosive) หมายถึง เสียงพยัญชนะที่เกิดจากการที่ลมเปลี่ยนออกมาจากปอดผ่านเส้นเสียงแล้วมาถูกกักอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งของปาก เมื่อเปิดส่วนที่กักไว้ลมจึงพุ่งออกมาโดยแรงเช่น ปิดริมฝีปากทั้งสอง หรือเอาลิ้นปิดหลังฟันหรือปุ่มเหงือก หรือเอาลิ้นส่วนหลังยกชิดเพดานแข็งและเพดานอ่อน เสียงระเบิดแบ่งได้เป็น 2 แบบคือ

1.1 เสียงระเบิดแบบไม่มีลมหรือสลิล (unaspirated plosive) หมายถึง การที่ลมจากปอดมาถูกกักในช่องปากแล้วถูกปล่อยออกมาโดยแรง แต่เมื่อเอามืออังไว้ที่บริเวณริมฝีปากจะรู้สึกว่ามีลมตามเสียงนั้นออกมาหรือมีออกมาน้อยมาก เช่น เสียง ป /p/ หรือเสียง ก /k/ เป็นต้น

1.2 เสียงระเบิดแบบมีลมหรือชนิด (aspirated plosive) หมายถึง การที่ลมจากปอดถูกกักในช่องปากตรงที่ใดที่หนึ่งแล้วถูกปล่อยออกมาพร้อมกับลมกลุ่มหนึ่งซึ่งเราสามารถรู้สึกได้ด้วยการเอามืออังไว้ที่บริเวณริมฝีปาก เช่น เสียง พ ผ /ph/ หรือเสียง ฉ ช /ch/ เป็นต้น

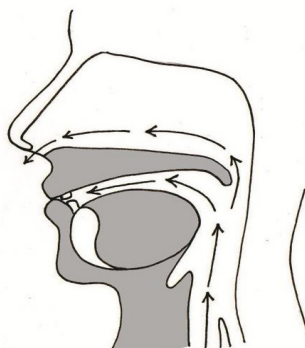

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะการออกเสียงระเบิด

2. เสียงกัก หรือเสียงหยุด (stop) หมายถึง เสียงพยัญชนะซึ่งเกิดจากลมจากปอดถูกเปลี่ยนผ่านเส้นเสียงออกมาแล้วถูกกักอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งแล้วลมอาจถูกกลืนเข้าไปในลำคอไม่พุ่งออกมาเหมือนเสียงระเบิด เช่น เสียงพยัญชนะตัวสะกดในคำว่า คัด รับ มักเป็นต้น

3. เสียงนาสิก (nasal) หมายถึง เสียงพยัญชนะซึ่งเกิดจากลมที่ออกจากปอดผ่านเส้น

เสียงออกมาแล้วถูกกักอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง แล้วจึงปล่อยลมให้ออกมาทางช่องจมูก โดยบังคับลิ้นไก่และเพดานอ่อนให้อยู่ในลักษณะพับเพื่อเปิดช่องด้านหลังให้ลมออกไปทางจมูก เช่น เสียง ม /m/ หรือเสียง น /n/ เป็นต้น แต่ถ้าลมหนีออกไปทางจมูกในขณะที่เราเปล่งเสียงออกมาทางปาก เราเรียกว่าเสียงขึ้นจมูก (nasalized sound) เช่น เสียงสระที่ตามและนาเสียงนาสิกในภาษาไทย

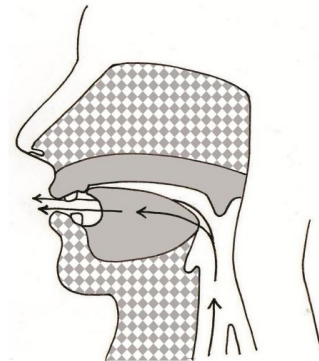

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะการออกเสียงนาสิก

4. เสียงข้างลิ้น (lateral) หมายถึง เสียงพยัญชนะที่เกิดจากลมออกจากปากทางด้านข้างของลิ้น เมื่อลมที่ผ่านเส้นเสียงออกมาถึง

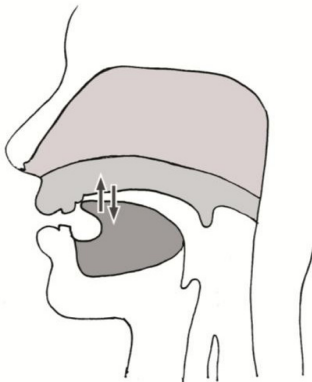
ช่องปาก ให้ลิ้นกดเพดานตรงแนวช่องกลางลิ้นไว้ แล้วปล่อยให้ลมออกทางด้านข้าง เช่น เสียง ล /l/ เป็นต้น

ภาพที่ 3 แสดงลักษณะการออกเสียงข้างลิ้น

5. เสียงร้ว (trill หรือ roll) หมายถึง เสียงพยัญชนะซึ่งถูกลมไปกระทบอวัยวะอื่นหลายๆ

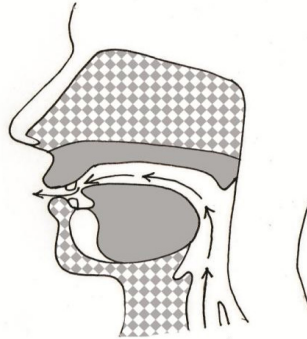
ครั้งจนเกิดอาการร้ว เช่น ปลายลิ้นที่ไปกระทบปุ่มเหงือกหลายครั้งจนทำให้เกิดเสียง ร /r/ เป็นต้น

ภาพที่ 4 แสดงลักษณะการออกเสียงร้ว

6. เสียงเสียดแทรก (fricative) หมายถึง เสียงพยัญชนะซึ่งในเวลาออกเสียงลมที่ออกมาจะออกมาอย่างไม่สะดวก ต้องผ่านช่องแคบในปากจน

เกิดเสียงดังซู่ซ่า เช่น ริมฝีปากหรือฟันอยู่ใกล้กันมากหรือลิ้นอยู่ใกล้อวัยวะในปากมาก เช่น เสียง ฟ /f/ เสียง ซ ส ศ ษ /s/ เป็นต้น

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะการออกเสียงเสียดแทรก

7. เสียงกึ่งเสียดแทรก (affricate) หมายถึง เสียงพยัญชนะที่ออกประสมกันระหว่างเสียงกัก และเสียงเสียดแทรก โดยเวลาออกเสียงครั้งแรก จะหยุดลมไว้ที่ตำแหน่งของฐานกรณ์ก่อนแล้ว จึงปล่อยลมออกมาแบบเสียงเสียดแทรก เสียง ฉ ข ในบางครั้งเป็นเสียงกึ่งเสียดแทรก ซึ่งเป็นการออกเสียงที่ไม่ถูกต้องนักในภาษาไทย

8. เสียงครึ่งสระหรืออัมสระ (approximant) หมายถึง เสียงพยัญชนะซึ่งออกเสียงโดยทำอาการทุกอย่างเหมือนออกเสียงสระ อี /i:/ และ อุ /u:/ แต่ปล่อยลมออกมาทางช่องปาก กล่าวคือเมื่อออกเสียงสระ อี/i:/ ให้ยกลิ้นใกล้เพดานแข็ง แล้วปล่อยลมออกมาทางช่องปากและเลื่อนปากลงมาจะได้เสียง ย /j/ แต่เมื่อทำอาการเหมือนออกเสียงสระ อุ /u:/ ให้ลิ้นส่วนหลังยกขึ้นใกล้เพดานอ่อนแต่ปล่อยลมออกทางช่องปากโดยปล่อยริมฝีปาก ซึ่งห่อลมออก จะได้เสียง ว /w/

จากข้างต้นจะเห็นว่าในการออกเสียง พยัญชนะแต่ละเสียงนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงมีอยู่ 2

ประการคือ อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียง กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาต้องทราบว่าเสียงที่จะออกนั้นใช้ฐานกรณ์ใดเป็นอวัยวะส่วนใด และอีกประการคือ ลักษณะการออกเสียงว่าเป็นเสียงชนิดใด ตัวอย่างเช่น หากต้องการออกเสียง /ด/ ที่ถูกต้อง ต้องใช้ฐานกรณ์คือ ปุ่มเหงือกและปลายลิ้น และต้องออกเสียงแบบเสียงระเบิด เป็นต้น

3. หน่วยคำในภาษาไทย

จรัสวิไล จรูญโรจน์, หม่อมหลวง (2548, หน้า 103) ได้ให้ความหมายของหน่วยคำ หมายถึง หน่วยอิสระที่เล็กที่สุดที่มีความหมาย ดังนั้น หน่วยใดๆ จะเป็นคำได้จะต้องมีคุณสมบัติครบทั้ง 3 ประการ คือ 1) อยู่เป็นอิสระได้ 2) เล็กที่สุด แบ่งแยกให้เล็กลงกว่านี้ไม่ได้ และ 3) มีความหมาย

จินดา เสงสมบุรณ์ (2542, หน้า 141) ได้ให้นิยามของ หน่วยคำ หมายถึง หน่วยที่เล็กที่สุดในภาษาซึ่งมีความหมายและความหมายของหน่วยคำนี้จะคงเดิมเสมอ ไม่ว่าหน่วยคำนั้นจะปรากฏอยู่

ที่ได้ในประโยค

วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ (2549, หน้า 15-19) ได้อธิบายลักษณะของหน่วยคำไว้ดังนี้

1. หน่วยคำเป็นหน่วยที่มีความหมาย ตัวอย่างเช่น

- เขาตีหมาแพเป็นประจำ
- กาบินมาเกาะที่หลังคาบ้าน
- เขาเทน้ำจากกาลลงในแก้ว
- อย่ากาคะแนนให้พวกซื้อเสียง

จากตัวอย่างจะเห็นว่าคำว่า “กา” หลายคำ คำว่า กา ในตัวอย่างแรก ไม่จัดเป็นหน่วยคำเพราะ ไม่มีความหมาย เป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำ ส่วนคำว่า “กา” ในตัวอย่างที่เหลือล้วนจัดเป็นหน่วยคำทั้งสิ้น เนื่องจากมีความหมายกล่าวคือ “กา” ในตัวอย่างที่ 2 หมายถึง “นกชนิดหนึ่ง” “กา” ในตัวอย่างที่ 3 หมายถึง “ภาชนะสำหรับตม่น้ำ” และ “กา” ในตัวอย่างที่ 4 หมายถึง “ทำเครื่องหมาย”

2. หน่วยคำเป็นองค์ประกอบย่อยของ คำหากวิเคราะห์องค์ประกอบของคำจะต้ององค์ประกอบย่อยถ้าองค์ประกอบย่อยเป็นหน่วยที่มีความหมายก็เรียกว่า หน่วยคำ คำหนึ่งคำต้องมีองค์ประกอบเป็นหน่วยคำอย่างน้อย 1 หน่วยเสมอ ส่วนจำนวนสูงสุดของหน่วยคำที่สามารถประกอบเข้าเป็นคำคำเดียวในแต่ละภาษามีจำนวนไม่เท่ากัน ในภาษาไทย คำมีหน่วยคำเป็นองค์ประกอบได้ 1-4 หน่วย คำที่มีหน่วยคำมากกว่า 5 หน่วย มักเป็น ศัพท์ทางวิชาการ ศัพท์บัญญัติ ชื่อเฉพาะหรือราชาศัพท์ ตัวอย่างเช่น

คำที่มีหน่วยคำ 1 หน่วย ตา แผลง กะทัดรัด สังกะสี

คำที่มีหน่วยคำ 2 หน่วย ตาขาว (ตา-ขาว) แผลงวัน (แผลง-วัน)

คำที่มีหน่วยคำ 3 หน่วย ทองคำขาว (ทอง-คำ-ขาว) นักการเมือง(นัก-การ-เมือง)

คำที่มีหน่วยคำ 4 หน่วย ตัวสัญญาใช้เงิน (ตัว-สัญญา-ใช้-เงิน)

คำที่มีหน่วยคำ 5 หน่วย ผู้รับเหมาก่อสร้าง (ผู้-รับ-เหมา-ก่อ-สร้าง)

คำที่มีหน่วยคำ 6 หน่วย ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท (ใต้-ฝ่า-ละออง-ธุลี-พระ-บาท)

3. หน่วยคำอาจเป็นเพียงหน่วยเสียงเดียวหรือเป็นพยางค์ก็ได้ ในภาษาไทยหน่วยคำมีพยางค์อย่างน้อย 1 พยางค์ เช่น น้ำ แผลว ทราญ แต่ในบางภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ หน่วยคำอาจมีเพียงหน่วยเสียงเดียว เช่น boys หน่วยเสียง /s/ หมายถึง ความเป็นพหูพจน์ เป็นต้น

4. หน่วยคำอาจมีพยางค์ได้มากกว่า 1 พยางค์เช่น มรดก มี 3 พยางค์ เป็นต้น

5. หน่วยคำอาจมีรูปแปรได้ รูปแปรของหน่วย เรียกว่า หน่วยคำย่อย (allomorph) แต่ต้องใช้ในความหมายเดียวกัน ตัวอย่างในภาษาไทย เช่น

ว้าว --> จ้าว

ควาย --> ฟาย

ดิฉัน --> อีฉัน ดิฉัน อะฮัน เตียน ดั้น

จากลักษณะของหน่วยคำข้างต้น จะเห็นว่า คำและหน่วยคำมีความแตกต่างกัน หน่วยคำบางหน่วยมีขนาดเท่ากับคำแต่บางหน่วยคำเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำเท่านั้น นอกจากนี้ นักภาษาศาสตร์ ยังได้แบ่งหน่วยคำเป็นประเภทต่างๆ ดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

4. ประเภทของหน่วยคำ

การจำแนกประเภทของหน่วยคำนั้นมีเกณฑ์ที่ใช้จำแนก 3 เกณฑ์ คือ เกณฑ์ลักษณะที่หน่วยคำปรากฏ เกณฑ์หน้าที่ของหน่วยคำและ เกณฑ์ความหมาย (ชลธิชา บำรุงรักษ์ และนันทนา วรรณเกียรติ, 2558, หน้า 94) ดังนี้

1. จำแนกตามลักษณะที่หน่วยคำปรากฏ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทย่อยคือ

1.1 หน่วยคำอิสระ (free morpheme) คือ หน่วยคำที่สามารถปรากฏตามลำพังได้ไม่ต้องเกาะติดกับหน่วยคำอื่น เช่น พ่อ แม่ หัว ไก่ แดง เป็นต้น

1.2 หน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) คือ หน่วยคำที่ไม่สามารถปรากฏตามลำพังได้ แต่ต้องปรากฏร่วมกับคำอื่นเสมอ เช่น นัก- ผู้- ชาว- การ- -กร -ภาพ เป็นต้น

2. จำแนกตามหน้าที่ของหน่วยคำแบ่งได้เป็น 2 ประเภทย่อยคือ

2.1 หน่วยคำแกน (root) คือ หน่วยคำที่ทำหน้าที่หลักของคำและให้ความหมายสำคัญของคำที่เป็นส่วนประกอบ เช่น สอน เร็ว ต้นไม้ เป็นต้น

2.2 หน่วยคำเติม (affix) คือ หน่วยคำที่มาประกอบกับหน่วยคำแกนเพื่อทำให้เกิดคำใหม่ หรือเพื่อแสดงลักษณะทางไวยากรณ์ของคำ แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

2.2.1 หน่วยคำเติมหน้าหรืออุปสรรค (prefix) คือ หน่วยคำเติมที่ปรากฏอยู่หน้าหน่วยคำแกน เช่น นักเรียน ผู้หญิง ขาวนา เป็นต้น

2.2.2 หน่วยคำเติมหลังหรือปัจจัย (suffix) คือ หน่วยคำเติมที่ปรากฏอยู่ท้ายหน่วยคำแกน เช่น พิศกร เสรีภาพ วัตถุนิยม เป็นต้น

2.2.3 หน่วยคำเติมกลางหรืออาคม (infix) คือ หน่วยคำเติมที่ปรากฏแทรกอยู่ภายในหน่วยคำแกน เช่น

ทลาย แปลว่า พัง, แตก

ทำลาย แปลว่า ทำให้พัง, ทำให้แตก

เสร็จ แปลว่า แล้ว, จบ

สำเร็จ แปลว่า ทำให้แล้ว ทำให้จบ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เราสามารถแยกหน่วยที่มีความหมายว่า “ทำให้” ออกมาได้ นั่นคือหน่วยคำ “ำ” ซึ่งเป็นหน่วยคำเติมกลางหน่วยคำแกนว่า ทลาย และ เสร็จนั่นเอง

3. จำแนกตามความหมาย แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

3.1 หน่วยคำบอกเนื้อหา (content morpheme) คือ หน่วยคำที่มีความหมายถึง “สิ่ง อากาการ การกระทำ คุณสมบัติ ลักษณะอาการ” ในภาษาคำโดด เช่น ภาษาไทย หน่วยคำบอกเนื้อหามักเป็นหน่วยคำแกนอิสระซึ่งมีฐานะเท่ากับคำ และจัดอยู่ในหมวดคำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำวิเศษณ์ ตัวอย่างเช่น คน เกิด ดี ช้ำ เป็นต้น

3.2 หน่วยคำไวยากรณ์ (grammatical morpheme) คือ หน่วยคำที่บ่งชี้ลักษณะหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ หน่วยคำชนิดนี้มีทั้งที่เป็นหน่วยอิสระ เช่น คำสรรพนามคำบุพบท คำสันธาน เป็นต้น และหน่วยคำคงต่างๆ เช่น ในภาษาอังกฤษมีหน่วยคำพหูพจน์ -s หน่วยคำอดีตกาล -ed หน่วยคำเปรียบเทียบ -er -est

เป็นต้นข้อสังเกตอย่างหนึ่งคือ การวิเคราะห์หน่วย ชนิดหน่วยคำอิสระ หน่วยคำแกนหรือหน่วยคำ บอกเนื้อหา มักจะไม่ค่อยพบปัญหามากนัก เพราะ เป็นหน่วยคำที่มีความหมายของตัวเองชัดเจน แต่ที่เป็นปัญหาในการวิเคราะห์มากคือ หน่วยคำ ไม่อิสระ หน่วยคำเติม และหน่วยคำไวยากรณ์ เพราะผู้ศึกษามักจะคิดว่าหน่วยดังกล่าวไม่มีความหมาย อาจเพราะไม่เคยเห็นหน่วยคำนั้นอยู่เดี่ยวๆ แต่จากนิยามของ “หน่วยคำ” คือ ต้องเป็นหน่วย ที่มีความหมาย ดังนั้นหน่วยคำทั้ง 3 ประเภทคือ หน่วยคำไม่อิสระ หน่วยคำเติม และหน่วยคำ ไวยากรณ์จะมีความหมายเมื่อไปประกอบกับ อีกหน่วยคำหนึ่ง ตัวอย่างเช่น

นัก- หมายถึง ผู้ที่มีความชำนาญ ผู้ที่มีอาชีพ หรือมักทำสิ่งนั้นๆ เช่น นักเรียน นักดนตรีนักเขียน นักแต่งเพลง นักร้อง เป็นต้น

ผู้- หมายถึง คนที่ทำกริยาหรืออาการนั้นๆ เช่น ผู้ป่วย ผู้หญิง ผู้ประสานงาน เป็นต้น

ชาว- หมายถึง คนที่อยู่在那นั้น ประกอบอาชีพนั้น สังกัดสถาบันนั้น หรือเป็นคนชาตินั้น เช่น ชาวนา ชาวไทย เป็นต้น

-กร หมายถึง ผู้กระทำ เช่น พิธีกร วิทยากร วิศวกร เป็นต้น

-ภาพ หมายถึง ความมี ความเป็น เช่น เสรีภาพ อิสระภาพ เอกภาพ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า หน่วยคำบางหน่วยเมื่ออยู่โดดๆ และเมื่อประกอบกับหน่วยอื่นจะมีความหมายต่างกัน นั้นย่อมหมายความว่าหน่วยคำคนละชนิดกัน เช่น

รูปภาพ (ภาพ หมายถึง สิ่งที่ปรากฏให้เห็น จัดเป็นหน่วยคำอิสระ)

มรณภาพ (-ภาพ หมายถึง ความมีชีวิตความเป็น จัดเป็นหน่วยคำไม่อิสระ)

5. การประกอบคำในภาษาไทย

การที่เรามีคำเพื่อใช้ในภาษาไม่สิ้นสุดส่วนหนึ่งมาจากการที่เรานำหน่วยคำมาสร้างขึ้นใช้ในภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทยจะมีคำที่เกิดจากการนำหน่วยคำมาประกอบกันค่อนข้างมาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2548, หน้า 72) ได้อธิบายว่า การประกอบคำขึ้นใช้ในภาษาไทยมีอยู่ 2 วิธีคือ การรวมหน่วยคำและการซ้ำหน่วยคำ ซึ่งแต่ละวิธีมีลักษณะและรายละเอียดของการนำหน่วยคำมาประกอบเข้าด้วยกันดังนี้

1. การรวมหน่วยคำ หมายถึง การนำหน่วยคำตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปมาประกอบเข้าด้วยกัน ปรากฏเป็นคำใหม่ขึ้นแบ่งเป็น 2 ประเภท

1.1 คำผสม หมายถึง คำที่สร้างขึ้นด้วยการรวมหน่วยคำอย่างน้อย 2 หน่วยคำโดยที่มีหน่วยคำใดหน่วยคำหนึ่งเป็นหน่วยคำไม่อิสระ แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อยคือ

1.1.1 คำผสมแท้คือ คำผสมที่มีหน่วยคำไม่อิสระทั้งหมด เช่น

หน่วยคำไม่อิสระ	หน่วยคำไม่อิสระ
นัก-	-เลง
ร่ำ-	-เริง
ครั้น-	-เครง

1.1.2 คำผสมเทียม คือ คำผสมที่มีหน่วยคำไม่อิสระประกอบเข้ากับหน่วย

คำอิสระ โดยหน่วยคำไม่อิสระที่นำมาประกอบนั้น อาจจะเป็นชนิดเต็มหน้า เต็มกลางหรือเต็มหลังก็ได้ เช่น

หน่วยคำไม่อิสระ	หน่วยคำอิสระ
สุ-	จิริต
นัก-	เรียน
อนุ-	เคราะห์
หน่วยคำอิสระ	หน่วยคำไม่อิสระ
เกษตร	-กร
สังคม	-นิยม
เอก	-ภาพ

1.2 คำผสม หมายถึง คำที่เกิดจากการรวมหน่วยคำอิสระกับหน่วยคำอิสระเข้าด้วยกัน แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ

1.2.1 คำประสม หมายถึง คำที่เกิดจากการนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายต่างกันอย่างน้อย 2 หน่วยมารวมกัน เกิดเป็นคำใหม่ คำหนึ่งมีความหมายใหม่ เช่น

ดอกฟ้า	หญิงที่สูงศักดิ์
ตึนก	รอยย่นที่ปรากฏที่
หางตา	มีลักษณะคล้ายตีนของกา
รองพื้น	เครื่องสำอางประเภท
หนึ่งใช้ทาผิวหน้าก่อนผัดแป้ง	

มือใหม่ ยังไม่ชำนาญ

1.2.2 คำซ้อน หมายถึง คำที่เกิดจากการนำหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไปมาเรียงต่อกันโดยแต่ละคำนั้นมีความสัมพันธ์กันในด้านความหมาย ดังต่อไปนี้

1) ความหมายเหมือนกัน หมายถึง หน่วยคำอิสระที่นำมาซ้อนกันนั้น

หมายถึงสิ่งเดียวกันหรือเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ใหญ่โต ดุแล เร็วไว สูญหาย เลือกสรร

2) ความหมายคล้ายกัน หมายถึง หน่วยคำอิสระที่นำมาซ้อนกันนั้นมีความหมายใกล้เคียงกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน พอจะจัดเข้าในกลุ่มเดียวกันได้ เช่น อ่อนนุ่ม ไรนา แข็งขา หน้าตา เขตแดน ถ้วยโถ โอชาม

3) ความหมายตรงกัน ซ้ำม หมายถึง คำที่นำมาซ้อนกันนั้นมีความหมายเป็นคนละลักษณะหรือคนละฝ่ายกัน เช่น ผิด ถูก ชั่วดี เหตุผล สูง ต่ำ ดำ ขาว

2. การซ้ำหน่วยคำ หมายถึง การกล่าวซ้ำหน่วยคำอิสระนั้นๆ 2 ครั้ง คำเกิดใหม่นั้นเรียกว่า “คำซ้ำ” หมายถึง คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ 2 หน่วย ซึ่งเหมือนกันทุกประการหรืออีกนัยหนึ่ง การพูดหรือการเขียนคำใดคำหนึ่งอีกครั้งทำให้เกิดคำซ้ำในภาษาไทยคำทุกชนิดสามารถซ้ำได้ แต่ไม่ใช่คำทุกคำในแต่ละชนิดจะซ้ำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหมายของคำและบริบท เช่น เด็กๆ สาวๆ คำๆ กลัวยๆ ไปๆ มาๆ

6. สรุป

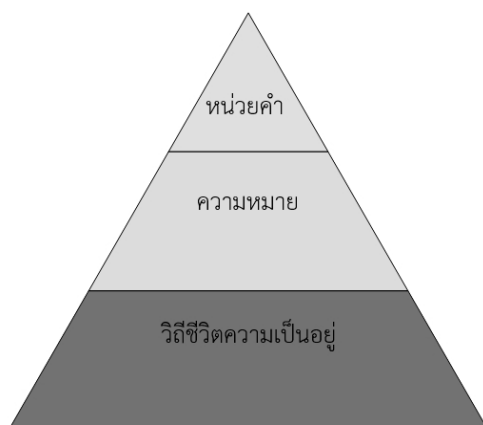
จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าการออกเสียงแต่ละเสียงนั้น จำเป็นต้องเข้าใจทั้งอวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงแต่ละฐานกรณ์และลักษณะการออกเสียงแต่ละเสียงด้วย จึงจะสามารถออกเสียงนั้นๆ ได้ถูกต้อง ดังนั้น นักภาษาศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เสียงเป็นอย่างมาก เพราะเสียงพูดหรือภาษาพูดเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้

ในการสื่อสารมากที่สุด นักภาษาศาสตร์จึงคิดตัวอักษรแทนเสียงที่เรียกว่า สัทอักษร เพื่อใช้ในการถ่ายทอดเสียงในแต่ละภาษา โดยในภาษาไทยเองก็มีสัทอักษรที่ใช้แทนเสียงภาษาไทยเพื่ออธิบายโครงสร้างของระบบเสียงในภาษาไทย สัทอักษรเหล่านี้ช่วยให้เราเข้าใจการออกเสียงของแต่ละภาษาและวิเคราะห์ภาษานั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น และการวิเคราะห์ในระดับคำมีหลายสิ่งที่จะต้องพิจารณาไม่ว่าจะเป็นหน่วยคำ การประกอบหน่วยคำหรือแม้กระทั่งการแบ่งชนิดของคำซึ่งมีอยู่หลายแบบ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

หน่วยคำในภาษาไทยทำให้ผู้ศึกษาจะต้องมีความเข้าใจภาษาศาสตร์ เพราะแต่ละหน่วยคำจะมีความหมายที่แตกต่างกัน แต่ละความหมายนั้นสามารถสื่อสารกันได้เป็นเสียงคำพูดและการเขียนเมื่อหน่วยคำ คำหนึ่ง มารวมกันก็จะเป็นประโยคในการสื่อสารสามารถสะท้อนสังคมและวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมนั้นได้ เช่นหน่วยคำที่ว่า ผม ไปโรงเรียนมี 3 หน่วยคำ เป็นต้น ดังนั้นการใช้หน่วยคำในการสื่อสารอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมาจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้มากกว่า

ภาพที่ 6 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา นาคสกุล. (2551). *ระบบเสียงภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัลวิไล จรูญโรจน์, หม่อมหลวง. (2548). *ภาษาศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จินดา เสงสมบุรณ์. (2542). *ภาษาศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ชลธิชา บำรุงรักษ์ และนันทนา รณเกียรติ. (2558). *ภาษาคืออะไร* ในภาษาและภาษาศาสตร์. ดิpty ศรีนราวัฒน์ และชลธิชา บำรุงรักษ์ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- นันทนา รณเกียรติ. (2548). *สัทศาสตร์ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระยาอนุমানราชชน (เสฐียรโกเศศ). (2522). *นิรุกติศาสตร์ของเสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน)*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2548). *คู่มือการศึกษาไทยศึกษา หน่วยที่ 1-15 = Thai studies*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2503). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). พระนครศรีอยุธยา: รุ่งเรืองธรรม.
- วัลยา ข้างขวัญยืน และคณะ. (2549). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2: คำ การสร้างคำ และการยืมคำ*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- Sapir E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt, Brace & World, Inc.

อกุศลมูลรากเหง้าแห่งความเป็นไฟ (อัคคี)* Evil Progenitor of Being the Fire (Aggi)

พระมหานพดล นวตลปญโญ และพระมหามิตร ขีตปญโญ
Phramaha Noppadol Navatalayanyo and Phramaha Mit Thitapanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตงอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kean Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Noppadolnavatalapanyo@gmail.com

บทคัดย่อ

ไฟ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นรากเหง้าของอกุศลกรรมทั้งปวง เพราะเป็นต้นเหตุแห่งการเผาผลาญ ซึ่งสามารถจัดได้ดังนี้ “ราคะ” ไฟคือราคะ ความยินดี ความกระสันอยากในกามคุณ “โทสะ” ไฟคือโทสะ ความพยาบาท อาฆาต ไม่พอใจ คิดประทุษร้าย “โมหะ” ไฟคือโมหะ ความหลง ไม่รู้ไม่พิจารณา ไม่เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง อารมณ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้รับความรู้จากสิ่งภายนอก คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสแล้วส่งผลให้มีการปรุงแต่งภายในจิต เกิดราคะความกำหนัด ยินดี เกิดโทสะ ความไม่พอใจ หวาดระแวงในสิ่งรอบข้าง และเกิดความลุ่มหลงห่วงแหนในสิ่งที่ได้จนเกิดอวิชชาภายในใจ

คำสำคัญ: อกุศล; รากเหง้า; ไฟ

Abstract

The fire in the Buddhist scriptures is considered the root of all evil. Because it is the cause of the heart burn Which can be arranged as follows: "Rakakki" Fires are sensual, joy, and pleasure in your desire "Tossakki" Fire is anger, vengeance, vengeance, dissatisfaction, thinking of mayhem. "Mohakki" Fire is rulers, delusion, ignorance, do not consider, do not understand things as in truth. These emotions are necessary to rely on the inner organs such as eyes, ears, nose, tongue. The body is perceived by the outside, namely the form, taste, smell, sound, touch, which results in the creation of the mind. Sensual desire, lust,

*ได้รับบทความ: 22 มิถุนายน 2563; แก้ไขบทความ: 3 กุมภาพันธ์ 2564; ตอรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2564

Received: June 22, 2020; Revised: February 3, 2021; Accepted: June 22, 2021

displeasure, displeasure, paranoia and caused enchantment in what he had until the invention of his heart.

Keywords: Evil; The root; The fire (Aggi)

1. บทนำ

ไฟเป็นสิ่งสำคัญเพราะให้ความอบอุ่น แก่สรรพสิ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลก และเป็นประโยชน์สำหรับการใช้ดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพใช้ในด้านอุตสาหกรรมและการขนส่งต่างๆ แต่ไฟที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเปรียบกิเลสต่างๆ เป็นของร้อน พระองค์ทรงตรัสไว้ในอัครศิขินโรปมสูตรว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉนการเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นที่กำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงอยู่กับการเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดพระราชาธิดา บุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม อยา่งไหนจะประเสริฐกว่ากัน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การที่บุคคลเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอด พระราชาธิดาบุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่มนี้ประเสริฐกว่า ส่วนการที่บุคคลเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นที่กำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงอยู่ เป็นทุกข์” “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอทั้งหลายการที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤตีสกปรกน่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่วมิใช่สมณะแต่ปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์แต่ปฏิญาณว่าประพฤติพรหมจรรย์

เนาในความกำหนัดกล้า เป็นดังหยากเยื่อเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดพระราชาธิดา บุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี จะประเสริฐอย่างไร การเข้าไปนั่งกอดนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นที่กำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วงอยู่นี้ดีกว่า ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาจะพึงถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย เพราะการเข้าไปกอดกองไฟใหญ่โน้นเป็นเหตุแต่ผู้นั้นเมื่อตายไป ไม่พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะการเข้าไปกอดกองไฟใหญ่โน้นเป็นปัจจัย

ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก มีความประพฤตีสกปรก น่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่วมิใช่สมณะ แต่ปฏิญาณว่าเป็นสมณะมิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิญาณว่าประพฤติพรหมจรรย์ เน่าใน มีความกำหนัดกล้า เป็นดังหยากเยื่อเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดพระราชาธิดา บุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่มนั้นย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์เพื่อความทุกข์ตลอดกาลนานแก่เขา และผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ ที่มีความสัมพันธ์กับไฟอย่างมาก การค้นคว้าเรื่องไฟในทัศนะคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะไฟที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่จะต้องทำการศึกษาในเรื่องนี้

สรุปได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบกิเลสเป็นไฟที่ลุ่มร้อนเผาเร้นจิตใจของผู้ที่ไม่มีศีล ไม่มีความละอายในการดำเนินชีวิตเมื่อมีชีวิตอยู่ย่อมประสบแต่เรื่องทุกข์ใจแต่เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าถึงนรก

2. ความหมายของไฟในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากศึกษาเอกสารที่ปรากฏเรื่องไฟในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายเรื่องไฟไว้โดยมีนัยต่างๆ กันดังต่อไปนี้

ในพระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์มีคำอธิบายเกี่ยวกับธาตุไฟไว้ว่าเตโชธาตุ เป็นไฉน เตโชธาตุ มี 2 อย่าง คือ เตโชธาตุภายใน เตโชธาตุภายนอก ในเตโชธาตุ 2 อย่างนั้น เตโชธาตุภายในเป็นไฉน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ความร้อน ธรรมชาติที่ร้อน ความอุ่น ธรรมชาติที่อุ่น ความอบอุ่น ธรรมชาติที่อบอุ่น เป็นภายในเฉพาะตน เป็นอุปาทินนรูปข้างใน ได้แก่ เตโชธาตุที่ทำให้ร่างกายเราร้อน เตโชธาตุที่ทำให้ร่างกายทรุดโทรม เตโชธาตุที่เป็นเหตุให้เผาไหม้ เตโชธาตุที่ทำให้ของกินของดื่มของเคี้ยว ของลื้มถึงความย่อยไปด้วยดี หรือ ความร้อน ธรรมชาติที่ร้อน ความอุ่น ธรรมชาติที่อุ่น ความอบอุ่น ธรรมชาติที่อบอุ่น เป็นภายในเฉพาะตน เป็นอุปาทินนรูปข้างใน แม้อื่นใดมีอยู่ นี้เรียกว่า เตโชธาตุ ภายใน เตโชธาตุภายนอก เป็นไฉน

ความร้อน ธรรมชาติที่ร้อน ความอุ่น ธรรมชาติที่อุ่น ความอบอุ่น ธรรมชาติที่อบอุ่น เป็นภายนอก เป็นอุปาทินนรูปข้างนอก ได้แก่ ไฟพื้น ไฟสะเก็ดไม้ ไฟหญ้า ไฟมูลโค ไฟกลบ

ไฟหยากเยื่อ ไฟอสณิบาต ความร้อนแห้งไฟ ความร้อนแห้งดวงอาทิตย์ ความร้อนแห้งกองฟืน ความร้อนแห้งกองหญ้า ความร้อนแห้งกองข้าวเปลือก ความร้อนแห้งกองขี้เถ้า หรือความร้อนธรรมชาติที่ร้อน ความอุ่น ธรรมชาติที่อุ่น ความอบอุ่น ธรรมชาติที่อบอุ่น เป็นภายนอก เป็นอุปาทินนรูปข้างนอก แม้อื่นใดมีอยู่ นี้เรียกว่า เตโชธาตุภายนอก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จึงเห็นได้ว่า ไฟตามความหมายของคัมภีร์นั้นสามารถอธิบายถึงไฟภายในและไฟภายนอก ซึ่งไฟภายในนั้น หมายถึงไฟที่เป็นอารมณ์ที่เกิดจากการปรุงแต่งทำให้เกิดความลุ่มร้อนเผาเร้นภายในจิตแต่ไฟภายนอกที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเมื่อเกิดขึ้นที่ใดก็สามารถเผาทำลายทุกสรรพสิ่งให้วอดวายได้

3. ความสำคัญของไฟในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ไฟเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติที่มีความสำคัญและความผูกพันต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมวลมนุษย์ แม้กระทั่งในด้านการบำเพ็ญเพียร เพราะมนุษย์นั้น จำเป็นต้องอาศัยไฟเพื่อเป็นแสงสว่างและความร้อนในการดำเนินชีวิต อีกทั้งเมื่อมองทางด้านพุทธศาสนา ไฟถือว่าเป็นรากเหง้าอันเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตในอัครคันธูปมสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า การที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติดุสกปรก น่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มิใช่สมณะ แต่ปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มิใช่ผู้ประพฤติพหุภรรย แต่ปฏิญาณว่าประพฤติพหุภรรย เน่าโน มีความกำหนัดกล้ายินดีการกราบไหว้ การอัญชลีกรรม คือผู้ที่อยู่ใกล้ไฟ

การบริโภคน้ำจืด บิณฑบาต เติงตั้ง วิหารที่เขาถวย ด้วยศรัทธา ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ ประโยชน์ และบุคคลผู้ทูลนั้นเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก (ที.ส. (ไทย) 9/322 /125) พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตญาณ) (2535, หน้า 60) ได้กล่าวว่า อัคคี ว่าเป็นสิ่งที่มีการ แผลเผา ทำให้เกิดความเร่าร้อนจนถึงกับทำลาย ล้างสิ่งต่างๆลงไปพระพุทธเจ้าทรงอุปมาภิเลสทั้ง 3 กองคือ รากะ โทสะ โมหะว่ามีลักษณะเหมือนกับ ไฟ เพราะเมื่อกิเลสกองใดกองหนึ่งเกิดขึ้นภายในใจ ของบุคคล จะแผลเผาก่อให้เกิดความเร่าร้อนขึ้น ภายในจิตใจ ถ้ารุนแรงก็จะแสดงออกมาในรูปของ การล้างผลาญทำลายกัน ทางกายบ้างทางวาจาบ้าง เป็นพฤติกรรมที่เรียกว่าทุจริตทั้งหลายในโลกนี้

ในอาทิตตปริยายสูตร พระพุทธเจ้าทรง แสดงไฟทั้ง 3 นี้โปรดชฎิลพินกว่ารูป มีอุรุเวลกัสสปะเป็นหัวหน้า ทรงตรัสว่า “อายตนะ 12 มีตาและ รูป เป็นต้น เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟรากะ โทสะ โมหะ “ไฟ คือ รากะ ย่อมเผาสัตว์ผู้กำหนดแล้ว หมกมุ่นแล้วในกามทั้งหลาย ส่วนไฟ คือ โทสะ ย่อมเผาชนผู้พยาบาท มีปคติฆ่าสัตว์ ส่วนไฟคือ โมหะ ย่อมเผาชนผู้ลุ่มหลง ผู้ไม่ฉลาดในธรรมของ พระอริยเจ้า ไฟ 3 กองนี้ย่อมตามเผาหมู่สัตว์ ผู้ไม่รู้สีกว่าเป็นไฟ ผู้ยินดียิ่งในกายตน ทั้งในภพนี้ และภพหน้า สัตว์เหล่านั้นย่อมเพิ่มพูนนรก กำเนิด สัตว์ดิรัจฉาน อสุรกาย และปิตติวิสัย เป็นผู้ไม่พ้น ไปจากเครื่องผูกแห่งมาร “ธรรมที่ดับไฟ 3 กองนี้ ทรงตรัสว่า “ส่วนสัตว์เหล่าใดประกอบความเพียร ในพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งกลาง ค่ำ กลางวัน มนสิการอารมณ์ว่าไม่งามอยู่เป็นนิตย์

ย่อมดับไฟ คือ รากะได้ ย่อมดับไฟคือโทสะได้ด้วย เมตตา และดับไฟ คือ โมหะได้ด้วยปัญญา อันเป็น เครื่องให้ถึงความชำรุดกิเลส ประมัตถ ได้อธิบาย เพิ่มเติมไว้ว่า ชื่อว่า ไฟ เพราะอรรถว่า ลวกกลน เช่น ไฟรากะ ชื่อว่า รากัคคี เพราะเกิดขึ้นแล้วลวกกลน คือไหม้สัตว์ทั้งหลาย รากะเกิดขึ้นแล้วดับยาก ทำให้กลัดกลุ้ม เป็นทุกข์ในการไม่ได้สิ่งที่ต้องการ การมนสิการอาการ 32 (เช่น ผมไม่งาม ขนไม่งาม เป็นต้น) และอสุภกาวนา เช่น เพ่งซากศพขึ้นอดีต เป็นต้น ย่อมป้องกัน บรรเทา และละกำจัตรากะได้ เมตตาภาวนาที่แผ่ไปยังทิศต่างๆ โดยนัยว่า คือ ขอสัตว์ทั้งหลายจงมีสุข ก็ช่วยป้องกัน บรรเทาและ ละโทสะได้ การเจริญวิปัสสนาปัญญา พิจารณาชั้นธ และอายตนะ เป็นต้น รู้แจ้งชัดความจริงของสังขาร ทั้งหลาย ความหลงไม่รู้ (อวิชชา, โมหะ) ก็ถูกกำจัด ได้ เมื่อว่าโดยมรรค ไฟ คือรากะและโทสะ ย่อมละ ได้สิ้นเชิงด้วยอานาคามีมรรค ไฟ คือ อวิชชา ละสิ้น เชิงด้วยอรหัตตมรรค (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 271) พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) ได้อธิบายถึงความสำคัญของไฟว่า ถ้าคนที่ ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสยังต้องการอาหารทางตา หู จมูก ลิ้น กาย แสวงหากันไปตามวิสัยปุถุชนท่าน ให้คำเปรียบไว้ว่า “กลางคืนอดควั่น กลางวันเป็นไฟ” หมายถึง การนอนไม่หลับกระสับกระส่ายมือกาย หน้าผาก คิดจะแสวงหาอย่างนั้นอย่างนี้คิด จะกระทำเพื่อให้ได้เงิน ได้ลาภหรือสิ่งต่างๆ ที่ตนปรารถนา อันเป็นความลุ่มอยู่ในใจ เพราะมันยังมีอยู่ คำ ลูกไปไหนไม่สะดวก ต้องนอนอดนอนอดควั่นอยู่ ครั้นถึงวันรุ่งขึ้น ก็ออกวิ่งไปตามความต้องการของ “ควั่น” ที่อดไว้เมื่อคืน นี้เรียกว่า “กลางวันเป็นไฟ”

เป็นอาการของจิตใจที่ไม่ได้รับความสงบ ไม่ได้รับอาหารทางธรรมเป็นความกระหาย ไปตามอำนาจของกิเลส และค้นหา “กลางคืนอึดควัน” ร้อนรุ่มอยู่แล้วตลอดคืน “กลางวันยังเป็นไฟ” คือทั้งร้อนทั้งไหม้อะไรไปในตัวเสร็จตลอดทั้งวันแล้วจะหาความสงบเยือกเย็นอย่างไรได้ ถ้าคนเราต้อง “กลางวันอึดควัน กลางวันเป็นไฟ” ไปจนตลอดชีวิตถึงตายแล้ว จะเป็นอย่างไรบ้าง ขอให้ลองคิดดู เขาเกิดมาทนทุกข์ทรมานจนตลอดชีวิต คือนับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเนาเข้าโลกไปทีเดียว โดยไม่มีสติปัญญาที่จะระงับดับไฟ ดับควันนั้นเสียเลย บุคคลชนิดนี้จะต้องอาศัยสติปัญญาของบุคคลประเภทพระพุทธรเจ้า สำหรับช่วยแก้ไขให้เบาบางลงตามส่วน เมื่อเขาได้เข้าใจสิ่งทั้งหลายทั้งปวงถูกต้องตามความเป็นจริงมากขึ้นเท่าไรควันหรือไฟก็จะลดน้อยลงเท่านั้น (พุทธทาส อินทปญโญ, 2549)

จึงสรุปได้ว่า ไฟในที่นี้หมายเอา รากะ โทสะ โมหะอันเป็นรากเหง้าแห่งความความลุ่มร้อนในจิตใจ มีพิษมากพอที่จะนำสรรพสัตว์ไปสู่การกระทำความชั่วมั่ววามคุณ จนก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน กลั่นแกล้งกัน ทำร้ายกัน ฆ่ากัน เป็นเหตุให้ตัวเองเดือดร้อน โลกก็เราร้อน ขาดสันติภาพ อยู่กันอย่างเดือดร้อน หวาดระแวงกันและกัน

4. ประเภทไฟ (อัคคี) ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เถรวาทมีการกล่าวอ้างเอาไฟหรือธาตุไฟมาเป็นเครื่องมือในการสอนธรรมแก่พุทธบริษัททั้งหลาย

โดยแยกเป็นประเภทได้ ดังนี้

คำสอนเรื่องไฟเปรียบกับความชั่วที่จำต้องละเว้น ทำลายให้หมดสิ้นเป็นคำสอนที่มุ่งเน้นให้พุทธบริษัทกำจัดกิเลสอันเป็นต้นตอของความทุกข์ โดยยกเอาไฟมาเปรียบเทียบว่าเป็นสิ่งชั่วร้าย เช่น เปรียบอกุศลมูลรากเหง้าของความชั่วว่าเป็นไฟ (อัคคี ไฟ 3) ที่เผาไหม้สรรพสัตว์ตลอดเวลา คือ 1) รากัคคี ไฟคือรากะ 2) โทสัคคี ไฟคือโทสะ 3) โมหัคคี ไฟคือโมหะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549, หน้า 742)

คำว่า ไฟ หมายถึง สิ่งที่มีการแผดเผาทำให้เกิดความเราร้อนจนถึงกับทำลายล้างสิ่งต่างๆ ลงไป พระพุทธเจ้าทรงอุปมากิเลสทั้ง 3 กอง คือ รากะ โทสะ โมหะ ว่ามีลักษณะเหมือนกับเป็นไฟ เพราะเมื่อกิเลสทั้ง 3 กองนี้ กองใดกองหนึ่งเกิดขึ้นภายในใจของบุคคล จะแผดเผาก่อให้เกิดความเราร้อนขึ้นภายในจิตใจ ถ้าหากว่าความรู้สึกที่ประกอบด้วย รากะ โทสะ โมหะ รุนแรงก็แสดงออกมาในรูปของการล้างผลาญทำลายทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางใจบ้างเป็นพฤติกรรมที่เรียกว่าทุจริตทั้งหลายในโลกนี้ (พุทธทาส อินทปญโญ, 2549)

รากัคคี ไฟ คือ รากะ ได้แก่ ความรู้สึกที่เกิดความกำหนัด รักใคร่ ยินดี ที่เกิดขึ้นจากการกำหนดอารมณ์ที่ตนได้ประสบว่ารูปสวย เสียงไพเราะ กลิ่นหอมรสอร่อย ใญ่ฐัพพะน่าจับต้อง มีความมุ่งมาดปรารถนา ที่จะได้สิ่งเหล่านั้นมาไว้ในครอบครองของตน การเกิดขึ้นนั้น อาจะเกิดจากรูป เสียง กลิ่น รส ใญ่ฐัพพะที่ผ่านมาในขณะนั้นๆ บุคคลไปกำหนดโดยลักษณะดังกล่าว

หรืออาจจะเกิดจากการเหนียวนิกขึ้นภายใน นึกถึงรูปที่สวยงาม เสียงไพเราะ กลิ่นหอม รสอร่อย สิ่งที่น่าจับต้องในอดีตที่ตนเก็บไว้ภายในใจ ซึ่งกลายเป็นธาตุ เป็นเชื้อที่มีอยู่ภายในใจ บุคคลจะมีการจำรูปร่างนั้นสวยงาม เสียงอย่างนี้ไพเราะ กลิ่นอย่างนั้นหอม รสอย่างนี้อร่อย สิ่งอย่างนั้นน่าจับต้อง แล้วก็คิดถึงตริกนิกถึง หมกมุ่นครุ่นคิดในเรื่องเหล่านั้นจนก่อให้เกิดความเร้าร้อนขึ้นภายในใจ คือ มีความต้องการที่จะได้สิ่งเหล่านั้นไว้ในครอบครอง เมื่อความรู้สึกแรงขึ้นก็จะกลายเป็นความเร้าร้อนภายในใจ เพลิดเพลินของบุคคล ถ้าหากว่าเกิดขึ้นมากก็จะเพลิดเพลินมากจนจิตใจกระสับกระส่ายเร้าร้อน บุคคลสามารถสังเกตได้ว่า เมื่อใจไปตริกนิกถึงอารมณ์ในลักษณะนี้ก็จะทำให้ไขว่คว้าปรารถนา จนถึงเป็นการแสวงหา ถ้าความรู้สึกกำหนดรุนแรงก็ออกมาในลักษณะของการประพฤติดิต ในทางประเพณีเป็นต้น จากนั้นก็อาจจะถึงกับมีการต่อสู้กันประหัตประหารกัน เพลิงราคะก็แผดเผาจิตใจ จนถึงกับเสียอวัยวะ ชีวิต ร่างกายของบุคคลนั้นในที่สุด

โทสัคคิ ไฟ คือ โทสะ ได้แก่ ความเร้าร้อนที่เกิดขึ้นเพราะความไม่ยินดีไม่พอใจความหงุดหงิด ความโกรธ คือ ความอาฆาต พยาบาท โดยกำหนดหมายรูปว่าไม่ดี เสียงไม่ไพเราะ กลิ่นไม่หอม รสไม่อร่อย สิ่งนั้นไม่น่าจับต้อง แล้วก็ตริกด้วยความไม่พอใจ ไม่ยินดีในสิ่งเหล่านั้น บางครั้งอาจจะกระจายออกไปอย่างที่เราแสดงในรูปของอาฆาตวัตถุ คือ วัตถุเป็นที่ตั้งแห่งความอาฆาตพยาบาท เช่นคิดว่าคนนั้นเคยทำอันตรายแก่เรา คนนั้นได้เคยทำ

ประโยชน์เกื้อกูลแก่ศัตรูของเรา ซึ่งเป็นเรื่องที่ผ่านมาแล้ว แต่ก็นำมาคิดด้วยความโกรธ ความไม่พอใจ บางครั้งก็จะคิดว่าคนนั้นกำลังจะทำอันตรายต่อเรา คนนั้นกำลังทำอันตรายต่อญาติมิตรของเรา คนนั้นกำลังทำประโยชน์เกื้อกูลแก่คนที่ศัตรูของเรา ความโกรธเกิดขึ้นเพราะปรารถนาการกระทำของบุคคลอื่นในขณะปัจจุบัน และซ้ำร้ายไปยิ่งกว่านั้น บางครั้งจะมีการคิดในลักษณะของการคาดหมายว่าคนนั้นอาจจะทำอันตรายต่อเรา คนนั้นอาจจะทำอันตรายต่อญาติมิตรของเรา คนนั้นอาจจะทำประโยชน์เกื้อกูลแก่คนที่ศัตรูของเรา จากนั้นไฟ คือ ความโกรธ ความประทุษร้าย ความอาฆาต พยาบาท ก็จะเกิดขึ้นเพลิดเพลินใจของบุคคล (อง. จตุกก. (ไทย) 21/63/69)

โมหัคคิ ไฟ คือ โมหะ จะสำแดงตัวออกมาในลักษณะของความเชื่องซึม หงอยเหงาทำถ้อยหุดหู่ จนถึงกับรู้สึกขุ่นในอารมณ์ทั้งหลาย บางครั้งก็จะออกมาในรูปของความฟุ้งซ่านขัดส่ายไปของจิตใจ บางครั้งก็ออกมาในรูปของความไม่รู้ไม่เข้าใจ หรือเคลือบแคลงสงสัยในเรื่องต่างๆ จนถึงกับไม่รู้ว่ทำอะไรเป็นบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์ไม่ใช่ประโยชน์ไฟทั้ง 3 ประการนี้ ไฟ คือ ราคะ มีโทษน้อยแต่คลายได้ช้า เกิดขึ้นแล้วจะเป็นสนิมใจ กัดกร่อนใจอยู่เป็นเวลานาน ไฟ คือ โทสะ มีโทษมากแต่คลายได้เร็ว ซึ่งจะสังเกตได้ว่า เวลาเกิดความโกรธขึ้นมา คนนั้นจะโกรธอยู่นานไม่ได้ ความโกรธจะเริ่มลดแต่ถ้าปริมาณความโกรธแรงคนหยุดความโกรธไว้ไม่ได้ จะทำจะพูดออกมาในลักษณะที่รุนแรง ความเดือดร้อนก็จะเกิดขึ้นติดตามมา ส่วนไฟ คือ โมหะ เป็นความหลง ความมมายุ

ความไร้เหตุผล มีโทษมากจนถึงเป็นมิจฉาปฏิฐาน และจะหายไปจากจิตใจของบุคคลได้ช้าที่สุด (ที.ปา. (ไทย) 11/228/169)

กิเลสทั้งหลายมีรากะเป็นตัวทั้งหมด เพราะรากะเมื่อครอบงำ ผู้ใดย่อมจะทำลายและเผาผลาญจิตคนนั้นทั้งหมด เปรียบเสมือนกับบิดา มารดาเป็นผู้มีอุปการะมากแก่บุตร บุตรทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติผิดในมารดาแลบิดาทั้ง 2 นั้น ย่อมบังเกิด ในอบายมีนรกเป็นต้น เพราะเหตุนี้ ถึงแม้มารดา และบิดา จะมีได้ตามเผาผลาญ แต่ถึงกระนั้น ท่านทั้ง 2 ก็ยังเป็นปัจจัยตามเผาผลาญอยู่ ดังนั้น ท่านเรียкмารดาบิดาว่าเป็นดังไฟเพราะว่า ตามเผาผลาญนั้นแล ในครอบครัวก็เช่นกัน สามมีอุปการะ ต่อภริยาด้วยการมอบให้ ที่นอน เสื้อผ้าและเครื่องประดับ เป็นต้น ภริยาใดนอกใจสามีนั้น ย่อมบังเกิด ในอบายมีนรก เป็นต้น เพราะเหตุนี้ สามีเมื่อนั้น ท่านก็เรียกว่าไฟในเรือนตามเผาผลาญ (ที.ปา. (ไทย) 11/228/169)

ภิกษุสงฆ์ชื่อว่าทักษิณียบุคคล ผู้ควรแก่ทักษิณา ภิกษุสงฆ์นั้นย่อมเป็นผู้มีอุปการะมากแก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย ประกอบด้วย กัลยาณธรรมทั้งหลาย คฤหัสถ์ผู้ปฏิบัติผิดในภิกษุสงฆ์นั้น ด่าบริภาษภิกษุสงฆ์ ย่อมบังเกิดในอบายทั้งหลาย มีนรก เป็นต้น เพราะเหตุนี้ ภิกษุสงฆ์นั้น ท่านเรียกว่า ทักษิณียัคคิ ไฟ คือ ทักษิณียบุคคล เพราะตามเผาผลาญบุคคลนั้นอยู่ (อง.สตตก. (ไทย) 23/63/84-85) ไฟแต่ละประเภทจะทำหน้าที่แตกต่างกัน คือ รากคคิ ไฟคือ รากะ ได้แก่ความติดใจ กระสัน อยากได้โทสคคิ ไฟ คือ โทสะ ได้แก่ความขัดเคือง ไม่พอใจ คิดประทุษร้ายและโมหคคิ

ไฟ คือ โมหะ ได้แก่ความหลง ไม่รู้ไม่เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2549)

สรุป ได้ว่าประเภทของไฟนั้น ทำหน้าที่แตกต่างกัน ตัวหนึ่งทำหน้าที่เผาให้ร้อนลุ่ม ตัวหนึ่งทำให้กระสันและอีกตัวหนึ่งทำให้เกิดความขัดเคือง ไฟเหล่านี้เป็นไฟที่เผามาจากข้างใน ทำให้ปรากฏออกผ่านพฤติกรรมของมนุษย์

5. องค์ประกอบของไฟ (อัคคิ) ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

กิเลสที่เผาผลาญจิตใจให้เราร้อนทุกข์ทรมาน มีองค์ประกอบอยู่ 3 อย่าง ดังต่อไปนี้ คือ

1. รากคคิไฟคือ รากะ ความกำหนัดยินดี ความพอใจ ความติดใจ กำหนัดยินดีพอใจในกามสภาพจิตใจทุกขร้อนตามความปรารถนาของกามตน (อง.สตตก. (ไทย) 23/63/84-85) มีลักษณะคล้ายกันกับรากะจริต เป็นพฤติกรรมของคนที่มีรากะเป็นปกติ คือ รักสวย รักงาม มีกิริยา คือ ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น ที่เรียบบ้อย นิ่มนวล ชอบสะอาด ทำกิจต่างๆ ไม่รีบร้อน ชอบกินของที่บรรจงจัด ชอบของหวาน มีอารมณ์สุนทรีย์ ดูอะไรก็ดูนาน ละเอียดพิเคราะห์ อุปนิสัยเป็นคนเจ้าเล่ห์ ถือตัวแรงนอน ชอบบอวอด ชอบยอ อยากได้หน้า

2. โทสคคิ ไฟ คือ โทสะ เกิดจากมานะ คือ ความถือตัว ถือตน ความรู้สึกลัว ตัวเด่นกว่าเขา ตัวด้อยกว่าเขา หรือตัวเสมอกับเขา เมื่อถูกกระทบเข้าก็เกิดความไม่พอใจ เกิดโทสะขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วหากระงับไม่ได้ก็จะนำไปทำความชั่วความไม่ดีต่างๆ เช่น ทะเลาะวิวาทกัน กลั่นแกล้งกัน

ทำร้ายกัน ชำกัณ เป็นเหตุให้ตัวเองเดือดร้อน
โลกก็เร่าร้อน ขาดสันติภาพ อยู่กันอย่างเดือดร้อน
หวาดระแวงกันและกันความโกรธ ความขุ่นข้อง
ไม่พอใจในสิ่งที่ตนไม่พอใจเป็นเหตุให้จิตใจ
หงุดหงิดฉุนเฉียว

3. โมหัคคิ คือ ไฟโมหะ จากความหลง
ไม่รู้ เห็นผิดเป็นชอบ ผู้ถูกไฟโมหะครอบงำย่อมไม่
สามารถมองเห็นความเป็นจริงได้

สรุปได้ว่า ลักษณะของไฟนั้น เป็นไปตาม
องค์ประกอบของอารมณ์ที่เกิดขึ้นในจิตใจ
ลักษณะเหล่านี้อาศัยอายตนะภายในและภายนอก
ลักษณะของไฟที่อาศัยอายตนะภายใน คือ อาศัยตา
หู จมูก ลิ้น กาย ได้รับความรู้สิ่งภายนอกยอมส่งผลให้มี
การปรุงแต่งภายในจิต เกิดราคะความกำหนัดยินดี
ปรารถนาในส่วนที่อาศัยอายตนะภายนอกนั้น
หมายเอารูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสสมากระทบจิต
แล้วไม่มีใครควมยอมเกิดโทสะ ความไม่พอใจ
หวาดระแวงในสิ่งรอบข้าง เพราะอารมณ์เหล่านี้
เมื่อรู้เท่าทันยอมทำให้สัพพัตว์ลุ่มหลงได้

6. ประโยชน์และโทษของไฟ (อัคคิ) ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา

ประโยชน์ของไฟ (อัคคิ) นี้ในทางพระพุทธ
ศาสนา ได้มีการกล่าวอ้างเอาไฟหรือธาตุไฟมาเป็น
เครื่องมือในการสอนธรรมแก่พุทธบริษัททั้งหลาย
โดยแยกเป็นประเภท คือ พระพุทธเจ้าทรงสอน
สำหรับชาวบ้านในเบื้องต้น คือ การบรรเทา
ลดความรุนแรงของกิเลสลงไป การที่ไฟจะมีคุณ
หรือโทษนั้นอยู่ที่บุคคลสามารถควบคุมไฟได้
ก็ใช้ประโยชน์จากไฟได้ แต่ยามใดที่บุคคลคุมไฟ

ไม่ได้ไฟก็จะลุกไหม้ เป็นโทษ เป็นภัย เป็นอันตราย
ต่อทรัพย์สินชีวิต ร่างกายของบุคคล ไฟคือ กิเลส
ก็มีลักษณะอย่างเดียวกันแต่ในขั้นของการประพฤติ
ปฏิบัติธรรมะเบื้องสูงขึ้นไปนั้นทรงสอนให้บุคคล
พยายามบรรเทา พยายามระงับ พยายามดับ
พยายามละไปโดยลำดับ จนถึงหมดสิ้นไปในที่สุด
ดังนั้น ไฟ (อัคคิ) จึงเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งยวด
ในด้านการสั่งสอนธรรมในทางพระพุทธศาสนาให้
แก่พุทธบริษัททั้งหลาย

โทษของ ไฟ (อัคคิ) ในอีกด้านหนึ่งคือ
การให้ทุกข์ให้โทษที่อุปมาเปรียบได้กับไฟ อันได้แก่
ราคะ โทสะ โมหะ เพราะผู้ใดมีผู้นั้นย่อมหาความ
เจริญไม่ได้ ในที่นี้หมายถึง กิเลสที่เปรียบเหมือนไฟ
เพราะเผาผลาญจิตใจให้เร่าร้อนมี 3 อย่าง คือ ราคะ
ไฟ คือ ราคะ ได้แก่ ความติดใจ กระสัน อยากได้
โทสะคิ: ไฟ คือ โทสะ ได้แก่ ความขัดเคือง ไม่พอใจ
คิดประทุษร้าย โมหัคคิ: ไฟ คือ โมหะ ได้แก่ ความ
หลง ไม่รู้ไม่เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามจริง

7. สรุป

ไฟในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงเห็นได้ว่า
พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบ ราคะ โทสะ โมหะนี้
ว่าเป็นเหมือนดังไฟที่ค่อยตามเผาผลาญใจเป็น
รากเหง้าของอกุศลกรรมทั้งปวง เมื่ออารมณ์แห่ง
“ราคะคิ” ไฟคือราคะ ความยินดี ความกระสัน
อยากในกามคุณ “โทสะคิ” ไฟคือโทสะ ความ
พยาบาท อาฆาต ไม่พอใจ คิดประทุษร้าย
“โมหัคคิ” ไฟ คือ โมหะ ความหลง ไม่รู้ไม่พิจารณา
ไม่เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ดังนั้น
เมื่ออารมณ์เกิดความรุ่มร้อน เผาผลาญขึ้น แผ่ซ่านไป

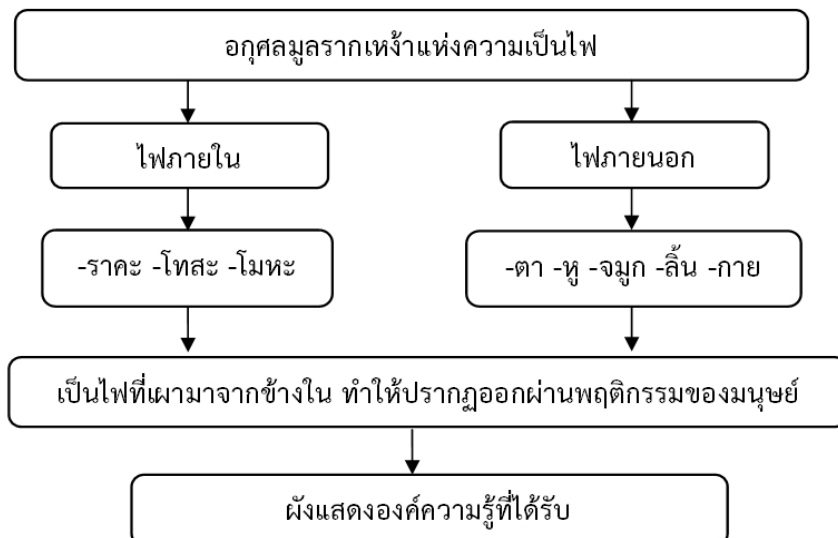

ในใจเมื่อใด พึงตั้งสติให้รู้ตัวทั่วพร้อมทันที และต้อง
รับระดับดับมันเสีย

8. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ไฟ (อัคคี) ในคัมภีร์พุทธศาสนานั้นได้
จำแนกไฟไว้ 2 อย่างคือ ไฟภายในและไฟภายนอก
ซึ่งไฟภายในนั้นหมายเอาไฟที่เป็นอารมณ์ของใจ
ที่เกิดจากการปรุงแต่งทำให้เกิดความลุ่มร้อน
เผาผลาญภายในจิต แต่ไฟภายนอกที่เกิดขึ้นตาม
ธรรมชาติ เมื่อเกิดขึ้นที่ใดก็สามารถเผาทำลาย
ทุกสรรพสิ่งให้วอดวายได้ ซึ่งไฟทั้ง 2 อย่างจะมี
ลักษณะของการทำหน้าที่แตกต่างกัน เป็นไปตาม
องค์ประกอบของอารมณ์ที่เกิดขึ้นในจิตใจ ราคะ
(ไฟราคะ) ทำหน้าที่เผาให้ร้อนลุ่ม เมื่ออายตนะ
ภายนอกคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้รับรู้สิ่งภายนอก

ย่อมส่งผลให้มีการปรุงแต่งภายในจิต เกิดราคะ
ความกำหนัด ยินดี ประารถนาในสิ่งเหล่านั้น
มีพิษมากพอที่จะนำสรรพสัตว์ไปสู่การกระทำ
ความชั่ว มั่วกามคุณโทสคติ (ไฟโทสะ) ทำให้กระสัน
เมื่ออารมณ์ที่เกิดขึ้นจากรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส
มากระทบจิตแล้วไม่มีใครครวญพิจารณา ย่อมเกิด
โทสะ ความไม่พอใจ หวาดระแวงในสิ่งรอบข้าง
จนก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน กลั่นแกล้งกัน
ทำร้ายกัน ฆ่ากัน เป็นเหตุให้ตัวเองเดือดร้อน
โลกก็เราร้อน ขาดสันติภาพ อยู่กันอย่างเดือดร้อน
ไม่มีความสุขในสังคมและโมหคติ (ไฟโมหะ)
ทำให้เกิดความขัดเคืองอารมณ์ในจิต เมื่อไม่รู้เท่า
ทันย่อมทำให้สรรพสัตว์ลุ่มหลงได้ไฟเหล่านี้
เป็นไฟที่เผามาจากข้างใน ทำให้ปรากฏออกผ่าน
พฤติกรรมของมนุษย์

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2539). *อภิธัมมัตถสังคหบาลี และอภิธัมมัตถวินิฎ્ฐิกา ฉบับแปลเป็นไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2535). *ธรรมปริทรรศน์ 2: อธิบายธรรมวิภาค ประเด็นที่ 2*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (2549). *คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

ฆราวาสธรรม 4 ประเภท: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน*

Garāvāsa Dhamma: Sustainable Corruption Prevention

พินิจ หอมสมบัติ, พระปลัดภครวัฒน์ สีเลเตโช¹ และสาธิต ปูนาสรณ์²

Phitsanu Homsombat, Phrapalad Phakharat Siltecho and Saard Poonasron

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์อโศกพระเกียรติกาฬสินธุ์²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kean Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Kalasin Buddhist College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: ph25272521@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “ฆราวาสธรรม 4 ในการป้องกันการทุจริต” เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ประกอบด้วย 4 ประการ คือ สัจจะ การประพฤติด้วยความสุจริต ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง พูดความจริง มีความจริงใจต่อหน้าที่ การงานของตน ทมะ การฝึกฝนอบรมตนเอง และข่มใจตนเองไม่ให้ไปยึดติดกับอบายมุข คือความโลภอยากได้ อยากมีในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน ความโกรธ ความหลง มีการปรับปรุงตัวทั้งในด้านจิตใจ และการกระทำ ด้วยปัญญาเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในหน้าที่การงานหรือสิ่งที่กระทำอยู่นั้น ชันติ ความอดทน ในที่นี้หมายถึง อดทนต่อกิเลส ต่อสิ่งชั่วร้าย ต่อราคะที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจของตนไม่ให้หลงไปกระทำ ความผิन्नๆ อดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรค รวมถึงสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทางใจ อาทิ ความยากลำบากในการงาน คำตำหนิจากผู้อื่น และจากะ การสละ ในที่นี้รวมถึงการสละกิเลส สละอารมณ์ออกไปจากใจของตน ไม่ยึดมั่นถือมั่น ต่อสิ่งที่เข้ามาช่วยุญจิตใจของเรา ความเสียสละจากความสุข และผลประโยชน์ของตน รวมถึงการละจากกิเลส ทำให้เป็นผู้ที่มีความใจกว้าง รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ร่วมกับผู้อื่น

คำสำคัญ: ฆราวาสธรรม; การป้องกันการทุจริต

*ได้รับบทความ: 20 พฤศจิกายน 2563; แก้ไขบทความ: 17 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2564

Received: November 29, 2020; Revised: March 17, 2021; Accepted: June 22, 2021

Abstract

This academic article aims to present the principle of living is called "4 lay principles" is the principle of the householder, which has 4 points: 1. Truth is acting with integrity, not corrupt, not deceitful, telling the truth, and being honest in his work duties. Their 2. Thma is self training. And restrained himself from becoming clinged to evil Is greedy to have things that are not their own, anger, delusions, have both mental and intellectual improvements to improve the flaws in their work or actions. 3. Khanti is patience. Here it means to endure the temptation. To the sensuality that will take over the mind of their own, not to go astray to commit that offense Including things that are not desirable mentally, such as difficulty in work. Curse from others 4. Jaga is this sacrifice, including the reluctance, the relentless emotion of one's heart not clinging to the things that provoke our minds. Sacrifice from happiness and his own interests, including his departure from passion, makes him open-minded. Know how to be generous and ready to face suffering with others.

Keywords: secular theology; Fraud prevention

1. บทนำ

ปัญหาการทุจริตถือได้ว่าเป็นปัญหาทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งปัญหานี้ยังไม่มีทีท่าว่าจะหมดไป อีกทั้งยังทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ความทันสมัย มีระบบการบริหารราชการสมัยใหม่ มีการรณรงค์จากองค์กรของรัฐ ที่เห็นพ้องกันว่า การทุจริตเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความยากจน และเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริงสำหรับประเทศไทยนั้น เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า ปัญหาเรื่องการ ทุจริตที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นมาช้านานจนฝังรากลึก และพบเกือบทุกกลุ่มอาชีพ

ในสังคมไทยเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนานหรือกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยไปแล้วสาเหตุของปัญหาที่พบ คือการทุจริตเป็นประเพณีนิยมปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่สมัยดั้งเดิม ยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดของคนในปัจจุบันอยู่ค่อนข้างมาก ฉะนั้น พฤติกรรมการปฏิบัติของข้าราชการจึงไม่สอดคล้องกับแนวความคิดของการเป็นข้าราชการสมัยใหม่ การฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการด้วยความไม่รู้หรือด้วยความบริสุทธิ์ใจ จึงยังคงปรากฏอยู่ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ การทุจริตของข้าราชการอยู่ที่ตัวข้าราชการปัญหาที่เกิดจากความคิด ความไม่มีประสิทธิภาพของตัวระบบ และปัญหาของตัวข้าราชการไม่ว่าจะเป็น

เรื่องของรายได้ สวัสดิการจริยธรรมในการทำงาน ความคาดหวังและโอกาสในชีวิตของตัวข้าราชการ การบริหารราชการแผ่นดินเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุด ประการหนึ่งของการเกิดการทุจริตในวงราชการ อันนำไปสู่การสูญเสียเงินรายได้ของรัฐบาล ความไม่เสมอภาคในการให้บริการของข้าราชการ แก่ผู้ติดต่อประชาชนผู้เสียภาษีไม่ได้รับบริการ ที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2561, หน้า 5-6)

พระพุทธศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี เพราะคนดีเป็นที่ปรารถนาและที่ต้องการในทุก กิจการ คนดีทำให้ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติเจริญและมีความสุข คุณธรรมคือ คุณสมบัติและสัญลักษณ์ของคนดี เป็นหลักถือ ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของสัตบุรุษคือ คนดี หรือคนในอุดมคตินั้นเอง ในสังคมชาวพุทธ คนดี คุณธรรมย่อมเป็นผู้ควรค่าแก่ความรัก เกียรติ ศักดิ์ศรี และการยกย่องสรรเสริญจากผู้อื่น ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำด้วยหลักคุณธรรม ทางพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อ มนุษย์ตาม หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ว่า 1) สัจจะ คือ ความจริงสิ่งประเสริฐเกิดชื่อเสียงและศรัทธา 2) ทมะ คือ เกิดการข่มบ่มนิสัยจิตใจให้ปัญญา 3) ขันติ คือ ความอดทนขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่ ย่อมมีทรัพย์ 4) จาคะ คือ ช่วยให้บริจาคนามบุญมี ผูกมิตรไมตรีไว้ได้ในการอบรมให้แก่เด็กและ เยาวชน เพื่อหล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่ดี เป็นพลเมืองที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อ ประเทศชาติ (พระสมทบ ถิรปญโญ (รุ่งมิตร จรัสแสง), 2554, หน้า 1)

2. แนวคิดตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประการ

แนวคิดฆราวาสธรรมหรือธรรมสำหรับ ชีวิตคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ อรรถาธิบายว่า 1) สัจจะ ความ ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิด ความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน ขาดสัจจะ เมื่อใดย่อมเป็นเหตุเกิดหาวดระแวงเป็นจุดเริ่มต้น ความแตกแยก 2) ทมะ การรู้จักควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อข้อบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขปรับนิสัยและอัธยาศัย ให้ประสานเข้าหากันได้ ไม่ตั้งต้นเอาแต่ใจและ อารมณ์ของตน ผู้ขาดธรรมข้อนี้ทำให้คนในองค์กร ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข 3) ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักหนาสาหัส ทั้งหลายทั้งจากถ้อยคำหรือกิริยาอาการจากฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งที่ล่วงเกินโดยตั้งใจหรือไม่ เมื่อเกิดภัยพิบัติ คับขันก็ไม่ตีโพยตีพาย มีสติอดกลั้น คิดอุบายใช้ ปัญญาแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุล่วงไปด้วยดี 4) จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจความสุข ส่วนตน เห็นประโยชน์ส่วนรวม ไม่คับแคบเห็น แก่ตัว (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

ดังนั้น ฆราวาสธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์จริงใจ ทำให้เกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน ทมะ การรู้จักบังคับ ควบคุมอารมณ์ข่ม ระงับใจฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไข ข้อบกพร่องปรับนิสัยและอัธยาศัยให้เข้าหากันได้ ขันติ ความอดทนอดกลั้น ต่อความลำบากทั้งหลาย จาคะ ความเสียสละเผื่อแผ่ แบ่งปัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ต่อกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

ความหมายของขรवासธรรม 4 ขรवासธรรม คือ ธรรมของคนผู้ครองเรือน มีศรัทธา ประพฤติธรรม 4 ประการคือ สัจจะ ธรรมะธิดีและจาคะ ตายแล้วย่อมไม่เศร้าโศก 1) สัจจะ เป็นเหตุให้ได้เกียรติ 2) ทมะ เป็นเหตุให้ได้ปัญญา 3) ขันติ เป็นเหตุให้หาทรัพย์ได้ และ 4) จาคะ เป็นเหตุให้ผูกมิตรไว้ได้ คนผู้ครองเรือน ประพฤติขรवासธรรม 4 ประการ ตายแล้วย่อมไม่เศร้าโศก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

สรุปได้ว่า ขรवासธรรม 4 ประการคือ สัจจะคือความซื่อสัตย์ จริใจต่อกันเป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน ทมะ การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกันรู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่องปรนินัยและอหิยาศัยให้กลมกลืนประสานเข้าหากันได้ ขันติ ความอดทนอดกลั้น ต่อความหนักและความร้ายแรงทั้งหลาย จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปันตลอดถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน จากที่ได้ศึกษามาข้างต้นนี้มีใช้ประสงค์เป็นข้อปฏิบัติจำกัดเฉพาะในระหว่างคู่ครองเพียง 2 คนเท่านั้น แต่มุ่งหมายให้ใช้ทั่วไปในชีวิตการครองเรือนทั้งหมด โดยยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจ ในการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับคนทั้งหลายที่จะอยู่ร่วมหรือติดต่อเกี่ยวข้องกันให้เหมาะสมตามฐานะนั้นๆ เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ชีวิตของตนเอง และแก่ชีวิตของคนอื่นๆ ในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของ ขรवासธรรมออกเป็น 2 ประการ คือ ประการแรก

เป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ ประการที่ 2 เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมข้ออื่นๆ ให้สำเร็จ 1) เป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ สัจจะ หมายถึง ซื่อตรงต่อเพื่อนฝูงซื่อตรงต่อลูกเมีย ซื่อตรงต่อเวลา ซื่อตรงต่อการทำงาน ทมะ หมายถึง ข่มใจ อย่าให้เกิดโทสะ อย่าให้เกิดความรักหรือความเกลียด ขันติ หมายถึง อดทนต่อความร้อน ความหนาว ความเหนียว อดทนต่อคำด่า จาคะ หมายถึง การให้ทาน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนบ้าน มิตรสหาย 2) เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมข้ออื่นๆ ให้สำเร็จ สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ ความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติในสิ่งนั้น เมื่อจะทำสิ่งใดหรือปฏิบัติธรรมข้อใดแล้วก็ควรตั้งใจจริง ทำอย่างสุดความสามารถ ทำให้ถึงที่สุด ดังเช่นเมื่อพระพุทธเจ้าทำความเพียรเพื่อตรัสรู้ ก็ได้ตั้งสัจจาธิษฐานว่า แม้จะเหลือเพียงแต่กระดูกก็จะไม่ลุกขึ้นจากที่นั่งถ้าไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ (พุทธทาสภิกขุ, 2523, หน้า 55)

พุทธทาสภิกขุสรุปว่า สัจจะ หมายถึง ความจริงในสิ่งที่จะกระทำ สัจจาธิษฐานคือตั้งจิตด้วยสัจจะมันลงไปในการทำ ในการที่จะประพฤติ เพื่อละกิเลส ทมะ หมายถึง การบังคับตัวเอง เป็นธรรมที่จะใช้สกัดกั้นความโกรธในขั้นเริ่มต้น แต่ถ้าบังคับไม่ได้หรือบังคับไม่อยู่ก็ใช้ธรรมะข้ออื่น เช่น ปัญญา ขันติ และอื่นๆ เข้าช่วย ขันติ หมายถึง ความอดกลั้น ความอดได้รอได้ คอยได้ เป็นเครื่องห้ามความพลุนผัน ความโกรธ ขันติเป็นแกนกลางในการประพฤติพรหมจรรย์ของผู้บำเพ็ญพรตทั้งหลาย คนส่วนใหญ่มักไม่ชอบ

อดกลั้น เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องเสียเกียรติหรือ
ขี้แพ้ แต่ถ้ารู้จักฝึกอดกลั้นหรือฝึกให้มีขันติได้มาก ๆ
ก็จะเป็นคนที่ไม่โกรธง่าย จาคะ หมายถึง สละการ
ให้ทาน สละกิเลสตามโอกาสที่ต้องสละ เป็นรูรั่วที่
ระบายกิเลสออก (พุทธทาสภิกขุ, 2523, หน้า 55)

สรุปได้ว่า ขงจื๊อธรรม 4 เป็นธรรม
นำมาซึ่งความสุขความเจริญ ความสามัคคีอัน
ควบคุมบุคคลไว้ให้กลมเกลียวกัน และชีวิตของ
ผู้ครองเรือนต้องมีการสมาคมกับคนอื่นต้องมีความ
จริงใจต่อเขาต้องรู้จักข่มจิตของตนเมื่อประสบ
เหตุการณ์ไม่ดี ต้องมีความอดทนเพื่อต่อสู้กับชีวิต
และในบางครั้งต้องบริจาคนิสัยของตนเมื่อเห็น
คนอื่นเดือดร้อน ขงจื๊อธรรมข้อที่ 1 สัจจะ
หมายถึง ความสัตย์ ความเชื่อ มีความจริง มีความตรง
มีความแท้ ข้อที่ 2 ทมะ หมายถึง พยายามปรับปรุง
ตนเองให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ ขจัดนิสัยที่ไม่ดีออกไปเสีย
จากตนเองพยายามฝึกหัดบังคับจิตใจตนเอง โดยเริ่ม
จากบังคับทีละเล็กทีละน้อย เมื่อทำบ่อยๆ ครั้งก็จะ
ทำให้เกิดเป็นนิสัย ข้อที่ 3 ขันติ คือ ความอดทน
ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทาง
จิตใจ ข้อที่ 4 จาคะ หมายถึง ความเสียสละ ตัดใจ
ตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือความเสียสละ
มี 2 คือ สละวัตถุ หมายถึง การแบ่งปันกันกิน
แบ่งปันกันใช้รวมทั้งการทำบุญให้ทาน และสละ
อารมณ์ หมายถึง ไม่ผูกโกรธใครไม่พยายาบาท
โดยเฉพาะผู้นำของเยาวชนในโรงเรียนที่จะเป็น
แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนหรือเยาวชนทั่วไป
ควรได้รับการปลูกฝังด้วยหลักธรรมขงจื๊อธรรม 4
ซึ่งเน้นความมีคุณธรรมทั้งด้านความมีสัจจะ
ความมีทมะ ความมีขันติ และมีจาคะ ให้เกิดขึ้น

อย่างดีด้วย เพื่อให้มีจริยธรรมและมีคุณธรรม
เพราะหลักขงจื๊อธรรม 4 หมายถึง ธรรมสำหรับ
คุณสัถย์ในการครองชีวิต

3. ความสำคัญและประโยชน์ของขงจื๊อธรรม 4 ประเภท

ขงจื๊อธรรมสามารถประพฤติปฏิบัติ
ได้ 3 ทาง ได้แก่ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ
ได้แก่ 1) ทางกาย คือ การทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับ
มอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ ถือว่า
เป็นการปฏิบัติธรรมทางกาย 2) ทางวาจา คือ
การใช้คำพูดที่สุภาพ และแสดงถึงความมีเมตตาริ
ในการติดต่อสื่อสารกับคู่สนทนา ตลอดจนการ
กล่าวอ้างอิงถึงผู้อื่นในเชิงบวก ถือว่าเป็นการปฏิบัติ
ธรรมทางวาจา 3) ทางใจ คือ การคิดดี ความ
ปรารถนาดี ความพลอยยินดี ความเมตตากรุณา
ความสงสารและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น
ถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรมทางใจ

ดังนั้น การที่บุคคลในสังคมจะสามารถ
ดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข จำเป็นต้องมีความเอื้อ
อาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยแต่ละ
บุคคลจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบ
หมายอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบทบาทที่
ตนเองได้รับและพึงระลึกอยู่เสมอว่า อะไร คือ
ความชั่วที่ควรละ อะไร คือ ความดีที่พึงกระทำ
และตระหนักอยู่เสมอว่า การทำงาน คือ การปฏิบัติ
ธรรมอย่างหนึ่ง โดยนำหลักพุทธธรรมซึ่งมีอยู่เป็น
จำนวนมากที่พุทธศาสนิกชนพึงประพฤติปฏิบัติมา
ประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการ
ดำเนินชีวิต หลักพุทธธรรมข้อหนึ่งที่บุคคลทั่วไปพึง

ยึดมั่นถือปฏิบัติตามเพื่อผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยเฉพาะหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน เรียกว่า หลักฆราวาสธรรม 4 ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการเพื่อใช้ในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ฆราวาสธรรม 4 เป็นคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักธรรมที่พระองค์ทรงมอบสำหรับผู้ครองเรือนได้ปฏิบัติ เพื่อเสริมให้มีความสุขในชีวิตยิ่งขึ้น ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ข้อ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของฆราวาสธรรมแล้วย่อมมีความสำคัญมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเกี่ยวกับเรื่องการทำงานร่วมกันของบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ (พุทธทาสภิกขุ, 2523, หน้า 55)

สรุปได้ว่า ฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มุ่งหมายให้ใช้ประชาชนทั่วไปในชีวิตการครองเรือนทั้งหมดยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจในการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับคนทั้งหลาย ที่จะอยู่ร่วมหรือติดต่อเกี่ยวข้องกันให้เหมาะสมตามฐานะนั้นๆ เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ชีวิตของตนเองและแก่ชีวิตของคนอื่นๆ ในสังคม

4. องค์ประกอบของฆราวาสธรรม 4

คำสอนพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้ามีคุณธรรม 4 อย่างคือ 1) สัจจะ ความจริง เช่น ซื่อสัตย์ต่อกัน 2) ทมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตน เช่น รู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์ บังคับตนเองปรับตัวเข้ากับการงานและสิ่งแวดล้อมให้ได้ดี 3) ขันติ ความอดทน 4) จาคะ ความเสียสละเพื่อแผ่

แบ่งปัน มีน้ำใจถ้าเยาวชนแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาประเทศชาติให้เจริญมั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้

ดังนั้น หลักฆราวาสธรรมมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือกำกับชีวิตผู้ครองเรือน เป็นเครื่องมือ เป็นหลักธรรมกำกับพัฒนาชีวิตให้สูง มีคุณค่ามากขึ้นประกอบด้วยความประพฤติ 4 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความจริงใจ การข่มใจ บังคับควบคุมจิตใจตนเอง ความอดทน มุ่งมั่นในการทำงาน การเสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การปฏิบัติตามฆราวาสธรรม 4 ประการนี้จะเป็นอานิสงส์ให้เกิดความสุข ความเอื้ออาทร ความสมานฉันท์ของบุคคลในสังคมได้อย่างยั่งยืนไปในที่สุด (พุทธทาสภิกขุ, 2523, หน้า 55)

5. ความเป็นมาและความหมายของการทุจริต

ความหมายการทุจริต (Corruption) คำว่า “ทุจริต” ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1(1) หมายถึง เพื่อแสวงหา ประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

คำว่า ทุจริตต่อหน้าที่ ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 หมายถึง การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติใดๆ ในตำแหน่ง หรือละเว้นการปฏิบัติใดๆ ในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามิได้ตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้ตำแหน่งหน้าที่ทั้งนี้เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควร

ได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

คำว่า มิชอบ หมายความว่า ไม่เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ คำสั่งของผู้บังคับบัญชา มติ คณะรัฐมนตรีแบบธรรมเนียมของทางราชการ หรือตามทำนองคลองธรรม คือ ไม่เป็นไปตามทางที่ถูกที่ควร

สรุปได้ว่า การทุจริตประพฤติมิชอบเป็นปัญหาที่สังคมและหยั่งรากลึกใน สังคมไทยมานาน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคงของประเทศ รวมถึงภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นต่อสายตาของประชาคมโลก การทุจริตประพฤติมิชอบ อาจมีความหมายหลายมิติ และมองได้หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบ เป็นเรื่องของการรับเงินสิ่งของที่มีค่าเพื่อกระทำการหรือละเว้น กระทำการบางอย่างทั้งในแง่การยกยอก การแอบอ้างเองประมาณหรือทรัพย์สินของรัฐไปเป็นของตน การเลือกจ้างหรือให้สัมปทาน เฉพาะพรรคพวกผู้สนับสนุนตนเท่านั้น การใช้ตำแหน่งหน้าที่ของรัฐ เอื้อประโยชน์ให้บริษัทของตนเองและพรรคพวก ผลประโยชน์ขัดแย้งหรือผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) และการเอื้อประโยชน์ (Trading Influence) การที่ให้บริษัทให้สัญญาจะ ให้ผลประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่รัฐในทางอ้อมไทย

6. สาเหตุของการทุจริต

การทุจริตเป็นหนึ่งในประเด็นที่ทั่วโลกแสดงความกังวล อันเนื่องมาจากเป็นปัญหาที่มี

ความซับซ้อน ยากต่อการจัดการและเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน เป็นที่ยอมรับกันว่า การทุจริตนั้นมีความเป็นสากล เพราะมีการทุจริตเกิดขึ้นในทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศที่กำลังพัฒนา การทุจริตเกิดขึ้นทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน หรือแม้กระทั่งในองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรหรือองค์กรเพื่อการกุศลในปัจจุบัน การกล่าวหาและการฟ้องร้องคดีการทุจริตยังมีบทบาทสำคัญในด้านการเมืองมากกว่าช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลในหลายประเทศมีผลการปฏิบัติงานที่ไม่โปร่งใสเท่าที่ควร องค์กรระดับโลกหลายองค์กร เสื่อมเสียชื่อเสียง เนื่องจากเหตุผลด้านความโปร่งใส สื่อมวลชนทั่วทั้งโลกต่างเฝ้ารอที่จะได้นำเสนอข่าวอื้อฉาวและการประพฤติผิดจริยธรรมด้านการทุจริต โดยเฉพาะบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งระดับสูงต่างถูกเฝ้าจับจ้องว่าจะถูกสอบสวนเมื่อใด

อาจกล่าวได้ว่า การทุจริตเป็นหนึ่งในปัญหาใหญ่ที่จะขัดขวางการพัฒนาประเทศให้เป็นรัฐสมัยใหม่ซึ่งต่างเป็นที่ทราบกันดีว่าการทุจริตควรเป็นประเด็นแรกๆ ที่ควรให้ความสำคัญในวาระของการพัฒนาประเทศของทุกประเทศ เห็นได้ชัดว่าการทุจริตส่งผลกระทบอย่างมากกับการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่นเดียวกันกับกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกก็มีความกังวลในปัญหาการทุจริตด้วยเช่นเดียวกัน โดยเห็นพ้องต้องกันว่าการทุจริตเป็นปัญหาใหญ่ที่กำลังขัดขวางการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ให้ก้าวไปสู่รัฐสมัยใหม่และควรเป็นปัญหาที่ควรจะต้องรีบแก้ไขโดยเร็วที่สุด การทุจริตนั้น อาจเกิดขึ้นได้ในประเทศที่มี

สถานการณ์ ดังต่อไปนี้

1. มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อกำหนดจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางธุรกิจ ซึ่งจะเปิดโอกาสที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจ หรือมูลค่าเพิ่มหรือกำไรส่วนเกินทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมาตรการหรือข้อกำหนดดังกล่าวมีความซับซ้อน คลุมเครือเลือกปฏิบัติ เป็นความลับหรือไม่โปร่งใส

2. เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจมีสิทธิขาดในการใช้ดุลยพินิจ ซึ่งให้อิสระในการเลือกปฏิบัติเป็นอย่างมากกว่าจะเลือกใช้อำนาจใดกับใครก็ได้

3. ไม่มีกลไกที่มีประสิทธิภาพหรือองค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลและจัดการต่อการกระทำใดๆ ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา การทุจริตมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมาก โดยไม่ใช่เพียงเพราะว่าลักษณะประชานิยมแตกต่างจากภูมิภาคอื่นที่พัฒนาแล้ว หากแต่เป็นเพราะกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนานั้นมีปัจจัยภายในต่างๆ ที่เอื้อหรือสนับสนุนต่อการเกิดการทุจริต อาทิ 1) แรงขับเคลื่อนที่อยากมีรายได้เป็นจำนวนมากอันเป็นผลเนื่องมาจากความจน ค่าแรงในอัตราที่ต่ำ หรือมีสภาวะความเสี่ยงสูงในด้านต่างๆ เช่นความเจ็บป่วย อุบัติเหตุ หรือการว่างงาน 2) มีสถานการณ์หรือโอกาสที่อาจก่อให้เกิดการทุจริตได้เป็นจำนวนมากและมีกฎระเบียบต่างๆ ที่อาจนำไปสู่การทุจริต 3) การออกกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เข้มแข็ง 4) กฎหมายและประมวลจริยธรรมไม่ได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย 5) ประชากรในประเทศยังคงจำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมาก

6) ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง และเจตจำนงทางการเมืองที่ไม่เข้มแข็ง

ดังนั้น ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวจะนำไปสู่การทุจริต ไม่ว่าจะเป็นทุจริตระดับบนหรือระดับล่างก็ตาม ซึ่งผลที่ตามมาอย่างเห็นได้ชัดเจนมียุทธศาสตร์หลายประการ เช่น การทุจริตทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศด้านความโปร่งใสนั้นเลวร้ายลง การลงทุนในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักลงทุนต่างชาติลดน้อยลง ส่งผลกระทบทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจลดน้อยลงไปด้วยเช่นกัน หรือการทุจริตทำให้เกิดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมที่กว้างขึ้นของประชากรในประเทศหรืออีกนัยหนึ่งคือ ระดับความจนนั้นเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่กลุ่มคนรวยกระจุกตัวอยู่เพียงกลุ่มเล็กๆ กลุ่มเดียว นอกจากนี้การทุจริตยังทำให้การสร้างและปรับปรุงสาธารณูปโภคต่างๆ ของประเทศนั้นลดลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งยังอาจนำพาประเทศไปสู่วิกฤติทางการเงินที่ร้ายแรงได้อีกด้วย (สำนักป้องกันการทุจริตภาคประชาสังคม และการพัฒนาเครือข่ายสำนักงาน, 2557, หน้า 10)

7. แนวทางการนำขรรษาธรรมไปใช้ในการป้องกันทุจริต

การปฏิบัติตามคุณธรรม 4 ประการ เป็นคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ทรงนำเอาคำแปลพระศาสนาธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าขรรษาธรรมมารวมเป็นพระบรมราโชวาท เพื่อเป็นหลักให้ประชาชนคนไทยทุกคนได้ศึกษา และนำไปปฏิบัติปลูกฝังให้เจริญงอกงามในจิตใจจะช่วยให้ประเทศ

ชาติเกิด ตามคุณธรรม 4 ประการ ดังนี้

คุณธรรมประการที่ 1 คือ การรักษาความ
 สัจความจริงใจต่อตัวเองที่ ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็น
 ประโยชน์และเป็นคุณธรรมความสัจ คือ สัจจะ
 ความจริงใจ เป็นคนพูดจริงทำจริงอย่างไรก็ปฏิบัติ
 อย่างนั้นเป็นปกตินิสัย เป็นที่ยอมรับของสังคม
 ซึ่งตรงข้ามกับคนไม่มีสัจจะความจริงใจเป็นคน
 ใจคอโลเล พูดไม่จริง ทำไม่จริงเป็นคนปากกับใจ
 ไม่ตรงกันดังคำพังเพยที่ว่า เมื่อไม่ทำตักปากว่า และ
 จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน คนที่ไม่มีสัจจะอยู่ในจิตใจ
 เป็นบุคคลที่ไร้ค่าเป็นบุคคลที่สังคมไม่ปรารถนา

คุณธรรมประการที่ 2 คือ การรู้จักข่มใจ
 ตนเอง ให้ประพฤติและปฏิบัติ อยู่ในความสัจ
 ความดีนั้นคุณธรรมข้อนี้แยกได้เป็น 2 ประการคือ
 รู้จักข่มใจตนเอง ให้ประพฤติและปฏิบัติอยู่ใน
 ความสัจ ความดีด้วยตนเอง ไม่ให้โลภอยากได้ใน
 ทางทุจริตผิดศีลธรรม ไม่ให้โกรธเคืองคิดอาฆาต
 พยาบาทจองเวรไม่หลงงมงายคนที่มีความข่มใจจะ
 เป็นคนเก็บอารมณ์เก่ง ไม่แสดงอาการผิดปกติดอก
 นอกหน้าตามคำพังเพยที่ว่า "เก็บน้ำใจขุนไว้
 ข้างใน นำน้ำใส่ไว้ข้างนอก"การฝึกใจ หมายถึง
 การรู้จักฝึกฝนตนเองรู้จักฝึกตัวฝึกใจปรับปรุงแก้ไข
 ตัวเอง ให้เหมาะสมกับภาวะและสถานะของตน
 เป็นการรู้จักยับยั้งใจไม่ถลาลงไปสู่ ความผิด ความ
 เสียหาย

คุณธรรมประการที่ 3 คือ การอดทน
 อดกลั้น และอดอ้อม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความ
 สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด เป็นคุณธรรม
 ที่สามารถแยกได้เป็น 6 อย่าง ได้แก่ 1)การอดทน
 ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจ ไม่ว่าจะด้วยเหตุ

ประการใด 2) การอดทน ที่จะไม่ประพฤติล่วง
 ความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด 3)
 การอดกลั้น ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจ ไม่ว่าจะ
 เป็นเหตุประการใด 4) การอดกลั้น ที่จะไม่ประพฤติ
 ล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด 5)
 การอดอ้อม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจ ไม่ว่า
 จะเป็นด้วยเหตุประการใด 6) การอดอ้อม ที่จะไม่
 ประพฤติล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุ
 ประการใด

คุณธรรมประการที่ 4 การรู้จักละความชั่ว
 ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของ
 ตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรม
 ข้อนี้เป็นการสอนให้ละวาง 2 อย่างคือ 1) ละวาง
 ความชั่ว 2) ละวางความทุจริตและสละประโยชน์
 ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของ
 บ้านเมือง ที่เกิดขึ้น ความสำคัญของตนเอง
 สังคม เงื่อนไขทางสังคม และศาสนาเป็นต้น เช่น
 การพิจารณาถึงชาติ ตระกูล อายุ จิตใจที่เข้มแข็ง
 การศึกษา เสี่ยงครหาจากคนอื่น ความรู้สึกตำหนิ
 ตนเอง โทษทางบ้านเมือง การตกนรก หลังจากตาย
 เป็นต้น ความรู้สึกสำนึกเหล่านี้จะค่อยๆ สำนึก
 เห็นถึงคุณค่า ความงดงาม อันเกิดขึ้นจากการ
 มีความละเอียดถี่ถ้วน และความสะอาดบริสุทธิ์ต่อบาป
 และผลบาป (พระครูโสภณคณาภรณ์ (การสื่อสาร
 ส่วนบุคคล, 2, 2522)

8. สรุป

การแก้ไขปัญหาการทุจริตนอกจากใช้
 มาตรการทางกฎหมายหรือ มาตรการบังคับคดี
 ขาดทางปกครองแล้ว “ศาสนา” โดยเฉพาะ

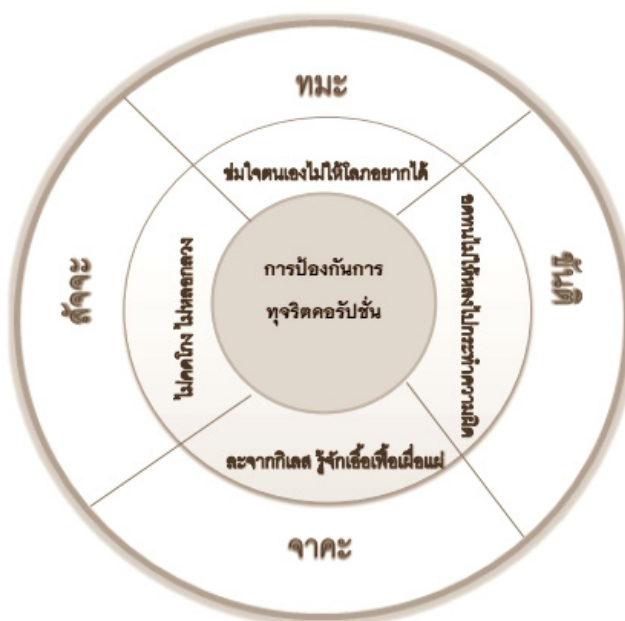
แนวทางหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธที่มีความเป็นเหตุเป็นผล สอนว่ามีการกระทำก็ย่อมมีผลของการกระทำที่ตามมาโดยผู้กระทำย่อมได้รับผลนั้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยไม่อาจให้ผู้ได้รับผลนั้นแทนได้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งหากมีการปลูกฝังจิตสำนึก เริ่มตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชน ให้มีความความเกรงกลัวต่อการทำความผิด เนื่องจากจะเป็นบาปและได้รับผล กรรมตามมาน่าจะมีส่วนช่วยให้ผู้ที่ทำความผิดเกิดความยับยั้งชั่งใจ ไตร่ตรอง ละอายต่อบาป ตามหลักธรรมเรื่อง หิริ-โอตตัปปะ ซึ่งหิริ คือความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว ส่วน โอตตัปปะ คือความเกรงกลัวต่อบาปหรือการทำความชั่ว

สังคมทุกวันนี้ บุคคลเริ่มที่จะขาดหลักธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจ ห่างไกลพระพุทธศาสนาและไม่ให้ความสำคัญต่อคำสอนของพระพุทธศาสนา ไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ส่งผลให้เกิดการทุจริตในวงกว้าง เพราะมองว่าการทุจริตเป็นเรื่องปกติที่ใครๆ เขาก็ทำกัน ความคิดเช่นนี้ถือว่าเป็นค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องหันมาตระหนักและให้ความสำคัญกับหลักธรรมทางศาสนา ควบคู่ไปกับการดำรงตนในชีวิตประจำวัน การทำงาน การอยู่ร่วมกัน เพราะหากถ้าบ้านเมืองใดขาดคุณธรรม สังคมและประเทศชาติบ้านเมืองนั้นย่อมเป็นการยากที่จะอยู่ร่วมกัน

อย่างสงบสุขได้

9. องค์ความรู้ที่ได้รับ

หลักฆราวาสธรรม 4 ในการป้องกันทุจริตเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ประกอบด้วย 4 ประการ คือ สัจจะ การประพฤติด้วยความสุจริต ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง พูดความจริง มีความจริงใจ ต่อหน้าที่ การงานของตน ทมะ การฝึกฝนอบรมตนเอง และข่มใจตนเองไม่ให้ไปยึดติดกับอบายมุข คือความโลภอยากได้ อยากมีในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน ความโกรธ ความหลง มีการปรับปรุงตัวทั้งในด้านจิตใจ และการกระทำ ด้วยปัญญาเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในหน้าที่การงานหรือสิ่งที่กระทำอยู่นั้น ขันติ ความอดทน หมายถึงอดทนต่อกิเลส ต่อสิ่งชั่วร้าย ต่อราคะที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจ ของตนไม่ให้หลงไปทำความผิดนั้นๆ อดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรค รวมถึงสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทางใจ อาทิ ความยากลำบากในการงาน คำตำหนิจากผู้อื่น และจากะ การสละ รวมถึงการสละกิเลส สละอารมณ์ออกไปจากใจของตน ไม่ยึดมั่นถือมั่น ต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาช่วยจิตใจของเรา ความเสียสละจากความสุข และผลประโยชน์ของตน รวมถึงการ ละจากกิเลส ทำให้เป็นผู้มีความใจกว้าง รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ร่วมกับผู้อื่น ดังภาพที่ปรากฏดังนี้

ภาพที่ 1 องคฺความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พระพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมทบ ธิรปญโญ (รุ่งมิตร จรัสแสง). (2554). *ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม 4: กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต).
- พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2523). *ฆราวาสธรรม*. กรุงเทพฯ: พระนคร.
- สำนักป้องกันการทุจริตภาคประชาสังคม และการพัฒนาเครือข่ายสำนักงาน. (2557). *การป้องกันและปราบปรามการทุจริต*. กรุงเทพฯ: สำนักป้องกันการทุจริตภาคประชาสังคม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *คู่มือหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร*

A Study of Vipassana Meditation Practice in Sanvara Sutta

พระมหา นำเกียรติ วิสุทโธ (ทองทวี)

Phramaha Namkriat Visutdho (Thongtawee)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: mahanoy13@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอการปฏิบัติวิปัสสนาในสังวรสูตร มนุษย์สามารถนำหลักสังวรมาใช้โดยการตั้งสติในขณะการรับอารมณ์ทางทวารอายตนะทั้ง 6 คือ รู้อารมณ์ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และทางใจ ในปัจจุบัน ให้กำหนดรู้การเกิดดับของอารมณ์และผู้รู้อารมณ์ ตามแนวสติปัฏฐาน 4 คือ การกำหนดพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม ซึ่งอาศัยธรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวพัน โดยการมีสติสัมปชัญญะในการพิจารณาด้วยความเพียรตลอดเวลา สามารถตัดละต้นเหตุแห่งอกุศลธรรมทั้งหลาย จนรู้เห็นรูปนามตามความเป็นจริงโดยความเป็นไตรลักษณ์ เกิดปัญญาญาณบรรลุมรรคผลนิพพาน หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลายได้ทั้งในอบายภูมิและทุกข์ในสังสารวัฏ ซึ่งเป็นเป้าหมายการสังวรสำรวมของภิกษุทั้งหลายดังพระอริยบุคคลผู้บรรลุธรรมด้วยการสังวรอายตนะ

คำสำคัญ: การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา; สังวรสูตร

Abstract

This article presents the Sanvara sutta is taught by the Buddha to the Bhikkhus by emphasizing on ‘Sanvara (to close)’ of the six faculties (Indriya): eyes, ears, nose, tongue, body and mind not to be activated by touching with image, flavor, odor, sound, touch and feeling and to be aware of defilement domination in the time of emotional reception through the six faculties. The delusion and pleasure in this matter are the cause of mental deterioration from the wholesome Dhammas and of the rise of unwholesome

*ได้รับบทความ: 1 ตุลาคม 2563; แก้ไขบทความ: 17 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2564

Received: October 1, 2020; Revised: March 17, 2021; Accepted: June 22, 2021

Dhammas leading to the attachment to sensual desires and hindrances. When the mental development for closing the senses (āyatana), the existence of wholesomeness is maintained. The important doctrine in the Sutta relates to the awareness of closing the internal and external senses to realize the advantages and disadvantages of the rising unwholesomeness if the mind of Bhikkhu does not attach to the image, flavor, odor, sound, touch and feeling rooted by the delusion (Moha), anger (Dosa) and greed (Lobha). This Dhamma is significantly beneficial to the insight meditation practice.

Keywords: Vipassana meditation; Sanvara Sutta

1. บทนำ

การดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของมนุษย์โดยใช้อายตนะหรือทวาร 6 (ผัสสะทวาร) คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำหรับรับรู้ติดต่อเกี่ยวข้องกับโลกหรือชีวิตโดยความสัมพันธ์กับโลกนั้น ด้วยความเพลิดเพลิน ความคุ้นชิน ละเลย ไม่ใส่ใจในการทำหน้าที่ของมัน ไม่มีการสำรวมระวัง ไม่ได้นึกถึงว่ายังมีอายตนะทั้ง 6 ทำงานอยู่ จนเกิดปัญหาเกิดความวิปริต เกิดความวิปาสคาลาดเคลื่อนในการรับรู้อารมณ์ต่างๆ ผิดเพี้ยนไปตามกิเลสตัณหาที่เข้ามาครอบงำใจ จนทำให้เกิดบาปอกุศลธรรมเกิดทุกข์มากมาย อันเป็นต้นเหตุแห่งการคิดกระทำในสิ่งต่างๆ ที่เป็นไปด้วยตามกำลังของของกิเลส ซึ่งเป็นเหตุทุกข์ยากลำบากใจอีกมากมายติดตามมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555, หน้า 28) พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัส เปรียบเทียบการขาดการสำรวมระวังในอินทรี 6 เหมือนอย่างบุคคลที่ตกลงไปสู่กระแสน้ำ และก็พอใจเสียด้วยในกระแสน้ำนั้นๆ พอใจที่จะลอยคอที่จะว่ายน้ำเล่นอยู่ในกระแสน้ำนั้น กระแสน้ำที่คนตกลงไปนั้น หรือที่คนกระโดดลงไปในนั้น ซึ่งเปรียบกระแสน้ำนั้นว่า กระแส

ตัณหา คือ ตัณหาความดิ้นรนทะยานอยากและอาการที่ขบใจพอใจสนุกสนานเพลิดเพลินที่จะลอยคอที่จะว่ายน้ำเล่นอยู่ในกระแสน้ำนั้น ก็ได้แก่ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจนี้แหละ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นที่รัก เป็นสิ่งที่สำราญ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2557, หน้า 201) ทั้งนี้ก็โดยที่ไม่รู้ว่าในกระแสน้ำคือกิเลสตัณหาที่ใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ สำหรับที่จะวิ่งเพ่นพ่านเพลิดเพลินติดอกติดใจอยู่นั้น เป็นกระแสน้ำอันประกอบด้วยภัยอันตราย เมื่อปล่อยให้ลอยไปก็จะมีจมลงในห้วงน้ำลึกอันเป็นต้วสังโยชน์ทั้งหลาย กิเลส ราคะ โทสะ โมหะ ติดอยู่ในวังวนแห่งกามคุณทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งของกามทั้งที่เป็นบุคคลและวัตถุสิ่งของต่างๆ ความสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเตือน ก็คือให้มีสติช่วยทวนกระแสเพื่อเข้าฝั่งได้ โดยตรัสสอนให้มีความสำรวมอินทรี 6 ให้มีสติพร้อมทั้งมีปัญญากำหนดรู้ ซึ่งต้องมีการฝึกฝนอบรมพัฒนาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

คำว่า วิปัสสนา แยกออกเป็น 2 คำ คือ วิ + ปัสสนา วิ แปลว่า พิเศษ ปัสสนา แปลว่า ความ

เห็นแจ้ง คำว่า วิปัสสนาภาวนา แยกได้เป็น 2 บท คือ วิปัสสนา กับ ภาวนา ในบทว่า โส เอว สมาหิตะ จิตเต แปลว่า นี้ ควรทราบจิตในจุดถกถน อันเป็น บาทแห่งวิปัสสนา (วิมหา.อ. (ไทย) 1/9/304) อีกนัยหนึ่ง คำว่า “วิ” หมายความว่า ประการต่างๆ ประการต่างๆ นั้น ได้แก่ อนิจ จะ ทุกขะ อนัตตะ อสุภะ “ปัสสนา” หมายความว่า การเห็นแจ้ง เมื่อรวมคำทั้งสองนี้เข้าด้วยกัน แล้ว หมายความว่า การเห็นแจ้งโดยประการต่างๆ มี อนิจจะ เป็นต้น เมื่อรวมศัพท์แล้ว วิเคราะห์ว่า วิวิธ อนิจจากทิก สงฆาเรสุ ปัสสตีติ วิปัสสนา สภาวธรรมโต ย่อมเห็น วิเศษ แจ่ม ต่าง ซึ่งสภาพมีความไม่เที่ยง เป็นต้น ในสังขารทั้งหลาย อธิบายว่า ปัญญา เห็นแจ้งหรือ ความรู้เห็นแจ้ง เห็นวิเศษ เห็นแปลกๆ เห็น ประหลาดๆ คือ เห็นสภาวะและปรากฏการณ์ โดยความไม่เที่ยง มิใช่เห็นโดยความเที่ยง เห็นโดย ความเป็นทุกข์ มิใช่เห็นโดยความเป็นสุข เห็นโดย ความเป็นอนัตตา มิใช่เห็นโดยมีอัตตา เห็นโดย ความไม่งาม มิใช่เห็นโดยความงาม เห็นในอรรถภาพ ร่างกาย ซึ่งได้แก่ นามรูป สังขารปัญญาที่เห็นแจ้งนั้น ยังประกอบด้วยปัญญาเจตสิก ซึ่งมีลักษณะ 4 ประการคือ 1) มีการรู้แจ้งซึ่งสภาวธรรมเป็น ลักษณะ 2) มีการกำจัดความมืดเป็นกิจ 3) มีความ ไม่หลงเป็นผล 4) มีสมาธิเป็นเหตุใกล้ (ธนิต อยู่โพธิ์, 2547)

อีกนัยหนึ่ง มีลักษณะ 4 อย่าง คือ 1) มีการรู้แจ้งตามความเป็นจริงเป็นลักษณะ 2) มีการกระทำอารมณ์ให้แจ่มแจ้งเป็นกิจ 3) มีความ ไม่หลงในอารมณ์ เป็นอาการปรากฏ 4) มีความ ใสใจเป็นอันดีในอารมณ์นั้นเป็นเหตุใกล้ หรือมี

ความห่างจากกิเลสทั้งหลายเป็นเหตุใกล้ หรือมี ปฏิสนธิจิต เป็นไตรเหตุเป็นเหตุใกล้ การเห็นเช่นนี้ แหะเลจึงกล่าวว่า มีการเห็นเป็นพิเศษ เพราะว่า อารมณ์ต่างๆ ที่มาปรากฏทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนี้ ในขณะแรกๆ ล้วนแต่เป็นปรมาณู อันได้แก่ รูป นาม ทั้งสิ้น แต่สัตว์ทั้งหลาย ไม่รู้ ไม่เห็น ในความเป็นไปของอารมณ์เหล่านี้ว่า เป็นรูป เป็นนาม คงรู้คงเห็นที่เป็นไปในฝ่ายบัญญัติอย่างเดียว คือ เมื่อได้แลเห็นรูปารมณ์ด้วยตา ก็รู้ว่าตนได้เห็น สิ่งนั้น สิ่งนี้ ได้รับคันธารมณ์ด้วยจมูก ก็รู้ว่า ตนได้กลิ่นชนิดนั้น ชนิดนี้ ได้รับรสอารมณ์ด้วยลิ้น ก็รู้ว่าตนได้ลิ้มรสชนิดนั้น ชนิดนี้ ได้รับโผฏฐัพ พารมณ์ด้วยกาย ก็รู้ว่าตนได้สัมผัสกับวัตถุชนิดนั้น ชนิดนี้ ซึ่งเป็นบัญญัติ ได้รับธัมมารมณ์ด้วยใจ ก็รู้ว่าตนเป็นหญิง เป็นชาย เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ดี เลว ผิด ถูก ดีใจ เสียใจ โง่ ฉลาด เลื่อมใส สงสาร รักใคร่ ซึ่งเป็นบัญญัติ ความรู้ ความเห็นที่เป็น บัญญัติดังกล่าวมาแล้วนี้ ย่อมเป็นไปตามธรรมดา ส่วนความรู้ ความเห็นในอารมณ์ต่างๆ โดยความ เป็นรูปนามนั้น เป็นความรู้ ความเห็นเป็นพิเศษ

วิปัสสนาภาวนา จึงเป็นการอบรมกาย อบรมจิต และการอบรมปัญญา โดยการทำให้มีขึ้น ในจิตใจ สำรวมใจให้แน่วแน่มีสติ เป็นสมาธิ เพื่อทำลายโมหะ ทำกุศลให้เจริญขึ้นจนมีปัญญา เห็นแจ้งสภาวธรรม นาม-รูป ชันธ 5 ด้วยอาการ ต่างๆ ตามความเป็นจริงว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มิใช่ตัวตน มิใช่เรา มิใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นมิใช่อัตตาของเรา นั่นทุกข์ นั่นความดับไม่เหลือ แห่งทุกข์ รู้ชัดคุณ รู้ชัดโทษ และรู้ทางออกจากกาม ทั้งหลาย การเห็นดังที่กล่าวมานี้ เป็นการเห็น

โดยวิเศษ เห็นแจ่มแจ้งชัดเจน ด้วยปัญญา ซึ่งทำให้
กิเลสลดน้อยลงไปตามลำดับแห่งปัญญาจนเข้าสู่
อรหัตตมรรค อรหัตตผล

การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยมีการ
สำรวมระวังในอินทรีย์ทั้ง 6 พระพุทธเจ้าทรงตรัส
เปรียบเทียบมีสังวรเหมือนผู้มีเสาะหลักว่าเมื่อได้เห็น
ได้ยิน ได้กลิ่น ได้ลิ้มรส ได้สัมผัสทางกาย และได้รู้
ธรรมารมณ์ โดยทางทวารทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น
กาย และใจ แล้วไม่ตกอยู่ในอารมณ์นั้นๆ ที่ทำให้
นารักยินดีหรือไม่นารักยินดี มีการสำรวมอยู่
มีสติรู้อยู่ตามที่จริง ย่อมหลุดพ้นจากบาปอกุศล
และทุกข์ทั้งปวงได้ถึง ซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ
(ส.สพ. (ไทย) 18/247/349) หากมีการรับรู้
อารมณ์ต่างๆ ที่ทวารทั้ง 6 โดยขาดการสำรวม
ระวังยึดถือเอาทำให้เกิดความกำหนดยินดี เมื่อตายลง
ขณะนั้น ย่อมไปเกิดในนรกหรือสัตว์เดรัจฉาน
อันเป็นโทษภัยให้ถึงซึ่งอบายภูมิได้ ซึ่งเราควร
ปฏิบัติในการสังวรสำรวมระวังเพื่อให้ไม่ตกอบาย
(ส.สพ. (ไทย) 18/210/303)

ดังนั้น บทความนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติ
วิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร เพื่อศึกษาว่าความ
สังวรนั้นมีความหมาย ความสำคัญ มีความ
เกี่ยวข้องกับศีลอย่างไร และมีความเกี่ยวข้องกับการ
ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์เป็น
โทษได้อย่างไร เพื่อที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเรื่อง
ของสังวรได้อย่างถูกต้อง และเป็นแนวทางในการ
ปฏิบัติซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและ
พุทธศาสนาสืบต่อไป

2. ความเป็นมาของสังวรสูตร

สังวรสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรง
ตรัสแสดง เรื่องความสำรวมว่า “ภิกษุทั้งหลาย
เราจักแสดงความสำรวมและความไม่สำรวมแก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ความไม่สำรวมเป็น
อย่างไร คือ รูป ที่พึงรู้แจ้งทางตา ที่น่าปรารถนา
น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้
กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุเพลิดเพลีน เชยชม ยึดติดรูป
นั้นอยู่ ข้อนี้ภิกษุพึงทราบว่าเป็นการกำลงเสื่อมจาก
กุศลธรรมทั้งหลายนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
เป็นความเสื่อม ได้แก่ 1) เสียง ที่พึงรู้แจ้งทางหู
ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก
ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุเพลิดเพลีน
เชยชม ยึดติดรูปนั้นอยู่ ข้อนี้ภิกษุพึงทราบว่าเป็นการ
กำลงเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย นี้พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า เป็นความเสื่อม 2) กลิ่น ที่พึงรู้แจ้ง
ทางจมูก ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก
ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุเพลิดเพลีน
เชยชม ยึดติดรูปนั้นอยู่ ข้อนี้ภิกษุพึงทราบว่าเป็นการ
กำลงเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย นี้พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า เป็นความเสื่อม 3) รส ที่พึงรู้แจ้ง
ทางลิ้น ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก
ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุเพลิดเพลีน
เชยชม ยึดติดรูปนั้นอยู่ ข้อนี้ภิกษุพึงทราบว่าเป็นการ
กำลงเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย นี้พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า เป็นความเสื่อม 4) โผฏฐัพพะ
ที่พึงรู้แจ้งทางกาย ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ
ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุ

เพลิดเพลิน เขยชม ยึดติดรูปนั้นอยู่ ขอนี้ภิกษุ พึงทราบ ว่า เรากำลังเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย นี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นความเสื่อม 5) ธรรมารมณ์ ที่พึงรู้แจ้งทางใจ ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้ กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุยังเพลิดเพลิน เขยชม ยึดติด ธรรมารมณ์นั้นอยู่ ขอนี้ภิกษุพึงทราบ ว่า เรากำลัง เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลายนี้พระผู้มีพระภาคตรัส ว่า เป็นความเสื่อม ภิกษุทั้งหลาย ความไม่สำรวม เป็นอย่างนี้แล (ส.สพ. (ไทย) 18/98/108)

การเจริญวิปัสสนาภาวนาที่ปรากฏใน พระไตรปิฎกเป็นรูปธรรมมากที่สุด ก็คือ มหาสติ ปัญฺฐานสูตร ซึ่งเป็นได้ทั้งสมถะและวิปัสสนา ดังที่สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคม ของชาวกุรุ ชื่อกัมมาสธัมมะแคว้นกุรุ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนอง พระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความ บริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน คือ สติปัญฺฐาน 4 ประการ

สติปัญฺฐาน 4 ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ 1) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กาจัดอภิชฌาและ โทมนัสในโลกได้ 2) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา ทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กาจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 3) พิจารณาเห็น จิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กาจัด อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 4) พิจารณาเห็นธรรม

ในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กาจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (ที.ม. (ไทย) 10/373/301-302)

เนื้อหาสาระสำคัญและโครงสร้างพระสูตร ตันตปิฎกหรือพระสูตร ซึ่งเป็นปิฎก 1 ในจำนวน 3 ปิฎกที่เรียกว่า พระไตรปิฎก คือ 1) พระวินัยปิฎก 2) พระสูตรตันตปิฎกหรือพระสูตร 3) พระอภิธรรม ปิฎก พระสูตรตันตปิฎก หรือพระสูตร เป็นประมวล พุทธพจน์หมวดพระสูตรซึ่งประกอบด้วย พระธรรม เทศนาและธรรมบรรยายต่างๆ ที่ตรัสยกย่องให้ เหมาะกับบุคคล เหตุการณ์และโอกาส ตลอดจน บทประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวทั้งหลายที่เป็น ขึ้นเดิมในพุทธศาสนา ซึ่งในเนื้อหาสาระสำคัญและ โครงสร้างในสังวรสูตรนั้น มีการจัดแบ่ง สังวรสูตร อยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 18 คือ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ทุติยปัณณาสกั ฉพวรรคเป็น อัตตชฌาสิยะ คือพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ในโอกาสและสถานที่ต่างๆ และปรารภเหตุต่างๆ ไว้โดย ทรงแสดงตาม พระอัยยาคัยของพระองค์เอง โดยที่ไม่ต้องมีผู้ใดทูลขอให้พระองค์ทรงแสดง พระสูตรที่เกิดจากแสดงตามพระอัยยาคัย คือ สังวรสูตร นี้เป็นพระสูตรที่พระองค์ทรงแสดง แก่ภิกษุทั้งหลาย ว่าด้วยความสำรวมและความ ไม่สำรวม เป็นอย่างไร โดยมีเนื้อหาของ สังวรสูตร ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดง เรื่องความสำรวม และความไม่สำรวม ในอินทรียทั้ง 6 ว่า เป็นที่น่า ปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุเพลิดเพลิน เขยชม ยึดติดอินทรียทั้ง 6 นั้นอยู่ ขอนี้ภิกษุพึงทราบ ว่า “เรากำลังเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลายนี้ พระผู้มี

พระภาคตรัสว่า เป็นความเสื่อม” ซึ่งเป็นต้นเหตุของอกุศลธรรม คือ ธรรมที่เป็นอกุศล ธรรมฝ่ายอกุศล ธรรมที่ชั่ว ธรรมฝ่ายชั่ว สภาวะที่ตรงข้ามกับกุศล กามคุณ 5 คือ ส่วนที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ มี 5 อย่าง คือ รูปเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สัมผัสทางกาย) นิวรณ์ 5 คือ ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม อกุศลธรรมที่ก่อกวนจิต ปิดกั้นปัญญา ไม่ให้บรรลุความดี ทำจิตให้เศร้าหมอง มี 5 อย่าง คือ 1) กามฉันทะ พอใจในกามคุณ 2) พยาบาท แค้นเคืองคิดร้ายเขา 3) ถีนทมิทธะ หดหู่ซึมเซา 4) อุทธัจจกุกกัจะ พุ้งซ่านรำคาญใจ 5) วิจิกิฉา ลังเลสงสัย อุปาทานขันธ์ 5 ขันธ์อันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน ขันธ์ที่ประกอบด้วยอุปาทาน ได้แก่ เบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ประกอบด้วย อาสวะ

สรุปได้ว่าในสังวรสูตรนี้ เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตามพระอรรถาธิบายที่ว่าด้วยเรื่อง สังวร ได้แก่ การสำรวมอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดีในร้ายในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้อง โผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ ระวังไม่ให้กิเลสเกิดขึ้นครอบงำใจของตนได้ ในเวลารับรู้อารมณ์ทางอินทรีย์ทั้ง 6 ถ้าไปหลงเพลิดเพลิน เขยชม ยึดติดอยู่ เรากำลังเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นต้นเหตุของอกุศลธรรมทั้งหลาย

3. หลักธรรมสำคัญในสังวรสูตร

หลักธรรมที่มีในเนื้อหาของสังวรสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดง เรื่องความสำรวมและความไม่สำรวม ซึ่งเป็นต้นเหตุของอกุศลธรรม

กามคุณ 5 นิวรณ์ 5 อุปาทานขันธ์ 5 ดังนี้

1. อกุศลธรรม คือ ธรรมที่เป็นอกุศล ธรรมฝ่ายอกุศล ธรรมที่ชั่ว ธรรมฝ่ายชั่ว ซึ่งมีอกุศลมูล เป็นรากเหง้าของอกุศลเป็นต้นเหตุของอกุศล ต้นเหตุแห่งความชั่วที่ปรากฏทั่วไป คือ โลภะ โทสะ โมหะ ฉันทะในแง่อกุศลมี ความพอใจ ความยินดี ความพอใจ ซึ่งเป็นอัญญสมานาเจตสิก ที่สามารถประกอบได้ทั้งกุศลและอกุศล เช่น กามฉันทะ ตัณหาฉันทะ เป็นต้น และยังมีฉันทราคะในกามคุณ 5 หรือในอายตนะอย่างใดอย่างหนึ่ง (ม.อ. (ไทย) 14/190/228) นอกจากนี้ยังมีปฏิฆะคือ ความขัดใจ ความที่จิตหงุดหงิดด้วยอำนาจของโทสะจัดเป็นสังโยชน์ 10 เบื้องต่ำ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556, หน้า 193)

2. กามคุณ 5 คือ ส่วนที่น่าปรารถนา น่าใคร่มี 5 อย่าง คือ รูปเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สัมผัสทางกาย) ที่น่าใคร่น่าพอใจ คำว่า กาม คือ อันบุคคลพึงยินดี คำว่า คุณ คือ เป็นเครื่องผูก ดูกการผูกร้อยพวงมาลัย คุณ มีความหมายว่า เครื่องผูกก็ได้ ชั้นก็ได้ อาณิสสก็ได้ ดังนั้น กามคุณ มีความหมายว่า เฉพาะส่วนที่น่าปรารถนา น่าใคร่น่าพอใจ เรียกว่า กามคุณ มีดังนี้ 1) รูปะ รูป 2) สัททะ เสียง 3) คันธะ กลิ่น 4) รสชะ รส 5) โผฏฐัพพะ สัมผัสทางกาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556, หน้า 16)

3. นิวรณ์ 5 คือ ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม อกุศลธรรมที่ก่อกวนจิต ปิดกั้นปัญญา เป็นเครื่องกั้น คือ กิเลสที่ปิดกั้นกุศลธรรมในกระแสจิตของเหล่าสัตว์ กล่าวคือ ไม่ให้เกิดกุศลที่ยังไม่เกิดขึ้นหรือทำกุศลที่เกิดแล้วให้ดำเนินต่อไป

เป็นสิ่งกีดขวางมิให้จิตก้าวหน้าในการเจริญธรรม หมายถึง สิ่งที่ยกกันจิตทำให้สมาธิไม่อาจเกิดขึ้น ได้หรือธรรมที่เป็นเครื่องปิดกั้น หรือขัดขวางมิให้ บรรลุความดีกันความดีมิให้เข้าถึงจิตใจ ทำให้ ผู้ปฏิบัติบรรลุธรรมไม่ได้ หรือเลิกจากที่ตั้งใจไว้ มี 5 ประการ คือ 1) กามฉันท์ พอใจใฝ่กามคุณ 2) พยาบาท แค้นเคืองคิดร้ายเขา 3) ถีนมิทธะ หดหู่ ซึมเศร้า 4) อุทธัจจกุกกุกจะ ฟุ้งซ่านรำคาญใจ 5) วิจิกิจฉา ลังเลสงสัย (ม.อ. (ไทย) 14/76/81)

4. อุปาทานขันธ 5 หมายถึง ขันธอันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน ขันธที่ประกอบด้วยอุปาทาน ได้แก่ เบญจขันธ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณที่ประกอบด้วย อาสวะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556, หน้า 572) เป็นความยึดมั่นถือมั่นที่เกิดขึ้นทางจิต บุคคลผู้ประกอบด้วยอวิชชา อุปาทานนี้ ย่อมอาศัยตัณหาเป็นเหตุปัจจัย ดังที่ปรากฏในกระแสปฏิบัติจนสมบูรณ์ เมื่อบุคคลมีตัณหาความทะยานอยากเกิดขึ้นภายในใจของเขาแล้ว เพื่อสนองกับความอยาก จึงเกิดการยึดมั่นถือมั่นในผลที่ได้รับ เกิดความชอบใจและไม่ชอบใจยึดติดเป็นความคิดความเห็นของตน กลายมาเป็นอุปาทาน (ความยึดมั่น ความยึดมั่น ยึดติดค้างคาไว้ ไม่ปล่อยวางตามเหตุผล) ความยึดมั่นด้วยอำนาจของกิเลสนี้ สามารถจำแนกได้ 4 ประการ คือ 1) กามุปาทาน ยึดติดในกาม 2) ทิฏฐุปาทาน ยึดถือในทิฏฐิ 3) สีลัพพตูปาทาน ติดยึดในศีลวัตรทั้งมหาย 4) อัตตวาทุปาทาน ยึดมั่นในตัวเองของตัวเอง

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่สำคัญในสังวรสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดง เรื่องความ

สำรวม และความไม่สำรวม ในอินทรีย์ทั้ง 6 ว่า เป็นที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนดมีอยู่ ถ้าหลงเพลิดเพลน เชยชม ยึดติดอินทรีย์ทั้ง 6 นั้นอยู่ แสดงว่า เรากำลังเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นต้นเหตุของอกุศลธรรม กามคุณ 5 นิวรณ์ 5 อุปาทานขันธ 5 และเป็นหลักธรรมสำคัญในสังวรสูตร ซึ่งจะนำมา กำหนดพิจารณาเพื่อกำหนดละ พิจารณาเพื่อกำหนดรู้ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร

4. การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร

ในเนื้อหาหลักธรรมของสังวรสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดง เรื่องความสำรวม และความไม่สำรวม ในอินทรีย์ทั้ง 6 ว่า เป็นที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุเพลิดเพลน เชยชม ยึดติดอินทรีย์ทั้ง 6 คือกิเลส ซึ่งเป็นต้นเหตุของอกุศลธรรม กามคุณ 5 นิวรณ์ 5 อุปาทานขันธ 5 ซึ่งมีหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในการพิจารณาเพื่อละ พิจารณาเพื่อกำหนดรู้ ดังนี้

1. การพิจารณาเพื่อละอกุศลธรรม การพิจารณาเพื่อละอกุศลธรรมทางอายตนะภายใน อกุศลธรรม คือ ธรรมที่เป็นอกุศล ธรรมฝ่ายอกุศล ธรรมที่ชั่ว ธรรมฝ่ายชั่ว ต้นเหตุแห่งความชั่วที่ปรากฏทั่วไป พระพุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่สำรวมผัสสายตนะ 6 ประการ นั้นแลในอายตนะ 6 ประการใด ย่อมประสบทุกข์ ส่วนบุคคลใดได้การสำรวมอายตนะ 6 ประการนั้น บุคคลเหล่านั้นมีศรัทธาเป็นเพื่อน เป็นผู้ไม่ชุ่มด้วยราคะอยู่ ในกาลใดที่บุคคลอบรมใจดีแล้วใน

อารมณ์ 6 ประการอย่างนี้ ในกาลนั้น จิตของเขา ถูกสุขสัมผัส หรือทุกข์สัมผัสกระทบแล้วย่อมไม่ หวั่นไหวในที่ไหนๆ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย ครอบงำราคะ และโทสะได้แล้ว ย่อมเป็นผู้ถึง จุดจบแห่งความเกิดและความตาย (ส.ส. (ไทย) 15/94/98-99)

ต้นเหตุแห่งความชั่วที่ปรากฏทั่วไป คือ โลภะ โทสะ โมหะ การทำความเข้าใจเห็นตาม ความเป็นจริงเป็นสิ่งที่สำคัญมากคือ ต้องรู้ ต้องเข้าใจในอายตนะ 6 เช่น เมื่อไม่รู้ไม่เห็นจักขุ วิทยญาณหรือจักขุสัมผัสตามความเป็นจริง ว่าเหตุจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ย่อมยินดีแล้วเกิดโทสะ เพราะเมื่อไม่รู้ไม่เห็นจักขุวิทยญาณตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นจักขุสัมผัสตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นสุข ทุกข์ หรืออทุกขมสุขที่สัตว์สวय ซึ่งเกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยตามความเป็นจริง จะเกิดความยินดีในจักขุ ในรูป ในจักขุ วิทยญาณ ในจักขุสัมผัส ในสุข ทุกข์ หรืออทุกขมสุข ที่สัตว์ได้รับซึ่งเกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย” (ม.อ. (ไทย) 14/304-312/368-379)

การปฏิบัติตนจากการเจริญอินทริยสังวร ในขณะที่เกิดอกุศลธรรมทางอายตนะ เมื่อทำให้ มากจึงทำให้กายสุจจริต 3 วจิสฺสุจจริต 4 มโนสุจจริต 3 เมื่อมองเห็นสิ่งที่น่าชอบใจทางตาแล้ว ไม่หลงไหล เพลิดเพลินกับสิ่งที่เห็นยับยั้งใจไม่ให้เกิดความ กำหนัด ควบคุมทั้งกายและจิตใจไม่ให้ซัดส่ายได้ และเห็นในสิ่งที่ไม่ชอบใจ การพิจารณาเพื่อละ อกุศลทางอายตนะภายใน พระพุทธองค์ทรง แนะนำให้ศึกษาตาม ลำดับจึงจะเกิดผลดีต่อ ผู้ปฏิบัติ โดยทรงเปรียบเทียบ ความลาดลงไปเป็น

ลำดับของมหาสมุทรกับการศึกษา การกระทำไป ตามลำดับ ปฏิบัติก็มีลำดับไปเช่นกัน ความเพียรที่ ผู้ปฏิบัติจะต้องอดทนทั้งสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย เช่น อากาศที่หนาวเย็นหรือร้อน ความหิวกระหาย ต่อการ กระทบกระแทกจากบุคคลรอบข้างต่อ ถ้อยคำที่กล่าวร้าย อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจาก การเจ็บไข้

สรุปได้ว่า การพิจารณาเพื่อละอกุศลธรรม ทางอายตนะภายใน คือ ความสำคัญของการ กำหนดรู้ทางอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น ทางกาย และธรรมารมณ์ เพื่อเป็นการคุ้มครอง อายตนะ เป็นการสังวร สำรวมในอินทริยทั้ง 6 และสามารถพัฒนาไปจนใกล้ถึงนิพพานได้ ซึ่งก็คือ การเจริญสติปัฏฐาน 4 ตามแนวทางวิปัสสนา ภาวนา พยายามละบาปอกุศลธรรม โดยการ กำหนดรู้ทางทวารทั้ง 6 สามารถเข้าใกล้ พระนิพพานได้

2. การพิจารณาเพื่อละกามคุณ 5 คือ ส่วนที่น่าปรารถนาน่าใคร่มี 5 อย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปพะ (สัมผัสทางกาย) ที่น่าใคร่ น่าพอใจ กามคุณ 5 ทำให้ใจฟุ้งซ่านเป็นอุปสรรค ขัดขวางการเจริญภาวนา พระพุทธองค์ทรงแนะนำ การละกามคุณทั้ง 5 ก็ด้วยกามเป็นของหยาบเป็น ของร้อน เมื่อไม่กำหนดก็จะหลงไปเพลิดเพลินไป ด้วยการพิจารณากำหนดละ แทนที่จะปล่อยให้ หลงไป ให้ใช้สตินำความฟุ้งซ่านอันเกิดขึ้นจาก กามคุณ 5 มากำหนดรู้ การเจริญวิปัสสนาภาวนา ในชีวิตประจำวัน และเมื่อปฏิบัติภาวนาในรูปแบบ ก็พิจารณากามคุณ 5 ความฟุ้งซ่าน ร้อนใจ มีอยู่ก็ รู้ชัด ไม่มีก็รู้ชัด ว่าเกิดขึ้น หรือละได้ด้วยเหตุใดก็รู้

ไม่เกิดก็รู้ เห็นว่ารูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส มีความผันแปรไม่แน่นอนเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไป อยู่ในกฎพระไตรลักษณ์ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่สามารถบังคับบัญชาได้ การเจริญวิปัสสนาภาวนาด้วยวิธีการเช่นนี้จึงเป็นการละกามคุณ 5 ได้

3. การพิจารณาเพื่อละนิวรณ์ 5 คือ นิวรณ์ธรรม ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม อกุศลธรรมที่ก่อกวนจิต ปิดกั้นปัญญา มี 5 อย่าง การปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 โดยการพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม ก็เป็นการละ นิวรณ์ 5 โดยพิจารณาเห็นภายในกาย อาศัยความเพียรพยายามกำหนดรู้ในกาย ด้วยสติและสัมปชัญญะ พิจารณาเห็นเวทนาเวทนาทั้งหลาย พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย ด้วยการกำหนดรู้ด้วยความตั้งใจมุ่งมั่น ด้วยความเพียร ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ ก็สามารถกำจัดนิวรณ์ได้ ก็จะพึงกำจัดอกิฆมาและโทมนัสในโลกเสียได้ (ม.อ. (ไทย) 14/219/253)

นิวรณ์ทั้ง 5 นิวรณ์ทุกตัวจะมีอุทธัจจะเกิดร่วมเสมอ ในขณะที่มีการทำสมาธิภาวนา ถ้ามีนิวรณ์ตัวใดตัวหนึ่งเกิดขึ้น สมาธิก็ไม่อาจเกิดขึ้นแต่กับการเจริญวิปัสสนาภาวนาแล้วนิวรณ์ไม่เป็นตัวอุปสรรคใดๆ เลย กลับถูกนำไปใช้เป็นประโยชน์ โดยการกำหนดรู้ไปที่ตัวนิวรณ์ที่เกิดขึ้นนั้น นิวรณ์ 5 เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของจิตมีความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเช่นกันจึงสามารถเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และในการกำหนดละนิวรณ์นั้นผู้ปฏิบัติต้องใช้ความเพียรสม่ำเสมอเพราะนิวรณ์ไม่ยอมง่ายๆ แม้ขั้นการปฏิบัติที่สูงมากแล้ว การกลับมาของนิวรณ์หลังจาก

ปฏิบัติไปได้จนถึงใกล้ญาณหรือถอนออกมาจากฌานใหม่ๆ เรียกว่า ภาวะเฉียดฌาน ปัญญาต้องให้ล้าหน้าสมาธิ ในช่วงออกฌานใหม่ๆ สมาธิยังสูงอยู่พลังปัญญาจึงต้องสูงมากๆ และมักค้างภาวะความสุข เมื่อกลับมานิวรณ์ก็มีกำลังกล้า ปิดบังความคมเฉียบของปัญญาจนพิจารณาไม่ได้ผล

4. การพิจารณาเพื่อกำหนดรู้อุปาทานชั้น 5 อุปาทานชั้น 5 ชั้นอันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน ชั้นที่ประกอบด้วยอุปาทาน ได้แก่ เบญจชั้น คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ประกอบด้วยอาสวะ พระพุทธองค์ตรัส ภิกษุ พึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า “เรากำหนดรู้อุปาทานชั้น 5 ได้แล้วหรือหนอ ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เรายังกำหนดรู้อุปาทานชั้น 5 ไม่ได้ ภิกษุนั้น พึงพยายามเพื่อกำหนดรู้อุปาทานชั้น 5 แต่ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า เรากำหนดรู้อุปาทานชั้น 5 ได้แล้ว ภิกษุนั้นพึงตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งกลางวันและกลางคืน อยู่ด้วยปิติและปราโมทย์นั้นแล” การกำหนดรู้อุปาทานชั้น 5 ว่าเป็นตัวทุกข์ โดยผู้ปฏิบัติจะต้องน้อมจิตไป โยนิโสมนสิการ ชั้น 5 ประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ คำว่า ชั้น 5 เป็นธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับอุปาทาน ยามใดที่จิตประกอบด้วยฉันทะ ราคะ ความกำหนัดยินดีในชั้น 5 อย่างใดอย่างหนึ่งย่อมเกิดเป็นอุปาทาน พุทธองค์ทรงเรียกธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับอุปาทานนี้ว่า อุปาทาน (ส.ช. (ไทย) 17/121/214-215) ซึ่งความสำคัญของการละความพึงพอใจและความยินดีในอุปาทานชั้น 5 คนจำนวนมากถูกความมัวเมาหลงผิดโดย ยึดติดในรูปบ้าง ในเวทนาบ้าง ในสัญญาบ้าง ในสังขาร

บ้าง ในวิญญานบ้างเมื่ออุปาทานครอบงำเกิดความยึดมั่นสิ่งเหล่านั้นเกิดภพเกิดชาติที่มาพร้อมกับขรามรณะ และทุกขอื่น ๆ ความยินดีหมกมุ่นลุ่มหลงเพลิดเพลิน ด้วยเห็นว่าเป็นคุณส่งเสริมให้อุปาทานชั้น 5 พอกพูนขึ้นเรื่อยๆ พระพุทธองค์ตรัสว่า “ตัณหาที่นำไปสู่ภพใหม่อันด้วยความเพลิดเพลินยินดี ชวนให้เพลิดเพลินในอารมณ์นั้นๆ ก็ย่อมเจริญขึ้น ความกระวนกระวายที่เป็นไปทางกายก็ดี ที่เป็นไปทางใจก็ดี ย่อมเจริญขึ้น ความเร่าร้อน ที่เป็นไปทางกายก็ดี ที่เป็นไปทางใจก็ดี ย่อมเจริญขึ้น เขาจึงสวຍทุกขทางกายบ้าง สวຍทุกขทางใจบ้าง” (ม.อ. (ไทย) 14/249/488)

การครอบงำอุปาทาน มีในปฐมสัพพาทาน ปริยาทานสูตรว่า อาศัยตา และสิ่งที่เห็น (รูป) จักขุวิญญานจึงเกิด เมื่อสามอย่างนี้แล้วจึงเกิดผัสสะ อันเป็นปัจจัยให้เกิด พระพุทธองค์ตรัสว่า “...อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุวิญญาน ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุสัมผัสผัสสะ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา เมื่อเบื่อหน่ายย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด จิตย่อมหลุดพ้น เพราะหลุดพ้นจึงรู้ชัดว่า เราครอบงำอุปาทานได้แล้ว ฯลฯ” (ส.ส. (ไทย) 15/61/50)

พระพุทธองค์ตรัสแนะนำ ภิกษุให้เห็นความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของอายตนะทั้งภายในภายนอกและวิญญานจิตที่เกิดขึ้น เช่น ทางจักขุให้พิจารณาถึง ตา ของสิ่งที่เห็นและความรู้ที่เกิดจากการเห็น เมื่อภิกษุพิจารณาในความเป็นไตรลักษณ์แล้วจะคลายความกำหนัดยินดีคลายความยึดมั่นถือมั่น จิตจะพ้นจากการ

ครอบงำของอุปาทาน ว่า “...เมื่อเบื่อหน่ายย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็รู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ อีกต่อไป ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเพื่อครอบงำอุปาทานทั้งปวง เป็นอย่างนี้แล” (ส.ส. (ไทย) 15/61/52) เหตุเพราะเบญจขันธ์ที่ประกอบด้วยอุปาทานเป็นตัวทุกข์ การละอุปาทานด้วยการกำหนดรู้เกิดมีปัญญาขึ้น (ม.อ. (ไทย) 14/432/491) พระพุทธองค์ตรัสว่า “คนทั้งหลาย ย่อมหลุดพ้นเพราะไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทาน” ในมหาสุญญตสูตร ทรงให้เหล่าสาวกอยู่อย่างผู้มีสัมปชัญญะในอัสมิมานะในอุปาทานชั้น โดยพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับในอุปาทานชั้นว่า “...อย่างนี้รูป อย่างนี้ความเกิดแห่งรูป อย่างนี้ความดับแห่งรูป... เมื่อภิกษุพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับในอุปาทานชั้น 5 อยู่ จึงละอัสมิมานะในอุปาทานชั้น 5 ได้และรู้ชัดว่า อัสมิมานะ ในอุปาทานชั้น 5 เราละได้แล้ว” (ม.อ. (ไทย) 14/191/229)

การพิจารณาอุปาทานชั้น 5 โดยเริ่มจากอุปาทานชั้นในรูป โดยนำเอาอริยสัจ 4 มาพิจารณาเป็นแนวทาง คือ อุปาทานในรูปชั้น (ความยึดมั่นถือมั่นในร่างกายของตน) เป็นทุกข์ คือ เหตุในการเกิดอุปาทานในรูปชั้น เป็นสมุทัย คือ ความดับไม่เหลือของอุปาทานในรูปชั้น เป็นนิโรธ คือ หนทางปฏิบัติเพื่อความดับไม่เหลือของอุปาทานในรูปชั้น เป็นมรรค นี่คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ของอุปาทานในรูปชั้น (รูปอุปาทานชั้น) และส่วนของ เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญานชั้น ก็สามารถใช้

พิจารณาในแนวทาง อริยสัจ 4 ได้เช่นเดียวกัน ภิกษุผู้ดำรงตนด้วยความไม่ประมาทจะต้องหมั่นกำหนดรู้ในสิ่งที่เกิดภายในกาย และจิตของตนอย่างสม่ำเสมอ คือ การกำหนดรู้อุปาทานชั้น 5 เนื่องจากการกำหนดเช่นรูรูป คือ การไม่ยึดมั่นว่าเป็นเรา เป็นเขา ของเราของเขา ไม่ยินดียินร้าย ไม่ยึดมั่นถือมั่น จะยังประโยชน์แก่ภิกษุผู้นั้นผู้กำลังเจริญวิปัสสนาภาวนาดังพระพุทธรองค์ศรีส

ดังนั้น การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรเป็นการพิจารณาเพื่อละอกุศลธรรมทางอายตนะภายใน เป็นความสำคัญของการกำหนดรู้ทางอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น ทางกาย และธรรมารมณ์ เพื่อเป็นการคุ้มครองอายตนะเป็นการสังวร สำรวม ในอินทรีทั้ง 6 ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 ตามแนวทางวิปัสสนาภาวนา พยายามละบาปอกุศลธรรม โดยการกำหนดรู้ทางทวารทั้ง 6 ไม่ให้ตกอยู่ในความครอบงำของกิเลสบาปอกุศลธรรมทั้งหลายซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อม และสามารถพัฒนาไปจนถึงมรรคผลนิพพานได้

หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรเป็นการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เป็นหนทางเป็นแนวทาง เป็นหัวใจของการปฏิบัติที่ถูกตรงในสัมมาทิฐิ เพื่อนำไปสู่ความเป็นอริยะ สู่การบรรลุมรรคผล และนิพพาน แล้วยังนำสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ในอบายภูมิ และทุกข์ในสังสารวัฏฏ์ทั้งปวงได้ โดยการฝึกอบรมจิตและการเจริญปัญญาให้เข้าไปรู้แจ้งชัดในสภาวะธรรมตามความเป็นจริงที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยความเป็นรูป นาม (ชั้น 5) โดยความเป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์ และไม่ใช่อัตถ์ตน ย่อมไม่ยินดี ย่อมเกิด

ความเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด ทำราคะ โทสะ และโมหะให้ดับ เห็นแจ้งบรรลุพระนิพพานและดับกองทุกข์ทั้งปวง โดยการกำหนดรู้สติไว้ที่กาย เวทนา จิต ธรรม ที่เรียกว่า สติปัฏฐาน 4 จนเห็นรูปนามตามความเป็นจริงว่าเป็นไตรลักษณ์ คือเห็นแจ้งใน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดวิปัสสนาญาณ ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้ โดยการปฏิบัติสมถะภาวนา และวิปัสสนาภาวนา เป็นการอบรมจิตเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา อยู่ที่มรรคผล นิพพาน หลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งหลาย อันเป็นความดับทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง

ดังนั้น ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรนั้นมีหลักธรรมใน สังวรสูตร มีเนื้อหาที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายที่ว่าด้วยเรื่อง สังวร ได้แก่ การสำรวมอินทรีทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้าย ในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ ระวังไม่ให้กิเลสเกิดขึ้นครอบงำใจของตนได้ ในเวลารับรู้อารมณ์ทางอินทรีทั้ง 6 ถ้าไปหลงเพลิดเพลิน เชนชม ยึดติดอยู่ เรากำลังเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นต้นเหตุของอกุศลธรรม กามคุณ 5 นีวรณ 5 และอุปาทานชั้น 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาพิจารณาปฏิบัติในสังวรสูตร โดยการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยอาศัยโพธิปักขิยธรรม 37 และองค์คุณของวิปัสสนาซึ่งเป็นธรรมที่คอยเกื้อหนุน ด้วยการมีสติสัมปชัญญะในการพิจารณาด้วยความเพียรตลอดเวลา สามารถตัดละต้นเหตุแห่งอกุศลธรรม กามคุณ 5 นีวรณ 5 และอุปาทานชั้น 5 ซึ่งเป็นการสังวรสำรวมระวังป้องกันไม่ให้ตกอยู่ใน

การครอบงำของกิเลสบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อม

5. สรุป

การปฏิบัติวิปัสสนาในสังวรสูตรนั้นมีหลักธรรมในสังวรสูตร มีเนื้อหาที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย ที่ว่าด้วยเรื่อง สังวร ได้แก่ การสำรวมอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้าย ในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ ด้วยใจ ระวังไม่ให้กิเลสเกิดขึ้นครอบงำใจของตนได้ ในเวลารับรู้อารมณ์ทางอินทรีย์ทั้ง 6 ถ้าไปหลงเพลินเพลิน เชยชม ยึดติดอยู่ กำลังเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นต้นเหตุของ อกุศลธรรม กามคุณ 5 นิวรณ์ 5 อุปาทานชั้น 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาพิจารณาปฏิบัติในสังวรสูตร โดยการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยอาศัยโพธิปักขิยธรรม 37 และองค์คุณของวิปัสสนาซึ่งเป็นธรรมที่คอยเกื้อหนุน ด้วยการมีสติสัมปชัญญะในการพิจารณาด้วยความเพียร

ตลอดเวลา สามารถตัดละต้นเหตุแห่งอกุศลธรรม กามคุณ 5 นิวรณ์ 5 อุปาทานชั้น 5 ซึ่งเป็นการสังวรสารมระวังป้องกันไม่ให้ตกอยู่ในการครอบงำของกิเลสบาปอกุศลธรรมทั้งหลายซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อม

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรนั้นเป็นแนวทางในการปฏิบัติเกิดผลดีต่อสุขภาพจิตจิตไม่ไปยึดติดกับสิ่งต่างๆ จิตใจสงบผ่องใสไม่ฟุ้งซ่าน ใจเย็นไม่เป็นคนใจร้อนและเมื่อมีโกรธ ความพยาบาทเกิดขึ้นยังไม่หายในทันทีแต่รู้ตัวเร็วขึ้น ดับเร็วขึ้นค่อยๆ ดีขึ้น คลายเครียด สบายใจขึ้น รู้จักปล่อยวาง อดทน อดกลั้น ไม่ยึดติดร่างกายกับความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น ส่วนการกำหนดรู้เวทนา ได้ดีขึ้น กายป่วยจึงไม่กระทบจิต สามารถช่วยให้กลับไปดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ โดยไม่ต้องดิ้นรนออกไปหาความสุขจากข้างนอก สิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตทุกสิ่งมีเหตุมีปัจจัยเริ่มเข้าใจตามความเป็นจริง

เอกสารอ้างอิง

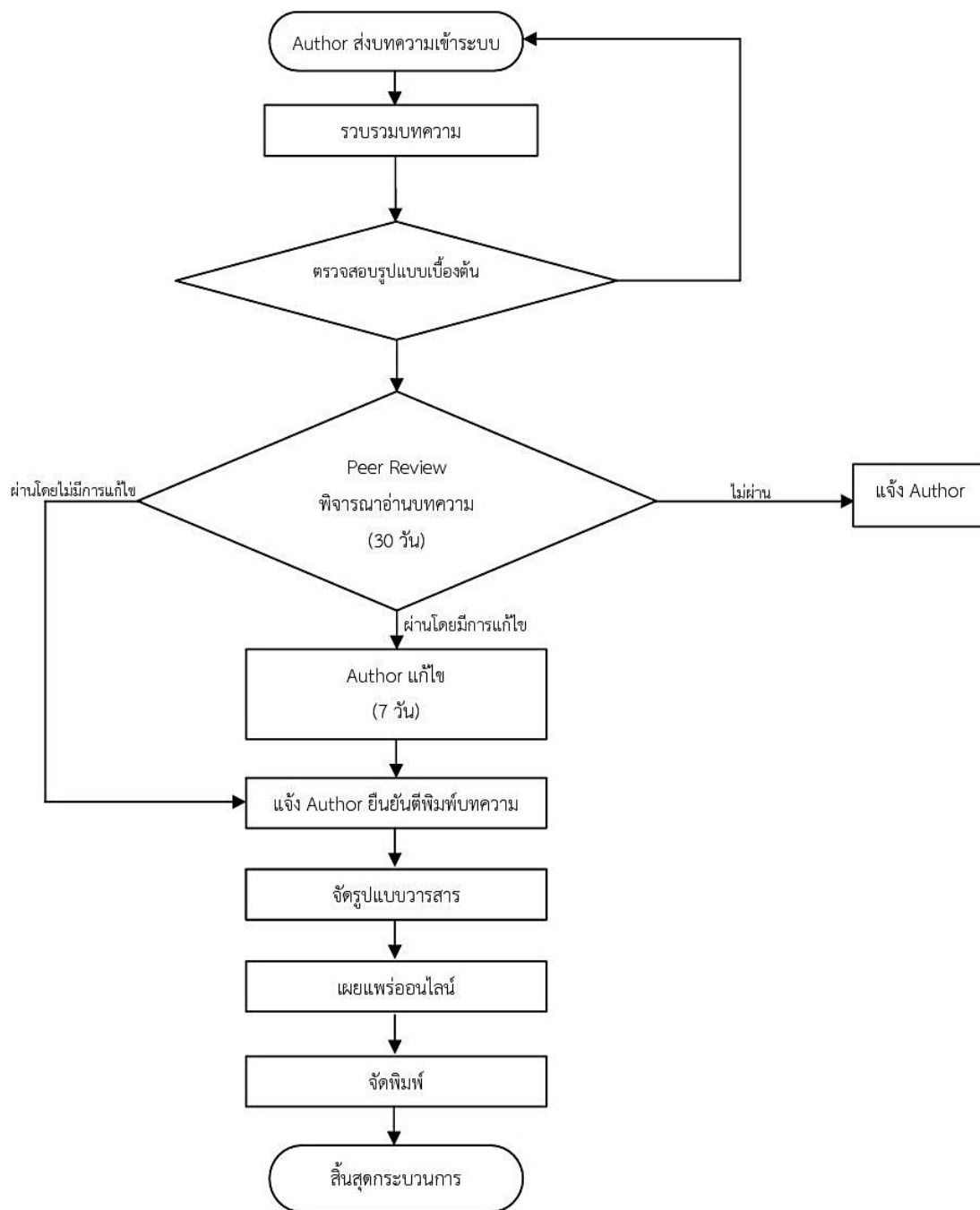
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2547). *วิปัสสนาภิธาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ผลิตธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2557). *สัมมาทิฎฐิ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: สาละพิมพ์การ.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 085-752-1693

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษา และการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th edition

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎก

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

1.2 หนังสือ

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล/ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.3 วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท์ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท์ ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.5 รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

1.6 ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

1.7 สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย
ชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

1.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ประชุม*. กรุงเทพฯ: โบแดง.

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

พระธรรมาภรณ์ ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธิ. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมศาสตร์*, 16(1), 1-13.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเศษฐ์ จันทน์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. (ปริญญาโทวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). *An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkhet Village, Chamnom Sub-district, Mongkol borei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle*. (Master of arts). Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง (รายงานการวิจัย)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา:

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์:

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก/http://www.xxxxxxx

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
กรวรรณ สังขกร. (2558). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>

9. วิกีพีเดีย :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้น./จาก/http://www.xxxxxxx

วิกิพีเดีย. (2561). *ข่าวสารจังหวัดขอนแก่น พ.ศ.2560*. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทรรศน์” สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 0-4328-3546-7 (ต่อ 114) โทรสาร 0-4328-3399 <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas>

E-mail: dhammathas@hotmail.com

- 1) ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล 088-578-1671
- 2) นางสาวสาริกา ไสวงาม 085-752-1693

กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

